

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**GÖÇ VE BÜTÜNLEŞME(ENTEGRASYON): SURİYELİ GÖÇÜNE
SOSYAL SERMAYE TEMELİNDE BİR SOSYAL HİZMET
MÜDAHALESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hakan COŞKUN

Sivas
Eylül 2019

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**GÖÇ VE BÜTÜNLEŞME(ENTEGRASYON): SURİYELİ GÖÇÜNE
SOSYAL SERMAYE TEMELİNDE BİR SOSYAL HİZMET
MÜDAHALESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hakan COŞKUN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Miraç Burak GÖNÜLTAŞ

Sivas
Eylül 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Göç ve Bütünleşme (Entegrasyon): Suriyeli Göçüne Sosyal Sermaye Temelinde Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi
Savunma Tarihi : 06.09.2019
Danışmanı : Doç. Dr. Miraç Burak GÖNÜLTAŞ

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Doç. Dr. Miraç Burak GÖNÜLTAŞ
Üye : Doç. Dr. Veda BİLİCAN GÖKKAYA
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Zeki KARATAŞ

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Hakan COŞKUN tarafından hazırlanan Göç ve Bütünleşme (Entegrasyon): Suriyeli Göçüne Sosyal Sermaye Temelinde Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi başlıklı tez, kabul edilmiştir.

../.../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

27.08.2019

Hakan COŞKUN

ÖNSÖZ

Birçok filozof ve düşünür yaşamın uzun bir yol olduğunu ve bu yolun sapaklarla, dönemeçlerle veya yolda karşılaşılan durumlar ile değiştiğini, geliştiğini ve farklılaştığını ifade ederler. Yüksek lisans süreci de benim açımdan yürüdüğüm bu yaşam yolunda bir dönemeç ya da bir durum olarak ifade ettiğim bir süreçti. Bu süreç yeni öğrenimler ve deneyimlerin yanında varlığını her zaman hissettiren insanlarla birlikte yeni insanların, yeni durum ve dünyaların yaşam sürecime dahil olduğu bir zaman dilimiydi. İngiliz şair George Herbert “Her insan bir dünyadır” der. Bu sözden kasıtlı bu süreçte öğrendiğim en temel şey her insanın tıpkı kendi dünyamız ve evrende bilinen ya da bilinmeyen tüm gezegenler gibi, kendine ait düşünce, inanç, tutum vb. kişisel tercih ve özellikleri ile bir yörünge ve uyduya sahip olduğu gerçeğidir. Kendimden farklı birçok insanın dünyasına bazen davet ile bazen kendi imkanım ile dahil olduğum bu zaman diliminde gerçekleştirilen bu araştırma süresince yakından ya da uzaktan birçok yaşamla temas ettim. Burada belki hepsini ifade etmem güç olacaktır. Ancak yine de bazı isimleri burada zikretmek onlara karşı minnettarlığımı bildirmek, onların süreç içerisinde ki yardımlarını ve dokunuşlarına bir karşılık olmasa da en azından bunu yapmak kendi içsel sürecim ve duruşum açısından iyi hissetmek adına kendi açımdan önemli bir durumdur.

Bu süreçte ilk teşekkürü süreç içerisinde bana rehberlik eden, bilgi ve birikimi ile gerçekleştirdiğim araştırmanın oluşumuna gerek zaman gerek bilgi ve gerekse kişilik olarak katkı sunan kıymetli danışmanım Doç. Dr. Miraç Burak GÖNÜLTAŞ’a teşekkürü bir borç bilir ve kendisine şükranlarımı sunarım.

Tez savunma jürimde yer alan ve çalışmanın son şekli almasında kıymetli katkılar sunan değerli hocalarım Doç. Dr. Veda BİLİCAN GÖKKAYA ve Dr. Öğr. Üyesi Zeki KARATAŞ’a şükranlarımı sunarım.

Çalışmanın bulunduğu şehirden farklı bir şehirde gerçekleşmiş olması bu süreci oldukça zorlu bir hale getirmiştir. Bu noktada sevgili dostum, kardeşim Psikolojik Danışman Ali Bayram GÜLER’e Gaziantep’teki araştırma sürecinde ve genel anlamda süreç içerisinde ne zaman yardıma ihtiyaç duysam yanımda olması hasebiyle teşekkür ederim.

Yine çalışma esnasında Gaziantep’teki süreçte katılımcılarla olan ilişkilerde katkılar sunan ve her daim maddi-manevi ve mental olarak destek olan kıymetli aile

büyüklerim-amcalarım Abdullah COŞKUN ve Osman COŞKUN'a teşekkür ve minnetlerimi sunarım.

Çalışmanın başından sonuna akademik bağlamda desteklerini her daim eksik etmeyen ve zaman zaman fikirleri ile sürece kolaylıklar sunan, üniversite dönem arkadaşlarım Sosyal Hizmet Uzmanı Ali KESKİN ve Arş. Gör. Safer BOZASLAN'a ve tezin okunup imla yönünden düzenlenmesi için katkıda bulunan arkadaşım Psikolog Mustafa KARTAL'a teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmanın Türk-Kızılay'ı gibi ülkemizin en önemli STK'larından birinin desteği ve çatısı altında gerçekleşmesi şahsım adına ayrıca önemli ve değerli bir durumdur. Bu sebeple başta Türk Kızılay'ı ile irtibat kurmama vesile olan kıymetli arkadaşlarım Nigar ve Özkan AKSOY çiftine teşekkür ederim. Süreç içerisinde nazik ve anlayışlı yaklaşımı ile hiç usanmadan beni dinleme sabrını gösteren ve gerçekleştirilen çalışma için Türk Kızılay'ı içerisindeki bürokratik süreçleri takip ederek çalışmanın uygulama aşamasında da kıymetli destekler sunan Gaziantep Türk Kızılay Toplum Merkezi Faydalanıcı İlişkiler Sorumlusu Beyza MUMCULAR'a ve kendisinin nezdinde başta özel bağlamda Gaziantep Türk Kızılay Toplum Merkezi ailesine sonrasında genel bağlamda tüm Türk Kızılay'ı ailesine teşekkürü bir borç bilir kendilerine şükran ve minnetlerimi sunarım.

Son olarak her ne olursa olsun yanımda olan, hayatımın her alanında olduğu gibi bu alanda da desteklerini esirgmeden motivasyon kaynağım olan, varlığımı borçlu olduğum ve bugünlere geldiğim şu noktada gerek eğitim ve öğrenme arzusu gerek kişilik ve gerekse de iyi ve faydalı bir insan olma noktasında katmış oldukları bakış açısı ve düşünce yapısından ötürü sevgili anneme ve babama her ne kadar yeterli olmasa da sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunarım. İyi ki varsınız ve iyi ki yanımdasınız.

Eylül 2019

Hakan Coşkun

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR DİZİNİ	v
TABLolar DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
GRAFİKLER DİZİNİ	xi
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xv
1. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Problemi	5
1.2.Araştırmanın Amacı	13
1.3.Araştırmanın Önemi	14
1.4.Varsayımlar	15
1.5.Tanımlar	15
1.6.İzinler	15
2. BÖLÜM	17
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	17
2.1. Göç ve Göçmene Yönelik Kavramlar	17
2.1.1. Tarihsel Arka Planda Göç	22
2.1.2. Göç Teori ve Kanunları	24
2.1.3. Göç Türleri ve Göçün Nedenleri	36
2.1.3.1. Sebebine (İrade Esasına) Göre Göçler	39
2.1.3.2. Zamana (Yerleşme Esasına) Göre Göçler	39
2.1.3.3. Boyutuna (Göçün Yoğunluğu Esasına) Göre Göçler	40
2.1.3.4. Göç Eden Nüfusun Niteliğine Göre Göçler (Yeni Tür Göçler)	40
2.1.3.5. Alana (Ülke Sınırlarına) Göre Göçler	42
2.1.3.6. Yasallık Durumuna Göre Göçler	43
2.1.4. Bir Süreç Olarak Göç	45
2.1.5. Göçün Sonuçları	49
2.1.5.1 Kültürlerarası İletişim ve Kültürel Uyum	51
2.1.5.2. Göçmenlerde Oluşabilecek Psikopatolojiler	52

2.1.6. Göçte Özel Gruplar	55
2.1.6.1. Göç ve Aile	56
2.1.6.2. Göç ve Kadın	57
2.1.6.3. Göç ve Çocuk.....	60
2.1.6.4. Göç ve LGBTİ Birey.....	62
2.1.7. Göç ve STK'lar	63
2.2. Göç ve Türkiye (Türkiye'nin Göç Tarihi).....	66
2.2.1. Göç Yönetişimi ve Türkiye'de Gelişen Göç Yönetimi	70
2.2.2. Türkiyede Göçmenlere Yönelik Hukuki Düzenlemeler	74
2.2.2.1. Uluslararası Hukuki Düzenlemeler	74
2.2.2.2. Ulusal Hukuki Düzenlemeler	76
2.2.3. Gaziantep ve Göç.....	80
2.3. Suriyelilerin Göçü	82
2.3.1. Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Durumları	85
2.3.1.1. Hukuki Statü	87
2.3.1.2. Sosyal ve Kültürel Durum.....	89
2.3.1.3. Eğitim Durumları	91
2.3.1.4. Sağlık Hizmetinden Faydalanma Durumları.....	93
2.3.1.5. Beslenme ve Barınma Durumları.....	94
2.3.1.6. İstihdam ve İş Durumları	94
2.3.2. Gaziantep'e Gelen Suriyeli Göçünde STK ve Yerel Yönetimler	97
2.3.3. Suriyeli Göçmenlerle İlgili Yapılan Akademik Çalışmalar, Raporlar ve Çalıştaylar.....	98
2.4. Sosyal Sermaye Kavramı.....	109
2.4.1. Sosyal Sermayeyi Ele Alan Kuramcılar	113
2.4.2. Sosyal Sermaye Bileşenleri: Güven, Ağlar ve Normlar	121
2.4.3. Sosyal Sermayenin Düzeyleri	125
2.4.4. Sosyal Sermaye Türleri.....	126
2.5. Sosyal Sermaye ve Göç	130
2.5.1. Sosyal Sermaye Kuramı.....	131
2.5.2 Göçmen Ağ Kuramı.....	133
2.6. Göç ve Bütünleşme (Entegrasyon).....	136
2.6.1. Uyum ve Uyuma İlişkin Kavramlar: Kültürleşme, Çok Kültürlülük, Asimilasyon.....	137

2.6.2. Bütünleşme (Entegrasyon)	142
2.7. Sosyal Hizmetin Göçe Bakışı.....	147
2.7.1. Göç Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanları: Rol ve Görevleri (Değer, Bilgi, Beceri).....	150
2.7.2. Sosyal Hizmet ve Sosyal Sermaye	156
3. BÖLÜM	123
YÖNTEM	123
3.1. Araştırmanın Katılımcıları	124
3.2. Veri Toplama Aracı.....	132
3.3. Verilerin Toplanması Süreci	136
3.3.1. Yerli Katılımcılarla Gerçekleştirilen Çalışma Süreci.....	139
3.3.2. Suriyeli Katılımcılarla Gerçekleştirilen Çalışma Süreci	140
3.4. Tematik Analiz.....	141
4.BÖLÜM	147
BULGULAR VE TARTIŞMA.....	147
4.1. Yerli Katılımcılar İle Yapılan Görüşmeler	147
4.1.1. Kültürlerarası Sosyal Sermaye	150
4.1.1.1. Kültürlerarası Bir Sosyal Sermaye İçin Araçlar	152
4.1.1.2.Ön Yargının Etkisi.....	155
4.1.1.3. Kültürlerarası Sosyal Sermaye İçin Göçmenlerin Olumlu Katkısı ...	155
4.1.2. Bütünleşme Adına Sosyal Sermayenin Deneyimlerle Bağlantısı	157
4.1.2.1. Bütünleşme İçin Temel Motivasyon ve Kabul	158
4.1.2.2. Neler Olsaydı? Ve Neler Olursa?	161
4.1.2.3. Gaziantep'in Bütünleşme Açısından Konumu	166
4.1.2.4. Bütünleşmeye Engel Konular	167
4.1.3. Yerli Halkın İhtiyaç ve Beklentileri	169
4.1.3.1.Yerli Halkın Farkındalık ve Bilinçlendirilme İhtiyacı	174
4.2.Suriyeli Göçmen Katılımcılar İle Yapılan Görüşmeler	174
4.2.1. Kültürlerarası Sosyal Sermaye	177
4.2.1.1. Yerli Halkın Bakış Açısındaki Değişimler	180
4.2.1.2. Akrabalık ve Komşuluk İlişkilerinin Etkileri	182
4.2.1.3. Kültürlerarası Bir Sosyal Sermaye İçin Araçlar	186
4.2.1.4. Kültürlerarası Sosyal Sermaye İçin Göçmenlerin Olumlu Katkıları. 189	
4.2.1.5. Ön Yargının Etkisi.....	191

4.2.2. Bütünleşme Adına Sosyal Sermayenin Deneyimlerle Bağlantısı.....	192
4.2.2.1. Göçmenlerin Kendileri ve Yerli Halka Yönelik Kimlik Algıları	193
4.2.2.2. Bütünleşme İçin Temel Motivasyonları.....	195
4.2.2.3. Neler Olsaydı? Ve Neler Olursa?.....	195
4.2.2.4. Gaziantep'in Bütünleşme Açısından Konumu.....	200
4.2.2.5. Bütünleşmeye Engel Konular	201
4.2.3. Göçmenlerin İhtiyaç ve Beklentileri.....	201
4.2.3.1. Göçmenlerin His ve Düşünceleri	202
4.2.3.2. Vatandaşlık Konusu	203
4.2.3.3. Göçmenlerin Hayat planları	204
4.2.3.4. Göçmenlerin Farkındalık ve Bilinçlendirilme İhtiyacı	204
4.2.3.5. Göç Sürecinde Özel Bir Grup: Kadınlar	205
5. BÖLÜM.....	207
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	207
5.1. Oluşturulması Planlanan Sosyal Hizmet Müdahale Önerisi ve Süreçte Sosyal Hizmet Uzmanının Rolü.....	209
5.1.1. Farkındalık ve Birlikte Yaşam Merkezleri	212
5.1.1.1. Göçmen Bireyin İlk Geliş Süreci	215
5.1.1.2. Bütünleşme Süreci	217
5.1.1.3. Kurumsal Yapılanma Süreci	220
5.2. Araştırmanın Göç İle İlgili Politika ve Hizmetlere Katkısı.....	221
5.3. Araştırmanın Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamasına Katkısı	222
KAYNAKÇA	225
EKLER.....	249
ÖZGEÇMİŞ.....	257

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	:Avrupa Birliği
AFAD	:Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
akt.	:Aktaran
Bkz.	:Bakınız
BMYK	:Birleşmiş Milletler Yabancılar Yüksek Komiserliği
GAP	:Güneydoğu Anadolu Projesi
GEM	:Geçici Eğitim Merkezi
İGM	:Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
HÜGO	:Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
IOM	:International Organization Migration
İGAM	:İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi
OECD	:Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
ORSAM	:Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
SETA	:Siyaset,Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı
STK	:Sivil Toplum Kuruluşu
TİSK	:Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
UNICEF	:Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
USAK	:Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
vb.	:Ve benzeri
vd.	:Ve diğerleri
YUKK	:Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Dünyadaki Göçmen Sayıları.....	24
Tablo 2: Diğer Göç Teorileri	25
Tablo 3: Düzeylerine Göre Göç Teorileri	35
Tablo 4: Göçmen Bireylerde Oluşan Travmatik Durumların Stres Etmenleri	47
Tablo 5: Ev Sahibi ve Göçmen Toplumda Göçün Etkileri	50
Tablo 6: Göçmenlerin Yaşadıkları Sorunların Cinsiyete Göre Farklılıkları.....	60
Tablo 7: Göç Sürecinde Çocuk ve Ergenler İçin Risk ve Koruyucu Etmenler	62
Tablo 8: Yıllara Göre Balkanlardan Anadolu'ya Göçler	69
Tablo 9: Türk, Göçmenlik ve Göç Politikalarında Seçilmiş Kilometre Taşları	71
Tablo 10: Evrensel Mülteciler ve Suriyeli Göçmenlerin Profillerinin Karşılaştırılması	87
Tablo 11: Evrensel mülteci hakları ve Türkiye'deki Suriyelilere tanınan imkanlar.....	96
Tablo 12: Sosyal Sermaye Düzeyleri.....	126
Tablo 13: Köprü Kurucu ve Bağ Kurucu Sosyal Sermaye Türlerinin Karşılaştırılması	127
Tablo 14: İçsel ve Dışsal Sosyal Sermaye Anlayışları Arasındaki Farklılıklar.....	128
Tablo 15: Yerleşim Sürecini Etkileyen Başlıca Konular ve Göçmen Entegrasyonu...	145
Tablo 16: Entegrasyonun Alt Dalları ve Göstergeleri	146
Tablo 17: Yerli Katılımcıların Genel Bilgileri.....	125
Tablo 18: Göçmen Katılımcılar Genel Bilgiler	128
Tablo 19: Araştırmaya Katılan Yerli Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları	140
Tablo 20: Araştırmaya Katılan Göçmen Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları.....	141

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Kültürel Duyarlılık Gelişim Modeli.....	52
Şekil 2: OECD Göç Eylem Planı	74
Şekil 3: Yerel Yönetimlerin Yetki Alanı.....	98
Şekil 4: Sosyal Sermaye Unsurları.....	112
Şekil 5: Sosyal Sermaye Bileşenleri.....	121
Şekil 6: Kültürleşme Stratejileri	141
Şekil 7: Entegrasyonun Temel Alanları	147
Şekil 8: Planlı Değişim Sürecinin Aşamaları	154
Şekil 9: Sosyal Sermaye ve Sosyal Hizmetin Ortak Noktaları ‘‘Sosyal Destek Mekanizması’’	159
Şekil 10: Veri toplama Süreci.	136
Şekil 11: Yerli katılımcı ile yapılan görüşmeler neticesinde oluşan kod ve temalar. ..	149
Şekil 12: Göçmen katılımcı ile yapılan görüşmeler neticesinde oluşan kod ve temalar	176

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1: Araştırmaya Katılan Göçmen Katılımcıların Eğitim Durumları 132

ÖZET

Bu çalışmanın amacı 2011 yılında savaş ortamından dolayı ülkelerinden zorunlu olarak ayrılmak durumunda kalan Suriyeli göçmenlerin entegrasyon konusunu sosyal sermaye kuramı ile açıklayarak bir sosyal hizmet müdahale önerisi oluşturmaktır. Sosyal sermaye kuramı ortak değer ve durumlara odaklanarak entegrasyon için bir takım bağlar oluşturmaktadır. Bu sebeple araştırmanın kuramsal alt yapısı sosyal sermaye kuramı doğrultusunda şekillenmiştir. Araştırma nitel yöntemle yürütülmüştür. Çalışma dahilinde hem yerel halktan hem de göçmen bireylerle görüşmeler gerçekleştirilmiş ve gözlemlerde bulunulmuştur. Araştırma içerisinde 18 yerli katılımcı 15 göçmen katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Göç konusunun deneyimler üzerine inşa edilen bir olgu olmasından ötürü araştırma nitel yöntem ve teknikler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bu noktada nitel araştırmaya ait görüşme ve gözlem tekniklerinden faydalanılmıştır. Yerli katılımcıların belirlenmesine önce kriter örnekleme ile başlanmış sonrasında kartopu örnekleme kullanılmıştır. Aynı şekilde göçmen bireylerin belirlenmesi de kriter örnekleme ile sağlanmıştır. Bu noktada yerli katılımcılar Suriyeli göçmenlerle temas halinde olanlardan, göçmen katılımcılarda Türk Kızılay'ı Gaziantep Toplum Merkezinden hizmet alan katılımcılardan oluşmuştur. Çalışmanın veri toplama yöntemleri derinlemesine görüşme ve gözlem yöntemlerinden oluşmaktadır. Çalışma göçmen birey ve yerli katılımcıların deneyimleri odağında sürmüştür.

Bu araştırmada ulaşılan bulgular: Yerel halk; din, coğrafi yakınlık, kültürel benzerlik, Osmanlıdan dolayı tarihsel geçmiş ve akrabalık bağlarını sosyal sermaye yapıcı değerler olarak görmektedir. Benzer değerleri göçmen bireylerde ifade etmiştir. Ancak göçmen birey Osmanlıdan dolayı oluşan tarihsel geçmişi bir sosyal sermaye oluşturucu değer olarak görmemektedir. Bütünleşme her iki kesim içinde mümkün görünmektedir. Bu noktada bütünleşme araçları olarak dil ve eğitim konusu ifade edilmiştir. Buna ek olarak her iki taraf için ekonomik durum ve kalifiye göçmenler konularının da bütünleşme açısından etkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Yerli halkın en temel ihtiyaç ve beklentileri; iş durumları, konut kiralari, göçmen bireylerin sayısal çokluğu, göçmen bireyin hukuk ve toplumsal kurallar açısından yetersiz olması, göçün iyi yönetilememesi ve Türk aile yapısı ve toplumsal dokusunda oluşacak zedelenmelerin engellenmesi konusudur. Göçmen bireylerin ihtiyaç ve beklentileri ise; istihdam, vatandaşlık konusu, dil eğitimi ve çocuklarının durumlarıdır. Son olarak her iki kesimde Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve devlet işbirliğinin artırılması ve her iki

gruba yönelik bilinçlendirme ve farkındalık çalışmalarının yapılmasını önemli görmektedir. Bu çalışma ile sunulan müdahale önerisinin literatürde bütünleşme konusunda sosyal sermaye kavramı ile göç ve sosyal hizmet alanlarına yeni bir bakış açısı sunacaktır.

Anahtar Sözcükler: Göç, Sosyal Sermaye, Bütünleşme, Sosyal Hizmet

ABSTRACT

The aim of this study is to form a social service intervention proposal by explaining the integration issue of Syrian immigrants who had to leave their countries due to the war environment in 2011 with the social capital theory. Social capital theory focuses on common values and situations and forms a set of links for integration. For this reason, the theoretical infrastructure of the research has been shaped in line with social capital theory. The research was conducted with qualitative method. Within the scope of the study, interviews were conducted with both local people and migrant individuals and observations were made. 18 local participants and 15 migrant participants were interviewed. Since migration is a phenomenon built on experiences, the research has been carried out in accordance with qualitative methods and techniques. At this point, interview and observation techniques of qualitative research were used. The determination of the local participants was started with criterion sampling and then snowball was used in the sampling. Likewise, the identification of immigrant individuals was provided by criterion sampling. At this point, the local participants were in contact with the Syrian migrants and the immigrant participants were from the Türk Kızılay Gaziantep Toplum Merkezi. The data collection methods of the study consist of in-depth interview and observation methods. The study focused on the experiences of migrant individuals and local participants.

Findings obtained in this study; local people see religion, geographical proximity, cultural similarity, historical past and kinship ties due to the Ottoman Empire as social capital constructive values. He expressed similar values in immigrant individuals. However, the immigrant individual does not see the historical past due to the Ottoman Empire as a social capital-forming value. Integration seems to be possible in both segments. At this point, the issue of language and education were expressed as integration tools. In addition, the economic situation and qualified immigrants for both sides were reported to be influential in terms of integration. In addition, the basic needs and expectations of indigenous people; business situations, housing rents, numerical multiplicity of immigrant individuals, inadequate immigrant individuals in terms of law and social rules, poor immigration management and prevention of damages in Turkish family structure and social tissue. The needs and expectations of migrant individuals are; employment, citizenship, language education and children's situations. Finally, it considers it important to increase the cooperation between Non-Governmental

Organizations (NGO) and the state in both groups and to raise awareness and awareness activities for both groups. The intervention proposal presented in this study will provide a new perspective on the concept of social capital and migration and social services in the literature.

Key Words: Migration, Social Capital, Integration, Social Work

Anne ve Babam'a

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Modern zamanları yaşadığımız şu günlerde dünya henüz yüzyıllar öncesinden sürüp gelen önemli bir konuyu, her geçen gün artarak ve çağın koşullarına göre şekillenerek değişen, göç olgusunu yaşamaktadır. Tarihte bilinen ilk göç hareketinin 4.yy ile 6.yy arasında gerçekleşen ve dünyanın şu gününe dahi etkileri olan göç olayı olarak bilinen Kavimler Göçü'nden günümüze değişik zaman dilimi ve mekanlar dahilinde göçler sürmüştür (Nişancı ve Aker 2016). Kadim Anadolu coğrafyası dünya üzerinde sahip olduğu önemli jeopolitik, siyasi, sosyal ve kültürel konumunu göç konusunda da sürdürmüş ve Anadolu yüzyıllarca süren ve sürecek bir göç yurdu olma kimliğine sahip olmuştur. Selçuklulardan Osmanlıya kadar ve ara dönemlerde yaşanan beylikler dönemleri de dahil olmak üzere Anadolu yurdu gerek soydaş gerekse soydaş olmayan dünyanın çeşitli uluslarından göçler almıştır (İçduygu ve Aksel 2013).

Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu dönemden sonra da bu göç hareketleri devam etmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra devam eden bu göç hareketleri Türkiye'nin zaman içerisinde gelişmişlik düzeyi ile orantılı olarak şekillenmiş ve değişmiştir. Bu şekillenme ve değişim Türkiye ve neticesinde Anadolu coğrafyası için tarihsel arka plandan gelen, devam eden ve her çağda devam edecek olan bir süreci ifade etmektedir. İlk başlarda Anadolu coğrafyasının dışında bulunan soydaşların göçü ile başlayan bu süreç sonraki yıllarda gelişmiş ülkelere doğru yaşanan emek göçü ile devam etmiştir. Bu sürecin son ayağı ise Türkiye'nin gelişmişlik düzeyinin ilerlemesi sonucunda artık göç veren değil de göç alan bir ülke konumuna gelmesi ve buna ek olarak bulunduğu coğrafyanın çevresindeki ülkelerde yaşanan siyasi, sosyal vb. istikrarsızlıkların baş göstermesi neticesinde günümüzde de devam eden hareketlerdir (Akıncı, Nergiz, Gedik 2015: 67).

Coğrafi olarak Ortadoğu ülkelerine yakın olan ve Avrupa'ya geçiş bağlamında önemli bir durak olan Türkiye 1980'lerden sonra özellikle Ortadoğu ülkelerinden yoğun göçler almıştır. Bu göçlerin büyük kısmı Türkiye'yi transit ülke olarak görüp Türkiye

üzerinden hedef ülkeye gitme şeklinde olmuştur (İçduygu 2015: 279-294). Türkiye'nin bu şekilde göç aldığı ülkelerden sonuncusu da Suriye olmuştur. Yaşadığımız şu dönemlerde Türkiye 2011 yılından sonra yaklaşık sekiz yıldır Suriye'den devasa bir biçimde göç akımına maruz kalmıştır. Bu akımlar neticesinde oluşan göçmen rakamlarının büyüklüğü ve Türkiye devletinin göçmenlere karşı tutumları Türkiye'yi birçok Suriyeli göçmen birey için göç adına hedef ülke haline getirmiştir (Erdoğan 2015: 317-347).

Suriye göçünün 2011'den sonra başlayan kısmı Türkiye'ye doğru gelişen Ortadoğu kaynaklı göçlerin en son ve etkileri bakımdan gerek ülkemiz gerek diğer dünya ülkeleri açısından önemli bir konu alanıdır. 2010 yılında Tunus'ta başlayan ve devamında birçok Kuzey Afrika ülkesinde etkisini gösteren "Arap Baharı" Ortadoğu ülkelerini de etkilemiştir. 2011 yılının Mart ayında Suriye'ye sığırayan bu siyasi hareketin etkileri başta Suriyede yaşayan insanlar olmak üzere dünya insanları açısından hiç de azımsanmayacak derecede devasa durumları ortaya çıkarmıştır. Bu etkiler özellikle komşu ülke olan ülkemizde çok şiddetli şekilde hissedilmiştir (Ekici ve Tuncel 2015; Ateş ve Bektaş 2016). Zira geldiğimiz noktada başlayan olayların üzerinden geçen yaklaşık sekiz yıllık süreç neticesinde binlerce insan canından olmuş, milyonlarcası ülkesinden göç ederek sığınmacı, mülteci ya da genel ifadeyle göçmen kimliğine bürünmüştür ve bu göçmenlerin çok büyük bir kısmı Türkiye'ye sığınmış, azımsanmayacak bir kısmı da yukarıda belirttiğimiz gibi Türkiye'yi transit ülke olarak kullanarak Türkiye üzerinden Avrupa ve Amerika'ya geçmiştir.

Türkiye gerek devleti gerek insanları ile her açıdan göçmen bireylere karşı oldukça özverili yaklaşmış ve elindeki imkanlar doğrultusunda göçmenlere yönelik önemli çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar zaman içerisinde gerçekleşmiş ve göçmen bireylerin gündelik yaşama katılımları konusunda önemli bir sürdürülebilirlik yakalanmaya çalışılmıştır. Bu noktada ifade edilmeye çalışılan sürdürülebilirlikle Suriyeli göçmen bireylerin gündelik yaşamın akışkanlığına dahil olup ve kopmamaları anlatılmaya çalışılmaktadır. Ancak bu sürdürülebilirlik tam olarak sağlanamamıştır. Buna neden olarak ilk başlarda, yaşanan durumun geçici olduğunun düşünülmesi, söylem bazında "misafir", "kardeş" ifadeleri ile bu düşüncenin vücut bulması ve Türk Devletinin gerçekleştirdiği plan ve politikaları "geçicilik" üzerine kurmuş olması görülmektedir. Gelinek noktada bu durumun öyle olmadığı anlaşılması ve geçicilik

kalicılığa doğru evrilmiş, yapılan plan ve politikalarda, bu noktada yeniden kurgulanmaya çalışılmıştır (Erdoğan 2018b; Erdoğan 2015).

Yapılmaya çalışılan bu kurgunun en temelde bütünleşme (entegrasyon) ya da genel anlamıyla uyum noktasında tıkanıdığı görülmektedir. Göçmenlerin özgür bir şekilde yaşamlarını idame ettirmeleri adına istihdam, eğitim, sağlık vb. konularda düzenlemeler zaman içerisinde yapılarak normal yaşam içerisinde akışkanlık oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak bazı noktalarda tam olarak istenilen akışkanlık sağlanamamış ve bu noktada göçmenlerin uyum konusu ve buna karşın yerli halkın toplumsal kabul düzeyi söz konusu olmuştur (Erdoğan 2018a). Burada uyum konusuna ayrı bir parantez açmakta yarar olacaktır. Uyum dediğimiz şey tam olarak 'öteki' olana katılmak ve bu katılım sonucunda onun kültürel öğelerini benimsemektir (Berry 1997). Bu yüzden bu çalışmada bütünleşme kavramı üzerinde durulacaktır. Çünkü amaç göçmenleri 'ötekinin' yani yerli halkın gönüllü de olsalar aynısı yapmak değil. Bilakis kendi kültürel özelliklerini koruyarak, kendi zenginlikleri ile onların da kendi ifadeleriyle 'öteki' olarak adlandırdıkları yerli halka eklenmesi ve yerli halk tarafından kabul edilmesi olarak ifade edilebilir (Roestenburg 2013; Cox, Geisen 2014).

Çalışma içerisinde bütünleşme konusu sosyal sermaye kavramı ile ele alınmaya çalışılacaktır. Bu kavramın kullanılması iki kavramında göç alanında ihtiyaç duyulan dayanışma, birleştirme ve ortak değerler oluşturup karşılıklı olarak bütünleşmeyi sağlayacak argümanlara sahip olmasıdır (Thi 2018). Sosyal sermaye kavramı kesin bir tanımı olmamakla birlikte kavramsal olarak modern bir kavram olarak görünse de içerik olarak yüzyıllardır var olan bir yapıyı işaret etmektedir (Nahapiet ve Ghoshal 1998). Kavram yaşamın içerisinde var olan zorlukları, sorunları, savrulmaları kısacası oluşan dezavantajların -ki burada göçmenlik konusu üzerinden düşünmek uygun olacaktır- sosyal ilişkiler sonucu oluşan güven, normlar, değerler vb. birtakım toplumsal çıktılar doğrultusunda ortadan kaldırılmaya çalışılması ekseninde hareket etmektedir (Massey ve Espinosa 1997, akt. Flores-Yeffal 2015). Bunu yaparken bütüncül bir ele alış ve düşünüş konusuna vurgu yapmaktadır (Woolcock ve Narayan 2000). Bu noktada sosyal sermaye kavramı, çalışmanın odak noktası olan diğer bir kavramla sosyal hizmet bilim dalıyla doğrudan ilişki içerisinde görünmektedir. Kavramın tıpkı sosyal hizmet gibi dezavantajlara odaklanması, bunları yaparken bütüncül yaklaşımın benimsemesi ve son olarak her iki alanda da merkezi konumda olan 'sosyal destek' kavramının sosyal

sermaye ve sosyal hizmeti kısmi olarak ortak bir payda da buluşturduğu ifade edilebilir (Hawkins ve Maurer 2011).

Çalışma doğrultusunda önce göç kavramı ve göç kavramın getirdiği kavramlar, kuram ve çıktılar üzerine yoğunlaşacak sonrasında bütünleşme konusu muadili olarak kullanılan uyum, asimilasyon, kültürleşme ve çok kültürlülük kavramlarından ayrıştırılacaktır. Bu noktada çalışmanın odak noktası olan Suriye göçü ve Suriyeli göçmen bireylere yoğunlaşılacaktır. Devamında sosyal sermaye ve sosyal hizmet alanlarına girilerek araştırma sonucunda elde edilecek bulgularla sacayaklarını göç, sosyal sermaye ve sosyal hizmetin oluşturduğu bir müdahale önerisinde bulunulacaktır.

Son olarak kısaca çalışmanın bölümlerinde nelerden bahsedileceğini ifade etmekte yarar olacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde; Araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımlar, tanımlar ve araştırmanın gerçekleştirilebilmesi ve etik temeller üzerine inşa edilmesi için gerekli, alınmış izinler ifade edilecektir.

İkinci bölümünde; öncelikle bir arka plan oluşturmak adına göç ve göçe ilişkin kavramlar ifade edilecek ve tarihsel süreçte göç, göçe ilişkin kuramlar ve özel göçmen gruplar ele alınacaktır. Sonrasında Suriye göçü ve Türkiye, Türkiye'nin göç deneyimleri ve özelinde Gaziantep'in Suriyeli göçü açısından önemi ifade edilecektir. Üçüncü olarak sosyal sermaye kuramı, gelişimi, kuramcıları ve sosyal sermaye ile ilişkili kavramlar ele alınacaktır. Dördüncü olarak göç ve bütünleşme konusu ifade edilmeye çalışılacaktır. Son olarak sosyal hizmetin göç noktasındaki konumu ifade edilecektir.

Üçüncü bölümde çalışmanın metodolojik kısmına yönelik; örneklem seçimi, verilerin toplanma süreci, verilerin analizi ve katılımcı bilgileri ifade edilecektir.

Dördüncü bölümde araştırmaya ilişkin bulgular analiz sonucunda elde edilen tema ve kodların doğrultusunda ifade edilecektir. Aynı zamanda bu kısımda araştırmaya ilişkin tartışma kısmında verilecektir.

Çalışmanın son bölümünde ise çalışma neticesinde ulaşılan bulgulardan çıkan sonuç ve öneriler ifade edilerek çalışmanın gerek göç ile ilgili oluşturulabilecek plan ve politikalara gerekse de sosyal hizmet alanına yönelik katkıları ifade edilecektir.

1.1.Araştırmanın Problemi

Göç, genel olarak kalıcı veya yarı kalıcı bir ikamet değişikliği olarak tanımlanmaktadır (Everett Lee 1966). Bu genel tanımın dışında coğrafi olarak mesafe ve sınırlarla ifade edilen göç her ne kadar coğrafya ile yakından ilişkili olsa da ilişkili olduğu tek alan coğrafya değildir. Multidisipliner bir alan olarak ifade edilen göç olgusu coğrafya, sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet, antropoloji, siyaset, iktisat gibi birçok sosyal bilim disiplininin ortak çalışma noktasını oluşturmaktadır (Şenol Sert 2016; Roestenburg 2013). Her disiplin göçü kendi odak noktasında değerlendirip bütüncül bir süreci ifade eden göç sürecine tamamlayıcı katkılar sunmaktadır.

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç çeşitli sebeplerin sonucu olarak insan var olduğundan bu yana insan hayatında sosyal bir hareketlilik oluşturmaktadır (Adıgüzel 2004:1; Castles ve Miller 2008). Oluşan bu sosyal hareketlilik insan topluluklarının birbiri ile olan münasebetleri neticesinde medeniyet ve kültür denilen yapıyı ortaya çıkarmıştır. Tam ve bütüncül bir tanım yapmak, ortak birçok disiplinin katkısı ile ortaya çıkan bir konu için oldukça zordur. Ancak göç için bütüncül bir tanım yapacak olursak: Göç en temelde bireylerin siyasi, sosyal, ekonomik, çevresel (doğal nedenler) vb. nedenlerle buldukları alanı gönüllü ya da zorunlu, geçici ya da sürekli, bireysel ya da kitlesel olarak terk etmesi ve sonucunda göçmenlik genel kimliği altında sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci gibi yeni kimliklere bürünmesi olarak ifade edilebilir (Adıgüzel 2018; Şirin Öner 2016).

Tarihte bilinen ilk göç hareketi Kavimler Göçü'nden bu yana dünyada göç sürekli olarak bireysel ve kitlesel bazda sürmüştür (Bayraktar 2013). Özellikle 20.yy 'ın siyah arka planında yaşanan savaş ve siyasi karışıklıklar neticesinde milyonlarca insan göç etmiştir. 20. yy'de yaşanan bu durum 21.yy'ın ilk çeyreğinde de hız kesmeden devam etmiştir (Castles 2000). Günümüzde tüm dünyayı etkileyen ve önemli sorun haline gelen Suriye göçü bu dönemde yaşanan önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2010 yılında Kuzey Afrika ülkesi Tunus'ta üniversite mezunu sıradan bir gencin yaşadığı bir olay tarihe izleri silinmeyecek bir dönemi nakşetmiştir. Bu olay sonucunda dikta rejimlerinin varlığını sürdürdüğü birçok Kuzey Afrika Ülkesi (Libya, Mısır, Tunus vb.) ve akabinde Orta Doğu coğrafyasında (Suriye, Umman, Yemen, Ürdün) "Arap

Baharı” olarak ifade edilen (Deniz 2013; Sayın vd. 2016) ancak giderek “Arap kışı” haline dönüşen bir yıkıma kapı aralanmıştır (Ateş ve Bektaş 2016).

2010 yılının sonlarında Tunus'ta başlayan olaylar 2011 Mart ayında Suriye'de küçük çaplı gösterilere sebep olmuş ve bu küçük çaplı gösteriler üzerinden geçen sekiz yıllık dönemde binlerce insanı canından, milyonlarca insanı da yerinden yurdundan etmiştir (Tunç 2015; Deniz 2013). Bu süreçte birinci dereceden etkiyi Suriye halkı yaşamış olsa da savaş koşulları ve yaşam mücadelesi neticesinde başladıkları göç başta komşu ülkeler olmak üzere tüm dünyada etkilere sebep olmuştur. Oluşan bu etkiler özellikle Suriye ile komşu ve mesafe olarak yakın devletler olan Türkiye, Ürdün, Lübnan gibi ülkelerde ağır bir biçimde hissedilmiştir (Canefe 2018).

Türkiye gelinen noktada Suriye göçünü en çok sahiplenen ve bununla birlikte Suriye göçünü en çok hisseden ülke olmuştur. Bu durumun temelinde Türkiye'nin coğrafi konumu bakımından Batı için Orta Doğuya açılan, Doğu için ise Batı'ya yani Avrupa'ya açılan bir kapı konumunda yer alması ve çağdaş bir kimliğe sahip olmasının yanında Orta Doğu ve Arap dünyası ile tarihsel kökenden gelen derin bir bağa sahip olması yatmaktadır (Deniz 2013).

Göçün başladığı 2011 yılından bu yana Türkiye'nin uygulamış olduğu “Açık Kapı” politikası Türkiye'nin bu konu için oluşturduğu politikaların temel dayanağı olmuştur (Erdoğan 2018a; Canefe 2018). İlk olarak 2011 Nisan ayında 252 kişilik bir göçmen grubuna sınırları açan (Tunç 2015; Özden 2013) Türkiye geldiğimiz noktada çok fazla sayıda Suriyeli göçmene ev sahipliği yapmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) verilerine göre yaklaşık olarak 3.6 milyon Suriyeli Türkiye'de ikamet etmektedir. Bu sayının yaklaşık 1.6 milyonunu kadın göçmenler, yaklaşık 1.7 milyonunu da on sekiz yaş altı çocuk göçmenler oluşturmaktadır (http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik_____ Erişim: 04.03.2019). İlk başlarda “geçici bir durum” olarak ifade edilen bu süreç göçmenlerin sayılarının artışından ve Suriye'deki karışıklıkların devam etmesinden anlaşılacağı üzere “kalıcı bir durum” haline gelmiştir (Erdoğan 2018a; Deniz, Ekinci ve Hülür 2016a). Bu da Türkiye için oldukça önemli bir süreci ‘göç yönetim sürecini’ ortaya çıkarmıştır.

2011'de başlayan bu göçten Türkiye çok fazla etkilenmiştir. İller bazında bölgesel olarak Suriye sınırına yakın olan sınır illeri bu süreçte en fazla etkilenen iller

olmuştur. Bu iller Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Mardin, Adana, Mersin gibi sınıra yakın illerdir. Bu illerden Kilis, Hatay, Şanlıurfa ve Gaziantep'te göçmen nüfusunun yoğunlaşması nüfus yoğunluğunu kritik seviyelere çıkarmıştır (Sirkeci 2017: 30).

Gaziantep konumu ve sahip olduğu potansiyel insan gücü itibariyle Türkiye'de önemli ihracat ve ticaret şehirlerinden biridir. 1990'lı yıllardan sonra şehre yapılan teşvikler ve GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) gibi projelerle ülke içerisinde en fazla iç göç alan şehirlerden biri haline gelmiştir (Lordoğlu ve Aslan 2016; İzmen ve Özbay Daş 2016). Şehrin sınıra yakın olması, her geçen gün eğitim, sosyal, sağlık, ticaret vb. açıdan gelişmesi ve sahip olduğu köklü folklorik değerler itibari ile Irak, Suriye ve İran gibi sınır ülkeleri ile gerek ticari gerek sosyal ve kültürel ilişkilerini önemli ölçüde geliştirmiştir. Şehrin Suriye göçü öncesi özellikle Suriye ile yapılan ticarete çok büyük bir paya sahip olması ve bu dönemde birçok Suriyeli için hem iş hem de tatil ve ziyaret yeri olarak görülmesi ve Suriye'ye oldukça yakın olması yaşanan durumlar sonrasında zorunlu göç kararı vermek durumunda kalan Suriyeliler için Gaziantep'i, önemli bir göç mekanı haline getirmiştir (Özden 2013). Şehir şu anda yaklaşık olarak 430 bin Suriyeli göçmene ev sahipliği yapmaktadır (http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik_Erişim: 04.03. 2019). Ayrıca şehir daha önce seksenli ve doksanlı yıllarda yaşanmış Afganistan, Iraklı ve İran göçlerinde de göç kararı için önemli bir şehir olarak görülmüş ve birçok Afgan, Irak ve İranlı göçmene de ev sahipliği yapmıştır (Oğuz 2015). Yaşanan bu göçler sonucunda gelen göçmenlerin büyük bir bölümü zaman içerisinde ya ülkelere dönmüş ya da Üçüncü bir ülkeye BMYK tarafından yerleştirilmiştir (Özden 2013). Ancak Suriye göçüne Batılı devletlerin sessiz kalması, sayılarının dünya genelinde oldukça fazla olması ve Suriye'deki karışıklığın halen devam etmesi gibi nedenler yaşanan durumun ne zaman ve nasıl sonuçlanacağı konusunda net bir görüntü çizememektedir. 'Geçici' olarak görülen bu durum 'kalıcı' hale gelmiş, tüm dünya ve tüm Türkiye gibi Gaziantep'de Suriye göçüne hazırlıksız yakalanmıştır. Bu da yeni bir yaşamı hem göçmenler hem yerel halk için kaçınılmaz kılmıştır. İlk zamanlar tüm Türkiye gibi Gaziantep'te yerel halk da göçmenleri sahiplense de zamanla yaşanan yapısal sıkıntılar toplumun, toplumsal kabulünde aşınmalara sebep olmuş ve çeşitli istenmeyen durumlar ortaya çıkmıştır (Erdoğan 2018a; Özden 2013).

Yaşanan göçler sonucunda bireyler basit bir ifade ile sadece mekânsal olarak yer değiştirip ve sadece ‘yükte hafif paha da ağır’ eşyalarını yanlarına alarak göçe başlamazlar. Bunun yanında bireysel olarak sahip oldukları tüm deneyim ve sosyal hayatlarını da beraberlerinde götürürler. Ancak bir takım sebeplerden dolayı sosyal hayatlarını kendi ülkelerindeki gibi tekrardan inşa edemezler. Yapısal olarak yaşanan doğal birtakım sorunlar buna müsaade etmezler (Bhugra ve Becker 2005). Erdoğan’a (2018a; 2015) göre; kişi her ne kadar zor da olsa yeni bir hayat ve ilişki ağı kurmak durumunda kalır. İşte Türkiye’ye gelen Suriyeli göçmenler de “geçicilik” ve “misafirlik” algısı nedeniyle bunu yapmakta zorlanmış ve hatta geç kalmışlardır. Bu duruma Türk devletinin göç yönetimini ve göç ile ilgili politikalarını ilk zamanlar “geçicilik” algısı üzerine oturtmaya çalışmasının da etkisi yadsınamayacak kadar büyük olmuştur (2018a; 2015).

Yeni bir yaşam, yeni bir toplumla bütünleşme, yeni bir kültüre uyum vb. tarihin hiçbir döneminde kolay olmamıştır. Bahse konu olan soyut şeyler bir değişimi ifade etmekte ve değişimler her zaman sancılı süreçleri beraberinde getirmektedir (Cox ve Geisen 2014; Portes 2008). Hele ki bu değişim süreci, zoraki ve travmatik bir deneyim sonucunda başladıysa kişi için hiç de kolay olmayacak bir süreci ifade etmektedir (Buz 2004). Bu açıdan değerlendirildiğinde Suriyeli göçmenler Türkiye ve Türk insanı ile ilk karşılaştığında tam olarak bunu yaşamıştır. Geçicilik algısının zamanla kalıcılığa dönüşmesi ise günlük yaşamda yaşanan sıkıntıları daha belirgin hale getirmiştir. Göç edilen yerin dili ve kültürünün bilinmemesi, eğitim, sağlık, barınma, beslenme, hukuki statü yokluğu gibi birçok yapısal sorun göçmenlerin zor olan yaşamlarını daha da güç bir hale getirmiştir (Cox ve Geisen 2014). Bu durumun oluşmasında iki etkenden söz edilebilir. Birincisi geçicilik ve misafirlik söylemleri sonucunda oluşan politika ve bunların getirdiği yumuşatıcı hava, ikincisi saydığımız bu güçleştirici etkilerin en başında yer alması gereken sağlıklı, kapsayıcı ve çift yönlü bir bütünleşme politikasının olmaması olarak ifade edilebilir (Canefe 2018; Erdoğan 2018a).

Bütünleşme kavram olarak uyum, kültürleşme, asimilasyon ve çok kültürlülük gibi söylendiğinde olumlu ve olumsuz hisleri bir arada ortaya çıkaran birçok kavramla kullanılmaktadır (Unutulmaz 2016). Bu kavramlar aslında kültürleşme ve uyum (adaptasyon) kavramlarının alt başlıkları olarak ifade edilen ve bilinçsiz kullanıldığında yanlış anlaşılmalara sebep olacak, toplumca birbirinin muadili olarak görülen kavramlardır (Bery 1997; Berry 2001). Çalışmamız süresinde uyum konusunun alt

başlığı olan bütünleşme kavramı diğer kavramlardan ayrı olarak ele alınacaktır. Bütünleşme çift yönlü bir uyumu ifade eden ‘öteki’ olarak adlandırılan göçmenlerin katılacakları toplumun kültür, değer, norm vb. günlük yaşamlarını bilerek onlara katılmalarını ancak kendi kültürlerini de devam ettirmeleri olarak ifade edilebilir (Unutulmaz 2016; Yıldız ve Çakırer-Özservet 2016). Bu yalın tanımında dikkat edilmesi gereken nokta bütünleşmenin çift yönlü olmasıdır. Yani ‘öteki’ olarak adlandırılan göçmen birey bütünleşmeye çalışırken yerli bireyinde buna karşı sosyal kabul göstermesi gerekmektedir. Bu konu Türk insanı özelinde takdire şayan bir şekilde gerçekleşmiş ve Türk insanı eşine az bir sosyal kabulü Suriyeli göçmenlere göstermiştir (Erdoğan 2018a; Erdoğan 2018b). Ancak yürütülen uyum politikalarının tek yönlü olması ve sadece Suriyeli göçmenleri topluma deyim yerindeyse ‘uydur(ul)maya’ çalışılması ve yerli halkın bu noktada ihmal edilmesi zamanla var olan sosyal kabulün azalmasına, sosyal dışlanmanın baş göstermesine ve sosyal kabulün yok olmaya doğru gitmesine neden olmuştur (Castles 1998, akt. Sakız 2015; Deniz, Ekinci ve Hülür 2016a).

Şunu artık çok iyi anladık ki uzun bir süre Suriyeli göçmenler evlerine dönemeyecekler. Bu alanda yapılan birçok çalışma da bu durumu göstermektedir. Evlerine dönme imkanı oluşsa bile çok büyük bir kısmı Türkiye’de kalacak. Bu durum Suriyelilere yönelik yapılan en kapsamlı çalışmalardan biri olan Erdoğan’ın (2018a) gerçekleştirmiş olduğu ‘‘Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum’’ çalışmasında da ifade edilmiş ve Suriye’deki durumlar düzelse bile en az bir milyon Suriyelinin Türkiye’de kalacağı çalışma neticesinde öngörülmüştür. Erdoğan bu noktada artık bundan sonrasında bakılması gerektiğini ve uyum konusunun önemli olduğunu vurgulamıştır (2018a). Benzer şekilde sonuçlar AFAD tarafından 2017 yılında ‘‘Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması’’ adlı araştırmada da elde edilen bazı veriler muğlak kalan sıklıkla ifade edilmeyen bazı konularda önemli bir görüş kazandırmıştır. Bu konulardan biri de Suriyeli göçmenlerin kalıcılık durumlarıdır. Suriyeli misafirlerin ne kadarının Türkiye’de kalıcı olacağı ile ilgili bir soruda Suriyeli misafirlerin yaklaşık %41’i Suriyelilerin yarısının Türkiye de kalıcı olacağını belirtmişlerdir. Bu oran kamp içinde yaklaşık %34 iken, kamp dışında yaklaşık %42’dir. Elde edilen bu oranlar kadın ve erkekler bağlamında benzerdir. Bu sonuçlara ek olarak katılımcıların yaklaşık %22’si Suriyeli misafirlerin dörtte birinin Türkiye’de kalıcı olacağını düşünmekteyken, %23’ü

de dörtte üçünün kalıcı olacağını düşünmektedir. Bu oranlar kamp içi ve kamp dışına göre farklılaşmaktadır. Buna göre, kamp dışındaki katılımcıların yaklaşık %23'ü Suriyeli misafirlerin dörtte üçünün Türkiye'de kalacağını belirtmişken, kamp içinde bu oran yaklaşık %17'dir. Suriyeli misafirlerin tamamının kalıcı olacağını düşünen katılımcıların oranı yaklaşık %4 iken, tamamının döneceğini düşünen katılımcıların oranı yaklaşık %10'dur (AFAD 2017).

Bütünleşme konusuna kısaca değindikten sonra Suriyeli göçmenlere yönelik yapılan uyum çalışmalarının eksik noktasını görmek daha kolay olacaktır. Suriyeli göçmenlere yönelik uyum çalışmaları çok fazla ifade edilen ve eylemsel olarak birçok durumlara konu olan bir durumdur. Ancak geldiğimiz noktada tam bir uyumdan söz etmemiz ne yazık ki mümkün görünmemektedir. Bunun nedenini birden fazla şekilde ifade edebiliriz: Öncelikle yapılan uyum çalışmalarına "geçicilik ve misafirlik" algısı nedeniyle geç kalınmıştır. İkinci olarak yapılan uyum çalışmaları bütünleştirme ekseninde değil de uyum (adaptasyon) ekseninde ele alınmış bu da yapılan çalışmaların sadece 'öteki' olarak ifade edilen Suriyeli göçmenler üzerinden yapılmasına ve yerli halkın göz ardı edilmesine sebep olmuştur. Üçüncü ve en önemlisi yapılan uyum çalışmalarının büyük bir kısmı devlet kontrolü dışında STK'lar tarafından yürütülmüş Türk devletinin uzun süre STK'ları sürece dahil etmemesi, ettiğinde ise ortak bir çalışma, koordinasyonun oluşturulmasında yaşanan aksaklıklar uyum konusunda ilerlemeyi engelleyen sebepler arasındadır. Ayrıca bu durum bize STK ve devlet ortaklığının önemli olduğunu göstermiştir (Deniz, Ekinci ve Hülür 2016a; Erdoğan 2018a).

Çalışmamızın diğer bir odak noktasını ise sosyal sermaye kavramı oluşturmaktadır. Sosyal sermaye içerik olarak yüzyıllardır var olan ancak kavram olarak son otuz yıllık sürede görünür olan bir kavramdır (Portes1998; Adler ve Kwon 2002). Kavram aynı göç gibi multidisipliner bir çalışma alanını ifade etmekte ve sosyoloji, iktisat, psikoloji, siyaset, antropoloji ve son yıllarda sosyal hizmet disiplininin ortak çalışma alanını ifade etmektedir (Kawachi vd. 1997; DeFilippis 2001; Lin 2001; Mukherjee 2007, akt. Hawkins ve Meurer 2011; Portes 2000). Kısa ve öz bir ifade ile sosyal sermaye sahip olunan ilişkilerin önemini ifade ederek; güven, normlar, dahil olunan ağlar, değerler ve karşılıklılık dahilinde bireyin tek başına üstesinden gelemeyeceği durumları toplu şekilde, birleşerek dayanışma yoluyla üstesinden gelme olarak ifade edilebilir (Jacobs 1965, akt. Nahapiet ve Ghoshal 1998; Tilly 2007). John

Field' in (2008) ifadesi ile "ilişkiler önemlidir" formülasyonu sosyal sermayenin temel noktasının ilişkiler sonucu oluşan ağ(network)'lar olduğunu göstermektedir (2008).

Göç alanında oldukça yeni ifade edilmeye başlanılan sosyal sermaye kavramı göç kararının alınmasından göç sonrası sürece kadar her alanı kapsayan bütüncül bir durumda etkinlik göstermektedir. Bu noktada göçmen bireylerin göç sürecinde sosyal sermayelerinin ne kadar etkili olduğunun görülmesi gereken bir durum olduğu düşünülmektedir (Flores-Yeffal 2015). Çalışmamız kapsamında göçmenlerin göç kararı ve sonrasındaki süreçte sosyal sermayelerinin bu duruma etkilerini irdelemeyi amaçlamaktayız. Ancak bu çalışmada sosyal sermayenin yerel halk ve göçmenleri bütünleştiren bir yönü olup olamayacağı da araştırmanın göç ve sosyal sermaye açısından bir diğer odak noktasını oluşturmaktadır.

Sosyal hizmet disiplini temelde insan hakları odağında çalışan bir disiplindir. The Social Work Dictionary'de sosyal hizmet insanların etkili bir psikososyal işlevsellik düzeyine ulaşmalarına yardımcı olan ve tüm insanlar için esenliği arttıracak toplumsal değişimleri etkilemekte başvurulan uygulamalı bir bilim olarak tanımlanmaktadır (Barker 1999:455, akt. Buz 2002). Toplumun tüm dezavantajlı gruplarını çalışma alanı olarak içerisinde barındıran sosyal hizmet disiplini göç alanında da oldukça önemli bir yazına ve uygulama deneyimine sahiptir. Uygulamalı bir bilim olan sosyal hizmetin gelişimi, disiplinin çalışanlarının uygulamaları ile gelişmekte ve güçlenmektedir (Sheafor ve Horejhi 2014; Thompson 2013). Göç alanında yapılan oldukça değerli çalışmalar ve uygulamalar uyum ya da çalışmanın odak noktası itibari ile bütünleşme odağında ele alınarak bu alan içerisinde dikkate alınmaktadır. Buna ek olarak sosyal hizmet disiplininin göç konusundaki diğer odak noktaları, göç sürecinde yer alan hassas grupların aile birliği başta olmak üzere göç kararı alan aile, göçmen kadın, göçmen çocuk, göçmen LGBTİ birey ve bu gruplarla ilişkili psiko-sosyal süreçleri içeren konular olarak ifade edilebilir. Bunları yaparken sosyal hizmet disiplini insanı "biyo-psiko-sosyal" ve entelektüel bir varlık olarak ele alır, bütüncül bir bakış açısı ile değerlendirir. Bu değerlendirme bireyden topluma şeklinde ya da şöyle bir ifade ile mikro, mezo ve makro şekilde ayrı ayrı basamaklarda yürütülen süreçleri ve sürecin sonunda gerçekleşen sosyal hizmet müdahalesi ile şekillenmektedir (Cox ve Geisen 2014).

Sosyal hizmet disiplinine oldukça yakın bir dönemde giren sosyal sermaye kavramı sosyal hizmet ile önemli benzerlikleri içerisinde barındırmaktadır. Sosyal hizmetin temeli bütüncül bir şekilde insanı “çevresi içerisinde birey” mantığı ile ele alarak onun sahip olduğu sosyal destek sistemlerini göz önünde bulundurarak başta çevresi ile olan ilişkilerini sonrasında kendi içinde bulunduğu özel durumu dikkate alarak, insan hakları temelinde gerçekleşen uygulamalardan oluşmaktadır. Bu noktada sosyal sermayenin bütüncül yapısı, ilişkilerin önemli olması, bireyi ele alırken çevresini de ele alması sosyal sermaye kavramı ile sosyal hizmetin ilk bakıldığında dikkat çeken ortak noktalarını yansıtmaktadır (Hawkins ve Maurer 2011; Cox ve Geisen 2014).

Bu açıdan çalışmamız Suriye göçünü Türkiye genelinde Gaziantep ili özelinde: Sosyal hizmet, sosyal sermaye, göç ve bütünleşme ekseninde ele alacaktır. Bu noktada Suriyelilerin durumuna baktığımızda zoraki olarak bir göç sürecini yaşadıklarını görüyoruz. Yaşanılan bu göç süreci ister istemez birtakım dezavantajları ortaya çıkarmaktadır. Bu dezavantajların ortadan kaldırılması birtakım yaklaşım ya da model ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Oluşturulacak bu yaklaşım veya modelin ana odak noktasının ise bütünleştirme bağlamında olması hem gelen göçmenin hem yerel halkın karşılıklı şekilde birbirlerini kabul etme ve benimseme noktasında sosyal sermaye bakış açısı ile ele almak doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu tarz bir bakış açısı sosyal hizmet disiplininden kopuk olmadığı gibi sosyal hizmet disiplini ile paydaş bir anlayışı ifade edebilecektir. Yukarıda da ayrı ayrı ifade edilmeye çalışılan bu eksenlerin hepsi birbiri ile ortak noktaları olan birçok açıdan benzeşik ve birbirini tamamlayan kavramlar olarak görülmektedir. Bakıldığı zaman göç alanında ve sosyal hizmet alanında sosyal sermaye bakış açısı ulusal çalışmalarda görülmemektedir. Uluslararası çalışmalarda da ampirik çalışmaların kısıtlı olduğu gözlenmiştir.

Bu çalışmanın problemi; 2011 yılında zorunlu olarak ülkelerinden göç etmek durumunda kalan Suriyeli göçmenlerin sekiz yıllık bir süre geçmiş olmasına rağmen yerli halk ile halen sağlıklı bir bütünleşme sağlayamamışlardır. Bununla birlikte yerli halk da ilk zamanlar göstermiş olduğu yüksek sosyal kabulü aynı şekilde muhafaza edememiştir. Çalışmamız bu noktada sosyal sermaye kavramı ile ortak bir birikim oluşturarak bütünleşme konusunda sosyal hizmet perspektifi ile bir müdahale yönteminin yokluğu üzerinde durarak bu noktada bir sosyal hizmet müdahalesi oluşturulmaya çalışılacaktır. Böylece göçmen bireylerin sağlıklı bütünleşmeleri ve yerli halkın sosyal kabul konusunda yeniden olumlu bir bakış açısına dönmesi sağlanmaya

çalışılacaktır. Kısaca bu çalışmanın problemi: Göç kavramını bütüncül bir perspektife sahip sosyal hizmet disiplinde, birleştirici ve bütünleştirici bir etki oluşturabilen sosyal sermaye kuramı doğrultusunda ele almak adına: Göç ve Bütünleşme (Entegrasyon): Sosyal Sermaye Temelli Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi olarak belirlenmiştir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Zorunlu bir şekilde gelişen Suriye göçü, göçmenler açısından ülkemizi gerek coğrafi konumunun yakınlığı bakımından gerekse de kültürel ve dini yakınlık bakımından Suriyeli göçmenler için göç edilecek hedef ülke haline getirmiştir. Ülkemiz bu noktada elinden geldiğince göçmenlere sahip çıkmış ve diğer dünya ülkelerine göre göçün maddi-manevi yükünü hiç tereddüt etmeden çekmiştir. Zamanla ülkeye gelen göçmenlerin sayısal olarak oldukça yoğun bir kitle haline gelmesi ve geri dönüş adına istenilen olumlu bir ortamın oluşmamasından ötürü göçmenler yerel halk tarafından bir yük olarak görülmeye başlanmıştır. Bu noktada ortaya sosyal, kültürel, ekonomik vb. açıdan sorun durumların çıktığı yerel halk tarafından sıklıkla ifade edilir olmuştur. Bu durumun sebebi olarak en büyük etken gelen göçmen bireylerin profillerine uygun bütünleşme modelinin olmaması ve bütünleşme sürecinin göçmenlerin gideceği düşüncesinden ötürü geç başlatılması ifade edilebilir.

Göç öncesi ve sonrası ile başlı başına bütüncül bir şekilde ele alınması gereken bir süreçtir. Bu sürecin en son aşaması sağlıklı bir bütünleşme sürecidir. Bu süreç gerçekleşmediğinde ya da tamamlanmadığında göç tamamlanmış sayılmamakla birlikte gelinen toplum içerisinde bir takım sorun durumların oluşması kaçınılmaz görünmektedir. Geldiğimiz noktada ülkemizde var olan durum tam da bu şekilde ifade edilebilir. Özellikle son dönemlerde yaşanan ekonomik durumdaki bozulmalar yerli halk tarafından göçmen bireylere fatura edilmekte ve bütünleşme süreci daha da olumsuz şekilde etkilenmektedir.

Oysa göç sorunlu bir durum olması ile beraber gerekli adımlar atıldığında oldukça pozitif yönde katkılar sunabilen sosyal bir olgudur. Bu durumun dünyada oldukça önemli örnekleri bulunmaktadır. Bu noktada yapılması gereken göçü bir sorun olarak görmekten ziyade göçü bir fırsat olarak görüp ülke adına olumlu bir girdiye çevirmek önemli görülmektedir.

Bu sebeple bu araştırmanın amacı göç ve bütünleşme kapsamında Suriyeli göçünü sosyal sermaye temelinde ele alarak bir sosyal hizmet müdahale önerisi sunmaktır. Böylece bu durum göçmen birey ve yerli halk arasında bütünleşme sağlamaya yönelik bir takım yollar geliştirmeye olanak sağlayacaktır. Kuramsal bakımdan bu durum sosyal sermaye ve göçmen ilişkiler ağı kuramı üzerine inşa edilecektir. Araştırmanın genel amacı çerçevesinde iki eksenli bir çalışma olacağından Suriyeli göçmen ve yerel halka dair verilere ulaşmak adına iki gruba farklı farklı sorular yöneltilecektir. Bu noktada yerel halka yöneltilecek sorular ile Suriyeli göçmen bireylere yöneltilecek soruların bir eskizi oluşturulmuştur. Yerel halk ile yapılan çalışma Suriyeli göçmenlere yöneltilecek soruları belirlemede bir öngörü oluşturacağı düşüncesiyle oluşturulmuş keza öylede olmuştur.

1.3.Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile toplanacak verilerin;

- Suriye göçü sonucunda oluşan bütünleşme sorununun tek taraflılığının üstesinden gelmek ve Suriyeli göçmenleri psiko-sosyal, kültürel vb. bağlamda analiz etmek,
- Yerel halkın Suriyeli göçmenlere bakış açılarını ölçmek ve bu doğrultuda iki taraflı bir bütünleşme modeli oluşturmak,
- Gaziantep özelinde Türkiye'deki Suriyeli göçmenler hakkında birlikte yaşam adına farkındalık oluşturmak,
- Türkiye'de ve dünyada bu konu hakkında yapılmış fazla araştırma olmadığından ve Türkiye'de sosyal hizmet alanında sosyal sermaye ve göç konulu ilk çalışmalardan biri olacağından sonraki araştırmalara zemin hazırlamak, araştırmacılara yol göstermek,
- Sosyal sermaye ve sosyal hizmet kavramlarının kesişim noktalarından biri olan bütünleştirme kavramı doğrultusunda sosyal sermaye kavramı ile bir sosyal hizmet müdahalesi oluşmasını sağlamaktır.
- Çalışmanın literatüre katkısı; sosyal sermaye kavramının, sosyal hizmet ve göç alanında kullanılması konusunda bir yol gösterici konumunda olmasıdır. Araştırma seçilen yöntem açısından daha önceki araştırmalar ile benzerlik göstermesine rağmen kuramsal bakımından Türkiye'deki ilk çalışmalardan biri olacaktır.

1.4.Varsayımlar

Bu araştırmada şu varsayımdan hareket edilecektir; Görüşülen kişilerin aktardığı bilgilerin güvenilir olduğu ve soruları içtenlikle yanıtladığı kabul edilir.

1.5.Tanımlar

G: Bireyin ya da bireylerin çeşitli nedenlerle gönüllü ya da zorunlu, ülke içinde ya da ülke dışında, geçici ya da sürekli, bireysel ya da kitlesel olarak gerçekleştirilen yer değiştirme sağlayan dinamik bir sosyal süreç.

Sosyal Sermaye: Tek başına üstesinden gelinemeyecek bir durum karşısında bireyin; güven, normlar, karşılıklılık ve ağ (ilişkiler)'lar olarak ifade edilen bileşenleri kullanarak oluşturduğu toplumsal yapı kısa ifade ile ilişkiler ağı.

Sosyal Hizmet: Çeşitli nedenlerden dolayı 'normal' olarak adlandırılan yaşam döngüsünde meydana gelen aksaklık ve tıkanıklıkları, insan hakları temelinde ele alıp: bireylerin, grupların ve toplumların yaşamlarını insana yakışır bir şekilde, kendi tasavvurları doğrultusunda idame ettirmelerini sağlayan bir sosyal bilim disiplindir.

Suriyeli Göçmen: 2011 yılında Suriye'de çıkan olaylar neticesinde ülkesini terk etmek zorunda kalıp, Türkiye'ye sığınan birey ya da bireylerdir.

Sığınmacı: Bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve bu istek üzerine mültecilik için başvurunun sonucunu bekleyen birey ya da bireylerdir.

Mülteci: Belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında yaşamını sürdürebileceği başka bir ülkeye sığınan birey ya da bireylerdir. Sığınmacı kavramı mülteci kavramından hemen önceki adım olarak da bilinmektedir.

Bütünleşme (Entegrasyon): Karşılıklı çok yönlü bir süreci ifade eden bir tür kültürleşme ve uyum plan ve politikalarıdır.

1.6.İzinler

Araştırma öncesinde ilk olarak Cumhuriyet Üniversitesi Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulundan etik onay uygunluk yazısı alınmıştır. Sonrasında araştırmanın yapılabilmesi amacıyla görüşülmesi planlanan Suriyeli göçmen bireylere ulaşabilmek için Türk Kızılay Gaziantep Toplum Merkezinden hizmet alan

göçmenlerle görüşme ve gözlem yapılabilmesi için merkezden izin alınmıştır. Ayrıca merkezin talebi doğrultusunda Gaziantep İl Göç İdaresi Müdürlüğünden de uygunluk yazısı alınmıştır. Yerli katılımcılar ile yapılan görüşme rastlantısal olarak toplum içerisinde, Suriyeli bireylerle temas halinde olan yerli vatandaşlardan seçilmiştir. Araştırma kapsamında Türk Kızılay Gaziantep Toplum Merkezine kayıtlı katılımcılara ve yerli katılımcılara ulaşabilmek için kullanılacak materyaller araştırmacı tarafından tahsis edilmiştir. Araştırma kapsamında araştırmaya katılan katılımcılar Gaziantep ilinde ikamet etmektedir. Araştırmacı ise işi gereği Kars ilinde bulunmaktadır. Bu yüzden araştırmacı şartları dahilinde üyelerle görüşmek için Gaziantep'e gitmiştir. Araştırma boyunca oluşan bu yol masrafları araştırmacı tarafından karşılanacaktır. Araştırma boyunca kullanılacak teknoloji kullanımları (*internet, bilgisayar, faks vb.*) materyaller araştırmacının kendi imkanı dahilinde oluşan materyallerden kullanılacaktır bunların yanında seyahatler boyunca oluşabilecek konaklama ve yemek masrafları, araç tahsisleri ve yardımcı olması açısından görevlendirilen çalışma elemanları gibi maddi yükümlülük getiren olanaklar da araştırmacı tarafından karşılanacaktır.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç ve Göçmene Yönelik Kavramlar

Disiplinlerarası bir çalışma alanı olan göçü anlamak için en temelde göç ve göçe dair ortaya çıkan kavramları anlamak ve netleştirmek gerekmektedir. Yeni bir olgu olmayan göç yakın zamanda oldukça büyük bir ivme yakalayarak küreselleşme sürecini bütünleyen bir aktör konumundadır (Giddens ve Suttun 2016). Bu dönemin ‘‘göçler çağı’’ olarak ifade edilmesi de bu süreci bize göstermektedir (Castles ve Miller 2008). Küreselleşme ile önemli bir sosyal olgu haline gelen göç, bu noktada uluslararası alanda siyasi bir politika haline gelmiştir. Her ne açıdan bakılırsa bakılınsın göçü insan denen varlıktan ayırmak imkansızdır. Göçün temelinde insan yatmaktadır (Şemşit 2018). Göçün siyasi yönü aynı zamanda göçün yaşanılan dönemde önemli bir sosyal sorun olarak algılanmasının neticesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydingül 2016). Haas (2010) göçe ilişkin; (1) ‘‘kalkınma’’ terimi içinde somutlaşan daha geniş dönüşüm süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olan bir süreç olarak görmeliyiz, fakat (2) aynı zamanda kendi içsel, kendi kendini sürdüren ve kendi kendini baltalayan dinamikleri de vardır ve (3) bu dönüşüm süreçlerini kendi başlarına etkiler (2010). Şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi disiplinlerarası bir kavram olan göç kavramı, konu itibari ile alanına giren her disiplin açısından odak noktalarına göre tanımlanmış ve ortak bir payda oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun yanında göçe dair diğer kavramlar; Göçmen, sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci kavramları uluslararası hukukun kapsamında önemli özneler konumunda olması nedeniyle uluslararası ve ulusal belgeler ışığında ifade edilmeye çalışılacaktır. Günümüzde sığınmacı, mülteci, göçmen kavramları olup biten değişimlerle birlikte kimi zaman birbiri içine geçmiş kimi zaman küçük nüans farkları ile birbirinden ayrılmış kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Kümbetoğlu 2003:272). Bu bağlamda kavramlar şu şekilde tanımlanmaktadır.

Göç (Migration) Kavramı

20.yy’da modern zamanın başlangıcı olarak ifade edilen endüstrileşme ile birlikte yaygınlaşan bu kavram, insanların bir coğrafi bölgeden diğerine hareketi olarak

tanımlanmaktadır (Giddens ve Sutton 2016). Bu tanımdan biraz daha kapsamlısı; Akkayan'a göre (1979) birey ya da bireylerin gelecek yaşantılarının tamamını ya da bir parçasını geçirmek adına başka bir yerleşim yerine yaptıkları yer değiştirme olarak ifade edilmiştir (Akt. Bayraktar 2013). Ancak bu iki tanımın coğrafi yer değiştirme vurgusu göçün tek bir alana ait olduğu yanılgısını doğurmamalıdır. Sosyal bilimler alanında yapılan diğer tanımlamalar bize göçü daha net anlama imkanı sunacaktır. Bu tanımlardan biri Demir ve Acar'ın kaleme aldığı Sosyal Bilimler Sözlüğünde (2002) şu şekilde ifade edilmektedir: Göç (Migration) "Bir yerleşim biriminden, gruptan ya da belli bir siyasal sınırı olan toprak parçasından başka bir birime doğru, kısmen sürekli, birey veya kitle hareketi. Bir ülke içinde kalmak şartıyla meydana gelen nüfus hareketine iç göç; nüfusun ülke sınırları akmasına da dış göç denir" şeklindedir (2002). Marshall'ın Sosyoloji Sözlüğüne (1999) göre ise göç; "Bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesinde yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içerir." şeklinde ifade edilmiştir (1999). Antropoloji sözlüğünde göç: İnsanın coğrafi olarak hareketliliği ve bu hareketliliğin yol açtığı nüfus dinamiği olarak geçmektedir (Emiroğlu ve Aydın 2009). Son olarak IOM (Uluslararası Göç Örgütü'nün) tanımında göç; "Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir (IOM Sözlüğü 2009). Şeklinde ifade edilmiştir. Bu çeşitli alanlardan yapılan tanımlara bakıldığında birbirini tamamladığı ve bu sebeple de göçün ortak bir birikim dahilinde açıklanması gerektiği düşüncesi haklı bir biçimde belirmektedir.

Göçmen (Migrant)

Göçmen terimi hem iç göç de hem de uluslararası gerçekleşen göçte göç eden kişi için kullanılan terimdir (Bloch, 2011). Çalışmamızın odağını uluslararası göç oluşturmakta bu nedenle bu kavram uluslararası göç açısından ele alınacaktır. Ancak Uluslararası olarak tanımlanmış bir göçmen tanımı olmamakla birlikte Birleşmiş Milletlerin (BM)'nin tanımı birçok ülke tarafından kabul edilmektedir. Bu tanıma göre göçmen; Olağan olarak yaşadığı ülke dışında en az bir yıl yaşayan kişidir (Akt. Şemşit 2018). Göç alanında bir diğer uluslararası örgüt IOM (2009) ise göçmeni şu şekilde tanımlar: Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, "kişisel rahatlık" amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru

olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (2009). Faist (2003) göçmeni bir ülkeden diğerine yerleşmek için uygun bir zaman diliminde hareket eden kişi ya da kişiler olarak ifade etmiştir (2003). Esasında ise göçmen kavramı daha karmaşık bir kavramdır. Bu noktada bir başka tanıma göre göçmen, bireyin çeşitli nedenlerle kendi iradesi ile göç kararı alması ve bu doğrultuda harekette bulunmasını ifade etmektedir. Başka bir ifade ile kendi ve aile fertlerinin ekonomik, sosyal, güvenlik vb. koşullarını iyileştirmek için bir ülkeye ya da bölgeye hareket eden birey veya bireyler olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel 2018).

Sığınmacı (Asylum Seekers)

İngilizcedeki karşılığı ‘‘Asylum Seeker’’ olan; Uyuşu olduğu ülke dışında başka bir ülkede bulunan ve bulunduğu ülkenin yetkili makamlarına ya da BMMYK’ye mülteci olarak başvuruda bulunmuş birey ya da bireyler şeklinde ifade edilmektedir (Aybay 2010: 24-25). Türk Mevzuatında ise: Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelere gelen ve 1994 İltica/Sığınma Yönetmeliğinin 3’ncü maddesinin paragrafında belirtildiği şekilde, 1951 Sözleşmesi’nin 1’nci Maddesinde yer alan mülteci tanımındaki kriterlere uygun olduğu için İçişleri Bakanlığınca sığınmacı statüsü tanınan yabancı uyruklu bir kişi ya da belli bir uyruğu olmayan vatansız kişidir.’’(SGDD 2013:3, akt. Aydıngül 2016:428). Gerek uluslararası gerekse de ulusal belgelerde öz bir ifade ile sığınmacı; bir ülkeye mülteci olmak için başvuran ve bu başvurunun sonucunu bekleyen kişi şeklinde anlaşılabilir (Çiçekli 2009). Son olarak ulusal bazda 2013 yılında 6458 sayılı çıkarılan YUKK (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu)’da sığınmacı kavramının karşılığı olarak şartlı mülteci terimi kullanılmaktadır.

Mülteci (Refugee)

Mülteci kelimesi İngilizcedeki ‘‘Refugee’’ kelimesinden türemiş ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK-UNHCR) koruması altında olan kişi şeklinde ifade edilmektedir (Aybay 2010: 24). Hukuki bir kimlik olan mülteci kavramı 1951 Cenevre Sözleşmesinde: 1. Maddesinde: ‘‘1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle

korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs” şeklinde tanımlanmıştır (Cenevre Sözleşmesi 1951).

1967 New-York protokolünde; “İrki, dini, milleti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen ve dönmek istemeyen kişi” olarak ifade edilmiştir (New-York Protokolü 1967).

Son olarak ulusal göç belgemiz olarak kabul edilen 6458 sayılı YUKK’da; Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir (YUKK Mad.61 2013).

Bu ulusal ve uluslararası belgelerdeki tanımların yanında birçok araştırmacı ve bilim insanı da tanımlar üretmiştir. Bunlardan biri: Ben Habib’e (2006:64) göre mülteciler ulus-devletin eylemleri doğrultusunda yaratılmış olan özel insan gruplarıdır (Akt. Bozbeyoğlu 2015:63). Şeklindeki tanımdır.

Şartlı Mülteci

Şartlı mülteci kavramı sığınmacı kavramının YUKK’daki karşılığı olarak ifade edilmektedir. YUKK’a göre şartlı mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında

şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir (YUKK Mad. 62 2013).

İkincil Koruma

İkincil Koruma kavramı ulusal göç belgemiz YUKK’un 63.Maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir: Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir (YUKK Mad.63 2013).

Geçici Koruma Statüsü

IOM (2009) geçici koruma statüsünü şöyle tanımlamıştır: “Menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, sığınma sisteminin etkin işleyişi üzerinde olumsuz etki yaratmadan sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedür.” Olarak ifade etmiştir (IOM Sözlüğü 2009). Ülkemiz kanunlarında ise geçici koruma statüsü YUKK’un 91. Maddesinde ifade edilmiştir.

2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş sonucunda zorunlu olarak göç eden Suriyeli göçmenlerin hukuki durumu şu an ülkemizde onlara özgü olan ‘geçici koruma’ kapsamında bulunmaktadır. Göç ve göçe dair bu kavramları açıkladıktan sonra göçün tarihsel süreç içerisindeki önemli durak noktaları, değişimleri ve bunlarla birlikte ortaya çıkan görünümünü küreselleşen dünya algısı ile anlamaya çalışmak daha kolay olacaktır.

2.1.1. Tarihsel Arka Planda Göç

Daha önceki kısımlarda belirttiğimiz üzere göç dünyanın dününde ve bugününde sürekli yer edinmiş önemli bir sosyal olgudur. Modern bağlamda göç olgusu ise 17. yy'de Afrika'dan çalıştırılmak üzere uygar dünyaya zorla taşınan siyahi köleler, 18-19. yy'de Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden Kuzey Amerika ve Avustralya'ya daha iyi yaşam koşulları için göç eden beyazlar, 20.yy'da ülkelerinde ki savaştan çatışmadan kaçan sığınmacıların deneyimlediği farklı farklı göç tarihleri ve hikayeleri yazdıkları bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Kümbetoğlu 2003:277).

Göç kavramının oldukça eski bir kavram olduğuna daha önce değinmiştik. Kavram zaman içerisinde değişen koşullar dahilinde farklı biçimlere bürünmüştür. Sanayi Devrimi göç literatüründe önemli bir dönüm noktasıdır. Bu dönemden sonra kırdan kente başlayan hareketliliklerin incelenmeye başlanması bilimsel bağlamda göç ile ilgili çalışmaların başlangıcı olarak görülmektedir (Adıgüzel 2018). Sonrasında özellikle 1945'den sonra uluslararası arenalarda göçün sıkça gündeme gelmesi ile birlikte birçok toplumun ana eksenlerinden biri haline gelmiştir. Bu dönemle birlikte çağdaş göç olarak adlandırdığımız göç; kapsamı, hızı ve büyüklüğü gibi konularla birlikte farklı disiplinlerin göç yazınında önemli bir yer tutmaya başlamıştır (Giddens ve Sutton 2016; Adıgüzel 2018). Çalışmamız kapsamında göçü, göç için önemli bir dönüm noktası olan ikinci dünya savaşından (1945) sonrası şeklinde ele alacağız. Bu tarihten başlayıp günümüze kadar gelen süreçte gerçekleşen küresel göç hareketlerini Castles ve Miller (2008) ülkelerin politikaları doğrultusunda dört model şeklinde ele almaktadır. Birinci dönem, Klasik Model olarak ifade edilen ve göçmen ülkeler olarak adlandırılan ABD, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda için geçerli modeldir. Bu modele göre; yıllık olarak alınan göçmen sayıları ve oluşturulan kısıtlamalara rağmen göçmenlik teşvik edilmiş ve vatandaşlık kavramı yeni gelenlere göre yeniden tanımlanmış ve genişletilmiştir. İkinci modele baktığımızda Fransa ve İngiltere tarafından benimsenen Sömürge Modeli ya da Koloni Modeli olarak adlandırılan modeldir. Bu modeldeki anlayış eski kolonilerden gelen göçmenleri başka yerden gelenlere tercih eder. Bu noktada 2.Dünya Savaşı'ndan sonra Hindistan'dan İngiltere'ye gelen göçmenler ile Kuzey Afrika'dan Fransa'ya gelen göçmenleri örnek verebiliriz. Üçüncü modele geldiğimizde 2.Dünya Savaşı'nın etkilerini geride bırakmaya çalışan Avrupa ülkelerinin sanayileşmelerini hızlandırma çabaları sonucunda iş gücüne ihtiyaç duymaları ile ortaya çıkan misafir işçiler modelidir. Bu model Almanya, Belçika,

İsviçre gibi ülkelerin İtalya, Yunanistan, Portekiz, Yugoslavya ve Türkiye (Adıgüzel 2018) gibi ülkelere işçi talep etmesi ile ortaya çıkmıştır. Bir önceki modeldeki göçmenlerin aksine bu modelde işçilere yurttaşlık hakkı verilmez. Son olarak yakın zamanda görülen yasa-dışı biçimler olarak adlandırılan modeldir. Bu model sonucunda gelişmiş ülkelerdeki göç kuralları sertleşmiştir. Burası için ise ABD ve Meksika sınırında yaşanan olayları örnek verebiliriz (2008).

Sanayi Devrimi ile başlayan süreç göç için zamanla birlikte çeşitli haller almış ve 2.Dünya Savaşı'na kadar orta dereceli bir ivme ile ilerlemiş, 2.Dünya Savaşı'ndan sonra savaşın verdiği yıkım ve ortaya çıkan yeni sınırlar ile birçok insan göçmen haline gelmiş ve bu uluslararası mülteci rejimini oluşturan temel etken haline gelmiştir. 1960 ve 70 'li yıllar Avrupa'da iş gücü ihtiyacı ile birlikte emek göçlerine sahne olmuş ancak 1973 yılındaki petrol krizi ile bu süreç hızını azaltmış ve işçilerin ülkelerine gönderilmesi üzerine politikalar oluşturulmuş (Abadan, Unat 2015). Bu dönemde göç politikaları bağlamında hakim olan görüş ise 'asimilasyon' politikaları olmuştur. 1980'li yıllarla birlikte liberal politikalar ve küreselleşme söylemlerinin iyiden iyiye yükselmeye başlaması ile sınırlar esnemeye başlamış (Castles 2000) ve bu dönemde 'çokkültürlülük' politikaları göç ülkesi olarak tanımlanan ABD, Kanada gibi ülkelerle birlikte Avrupa'da da kendini göstermeye başlamıştır (Unutulmaz 2016). 2000'li yıllar ile birlikte ulus-ötesi göçler yoğunluk kazanmış dünya genelinde özellikle Ortadoğu ve Afrika coğrafyasındaki istikrarsızlıklar mülteci sayılarına yansımış ve bu dönemde dünya mülteci nüfusu büyük bir sıçrama yapmıştır (Castles 2000). Öyle ki; IOM (2018)'un verilerine göre; 1970 yılında uluslararası göçmen sayısı yaklaşık 84.5 milyonken mülteci nüfusu sürekli artış göstererek 2015 yılında yaklaşık 244 milyona ulaşmıştır (2018). 2050 için tahmin edilen rakam ise 270 milyon olarak ifade edilmektedir (Angenendt 2008: 19, akt. Şemşit 2018).

Tablo 1: Dünyadaki Göçmen Sayıları

Yıl	Göçmen Sayıları	Göçmenlerin Dünya Nüfusuna Oranı(%)
1970	84,460,125	%2.3
1975	90,368,010	%2.2
1980	101,983,149	%2.3
1985	113,206,691	%2.3
1990	152,563,212	%2.9
1995	160,801,752	%2.8
2000	172,703,309	%2.8
2005	191,269,100	%2.9
2010	221,714,243	%3.2
2015	243,700,236	%3.3

Kaynak: UN DESA, 2008 ve 2015a (Akt. IOM 2018).

2.1.2. Göç Teori ve Kanunları

Göç bazı bireyler için arzu edilebilir bir yaşam biçimine ulaşabilecekleri alternatif bir yaşam için umut veren bir durum konumundayken, bazıları için bir kaçış ya da yeni bir kimlik oluşturma adına bir şans olarak görülmektedir (Giddens, Sutton 2016). Bireyler bu nedenler doğrultusunda göçe başlamaktadır. Bu nedenler göç yazınında itici ve çekici nedenler olarak ifade edilmekte ve göç ile ilgili oluşturulan kuramlarda, temelde bu itme-çekme mantığı üzerine inşa edilmektedir (Adıgüzel 2018). Bu noktada birçok bilim insanı tarafından göçe ilişkin birçok teori, kanun ve modeller oluşturulmuştur.

Göç yazınında ifade edilen başlıca teori ve kuramlar aşağıda tablo 2’de verilmiştir. Tabloya geçmeden önce, tablodan hareketle bu kuramların sosyal sermaye açısından değerlendirilmesi uygun olacaktır. Bu kuramlardan sosyal sermaye teorisi hali hazırda göç alanında sosyal sermaye temelinde oluşturulan bir teoridir. İkinci olarak kümülatif nedensellik teorisi; göçün devamlılığı ve tanıdıklar aracılığı ile sürdürülmesi bakımından sosyal sermaye ile benzeşmektedir. Son olarak Ağ teorisi; ilişkilere

odaklanarak tıpkı sosyal sermayede olduğu gibi ilişkilerin önemi üzerinden bir göç yapısını ifade etmektedir.

Tablo 2: Diğer Göç Teorileri

Göçün Başlatılması	Göçün Sürdürülmesi
Neoklasik makro göç teorisi - Sistem olarak göç - Çifte işgücü piyasası teorisi - Dünya sistemleri teorisi - Hareketlilik Geçişi - Lee'nin itme / çekme faktörleri - Neoklasik mikro göç teorisi - Davranışsal modeller - Sosyal sistemler teorisi - İşçi Göçünün Yeni Ekonomisi	Bir sistem olarak göç - Dünya sistemleri teorisi - Sosyal sermaye teorisi - Kurumsal teori - Ağ teorisi - Kümülatif nedensellik

Kaynak: Massey vd. (1993) ve kendi detaylandırmaları ile **Hagen-Zanker**(2008)

Bunlarla birlikte bazı araştırmacılar çağdaş göç eğilimlerinin karakteristik özelliklerini açıklamaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda Castles ve Miller (2008; 14) beş temel noktadan bahsetmektedir:

- ✓ Göçün küreselleşmesi,
- ✓ Göçün hızlanması,
- ✓ Göçün farklılaşması,
- ✓ Göçün kadınsallaşması,
- ✓ Göçün her geçen gün siyasallaşması. Olarak sıralamışlardır.

Disiplinlerarası bir alan olan göç sosyal bilimlerin ortak çalışmaları sonucunda değişik kuramlarla açıklanmaya ve insanlar neden? Nasıl? Ve Niçin? ‘O’ bölgeye göçe karar verir, sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır. Şu bir gerçektir ki göç üzerine tek ve kapsamlı bir kuram henüz söz konusu değildir. Bugüne kadar uluslararası göçün bütün dinamiklerini içerisine alan tek bir göç teorisi söz konusu değildir. Birbirlerinden ayrı olarak gelişen parçalı teoriler farklı disiplinlerin etkisiyle gelişmiştir (Massey vd. 1993: 432, akt. Yaman 2016: 99).

Buna karşın araştırmacı ve bilim insanları, göç için kapsamlı bir çerçeve önerileri sunmaktan geri durmamışlardır. Castles ve Miller (2008), çalışmasında göç için oluşturulabilecek kavramsal bir çerçevenin özelliklerini şu ayaklar üzerine kurar; kapsamlı, bütüncül, belirli göç deneyimlerini bağlamsallaştırma kabiliyeti olan, çeşitli sosyo-mekansal seviyeler arasındaki ilişkileri analiz etmek için uygun (küresel, yerel, ulusal ve bölgesel), dinamik ve tarihsel ve evrensel olarak geçerli bir göç teorisi sunduğunu iddia etmek yerine, mevcut küreselleşme ve sosyal dönüşüm çağına uygun analitik bir araç olarak hizmet edecek şekilde bir çerçeve sunmuştur (2008).

Göç adına çok fazla kuram ortaya atılmış ancak hiçbir kuram göçü tek başına açıklamaya yardımcı olmamıştır. Bu bağlamda şu an tek ve tutarlı bir göç kuramı bulunmamaktadır. Tam tersine birbirinden ayrı geliştirilmiş ve bu nedenle parçalı halde olan çok sayıda kuram bulunmaktadır (Massey vd. 2014). Çalışmamız kapsamında göç yazınında önemli olarak ifade edilen bazı kuramları ele alarak göçün nedeni, nasılı ve niçin'i anlaşılmasına çalışılacaktır.

Ravenstein'in Göç Kanunları

Göç alanında ortaya atılan temel kuramlardan biri olan Ravenstein kuramı oluştururken 1971 ve 1981 yılları arasındaki İngiltere'sinde yapılan nüfus sayımına göre yedi temel göç kanunu belirlemiş ve bu kanunları 1985 ve 1989 yıllarında yayınladığı "The Laws Of Migration" adlı makalesinde yayınlamıştır. Dönem itibari ile Sanayi Devrimi sonrasındaki döneme denk gelmesi kuramın, kuramsal temelinin endüstrileşme ve kentleşme olguları üzerine inşa edilmesi çalışmanın ana dinamiklerini oluşturmuştur (Çağlayan 2006; Adıgüzel 2018;). Bu kuramı değerli kılan Ravenstein'in göç olgusunun genel geçer kanunlarını bulmaya çalışması ve bununda daha sonraki kuramlara temel oluşturması olarak gösterilebilir (Çağlayan 2006).

Ravenstein'in kuramında ele aldığı ve açıkladığı yedi kanun şu şekildedir:

1-) Göç ve Mesafe:

Göçmenlerin büyük kısmı sadece kısa mesafeli bir yere göç eder. Bu hareket gidilen yerde yeni göçlerin oluşmasına kapı aralar ve oluşan göçler daha sanayi ve ticaret merkezlerine doğru olma eğilimindedir. Ayrıca Ravenstein göç edilen yerdeki iş imkanlarının çokluğunun orada yaşayan nüfusa oranının göçün boyutunu belirlediğini ifade eder.

2-) Göç ve Basamakları

Sanayileşme ve ticaret ağlarının genişlemesi insanları kenti çevreleyen periferden hızlı bir şekilde kente doğru çekecektir. Kente gelenlerin yerleri ise onlardan daha uzak bir bölgeden gelenlerle dolacaktır. Bu şekilde basamak basamak ilerleyerek gelecektir. Her bir basamak kente yaklaştıkça kentin avantajı hissedilecek ve göç tüm ülkeye yayılarak ülkenin her yerinde hissedilecektir.

3-) Yayılma ve Emme Süreci

Göç alanında yayılma ve emme süreci birbirini destekleyen konumdadır. Bunu bu şekilde kılan şey ise iki sürecin de amaçsal olarak aynı doğrultuda olmasıdır. Göçmenler için amaç kentin getirilerinden pay almak bu da daha iyi bir yaşam arzusu ile beraberinde yayılmayı desteklemektedir. Yeni ve hızlı şekilde gelişmekte olan sanayinin ihtiyaç duyduğu iş gücü, göçle karşılanmakta ve böylece gelen göç kentsel sanayi merkezlerince emilmektedir. Yani her iki süreçte göçle ihtiyacı karşılamaktadır.

4-) Göç Zincirleri

Göç zamanla zincirleme olarak gelişmekte ve göç alan yerler zamanla göç vermeye başlamaktadır. Böylece her bir göç dalgası yeni bir göç sürecine ortam hazırlamakta ve bir kez başlayan göç ardı ardına bir zincir gibi sürüp gitmektedir.

5-) Doğrudan Göç

İlk 4 kanun birbiri ile bağlantılı olarak gelişmektedir. Ancak beşinci kanun doğrudan, uzun mesafeli ve basamaksız olarak ilk dört kanunun anlattığı göç türünden başka bir göç türünü anlatmaktadır.

Ravenstein'in ortaya koyduğu ilk 5 kanun bize iki tür göçü anlatmaktadır ilki basamaklı, kısa mesafeli ve zincirleme dolaylı olarak gelişen göç ikincisi doğrudan, uzun mesafeli ve dolaysız bir göç türünü ifade etmektedir.

6-) Kır-Kent Yerleşimcileri Farkı

Kente yerleşik olarak yaşayan birey kırdaki yerleşik olarak yaşayan bireyden daha az göç eğilimi göstermektedir. Kente yönelen kırsal göç kentteki bireyi yeri itibariyle çok etkilememekte ancak tam tersi kırsaldan kırsala olan göçler ise yerinden oynatma, göç dalgaları ve basamaklı bir göç yaratma eğilimindedir.

7-) Kadın-Erkek Farkı

Ravenstein son kanununda kadınların erkeklerden daha fazla göç eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Çalışmasının ikinci makalesini yayınladığı 1889'da da aynı tezi tekrarlamış ve erkeklerin uzun mesafeli ve yurtdışına daha kadınlardan daha fazla göç eğiliminde olduklarını belirtmiştir (Ravenstein 1985; Yalçın 2004; Adıgüzel 2018; Çağlayan 2006).

Bu çalışmasında ortaya koyduğu kanunlarla Ravenstein hem iç hem dış göç adına göç sürecinin temel mekanizmalarını ortaya koymaya çalışmıştır (Jackson 1986: 14, akt. Çağlayan 2006).

İtme-Çekme Kuramı

Everett Lee tarafından 1966 yılında "A Theory Of Migration" çalışması ile formüle edilen kuram göçmen bireyden ziyade göçe odaklanmış ancak göçmen bireyinde göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Bu kurama göre hem şu an yaşanan yerde hem de gidilecek hedef yerde göçü teşvik edecek itici ve çekici etkilere sebep olan faktörler bulunmaktadır. Lee'ye (1966) göre: Göç etme ve göç etme sürecine giren faktörler, aşağıdaki gibi dört başlık altında özetlenebilir (1966).

- ✓ Menşe bölgesi ile ilişkili faktörler.
- ✓ Hedef bölge ile ilişkili faktörler.
- ✓ Müdahale engelleri.
- ✓ Kişisel faktörler.

Bu etkenler itme ve çekme sistemini oluşturan temel mekanizmaları oluşturmaktadır. Lee (1966) ayrıca kuramında göçün belirleyenlerine de vurgu yapar ve mikro (kişisel) ve makro (kişisel olmayan) iki temel etkeni dile getirir. Bu etkenlerin itici ve çekici yönü göçü şekillendiren bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Bu da göçün makro ve mikro durumların bir bütünü olarak geliştiğini bizlere göstermektedir. Son olarak kuram içerisinde önemli bir yer tutan yaşanan yer ile gidilecek yer arasındaki engelleyici etkenlerdir. Bu engeller Lee'nin göç sürecinin temel çerçevesini çizdiği dört faktör içerisinde de kendini göstermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken bu engellerin sağlıklı bir göç süreci için göz ardı edilmemesi ve göç analiz sürecine dahil edilmesidir (Çağlayan 2006). Bu kuram birçok göç kuramının temel mantığını oluşturan temel bir kuram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Petersen'in Göç Tipi Sınıflandırması

W. Petersen çalışmasına “her insanın aynı olduğu ve göçün de normal bir şey olarak her insanın hayatına eşit derecede etki eder ”düşüncesine karşıt olarak;” her insan madem aynıysa neden bazıları göç etmeyi seçerken bazıları göç etmiyor. (Petersen 1958: 258)” şeklinde bir ifade üzerinden çalışmasını şekillendiriyor. Kısaca göçü sadece itme-çekme etkenleri ile değil sosyal ve bireysel etkenleri de dikkate alarak açıklamaya çalışmıştır (Emini 2018). Bu şekillendirmeyi yaparken Petersen itme-çekme faktörlerini tamamen göz ardı etmiyor bilakis bu faktörleri de dikkate alarak ifade etmeye çalışıyor. Petersen çalışmasında tarihsel döngünün de etkisini açıklamaya çalışarak bir zaman göç adına bazı faktörler itme etkisi gösterirken başka bir zamanda bu itme faktörlerinin çekme faktörlerine dönüşebileceğini ifade ediyor (Çağlayan 2006). Bu noktada Petersen (1958:259-263) çalışmasında göçün beş tipinden bahsediyor (1958).

1-) İkel (Primitive) Göçler: Doğanın sebep olduğu itme etkisi sonucunda oluşan göçler olarak ifade edilmektedir. Ayrıca göçmenlerin yazın yazlık, kışın kışlak şeklinde ki göç anlayışı da bu göç tipine örnek olarak verilebilir.

2-) Zoraki (Forced): Sosyal yapının oluşturduğu baskılar sonucunda oluşan göç tipidir. Bu tip göçte göçmenlerin göç adına herhangi bir inisiyatifleri bulunmamaktadır. Göçmenlerin ellerinde göç etmek adına hiçbir karar mekanizması yoktur. Sosyal yapı bunu onlara dayatmıştır.

3-) Yönlendirilen (İmpelled) Göçler: Potansiyel göçmenin göç edip etmemeyi tercih edebilme gücü kendisinin elindedir. Oluşan sosyal baskı ve dayatmalara rağmen göçmenler göç edip etmeme konusunda bir karar mekanizmasına sahiplerdir.

4-) Serbest (Free) Göçler: Göç için temel bir belirleyen bulunmamaktadır. Göçmen herhangi bir zorlama, baskı ve dayatmadan bağımsız olarak kendi kararı doğrultusunda göçe karar verir. Burada diğer bir konu bu göç tipi kitlesel bazda değil de bireysel bazda görülen bir göç tipidir.

5-) Kitlesel (Mass) Göçler: Petersen bu göç tipinin teknoloji ile bağlantılı olduğunu ifade ederek teknolojik gelişmeler sonucunda gelişen ulaşım imkanları göçü kitlesel bir duruma getirmiştir. Bu göç tipinde önemli nokta göç bireysel karar alma mekanizmalarından çıkarak kolektif bir yapıya bürünmüştür.

Kesişen Fırsatlar Kuramı

1940 yılında ilk defa Stouffer tarafından gündeme getirilen bu kuram mikro ölçekte göçü ele alarak temelde göçmene odaklanmıştır. Yani göç adına karar alma süreci bireysel bir süreçtir ve bireyi bu noktaya iten etkenler de bireysel etkenlerdir (Çağlayan 2006). Kuramın ana önermeleri göç edilecek yerin mesafesi, göç edilen yerde ki yeni imkanlar ve bu imkanların çokluğudur. Bu üç bileşenden mesafe konusu Stouffer'e (1940) göre önemli bir noktadır. Öyle ki göç konusunda çekim etkileri önemlidir ve bu mesafe konusu göç edilen ve hedef yer arasındaki iki merkez arasındaki mesafe odaklı bir analizinin önemini vurgulamaktadır (Stouffer 1940: 846; Emni 2018). Özetle göç için çekim etkenleri önemlidir ve bu önem mesafe ekseninde şekillendiğinde ancak göç ile ilgili bir düşünceye varılabilir.

Merkez Çevre Kuramı (Dünya Sistemi)

Bu kuram 1970'li yıllarda Wallerstein, Amin, Galtung, Castle ve Kosack tarafından ortaya atılmış, 1980'li yıllarda ise Castles, Sassen ve Portes gibi sosyal bilimciler tarafından geliştirilmiştir (Güllüpnar 2012). Kuramın tarihsel arka planında 1960'larda yaygınlık kazanan Marksist kalkınma anlayışı bulunmaktadır (Kaya 2014). Ancak çalışma Wallerstein'in 1974 yılında ortaya çıkardığı "The Rise and Future Demise Of The World Capitalist System: Concepts For Comparative Analysis" adlı eserinden hareketle somut bir hale gelmiştir. Kuram: "Kapitalist ekonomik ilişkilerin çevresel ve kapitalist olmayan toplumlara etki etmesi yurtdışına göç etmeye yatkın hareketli bir nüfus ortaya çıkartmaktadır" der (Massey vd. 2014, Çağlayan 2006). Kuram "merkez-çevre" ilişkileri veya "gelişmiş-az gelişmiş" ülkeler arasında sömürü ve çıkar eksenli ilişkileri vurgulayan bir yaklaşım sunmaktadır (Güllüpnar 2012). Bu kurama göre göç kapitalist gelişim sürecinde kaçınılmaz olarak gerçekleşen çözümlerin ve altüst oluşların doğal bir sonucudur (Massey vd. 2014). Özetle dünya merkez ve çevre olarak ikiye ayrılmakta. Merkez ülkeler ekonomik, sosyal vb. olarak gelişmiş kapitalist sistemi uygulayan ülkelerdir. Çevre ülkeler ise kapitalist değerlerle kuşatılmış ve merkez ülkelere bağımlı olan ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır (Wallerstein 1974; Massey vd. 2014; Güllüpnar 2012; Çağlayan 2006).

Modernleşme Okulu'nun Denge Kuramı

Denge kuramına göre göç sanayileşmiş ülkeler ile sanayileşmemiş ülkeler arasında gerçekleşen nüfus hareketine bağlı olarak meydana gelen iş gücü transferi

neticesinde oluşan bir dengeyi ifade etmektedir. Modernleşme okulu düşünürleri tarafından geliştirilen bu kuram onlara göre dengesizlikleri gideren, bütünleştirici ve olumlu bir kalkınma veya modernleşme sürecini ifade etmektedir (Adıgüzel 2018).

Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramı ekonomik ve politik temelleri olan ve iki ya da daha fazla ülkenin karşılıklı olarak göçmen değişimi üzerinden kurdukları sisteme dayalı bir kuramdır (Adıgüzel 2018; Güllüpinar 2012). Genel olarak bu sistemde sıra dışı şekilde göçmen akımları ile bağlantılı olarak göçmen gönderen ülkeler ile özelleşmiş bir veya birden fazla ülke grubundan oluşan ve göçmen kabul eden merkezi bir bölgeyi içermektedir (Fawcett 1989; Zlotnik 1992, akt. Massey vd. 2014). Ayrıca bu şekildeki sistemlerde yer alan bölgeler coğrafi olarak yakın olmak zorunda değildir. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi fiziksel mesafe ya da yapıdan çok önemli olan ekonomik ve siyasi bir işbirliğidir (Güllüpinar 2012). Burada ABD ve Meksika arasındaki göç ilişkisini yakın bölgeler bağlamında örnek verebilirken, Batı Afrika ve Fransa arasındaki göç ve göçmen ilişkisini uzak mesafeli bölgeler açısından örnek verebiliriz (Çağlayan 2006). Ancak belirtildiği gibi bu kuramda mesafeler önemli birer parametre olarak görülmemektedir. Bu sisteme göre göç, göçü önceleyen bir ilişkiler temeli dayanmakta ve göç hareketinden öncede göç alan ve göç veren iki ülke arasında bir ilişki mevcuttur. Bu ilişkilerin temeli kültürel, politik, kolonyal dönemden kalma bağlar, ekonomik ilişkiler olduğu gibi askeri işgale dayanan ilişkilerde olabilir (Çağlayan 2006). Göç alanında önemli çalışmaları bulunan Faist (2003: 82-83):Göç sistemleri kuramını dünya sistemleri kuramı ile ağ kuramı arasında bir geçiş kuramı olarak görmekte ve göç sistemleri kuramının üç ana niteliği olduğunu belirterek bunları şu şekilde ifade etmektedir:

1-) Göç sistemleri kuramı var olan göç sistemlerindeki süreçler üzerinde durmaktadır. Göç hareketi bir defa gerçekleşen bir hareket değildir bilakis zaman içerisinde bir tür silsile gibi sürekli devam etmektedir. Kuram göç süreci içerisinde bir anda ya da bir parçada meydana gelen değişimin bütün sistemleri etkilediğini, birbirine bağlı, döngüsel, kendi kendini değiştirebilen ve karmaşık sistemler üzerine vurgu yapan düşüncelere odaklanmaktadır.

Bu durumda uluslararası göçün bir kez başladığında kendi kendini besleyen ve kendi kendine yeten nasıl bir süreç olduğunu bizlere açıklamaktadır.

2-) Göç sistemlerinin, göç hareketlerinin ortaya çıktı bağlamları oluşturduklarını ve bu sistemlerin göçmenlerin kalmak ya da gitmek tavırlarında etkili olduğunu varsaymaktadır. Temelde göç sistemleri karşılıklı insan akışlarının ve karşı-insan akışlarının olduğu ve bu akışlarla bağlı iki ya da daha fazla mekan içermektedir. Ve genelde göç akıntıları gerçekleşmeden bazı bağlantılar sistem içerisinde mevcuttur. Ticaret ve güvenlik bağlantıları ile kolonyal bağların analizleri merkez ve çevre bölgeler arasındaki uluslararası hareketlerin yönünü bize açıklayan yardımcı donelerdir. Ayrıca Anayurt zamanla tekrardan göç alan bir bölgeye dönüşebilir.

3-) Göç sistemleri kuramcılarını toplumsal ağ kuramını etkin bir şekilde kullanmıştır. Bir ağ, bireysel ya da kolektif aktörler-bireyler, aileler, şirketler ve ulus-devletler- bütünü olarak ve onları birleştiren ilişkiler anlamında tanımlanır (2003).

İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Castells'in "bugünün dünyasını anlamak ve tarif etmek için; yaşamakta olduğumuz ağ toplumlarında zamanın ve mekanın yeniden ifade edilmesini bilmek önemlidir. Eğer "zamansız zaman" ve "yersiz mekan" olgularının sonuçlarını dikkate almaz isek, bugünün dünyasında olup biteni tarif edemeyiz"(Akt. Elliott 2017). İfadesi küreselleşme ile oluşan yeni göç algısının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu şekilde bir göç algısı bizleri göçmen konumundaki bireylerin varılan yerdeki topluma kolay entegre olabilmeleri ve bunun için gerekli sosyal bağları oluşturabilmeleri adına bir takım sosyal ağların oluşmasına götürmektedir. Bu da bizim için bu kısımda açıklamaya çalışacağımız Ağ (Network) kuramına kapı aralamaktadır.

Bu kısma kadar açıklamaya çalıştığımız göç kuramları göçün sebeplerini irdelemekte ve göç adına nicel-nitel bir görüntü oluşturmaya çalışmıştır. Çağımızda tanık olduğumuz göçler sosyal zemini bağlamında hiçbir şartta tarihsel köklerinden koparılamayacak ve gerçekleşen herhangi bir göç hareketinin zaman ve mekan ilişkisi göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir hale gelmiştir (Çağlayan 2006). Bu durum göçün devinim içerisinde sürekli değişim halinde olması ve neden sonuç ilişkileri dahilinde hareket eden toplumsal bir yapı olmasından ileri gelmektedir (Portes 2008). Burada unutulmaması gereken diğer bir nokta ise her göçün karakteristiğinin farklı olmasıdır (Kümbetoğlu 2003). Bu da göçün sosyal yönünü bizlere gösteren bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır (Tunç 2015). Ağ (Network) kuramı işte tam da bu sosyal göstergelerin zemini üzerine inşa edilen ve özünü toplumsal ilişkilerden alan bir kuram

olarak karşımıza çıkmaktadır. Thomas ve Znaniecki'in "Avrupa ve Amerika'da Polonyalı Köylü (The Polish Peasant in Europa and America)" çalışmaları kendini gösteren bu kuram (Kaya 2014) sosyoloji yazınında 1990'larda kullanılmaya başlayan 'ağ' kavramı zaman içerisinde göç olgusunu açıklamakta oldukça önemli kavramlardan biri haline gelmiştir.

Göçmen ağları göçmenler, eski göçmenler ve göçmen olmayan insanlar arasındaki bağları ortak köken, akrabalık ve arkadaşlık gibi toplumsal yapılar aracılığıyla bağlar kurar. Ve bu ağ ilişkileri zamanla bir sermaye modelini (sosyal sermaye) oluşturur (Massey vd. 2014; Abadan-Unat 2017). Wilpert'e göre bu ağ teorisi şu şekilde çalışmaktadır. "Öncü göçmenler öncelikle göç veren ve alan toplumları birbirine bağlayan bir altyapı oluştururlar ve bu bağlantı göç veren tolumdaki diğer bireylere göçme olanağı sağlar. Yeni göç dalgaları, kurulmuş bu göç ağını harekete geçirir ve sonradan göç edenler ilk gelenlerin tecrübelerinden yararlanırlar. Zamanla göç kendi kendini devam ettiren bir hal alır" (Akt. Bayraktar 2013:119). Wilpert'inde ifade ettiği gibi zamanla bu ağlar göçü bir zincirleme halinde bütün ve sürekli kılabilen bir hale getirdi. Bunun nedeni ise göç sürecinin riskini, ekonomik ve sosyal maliyetini önemli ölçüde azaltan bir yapının doğal süreçte oluşmaya başlaması olarak ifade edilebilir (Massey ve Zenteno 1998; Çağlayan 2006; Güllüpmar 2012).

Göçmen ilişki ağları göçleri hızlandıran ve yaygınlaştıran bir yapı oluşturur. Yapının çalışma prensibi; Öncü göçmenler göç tecrübeleri ile zamanla göç ettikleri yer ile geldikleri yeri birbirine bağlayan bir yapı oluştururlar. Göç hareketine katılmak isteyen yeni göçmenlerde bu ağları kullanarak göçe başlarlar. Bu süreçteki engeller öncü göçmenlerin deneyimleri ve öncülüğü ışığında aşılması güç olmayan engellere dönüşürler (Adıgüzel 2018).

Kuramın göçe karar veren göçmene ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel vb. açılardan olumlu ve olumsuz etkileri olduğu açıktır. Bu etkileri kısaca özetlersek;

- ✓ Oluşan ağlar göçmenleri göçün getirdiği sosyal rahatsızlık ve ekonomik maliyet açısından rahatlatır,
- ✓ Bu şekilde göçmenleri içine girdikleri toplum bağlamında yalıtır ve ülkeleri ile bağlarının devamını sağlar,
- ✓ Göçün başlangıcını ve hedef noktasını etkileyerek göçecek olan göçmenleri belirler,

- ✓ Göçmenlerin gittikleri yeni topluma uyumunu sağlamaya yardımcı olur,
- ✓ Potansiyel göçmen ve göç edenlere göç edilen toplumun yapısı ve kurumları hakkında gündelik yaşam adına haber kanalları gibi bir hizmet verir,
- ✓ Göçün hızını ve büyüklüğünü ve gelecek göçlerin yoğunluğunu belirler (Gurak ve Cases, akt. Yalçın 2004).

Göçmen ağı kuramı çalışmamız içerisinde sosyal sermaye bağlamında ve çalışmanın kuramsal birikiminde tekrardan ele alınacaktır. Bu nedenle kuram çalışmanın bu kısmında kısaca ele alınmaya çalışılmıştır.

Transnasyonel (Ulus-Aşırı Ya Da Ulus-Ötesi) Alanlar Teorisi

Transnasyonalizm kavramı küreselleşme ile birlikte son otuz yılda ortaya çıkan bir kavramdır (Özmete ve Arslan 2018). Kavram ulusal sınırların arasında ve ötesinde çok taraflı ailevi, ekonomik, siyasal, kültürel, dinsel ve toplumsal hareketlilik gözlemlendiğini ifade eden bu paradigma, fikirlerin, sembollerin, düşüncelerin, ideolojilerin, toplumsal ve siyasal hareketlerin, maddi kültürün, sanatın göç alan ülke ile göç veren ülke arasında karşılıklı hareketinden söz eder. Önceki kuramların göçmenlerin etnik-dinsel ve kültürel kimliklerini göz ardı ettiklerini söyler. Göçmen anavatanını tamamen terk edip orayla bağımlı koparan kişi değildir (Kaya 2014). Kısaca bu teori göçü coğrafi olarak sınırlı bir alanda yaşayan insanların sınırlar arasındaki hareketlerini ulusal kısıtlama ya da sınırlardan bağımsız olarak ele alarak transnasyonel hale getirmiştir (Özmete ve Arslan 2018).

Bu noktada ortaya yeni bir göçmen kimliği çıkmaktadır. Bu kimlik göçmen-aşırı (transmigrant) olarak ifade edilir (Özkul 2016). Bu noktada biraz alan kavramına değinmek faydalı olacak bu kuram da ifade edilen alan ulus devletlerin sınırlarını aşan bir yapıda ortaya çıkan ve devamlılık arz eden toplumsal ilişki ve ağı ifade etmektedir. Buradaki alan kavramı kimilerine göre “diaspora alan”(Brad 1996, Akt. Kaya 2014), kimilerine göre “rizomatik alan” (Deleuze ve Guattari 1987, akt. Kaya 2014) kimilerine göre ise “üçüncü alan”(Featherstone,1994 akt: Kaya 2014).Olarak ifade edilmektedir.

Bu göç kuramlarına ek olarak ekonomik temelli kuramlarda oldukça önemli ve sıklıkla kullanılmaktadır. Ancak çalışmamızın ana eksenlerinden belirlediğimiz sosyal hizmet disiplininin uzaklaşmamak adına bu kuramlar sadece ismen verileceklerdir. Bu bağlamda göç yazınında en fazla ele alınan ekonomik temelli kuramlar: Neo Klasik

Ekonomi kuramı (Makro-Mikro),Yeni Ekonomi kuramı, İkiye Bölünmüş Emek Piyasası kuramı olarak görülmektedir (Massey vd. 2014; Güllüpinar 2012; Adıgüzel 2018).

Son olarak göç teorileri, odaklandıkları düzeye göre yani göçün büyüklüğüne göre sınıflandırılabilirler. Bu açıdan mikro düzeydeki teoriler bireysel göç kararlarına odaklanırken, makro düzeydeki teoriler toplu göç eğilimlerine bakmakta ve bu eğilimleri makro düzeydeki açıklamalarla açıklamaktadır (Hagen- Zanker 2008). Bu durum bir tablo halinde şu şekilde ifade edilmektedir.

Tablo 3: Düzeylerine Göre Göç Teorileri

<i>Mikro-Level</i>	<i>Mezo-Level</i>	<i>Makro-Level</i>
<p>Göç Nedeni: Bireysel Değerler / Arzular / Beklentileri Örneğin. Sağkalımı İyileştirmek, Zenginlik Vb.</p>	<p>Göç Nedeni / Devamı: Kolektifleri / Sosyal Ağlar Örneğin. Sosyal Bağlar</p>	<p>Göç Nedeni / Devamı: Makro Düzey Fırsat Yapı Örneğin. Ekonomik Yapı (Gelir Ve İstihdam Fırsat Farklılıkları)</p>
<p>Ana Teoriler: - Lee'nin İtme / Çekme Faktörleri - Neoklasik Mikromiyasyon Teori - Davranışsal Modeller - Sosyal Sistem Teorisi</p>	<p>Ana Teoriler: - Sosyal Sermaye Teorisi - Kurumsal Teori - Ağ Teorisi - Kümülatif Nedensellik - Yeni Ekonomi İşçi Göç</p>	<p>Ana Teoriler: - Neoklasik Makromiyasyon Teori - Sistem Olarak Göç - Çifte İşgücü Piyasası Teori - Dünya Sistemleri Teorisi - Hareketlilik Geçiş</p>

Kaynak: Faist (2000) ve kendi detaylandırması Akt. Hagen-Zanker (2008).

2.1.3. Göç Türleri ve Göçün Nedenleri

Özü itibariyle göçün merkezinde insan bulunmaktadır. Oldukça karmaşık ve değişken bir varlık olan insan sosyal, kültürel, ekonomik vb. yapısıyla bir kimlik oluşturmaktadır. İnsanın bu çok yönlü ve değişken yapısı göç sınıflandırmalarında da kendini göstermiştir. İnsanın bu durumuna ek olarak göçün kendi içerisinde ki sebepleri (siyasi, ekonomik, sosyal, doğal sebepler vb.) göçü sınıflandırma konusunda etken bir durumdadır. Bu noktada göçleri; iştirak edenlerin özelliklerine, amaçlarına, gerçekleştiriliş tarzlarına, göç edilen hedef bölgenin özelliklerine ve hesaplanması zor ancak süreç içerisinde duruma özgü bir şekilde beliren durumlara göre sınıflandırmak mümkündür (Adıgüzel 2018). Burada son olarak yaşanan çağın teknolojik özellikleri ve küreselleşme bağlamında da yeni göç türlerinin ortaya çıktığını ve/veya çıkabileceğini unutmamakta fayda olacaktır (Haas 2010). Bu noktada birçok araştırmacı uluslararası göç literatüründe olan farklı göç türlerine çeşitli sınıflandırmalar yapmıştır (Castles ve Miller 2008). Bunlara bir örnek Kümbetoğlu'nun (2003:284) çalışmasıdır; devamlı yerleşim alan göçmenler, geçici sözleşmeli işçiler, geçici görevli uzman ve meslek sahipleri, kaçak işçi ve göçmenler, sığınma arayanlar, mülteciler (2003). Şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır. Göç alanında önemli katkıları olan Faist (2003: 47) ise göçü sınıflandırmada beş kriterden yararlanmış ve bu kriterlerle aynı zamanda bir göç türleri sınıflandırması oluşturmuştur. Bunlar; alan (yerel- uluslararası ya da iç- dış göç), zaman (geçici- kalıcı göç), boyut (bireysel- kitlesel göç), sebep (zorunlu- gönüllü göç) ve yasallık (yasal- yasa dışı göç) şeklindedir.

Göçün türlerini ifade etmeden önce bu kısımda göçün nedenlerine de değinmek uygun olacaktır. Göç, bireylerin veya grupların bir coğrafi konumdan diğerine, daha iyi istihdam olanaklarından zulme karşı korunmaya kadar çeşitli nedenlerden ötürü geçici veya kalıcı bir hareket olarak ifade edilebilir (Hagen-Zanker 2008). Göç olgusu bir hareket ve sosyal yapıyı birçok açıdan etkileyen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendi içerisinde nedenleri ve sonuçları olan göç oluşun ya da oluşacak etki ya da etkileri neticesinde iki eksenli bir yapı olduğunu ve bu etkilerin her iki eksenini de etkilediğini bilmek önemli görülmektedir. Göç alanında dünya da var olan ikili yapı yani göçün başladığı yer ve bittiği nokta arasında var olan maddi ve manevi farklılıklar göçü besleyen ve sürekli kılan temel nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Adıgüzel 2018: 21). Bu bağlam göçün nedenleri üzerine durulurken dikkat edilmesi gereken birinci hususu oluşturmaktadır. Zira burada işin içerisinde göçe neden olan itici ve

çekici etkenler mekanizması da girmektedir. Çekici sebepler yeni gidilecek ülkeyi seçmek ve gitme kararını vermekte yardımcı olurken, itici sebepler yaşanılan ülkeden ayrılma adına bir motivasyon oluşturmaktadır (Roestenburg 2013; Tuzcu ve Bademli 2014; Emimi 2018). Daha tatmin edici bir yaşama ulaşma isteği en önemli çekici unsur olarak görülürken, yaşanılan coğrafyadan umduğunu bulamamanın hayal kırıklığı itici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Lordoğlu 2010). İkinci bir husus ise öznesini insanın oluşturduğu göç kavramı gerek bireysel bağlamda gerek yaşanılan dönemim şartları doğrultusunda farklı farklı nedenlerin vesile olması ile gerçekleşmiştir. Burada en temelde göçün nedeninin bireyin göç etmeden önceki içinde bulunduğu şartlarla ilişkili olduğu söylenebilir (Autant-Dorier 2008, Akt. Emimi 2018). Kümbetoğlu'na (2003: 279) göre: Uluslararası göç literatüründe sıklıkla karşılaşılan göç nedenleri:

- ✓ Ülkeler arası farklı demografik özellikler,
- ✓ Kapitalizmin devresel krizleri (işsizlik, ekonomik krizler),
- ✓ Bölgeler arası gelir farklılıkları,
- ✓ Küresel olarak yeniden yapılanmaya zorlanan ekonomiler.

Şeklinde ifade edilmiştir.

İfade edilen bu nedenler duruma göre değişse de genel olarak göçün nedenleri ve göç etme kararını etkileyen en temel faktörler istihdam ve ekonomik fırsatlar olarak görülmektedir (Castles 2000; Bloch 2011). Bunun dışında sivil savaş, siyasi-askeri durumlar, sosyal durumlar, kültürel durumlar, dini ve doğal durumlar da göçe neden olan durumlar şeklinde ifade edilebilir (Taşcı 2009; Bloch 2011).

Göçün nedenlerini bazı belli başlıklar altında açıklamaya çalışsakta her başlık ya da her ana neden kendi içerisinde çeşitlenmekte ve ilintili farklı nedenleri ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple göçün nedenlerini daha iyi anlamak adına belli başlıklar altında sınıflamak ve bu başlıklar altında açıklamalarda bulunmak daha uygun olacaktır.

Ekonomik Nedenler: Göçün nedenlerine bakıldığında temelde ekonomik nedenleri olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile sığınmacı ve göçmeni yaratan birçok çatışmanın temelinde ekonomik nedenler yatmaktadır (Kümbetoğlu 2003:272). Bu doğrultuda göçün nedenleri olarak savaş, baskı, zulüm ve doğal nedenler dışında göçün temel motivasyonunu oluşturan unsurlar ekonomik unsurlardır (Adıgüzel 2018). Özellikle ekonomik yaşamda tarımdan sanayileşmeye dönüldüğünde oldukça önemli göçler yaşanmıştır. Yaşanan teknolojik gelişmeler kırsalda yaşayan insanları da

etkilemiş ve tarımda makineleşmeye gidilmiştir. Bu durum birçok insanın işsiz kalmasına sebep olmuş ve çareyi sanayileşmiş kentlerde bulmak umuduyla göçe başlamakta bulduklarını söyleyebiliriz. Öte yandan makineleşme olmasa bile işsizlik zaten başlı başına bir göç sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka ekonomik göç sebebi ise gelir dağılımında yaşanan eşitsizliklerdir. Bu durum doğrudan yoksulluk ve açlıkla ilgili bir durumu doğurmaktadır (Taşcı 2009). Bu da göç için önemli bir neden olarak kendini göstermektedir

Siyasi-Askeri Nedenler: Savaşlar, terör olayları, siyasi gelişmeler, yaşanan insanlık dışı uygulamalar ve bunların genelinde ortaya çıkan güvenlik sorunu (Emini 2018) göç için oldukça önemli sebepler arasındadır. Bu grup göç nedenlerine 2.Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında ortaya çıkan göçleri örnek verebiliriz (Adıgüzel 2018). Yaşanan teknolojik gelişmeler ile gündemimize giren nükleer tatbikatlarında göçe neden olduğu ifade edilmektedir. Örneğin Kazakistan'ın Semipalatisk bölgesinde 1949-1989 yılları arasında gerçekleştirilen 500 civarı nükleer bomba denemesi nedeniyle yaklaşık olarak 160 bin insan göç etmek durumunda kalmıştır (Mutluer 2003: 16).

Sosyal ve Kültürel Nedenler: Göç kararının temelinde yatan şey yaşam kalitesini arttırmaktır. Bu durumda yaşam kalitesinin önemli bir parçasını oluşturan sosyal ve kültürel durumları göçün önemli nedenlerinden biri haline getirmektedir (Portes 2008; Emini 2018). Nüfusun yapısında meydana gelen değişimler, eğitim, sosyal dokuda meydana gelen durumlar göçe neden olabilen önemli sosyo-kültürel nedenler arasındadır (Taşcı 2009). Burada sosyo-psikolojik nedenlere bağlı göçlere de değinmek doğru olacaktır. Bu göçler ise “köyde değil kentte yaşıyor olma” hissi ve kentlerde yaşamın statü açısından çekici etkiye sahip olması şeklinde düşünceler ile oluşan sebepler arasında gösterilmektedir (Adıgüzel 2018).

Diğer Göç Nedenleri (Ailevi, Dini, Doğal Afetler): Ailevi nedenlerle yapılan göçe sebep olan durumlara aile birleşmeleri bağlamında bakmak doğru olacaktır. Bu durum günümüzde gerek iç gerek dış göç bağlamında önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (İçduygu ve Aksel 2013; Bloch 2011). Dini çerçevede gerçekleşen göçlerden en önemlisi ‘hicret’ olayıdır. Bununla birlikte balkanlarda Bulgaristan’da yaşayan Müslümanların dinlerini zorla değiştirilmeye teşvik edilmesi sonucunda gerçekleşen göç olayları da dini nedenlerle gerçekleşmiştir. Son olarak deprem, sel, çığ,

tsunami, volkanik olay ve çölleşme gibi doğal durumlarda göçe neden olan önemli doğal etkenlerdendir (Taşcı 2009).

Son olarak göç edilen yerin de göç sürecinde oldukça önemli olduğu ve hem göç nedenleri hem de göç türleri açısından değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Göçün nedenlerine değindikten sonra göçün türlerini anlamak daha kolay olacaktır. Başlıca göç türleri şunlardır.

2.1.3.1. Sebebine (İrade Esasına) Göre Göçler

Zorunlu Göç

Ölüm riski, işkence, doğal afetler, siyasi baskılar ve özgürlüğü kısıtlayıcı durumlar neticesinde kişinin mecburi olarak göç kararı vermesi zorunlu göç (forced migration) olarak ifade edilmektedir (Adıgüzel 2018; Şemşit 2018). Bir başka tanımda Bartram ve arkadaşları (2017:151) zorunlu göçü şu şekilde tanımlamaktadırlar. Zorunlu göç: Şiddet içeren anlaşmazlıklardan büyük ekonomik zorluklara kadar uzanan farklı koşullardan doğan, kişinin hayatta kalması veya mutluluğuna yönelik olan baskı veya tehdit olgularının sonucu olan göç türüdür (2017).

Gönüllü Göç

Gönüllü göç ise zorunlu göçün aksine bireyin ya da bireylerin yaşadıkları mekanları kendi hür iradeleri ile serbest bir şekilde gönüllü olarak (voluntary migration) terk etmesidir. Gönüllü göçler insanların daha iyi bir hayat yaşama isteği, yeni yerler görme arzusu, ekonomik-eğitim, iş açısından daha sağlıklı ve istenilen koşullara sahip olma gibi şahsi arzuları doğrultusunda gerçekleşir (Adıgüzel 2018; Şemşit 2018).

2.1.3.2. Zamana (Yerleşme Esasına) Göre Göçler

Geçici Göç

İnsanların buldukları yerlerden geçici bir süreliğine ayrılması sonucunda ortaya çıkan göç türüdür (Şemşit 2018). Genelde gönüllü göç için alınan kararların sonucunda istenilen ya da istenilmeyen hayat standartlarına ulaşip ulaşamamanın etkisinde ortaya çıkmaktadır. Son dönemlerde küreselleşme ve buna bağlı bölge sınırlarının esnek ve geçirgenliğinin artması ile bu göç türüne sıkça rastlanmaktadır.

Kalıcı (Sürekli) Göç

Geri dönmek üzere yapılan göçler olarak ifade edilebilir (Şemşit 2018). Genelde zorunlu göçe karar verme sürecinde alınan kararlara sebep olan durumlardan dolayı geri dönmek mümkün gözükmemektedir. Son dönemlere kadar gerçekleşen birçok göçün temel karakteristik özelliklerinden biridir.

2.1.3.3. Boyutuna (Göçün Yoğunluğu Esasına) Göre Göçler

Kitlesel Göç

Kitlesel göç kısaca: Yüksek sayılarda ani insan hareketi olarak ifade edilir (IOM 2009). Diğer bir deyişle; çeşitli nedenlerden dolayı ki bu nedenler genelde siyasi baskı, şiddet, zulme uğrama ya da doğal afet gibi durumlarda grupların ya da toplulukların geçici ya da kalıcı, zorunlu ya da gönüllü, ülke içinde ya da uluslararası şekilde gerçekleşen göç hareketleridir (Yıldız 2018).

Bireysel Göç

IOM'a göre (2009): Kişilerin bireysel olarak veya aileleriyle birlikte göç ettiği durumlar. Kitlesel programların aksine, bu gibi hareketler genelde kişinin kendisi tarafından finanse edilir veya bireyler, örgütler veya devletlerin desteğiyle gerçekleşir (2009). Kişinin çeşitli sebeplerden ötürü gönüllü ya da zorunlu, sürekli ya da geçici kendi ülkesinin içinde ya da başka bir ülkeye tek başına gerçekleştirmiş olduğu göç türü olarak ifade edilebilir (Yıldız 2018).

2.1.3.4. Göç Eden Nüfusun Niteliğine Göre Göçler (Yeni Tür Göçler)

Göçün gerçekleşmesine sebep olan faktör ve süreçler göçün türlerinin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda göçe neden olan faktör ve süreçlerden biride küreselleşmedir. Küreselleşme yaşadığımız çağda kendine özgü göç türlerini oluşturmuş ve bizlere sunmuştur. Abadan-Unat (2017) çalışmasında göçün yeni türlerini şu şekilde ele almıştır; 1) İlegal göç hareketlerinde artış, 2) Yüksek nitelikli "geçici" göçmenler, 3) Göçün kadınsallaşması, 4) Etnik kimliklerde çeşitlenme, 5) Emekli göçü, 6) Yatırımcı göçü, 7) Sınır aşırı çalışma göçü, 8) İklimle bağlı göçler şeklinde belirtmiştir.

Buradan çıkacak başlıklar emek göçü (iş gücü göçü), beyin göçü, emekli göçü, öğrenci göçü vb.dir. Bu başlık altında literatürde en fazla dikkat çekilen yeni göç türlerini ele alacağız (Kaya 2014).

Emek Göçü

Kısaca diğer bir ülkede istihdam edilme umuduyla motive edilen göçmenlerin gerçekleştirdiği göçtür (Bartram vd. 2017:197). İş gücü temelli olarak gerçekleşen bu göç hareketi 2.Dünya Savaşı'ndan sonra bazı Avrupa devletlerinin sanayilerindeki iş gücü ihtiyacını karşılamak üzere ortaya çıkmıştır. 1973 Petrol Krizinden sonra azalma yaşansa da, bu durum çağın şartlarına göre değişerek sürmüştür. Bu değişim nitelikli ve niteliksiz iş gücünün önemi ile ortaya çıkmıştır. Önceki dönemlerde nitelikli iş gücü pek önemsenmese de günümüzde nitelikli, kalifiye eleman göçü birçok gelişmiş ülkenin göç politikalarında önemli bir yer tutmaktadır (Şemşit 2018). Bu noktada beyin göçü olarak ifade edilen bir göç türü kendini göstermektedir.

Beyin Göçü

1960'lar ve 1970'lerde beyin göçü terimi (Bartram vd. 2017: 55) genelde gelişmekte olan ülkeden gelişmiş ülkelere doğru, bazen gelişmiş bir ülkeden başka bir gelişmiş ülkeye doğru gerçekleşen göç türüdür. Burada göçmen kimliğindeki özellikler belirleyicidir. İyi yetişmiş, kalifiye, yetenekli bireyler bu göç türündeki göçmen grubunu oluşturmaktadır (IOM 2009; Sayın vd. 2016; Özmete ve Arslan 2018). Bu göç türü eğitim kaynaklı göçün devamı ve sonucu olabildiği gibi. Genelde gelişmekte olan ülkelerde yetişen sınırlı kalifiye elemanın kaybı şeklinde de olabilir (Aksoy 2012).

Emekli Göçü

Bu göç türü göçmenlerin yaş, ekonomik durum ve hayat beklentileri bakımından diğer göç türlerine göre farklı bir konumdadır. Kendi içerisinde farklı eğilimleri de barındıran bu göç türü en yeni göç türü olmakla birlikte ülkemizde de son yıllarda artan bir ivmeye sahiptir. Kendi içerisindeki eğilimlere baktığımızda; ilk olarak ülkesinden başka bir ülkeye çalışmak için gidip emekliliğinde ülkesine dönüp yaşamına orada devam eden bir grubun oluştuğu görülebilir. İkinci olarak başka bir ülkeye göç edip orada emekli olup ve orda yaşamına devam edenlerdir. Son olarak ise kendi ülkesinde çalışıp orada emekli olup sonrasında sahil kesimlerine ya da kırsal, doğal ortamlarda

yaşama isteği doğrultusunda göçü gerçekleştiren gruptur. Bu son gruba Türkiye de kıyı şehirlerine (Antalya, İzmir, Muğla, Aydın vb.) göç eden yabancı emekli göçmenleri ekleyebiliriz (Şemşit 2018; Tuna ve Özbek 2014; Aksoy 2012).

Transit göç

Düzensiz (yasal olmayan) göç ile yakından ilişkili olan bu göç türü bir yerde düzensiz göçün alt başlığı olarakta görülebilir. Ülkemizin coğrafi konumu itibari ile bize çok yabancı olmayan bir kavramdır. Çeşitli nedenlerden dolayı ülkesinden göç etme kararı alan göçmenlerin hedef ülkelerine gitmek için kullandıkları ve hedef ülkeye gitmek için bazı şartların oluşmasını bekledikleri ülkelere gerçekleştirdikleri göç türü şeklinde tanımlanabilir (Mutluer 2003; Deniz 2009, akt. Yıldız 2018). Göçmenlerin bekledikleri bu ülkelere ise transit ülke denilmektedir. Bu ülkeler coğrafi açıdan hedef ülke ile kaynak ülke arasında bulunan ve herhangi bir zamanda yasal ya da yasa dışı olarak yerleşik bir hale gelebilecek göçmen nüfusuna ev sahipliği yapan ve idare eden ülke olarak ifade edilir (De Tapia 2004, akt. Şemşit 2018). Türkiye coğrafi yapısından ötürü dünya üzerindeki en önemli transit ülke konumunda yer almaktadır.

2.1.3.5. Alana (Ülke Sınırlarına) Göre Göçler

Birçok bilim adamı iç ve uluslararası göçün aynı sürecin bir parçası olduğunu ve birlikte analiz edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Skeldon 1997:9-10, akt. Castles 2000). Ancak her ne kadar benzer süreçleri içerisinde barındırsa da bu tür göçler oluşum sebepleri ve göç sonrası süreçleri bakımından farklılıklar gösterebilmektedir.

İç Göç

İç göç: Yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleridir. Bu göç, geçici veya daimi olabilir. İç göçmenler, menşe ülke içinde yer değiştirirler ve yine menşe ülkede kalırlar (Örneğin, kırsal alandan şehre göç)(IOM 2009). Diğer bir ifade ile bir ülkenin kendi sınırları içerisindeki bölgelerde gelişmişlik, eğitim, sağlık, ekonomik nedenler, sosyal nedenler vb. ile meydana gelen hareketliliklere iç göç denir (Sayın vd. 2016; Bartram vd. 2017). İç göçler genelde kırsaldan gelişmişliği yüksek kentlere doğru gerçekleşir. Bu göç başlığı altında mevsimlik göçe değinecek olursak genelde iç göç bağlamında gerçekleşen mevsimlik

göçler, bir yıllık süre içerisinde belli dönemlerde ağırlıklı kırsal alandan iş için gerçekleşen göçlerin oluşturduğu göç türünü ifade eder (Yıldız 2018).

Dış Göç

Geniş bir coğrafi alanda bir bölge ya da ülke sınırından geçerek başka bir bölge ya da ülkeye doğru gerçekleşen göç hareketidir. Amaç gidilen yerde uzun süre kalmak ya da yerleşmektir (Yıldız 2018). Özellikle 2.Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yoğun bir şekilde gerçekleşen ve gündeme gelen göç türü olarakta bilinmektedir. Bireyler bu göç türünü gönüllü olarak yapabilecekleri gibi zorunlu nedenlerle de gerçekleştirebilirler.

2.1.3.6. Yasallık Durumuna Göre Göçler

Yasal Göç (Düzenli)

Bir başka bölgeye göç için yasal açıdan herhangi bir sıkıntı yaşamayacak şekilde gerekli prosedür ve belgeleri elinde bulunduran göçmenlerin gerçekleştirmiş olduğu göçlerdir (Adıgüzel 2018: 77).

Yasa Dışı Göç (Düzensiz Göç)

En geniş anlamıyla düzensiz göç: Sınır ötesi insan hareketlerinin devletlerce gözetlenemeyen ve kontrol edilemeyen kısmıdır (Atasü-Topçuoğlu 2016:501). IOM'un tanımında (2009); Gönderen, transit ve alıcı ülkelerin düzenleme normlarının dışında gerçekleşen hareketler olarak ifade edilmiştir (2009). Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım bulunmamaktadır. Bu noktada birçok bilim insanı gerek tanım bakımından gerek etkileri bakımından çeşitli ifadelerle yasa dışı göçü tanımlamaya çalışmışlardır. Nişancı ve Aker'e göre (2016) göçün ivmesi ve rejimi değişmektedir. Küresel ısınma ile iklimlerin değişmesini hatırlatır biçimde yağış rejimlerinin değişmesi ile ani bastıran yağmurun bir sel felaketine dönüşmesi gibi düzensizleşen göç akınları da günümüzde olağanüstü durumlar doğurabilir. İfadeleri düzensiz göçün tanımının yanında etkisini de belirten bir ifadedir. Bu göçü gerçekleştiren göçmen ise düzensiz göçmen olarak tanımlanır. Düzensiz göçmen; Yasa dışı giriş veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişi. Bu terim, bir ülkeye giriş kurallarını ihlal eden mülteciler ve ev sahibi ülkede kalma izni bulunmayan diğer kişiler olarak tanımlanır

(IOM 2009). Bu noktada ev sahibi ya da hedef ülke açısından durum, bir ülkeye yasa dışı giriş yapmak veya bir ülkede yasa dışı şekilde kalmak veya yasa dışı çalışmak anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, göçmen, belirli bir ülkeye girmek, orada ikamet etmek veya çalışmak için göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip değildir. Gönderen ülke açısından ise, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur. Ancak, “yasa dışı göç” terimini göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle kısıtlamak gibi bir eğilim söz konusudur (Atasü, Topçuoğlu 2016; Bartram vd. 2017).

Bu terim, bir ülkeye giriş kurallarını ihlal eden mülteciler ve ev sahibi ülkede kalma izni bulunmayan diğer kişilerin gerçekleştirdiği göç türünü ifade etmektedir. Göç edilecek ülkeye gerekli prosedür ve belgeleri tamamlamadan illegal yollardan gerçekleştirilen göç hareketidir. Son yıllarda ülkeler için büyük bir sorun haline gelmiştir. Özellikle uzun yıllardır ABD ve Meksika arasında yaşanan durum bu göç türüne iyi bir örnek teşkil etmektedir (Şemşit 2018). Bu göç türünde dikkat edilmesi gereken bir başka konu birey ülkeye yasal olarak girse bile vize ya da çalışma izni bitiminde ülkede kalmaya devam etmesi de bu göç türünün dikkat edilmesi gereken bir noktasıdır. Yasal olmayan göç özellikle küreselleşme ile artan ve dünya genelinde sayısal verilerine ulaşılamayan bir yapıdadır (Yıldız 2018; Şemşit 2018). Castles ve Miller’ın (2008) tahminlerine göre her yıl Kuzey Avrupa ülkelerine 250 bin ile 300 bin arasında düzensiz göçmen giriş yapmaktadır. Son tahlilde yasalarla düzenlenmemiş göç sürecinin dışında kalan tüm göç hareketleri yasa dışı ya da düzensiz göç hareketi olarak tanımlanabilir (Koser 2005: 9).

Göç türlerini bu kısımda ifade ederken göç edilen yerle ilgili olarak geliştirilen kuramlara değinmek göç alan toplum açısından önemli olacaktır. Göç edilen yerle ilgili ifade edilen en önemli kuram bizim çalışmamızın da kuramsal çerçevesini oluşturan göçmen ilişki ağları kuramıdır. Bu kuram gidilen yerdeki ilişkilere odaklanarak göç için maddi ve manevi birtakım kolaylıklar sağlanması açısından işlerliği olan bir kuramdır (Oğuz 2015).Göç edilen yere bağlı olarak gelişen diğer bir kuram Kesişen Fırsatlar kuramıdır. Bu kuramın temel dayanakları göç edilecek yerin mesafesi, göç edilen yerdeki yeni imkanlar ve bu imkanların çokluğu şeklinde ifade edilebilir

(Stouffer 1940). Kısaca bu dayanaklar göç edilen yerin çeşitli yönlerine göre şekillenen bir kuramdır.

Son olarak bu noktada Suriyeli göçünün bir profilini çizmek uygun olacaktır. Suriyelilerin göçü: Sebebine (irade esasına) göre göçler bağlamında zorunlu göç türüne, zamana (yerleşme esasına) göre göçler bakımından hukuki statüleri gereği geçici göç türüne, boyutuna (göçün yoğunluğu esasına) göre göçler açısından kitlesel göç hareketine ve son olarak yasallık durumuna göre göçler bakımından her ne kadar yasa dışı bir boyutu olsa da genel kitle açısından yasal göç (düzenli) şeklinde ifade edilebilir.

Göç türlerini kısaca ele aldıktan sonra bu noktada son olarak şunu ifade etmek faydalı olacaktır. Her bir göç türü kendi sınırları içerisinde keskin bir yapıya sahip değildir. Bir göç türü aynı zamanda farklı olarak görülen bir başka göç türünü içerisinde barındırmakta ya da ortak payda da farklı bir göç türü ile birleşebilmektedir.

2.1.4. Bir Süreç Olarak Göç

Göç çoğunlukla bir zorunluluk, bir hayal ve daha iyiye ulaşma arzusu için çıkılan zorlu ve tamamen insani ihtiyaçlarla kuşatılmış bir süreçtir (Aydınğül 2016). Bu süreç göç kararı alma ile başlayıp göç edilecek hedef ülkeye ulaşmaya dek geçen süreyi ifade etmektedir. Kaygı ve endişe ile başlayan göç kararı alma durumu varılan ülke de yine aynı duygularla uyum konusunda yaşanmaktadır. Bir başka ifadeyle, yerleşilen yerlere uyum gerçekleşmediği takdirde göç eylemi tamamlanmış olmayacaktır; çünkü bireylerin, ailelerin ya da kişi gruplarının vardıkları yerlere uyum sağlayamamış olmaları ilk fırsatta yeniden yer değiştirme eğilimine sahip potansiyel göçmenlerin varlığını ortaya çıkaracaktır (Akıncı, Nergiz ve Gedik 2015: 67). Böyle göçmenler göç döneminde genellikle farklı ülkeler ve farklı mülteci kampları arasında hareket etmektedirler. Süreç içerisindeki bu zamana kadar, genellikle ailelerinden ve arkadaşlarından ayrılırlar, kaybettiklerini fark etmeleri onlar için yoğun bir anksiyete ve depresyona sebebiyet verir (Mollica 2006, akt. George 2012). Bu tarz durumlar çoğunlukla yukarıda göç türlerinde ifade ettiğimiz transit göç türünde görülmektedir. Bu konuda, Buz (2005) yukarıdaki olumsuz durumların göç süreci süresinin ve transit göçmen gruplarının bekleme sürelerinin uzamasıyla paralel olarak arttığını ifade etmiştir (2005). Bu süre zarfında mülteciler hayatlarındaki kayıplarla yüzleşmeli ve gelecek için yeni bir umut duygusu geliştirmelilerdir (Hunt 2004 akt: George 2012). Bu noktada göçmenler yeni davranış kalıpları ve örüntüleri oluştururlar ancak bu davranış

kalıpları ve örüntüler göçmen bireyin göç öncesi yaşantısından kopuk şekilde olmayacaktır. Bu noktayı Castler ve Miller (2008: 18) çalışmasında mülteci davranışı konusunda ‘‘göç eden insanların gelenekleriyle, dinleriyle, alışkanlıklarıyla farklı olan toplumlardan geldiklerini, farklı dilleri konuştuklarını ve kültürel pratiklerinin farklı olduğunu: gittikleri ülkelerde genellikle düşük sosyal statülü iş kollarında yoğunlaştıklarını: ağırlıklı olarak düşük gelir grubundaki insanların yaşadıkları yerlerde toplumdaki ayrı bir yaşam sürdürdüklerini: kültürel olarak dillerinin ve kültürlerinin bazı unsurlarını en az birkaç kuşak boyunca korudukları görülmektedir (2008)’’ şeklinde değerlendirmişlerdir.

George (2012) göç sonrası dönemle ilgili şunları ifade etmiştir:

‘Göç sonrası ilk dönemde mülteciler, kültürlerinin, kimliklerinin, alışkanlıklarının ve yerlerinin kaybıyla karşı karşıya kalmaktadır. Rutin olan her eylem dikkatli bir inceleme ve değerlendirme gerektirecektir (White 2004). Kültür şoku özellikle düşünmeyen, niyetlenmeyen veya çıkışa hazır olmayan ve panik, histeri ve hatta maceraya kapılan mültecileri etkileyecektir (Mollica 2006; Mollica). Mülteciler, yerleşim hizmetleriyle ilgili zor gerçekleri öğrendiklerinde, kendi ev sahibi ülkelerinden dışlanmış olma kaygıları ve duyguları büyük ölçüde artmaktadır (George 2003). Nostalji, tecrit, depresyon, endişe, suçluluk, öfke ve hayal kırıklığı öylesine şiddetli ki, pek çok mülteci, şiddetli sonuçlardan korkmasına rağmen, kendi ülkelerine geri dönmek isteyebilir (2012).’

Bu noktada yaşanan göç süreci öncesi ve sonrası ile göçmen bireyler üzerinde önemli psikopatolojilere yol açabilmektedir (Ekşi 2008). Bu psikopatolojiler yukarıda kısmen ifade edilse de bunların oluşmasında önemli yeri olan etmenler ve tedavi süreci için olumlu etkiler yapacak iyileştirici etmenleri görmek yerinde olacaktır. Bu açıdan tablo 4’ü incelediğimizde:

Tablo 4: Göçmen Bireylerde Oluşan Travmatik Durumların Stres Etmenleri

Ruh sağlığını olumsuz etkileyen stres etmenleri	Ruh sağlığı açısından koruyucu\iyileştirici etmenler
Göç öncesi stres etmenleri <ul style="list-style-type: none">✓ Travmatik yaşantılar✓ Ailede kayıplar✓ Şiddete maruz kalma veya tanık olma	<ul style="list-style-type: none">✓ Sığınma talebinin kabul edilmesi✓ İş\uğraşı sağlanması✓ Sosyal destek✓ Evleri, memleketleri ve kesin dönüş ile ilgili seçici anılar, hayaller.✓ Ülkede kalış süresinin uzaması (ortalama 3 yıl)✓ Kendi dillerinde eğitim✓ Güvenlik duygusu✓ Aynı çevrede birlikte göç ettiği kişilerle yaşama✓ Ailenin tedaviye dahil edilmesi✓ Psiko-eğitim✓ Terapi
Göç sırasında stres etmenleri <ul style="list-style-type: none">✓ Travmatik yaşantılar✓ Fiziksel\psikolojik şiddet\taciz	
Göç sonrası stres etmenleri <ul style="list-style-type: none">✓ Gelecekle ilgili belirsizlik✓ Sosyal yaşam korkusu✓ Maddi güçlükler, işsizlik✓ Sosyal yalnızlık✓ Geçmişe özlem✓ Polisin, yerli halkın eş cinsellere yönelik ayrımcılığı✓ Zorlu kamp yaşantıları✓ Kültürel engeller✓ Dil sorunu✓ Yeni rol ve sorumluluklar	

Kaynak: Demirbaş ve Bekaroğlu 2013

Tablo 4’den anlaşılan göçmen bireyin bu süreci deneyimlerken çeşitli sosyal, kültürel, psikolojik vb. durumları beraber yaşadığı görülmektedir. Bu da bu durumları yaşarken aynı anda yoğun bir şekilde yeniden ve yeniden travmatize olan göçmen birey ya da bireylerin öyle veya böyle bu süreçten geçmek zorunda oldukları gerçeğini bizlere göstermektedir (Quiroga 2004, akt. George 2012). Durumun süreç içerisinde olağan şekliyle karşılanması ve yaşanması gereken olumlu ya da olumsuz durumların yaşanması gerekliliğini ifade etmektedir. Sığınma deneyimi insanlar için farklı tepkilerin gösterildiği bir süreçtir. Kişilerin süreçte gösterdikleri tepki, yas sürecinde hissedilen ve tepkiye dönüşen durumlarla benzerlik göstermektedir. 1-Şok, 2-Saldırganlık, 3-Kızgınlık, 4-Depresyon, 5-İlginin kaybı (intihar girişimi-uyuşukluk), 6-Pazarlık, 7-Kabullenme, 8-Çözüm üretme, 9-Rehabilitasyon (yeniden uyum) (Bülbül 1994: 36, akt. Buz 2002: 59).

Göçmenlerin yeni gelinen mekanda yaşamlarını idame ettirebilmeleri benzer özelliklere sahip toplumsal kesim ya da kesimlerle güçlü bir dayanışma içerisinde olmalarına bağlıdır (Ekinci ve Tuncel 2015; Bhugra ve Becker 2005). Bu noktada göç süreci sadece göç kararı alan birey ya da bireylerin süreci olmaktan çıkarak hedef ülkenin yönetimi ve insanların da süreci olma durumundadır. Ne kadar kısa ya da ne kadar uzun, ne kadar kolay ya da ne kadar zor olursa olsun, her göç eylemi bir menşei yani çıkış ülkesi, bir hedefi yani varılan ülke veya toplum ve araya giren engelleri içerir. Araya giren engeller arasında, hareketin mesafesini daima mevcut olanlardan biri olarak görmek kaçınılmaz şekilde karşımıza çıkmaktadır (Everett Lee 1966).

Son olarak kısaca bir sığınmacının her aşamayı tam olarak yaşamasa da sığınmacı olma sürecini diğer bir ifade ile göç sürecini sekiz aşamalı bir yapı ile ifade edebiliriz:

- ✓ Göç kararının alınmasına sebep olacak özel durumun varlığı.
- ✓ Göç kararının verilmesi
- ✓ Hareket için hazırlık ve kaynakların bir araya getirileceği zamana ihtiyaç duyulmaktadır
- ✓ Güvenli bir yere ulaşma konusunda göç ettiği ve geleceği hakkında iyimser olduğu için, sığınmacı geçici bir memnuniyet duygusu yaşamaktadır.
- ✓ Kamp yaşamını kabulle birlikte sığınmacı açısından ikili bir farkına varış başlar, ilki kayıpları, geride bıraktıkları, kimliği ve sahip olduğu yaşantıyı terk etmeden kaynaklı kötülük hissi buna suçluluk hisside eşlik eder. İkincisi ise devam eden kamp yaşamında yıkıma uğramadır.
- ✓ Stein (1981)'e göre kamp yaşantısında ortaya çıkan anksiyetenin yeni yaşama duyulan korkuya dönüşme sürecidir.
- ✓ Kişinin yerleştiği ülkedeki ilk dönemlerini kapsayan süreçtir. Uyum süreci de denilebilir.
- ✓ Son aşamadır. Yeni yerleşilen yerdeki sonraki dönemleri ortalarını ifade eder. Kişi iyileşme sürecindedir. Planlar yapar ve riskler alır yaşamı yeniden inşa etme sürecidir (Boyle, Halfacree ve Robinson 1998:191-192, akt. Buz 2002: 19).

Bu aşamalar sıralı bir şekilde ya da her göçmen için aynı şekilde ilerlemeyebilir. Bireysel özellikler varılan ülkenin yaklaşımı ve imkanları ve göç sürecinin her kişiye özel farklı deneyim örüntülerini içermesi bunun sebebi olarak görülebilir.

2.1.5. Göçün Sonuçları

Göç tanıdık olamayan değişik bir yaşama yeniden adapte olmayı ifade etmektedir. Bu nedenle göçler toplumsal hafızada derin izler bırakmakta insanların fiziki çevresini, ekonomik koşullarını ve ruhsal yapılarını şekillendiren birtakım sonuçlar ortaya çıkaran bir durum olarak görülmektedir (Gün 2011;Gökçan ve diğ. 2015, akt. Tunç 2015: 33). Göçün sürecini kısaca ifade edecek olursak üç dönem şeklinde ele almak faydalı olacaktır. Bunlardan ilki göç kararını almak yani neden göç etmeli? İkinci olarak göç sürecine ilişkin hedef ülkeye nasıl ulaşabilmeli ve engelleri nasıl aşmalı? Ve son olarak hedef ülkeye varıldığında artık ne yapmalı?’’ şeklinde ifade edebileceğimiz durum sürecin son kısmını oluşturmaktadır. Bir nevi bu son basamak göçün sonuçları olarak ifade edilebilir (Haug 2008). Bu noktada iki durum karşımıza çıkmakta ve yaşanan süreci biraz girift hale gelmektedir. Burada ilk olarak göçmen eksenli olan göçmenin ekonomik durumu, sağlık, eğitim, sosyal uyum, hukuki statüsü, psikolojik yapısı gibi durumlar ortaya çıkarken ikinci olarak göç edilen yerdeki insanlar ekseninde var olan hizmetlere erişimde olabilecek aksaklıklar, istihdam konusunda yaşanabilecek sıkıntılar, güvenlik sorunu, toplumsal yapıda oluşabilecek etkiler, kültürel olarak benzeşikliklerin olmaması durumunda çıkabilecek sorunlar ve en önemlisi sosyal kabul noktası şeklinde sorunlardan ifade edilebilir. Şunu bilmek bu süreçte önemli olacaktır; Göçmenlerin kaybedecekleri çok bir şeyin olmadığını ve onlar açısından yeni gelinen yerde kazanılacak çok şeyin olduğunu bilmektedir. Bu da göçmenlerin risk alma düzeylerini yerli halka göre bir hayli arttırmış durumdadır (Ekici ve Tuncel 2015).

Ayrıca bu noktada göçü yalnızca göç alan toplumca değerlendirmek hatalı olabilir. Göçün bir de veren toplum açısından ele alınması durumun daha net görülmesini sağlayacaktır. Bu noktada aşağıda tablo 5’e bakmak faydalı olacaktır.

Tablo 5: Ev Sahibi ve Göçmen Toplumda Göçün Etkileri

	Kısa Dönem Etkileri	Uzun Dönem Etkileri
Gönderen toplum	Yerel ekonomileri dengelemek için dövizler ve yatırımlar katkıda bulunur. Gelişim potansiyeli siyasi rejimin niteliğine bağlıdır	Gönderen bölgelerin doluluğu. Kültürün ulus-ötesileşmesi. Ekonomik olarak dövizler yoksulluğu hafifletir, ancak mevcut sınıf yapılarını güçlendirmeye yardımcı olur. Ulusal seçimlerde göçmen blok oylama yoluyla potansiyel siyasi dönüşümler haline gelir.
Ev sahibi toplum	Küçük ekonomik ve politik kurumsal uyarlamalar. Ana etki, işgücü piyasası ihtiyaçlarını karşılamaktır. Böylece ekonomik büyümeye katkıda bulunur.	İşçi sınıfı yerleşimlerin ve etnik bölgelerin ortaya çıkması İşçi sınıfında etnik çeşitliliğin artması ve istisnai olarak yerel elitler arasında Çeşitliliği karşılamak için bazı kurumsal ve normatif dönüşümler

Kaynak: Portes (2008)

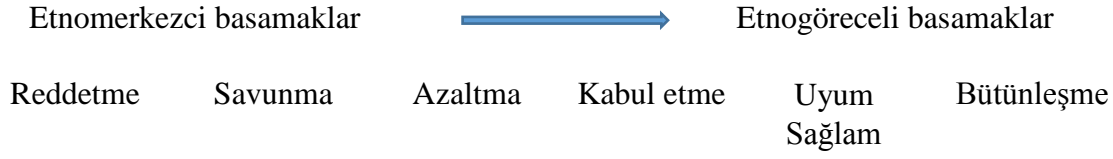
Sürekli dış göç, tüm bölgelerin yok edilmesi gibi, gönderen toplumların demografik yapısını önemli ölçüde değiştirebilir. Kalıcı göçmenler, yerel üretim sistemlerini zayıflatmak ve kültürü dışa doğru hareket yönündeki tek normatif yol olarak dışa göç yönünde değiştirmek suretiyle de gönderen bölgeler üzerinde daha güçlü bir etkiye sahip olabilirler (Portes 2008). Bu noktada karşımıza kültürlerarası bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan farklı kültüre duyarlı bir süreç ve bu sürecin sağlıklı yürümesi adına kültürlerarası iletişim konusu belirlemektedir. Bu sebeple bu başlık altında kısaca kültürlerarası iletişim konusuna değinmek doğru olacaktır.

2.1.5.1 Kùltùrlerarası İletişim ve Kùltùrel Uyum

Pek çok güçlüğü bünyesinde barındıran göç hareketleri süreç içerisinde hem göç veren hem de göç alan toplumlarda kültürel değişimlere neden olmaktadır (Tunç 2015: 32). Bugün geldiğimiz noktada küreselleşme ile beraber teknolojik bağlamda ulaşım ve iletişim de meydana gelen gelişmeler insanların, malların, kurumların, hizmetlerin ve sermayenin sınırları aşan bir dolaşım trafiğinin parçası haline gelmesi göç açısından önemli sebep ve sonuçları ortaya çıkarmıştır (Castles 2000). Bu durum farklı farklı kültürlerin karşılaşmasına, oluşan bir arada yaşama zorunluluğu sosyal uyum, sosyal kabul ya da çatışma durumlarını ortaya çıkarmıştır (Aksoy 2012). Göç ile birlikte birbirinden çok farklı insanlar bir arada yaşamak durumunda kalmaktadır. Bunun sonucunda iletişim ve uyum başta olmak üzere çok çeşitli sorunlar ortaya çıkmakta ve çözüm için geç kalındığı takdirde toplumsal yapı içerisinde denge bozucu ve telafisi zor sorunlara sebep olmaktadır (Akkayan 1976: 21, akt. Bayraktar 2013). Kültürel uyum, bir bireyin kültürünün, inancının ve çevredeki nüfus ile ilgili beklentilerin uyumu veya uyumsuzluğu olarak düşünülebilir. Çevredeki nüfus, ağırlıklı olarak göçmenle karşılaştırıldığında farklı kültürel geçmişten gelen insanlardan oluştuğu görülebilir (Bhugra ve Becker 2005). Bu da farklı kültürlerin, sosyallerin ve dillerin birlikte yaşama ihtimallerini arttırmaktadır. Böylelikle ortaya kültürlerarası iletişime dayalı bir ilişki dizimini ortaya çıkarmaktadır.

Kültürlerarası iletişim, farklı kültürlere mensup insanlar arasında etkileşim ve anlam aktarımları, yabancıların (ötekinin) algılanması, açıklanması ve kültürel farklılıkların gözetilmesi gibi konuları inceleyen disiplinlerarası bir bilim alanıdır (Kartarı 2001: 22, akt. Aksoy 2012: 298). Bu bilim dalının temeli 2.Dünya Savaşı sırasında Ruth Benedict tarafından ABD ordusu için Japonları anlamalarını sağlamak amacı ile yapılan antropolojik bir çalışma ile atılmış kavramsal olarak ise Edward T.Hall'in (1959) "The Silent Language" adlı eserinde kullanılmıştır. Kültürlerarası iletişim aslında uyum sürecinin başlaması ve sağlıklı şekilde sürdürülmesi adına yüksek derecede dikkate alınması ve uygulamaya koyulması gereken bir konudur. Bu noktada kültürlerarası iletişim bağlamında Milton J.Bennett (1998) kültürlerarası duyarlılık gelişim modelini basamak basamak açıklayan bir model sunmuştur. Modelde amaç kültürel uyumu sağlamaktır. Ancak bunun önünde engel olarak görülen ve bireyin kendi kültürünü ölçüt alarak her şeyi buna göre yapması şeklinde ifade edilen etnomerkezci bir yaklaşımın varlığından ifade eder. Bu modelde birey etnomerkezci yaklaşımdan

etnogöreceli yaklaşıma doğru hareket ederse ancak o zaman bir uyum ve iletişimden söz edilebileceği belirtilir (Aksoy 2012).

Şekil 1: Kültürel Duyarlılık Gelişim Modeli

Kaynak: M,J Bennett (1998:26)

Son olarak bireylerin kültürel uyumunda kültürlerarası iletişim yeteneği önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum farklılıklara saygı duyma, farklı şekilde yetişmiş bireylerle uygun iletişim kurabilme, dil yeterliliği, kişilerarası iletişim becerisi gibi becerilere sahip olmayı bizlere göstermektedir (Kartarı 2001, akt. Aksoy 2012).

2.1.5.2. Göçmenlerde Oluşabilecek Psikopatolojiler

Başlı, ortası ve sonuyla göç kavramı bireylerde çeşitli psikopatolojilerin gelişmesine sebep olmaktadır. Disiplinlerarası alan olan göç alanı için psikoloji disiplinini ilgilendiren en önemli konu göçmenlerde oluşabilecek psikopatolojileri incelemek, nedenlerini araştırmak ve kalıcı çözümler üretmektir (Aydın 2017).

Yeni bir ülkeye ya da topluma gerçekleşen göç; anıların ve geçmişin aynı yerde sürdürülebilirliğinin kesintiye uğraması ya da kaybı, yeni ülkeye uyumun gerginliği ile ortaya çıkan kaygı ve depresyon gibi bazı psikolojik sorunlara yol açabilmektedir (Özmete ve Arslan 2018). Göçmen bireylerde sıklıkla görülen ruhsal belirtiler arasında depresyon, anksiyete bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), yeme bozukluğu ve psikosomatik bozukluklara rastlanmaktadır. Göç olayına başlama sebebi savaş ve işkence gibi durumlar ise psikopatolojik belirtiler daha da şiddetli görülmektedir. Bu duruma bir de bir yakının kaybı ve bir uzvun kaybı gibi durumlar eklendiğinde yaşanan ruhsal sorunlar daha da artmaktadır (Ekşi 2008, Tuzcu ve Bademli 2014; Ilgar ve Coşgun Ilgar 2015). Göç sonrasındaki süreçte ise eğer birey, kültürünü, “çoğunluk kültürü” tarafından kabul edilmeyen ve sosyal destek eksikliğinden yalıtılmış hissediyorsa, bunun sonucu olarak, reddetme, yabancılaşma ve zayıf özsaygı duygusu ortaya çıkabilir. Göç aşamaları sırasında, bireyleri ruhsal bozukluklara yatkınlaştıran faktörler olabilir. Göç öncesi faktörler, bir bireyin kişilik

yapısını, zorunlu göçü ve zulmü, diğerleri arasında içerir. Göç etkenleri arasında yas, kültür şoku, beklenti ve başarı arasında bir tutarsızlık ve yeni ulus tarafından kabul edilmesi potansiyel göç sonrası faktörlerdir. Bu faktörler biyolojik, sosyal ve psikolojik değişkenler ile birlikte savunmasızlık faktörleri olarak düşünülebilir. Örneğin kişilik yapısı, kültürel açıdan olduğu kadar biyolojik bir faktör olarak düşünülebilir. Kişilik kültürel faktörlerden etkilenir ve çocuk yetiştirme, strese cevap verme ve sosyal desteği kabul etme örüntülerini etkiler. Bu sebeptendir ki ulusal karakter ve kişilik faktörleri birbiriyle bağlantılıdır (Bhugra ve Becker 2005).

Bir göçmenin yaşı, cinsiyeti, göç nedeni, üyesi olduğu toplumsal sınıf, eğitim düzeyi ve kültürel geçmişi ne olursa olsun ve buna ek olarak ülkede kalma süresi ne kadar olursa olsun göçmenlik durumundan dolayı, onun iç dünyasında birtakım değişiklikler meydana gelir. Göçmenlerin göç sürecinde yaşadıkları duygular şu şekilde sıralanabilir (Göhler 1990: 68, akt. Şahin 2001: 64-65).

- ✓ Göç ile yeni bir topluma gelindiğinde farklılıklardan dolayı yaşanabilecek en yoğun duygulardan biri **yabancılık duygusudur**.
- ✓ Göç eden birey tüm geçmişini, aşına olduğu her şeyi geride bırakarak gelir. Bu durum da yoğun bir **yalnızlık duygusunu** doğurur.
- ✓ Birey zaman zaman bilerek ya da bilmeyerek geçmişte bıraktığı şeyleri hatırlar bu durum onda bir **boşluk duygusu** oluşturabilir.
- ✓ Göçmen birey doğup büyüdüğü topraklara, arkada bırakılan eşe ve dosta kısaca geride bırakılan hayata karşı bir **özlem duygusu** hisseder bu zamanla onun kişiliğinin bir parçası haline gelebilir.
- ✓ Kişinin kendi ülkesinde bıraktığı kişi ile yeni yerde oluşturmaya çalıştığı kişilik bir yerde çatışabilir, iki ayrı kültürün arasında kalan birey bocalama yaşayabilir bu durumda **kişilik sorunu** olarak kendini gösterir.
- ✓ Zaman zaman göçmen birey ait olma duygusunun içinde bocalayabilir. İçinde yaşayıp doğduğu toplumdan ayrı olmak bir **köksüzlük durumunu** düşündürebilir.
- ✓ Geldiği toplumda doğal olan değer ve yargıların yeni toplumda kabul edilebilir olmaması nedeniyle **anavatandaki değer yargılarının aşığılanması** durumunu yaşayabilir.
- ✓ Göçmen yaşadığı hayata ait olan şeylerin (kullanılan dilin, yaşayış biçiminin, çalışma yaşamı ve boş zamandaki alışkanlıkların) aynı

olmadığını fark edebilir. Bu durum **aşağılık duygusuna** kapılmasına neden olabilir.

- ✓ Dil kişiliği, kişinin kendine verdiği değeri, duyguyu ve güveni etkileyen bir olgudur. Göçmen yeni topluma uyum için yeni bir dil öğrenmek zorunda kalır bu da ister istemez **anadilin aşağılandığı** düşüncesini bireyde oluşturur.
- ✓ Yeni göçülen yerde sık sık bilinmeyenle karşılaşan göçmen zamanla **kuşkuculuğa** bürünen bir kişiliğe sahip olabilir.
- ✓ Doğup büyüyen yerden kopuş ve bir türlü dönmemek göçmende **kırgınlık duygusunu** oluşturabilir.
- ✓ Göçmen yeni bir ülkeye geldiğinde arkada bıraktıkları karşısında **suçluluk duygusuna** bürünebilir.
- ✓ Yeni gelinen yerin doğal bir parçası olmayan göçmen ülke ve topluma karşı olumsuz **ön yargılar** geliştirebilir.

Özellikle göç sonrası süreçte yaşandığı ifade edilen bu psikopatolojilerin tedavisi konusunda hem bireysel ölçüde hem de gelinen toplumun sorumluluğunda gerçekleştirilmesi gereken kolektif çözümler bulunmaktadır. Bu açıdan göç sonrası aşamada, sıkıntılarla baş etme konusundaki kişisel etkenler arasında kültürel kimlik, sosyal destek ağları, benlik saygısı ve öz-kavram yer almaktadır (Bhugra ve Becker 2005). Bununla beraber göçmenlerde meydana gelen bu psikopatolojilere karşı ev sahibi toplum ya da ülke tarafından yapılabilecek geniş hedef kitleli durumda konusunda neler yapılabileceğine ilişkin Aydın (2017) şunları önermiştir: Göçmenlere yönelik **özel rehberlik ve psikolojik danışmanlık** hizmeti verilmesi, **sığınmacı statüsünün** kabul edilmesi ve böylece statüsel olarak arada kalmanın önlenmesi, toplum içerisinde göçmenlere karşı **farkındalık çalışmaları**, bunun yanında **empati duygusu** ile yaklaşımı temel alan çalışmalar, göçmenlere yönelik **sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin düzenlenmesi** ve kalıcılığını sağlamak, **sosyal ve siyasi** destek hizmeti sunmak, oluşan **korku ve kaygı durumlarının giderilmesi**, toplumla **diyaloglarının güçlendirilmesi**, **yaşama umudu aşılayacak çalışmalarda** bulunmak ve bunların yanında hepsinden önemlisi temel ihtiyaçları olan barınma, beslenme, sağlık, eğitim vb. alanlara erişimlerine imkan sağlamak şeklindedir (2017).

Bu önerilere bakıldığı zaman önerilerin temel dayanağının göçmen bireyin psiko-sosyal sağlığı ve bu tarz imkanlara ulaşip ulaşamama durumlarını görmekteyiz.

Buz'un 2005 yılında 506 sığınmacı ile gerçekleştirdiği Türkiye'deki sığınmacıların psiko-sosyal sağlığı konulu çalışmasında; sığınmacıların psikolojik olarak kendilerini kötü hissettiklerinde bu durumla nasıl baş ettiklerine ilişkin soruda katılımcıların % 57,5'i durumu kendi başlarına çözmeye çalıştığını ifade etmiştir. Bu da büyük oranda göçmenin psiko-sosyal desteğe ulaşamadığının göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanılan psiko-sosyal sorunların neler olduğuna ilişkin verilen cevaplarda ise ;% 69,9'u eski arkadaşlık ilişkilerini özlediklerini ifade etmekte iken bunu sırasıyla % 66,9 ile evini ve mahallesini özlemek,% 64.3'ü maddi durumu kötüleştiği için uyumda zorlanma,% 63,9 'u ise ülkeler farklı olduğu için uyumda zorlanma konusunu seçmiştir (2005). Bu örnek çalışma bulguları doğrultusunda son olarak göçmenlerin psiko-sosyal sağlığı açısından özellikle sağlık personellerinin başta kültürel farklılıkları göz önünde tutarak göçün beraberinde getirdiği sosyal ekonomik, psikolojik vb. durumları göz önüne alarak yaklaşımda bulunmaları (Tuzcu ve Bademli 2014) oluşan ya da oluşabilecek psikopatolojilerin ve sosyal endükasyonların tedavisinde önemli olacağı düşünülmektedir.

2.1.6. Göçte Özel Gruplar

Göçün oluşturabileceği olumsuz sonuçlar yukarıda ifade ettiğimiz gibi en temelde bütünleşmeyi engelleyici bir takım sosyal, kültürel ve psikolojik hususları ortaya çıkarmaktadır. Bu engeller göçmen bireylerin savunmasız ve kırılgan bir yapıya bürünmelerine sebep olmaktadır. Bu noktada zaten savunmasız ve kırılgan bir yapıya sahip olan bazı göçmen kesimleri, göç deneyimini daha ağır bir şekilde deneyimlemek durumunda kalmaktadırlar. Göç, göç süreci deneyimini yaşayan her birey için zorlu ve çeşitli etkiler bırakacak bir deneyimdir. Bu etkiler etkilemesi bakımından insandan insana farklılık göstermekle birlikte hassas ve dezavantajlı olarak ifade edilen kadın, çocuk ve LGBTİ bireyler grupları bağlamında farklılaşmaktadır. Yaşanılan normal zamanlarda dahi bu bireyler çoğu zaman göz ardı edilmekte ve yaşamları zorlaştırılmaktadır. Kaldı ki göç gibi anormal bir süreçte bu bireylerin yaşam alanları daha da kısıtlanmakta ve göçten en çok etkilenen grupları oluşturmaktadır. Bu özel grupların göç esnasındaki profillerine yakından bakmak uygun olacaktır (Weine vd. 2011: 31, akt. Roestenburg 2013; Cox ve Geisen 2014). Burada ek olarak aile kavramına değinmekte yarar olacaktır. Göç aile kurumunu temelinden sarsan ve ailenin en temel özelliği olan bütünlük yani ailenin bütün olması (aile bütünlüğü) noktasında önemli sorunlara neden olmaktadır. Sosyal hizmet disiplininin temelini oluşturan aile

çalışmalarıdır. Bu sebeple göçün aile ve aile içerisindeki en önemli yapı olan çocukları yetişkinlerden ayırmak, sosyal hizmet uzmanının aileyi bir bütün olarak etkileyen, özellikle de çocukları etkileyen çok kuşaksal aktarım sorunlarını ele almasında yardımcı olacaktır. Çocuğun tanımı her mülteci topluluğu için farklı olabilir. Bu nedenle, sosyal hizmet uzmanının, belirli bir ailenin kültüründe çocukluğun neyi oluşturduğunu bilmek için kültürel olarak yetkin olması önemlidir (George 2012).

2.1.6.1. Göç ve Aile

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) sığınmacı grupların aile yaşamlarında birtakım ortak özelliklerin bulunduğunu saptamıştır. Bu özellikler şu şekilde ifade edilmiştir:

- ✓ Aile üyelerinden ayrılma,
- ✓ Yakın ilişkilerin kaybı,
- ✓ Finansal, sosyal, fiziksel ve eğitimsel koşulların değişimi,
- ✓ Sosyal desteğin kaybı,
- ✓ Alışkanlıklar, gelenekler, dini rehberlik gibi normlarda sığınmadan sonra meydana gelen değişim,
- ✓ Evlilik, doğum ve çocuk yetiştirme gibi aile yaşamıyla ilgili gelenekleri devam ettirmede güçlükler,
- ✓ Çocukların eğitimi, tıbbi bakım ve sağlıklı bir beslenmeyi içeren, ailenin gereksinimlerini karşılayacak finansal yeterliliğin kaybedilmiş olması,
- ✓ Yardım almaya başlamakla birlikte alışılmadık bağımlılık,
- ✓ Ev sahibi ülkenin istihdam konusundaki kısıtlamalarından dolayı iş yaşamına katılımda güçsüzlük/yetersizlik,
- ✓ Evde boş, işsiz oturmak,
- ✓ Yeni yıkımlar, sağlık bakımından yeni sistemleri kabul etmek zorunda kalmak (Lobo 1993:2-3, akt. Buz 2005: 94-95).

BMMYK'nın bir araya getirdiği bu özellikler toplumun en önemli yapısı olan ailenin tüm dengesinin bir anda nasıl bozulduğunu gösterir niteliktedir. Göçün en fazla etkilediği toplumsal yapılardan en önemlisi ailedir. Aile içi dayanışma, ailenin uyum yeteneği ve baş etme mekanizmaları gibi özellikler, bir taraftan bireylerin göçle karşılaştıkları birçok sorunun çözümünde sosyal destek sağlarken, bunlardan yoksun olan bir ailenin bireyleri bu durumlarda çok fazla zorlanmaktadırlar (Yavuz 2013).

Bireyler ailelerinin içine iliştirilmişlerdir. Bu sebeple aile bireyleri ve akraba bağları önemli ölçüde göç sürecini şekillendirmektedir (Bartram vd. 2017:143). Göç kararını alma ve göç hareketine başlamak bireysel bir süreçten ziyade bireyin ailesini de etkileyecek önemli bir durumdur. Alınan göç kararı aileden bağımsız şekilde olmamakla birlikte bir zorunluluğu teşkil ediyorsa durum daha girift hale gelmektedir. Alınan göç kararı bazen ailenin tamamı bazen aileden bir bireyi kapsıyor olsa da ailenin birliği ve bütünlüğü açısından etkisi itibariyle tüm aile yapısını etkilemektedir. Bu açıdan 1960'larda Türkiye'den Almanya'ya yaşanan emek göçü her yönüyle güzel bir örnek olacaktır (Karataş 2003). Yaklaşık altmış yıl önce yaşanmış bu göçlerin etkileri halen ülkemizde gözlenebilmektedir.

Burada göçmen aileler açısından dikkat edilmesi gereken bir başka konu ise göçmen bireyin yeni gelinen toplum içerisinde farklı davranırken aile içerisinde ana kültürlerinden getirdikleri değer ve normları kullanıyor olmaları durumlarıdır. Bu şekildeki durumlarda bir sorun olarak bu alanda ifade edilmektedir. Bu entegrasyon süreci ile çözülebilecek bir sorun olarak görülmektedir. Bu bağlamda entegrasyon sürecinin sadece mikro ölçekte birey bağlamında değil mezo ölçekte aile ve makro ölçekte toplum ile birlikte yürütülmesi gereken bir süreç olduğunu göstermektedir (Roostenburg 2013). Bu sebeple ki Küçükkaraca (1998:1); Göç sürecinde aileye yardımcı olacağı düşünülen pek çok meslek içerisinde sosyal hizmet mesleğinin öneminden bahsetmektedir. Aileye yönelik sosyal hizmet faaliyetlerinin, göç eden, geride kalan ve geri dönen aileler için önemli bir hizmet olduğunu, bunun temelinde ise ailenin psiko-sosyal, kültürel ve ekonomik gereksinimlerinin sorun haline dönüşmeden çözümlenmesine yardımcı olmasının bulunduğunu ifade etmektedir (Akt. Buz 2002: 60). Çeşitli düzeylerden yola çıkarak makrodan-mikroya geliştirilen çözümler sosyal hizmet açısından değerlendirilmeyi mümkün kılmaktadır.

Son olarak bu süreçte aile yapısını sadece göç sonrası bağlamında ele almak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bu süreçte bireyi değerlendirirken yapıldığı gibi aileyi değerlendirirken de; göç öncesi yaşantı, göç nedenleri, göç sırası deneyimler ve göç sonrasındaki süreçler şeklinde ele almak doğru olacaktır.

2.1.6.2. Göç ve Kadın

IOM'un 2017 verilerine göre dünyada 243 milyon göçmen bulunmaktadır. Bu sayı dünya nüfusunun % 3,4' üdür. Bu sayının yaklaşık 125 milyonu kadınlar

oluşturmaktadır. Oransal açıdan bakıldığında dünya mülteci nüfusunun yaklaşık olarak %51'ini kadınlar oluşturmaktadır (https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_female_&t=2017 Erişim: 22.12.2018). Göç alanında ortaya atılan ilk kuramın sahibi Rawenstein çalışmasında göç ile ilgili yedi kanundan bahsederken kanunlardan biri ‘‘kadınların erkeklerden daha fazla göçmen olduklarını’’ ifade etmiştir. O dönemden bu tarafa kadın göçmen sayısı sürekli artmıştır. Bu artış kadınların göç alanında görünürlüğü ile doğru orantılı olmamakla birlikte kadının göç alanında da ikincil konumu devam etmiştir (Buz 2007). Kadının göç yazını içerisinde yoğun olarak araştırılmaya başlanması 1980’li yıllarda başlamıştır (Atasü Topçuoğlu 2014). Ancak bundan önce 1970’lerin ortasında Morokvasic (1984), ilk defa göçü ekonomik zorlukların tetiklediği bir hareketlilik olarak değil de kadınların yaşadıkları toplumlarda var olan kurumsallaşmış ve baskıcı ataerkil yapıya karşı hesaplanmış ve ölçüp biçilmiş bir durum olduğunu ortaya koymuştur (Akt. Dedeoğlu, Ekiz Gökmen 2011).

Kadınların göç sebepleri incelendiğinde genellikle ekonomik nedenlere dayalı açıklamaların başta geldiği görülmektedir. Bu yönüyle durum genel bağlamdaki göç sebepleri ile paralellik göstermektedir. Kadınlar yoksulluk, borç, diğer dışsal sınırlamalar gibi üzerlerinde çok az kontrol sahibi olabildikleri çeşitli sebepler yüzünden göç etmektedir. Gidilecek ülkelerdeki ücret farklılaşmaları göç kararını etkilemektedir, ancak tek neden değildir. Evlilik anlaşmazlığı, fiziksel şiddet, mutsuz ve bozulmuş evlilikler ve boşanmanın zorluğu gibi bazı ekonomi dışı faktörler kadınların göçü açısından özellikle önemlidir (Kofman, Phizacklea, Raghuram ve Sales 2000:143, akt. Buz 2006: 12).

Kadın göçü ile ilgili Buz’un (2007) çalışmasına göre; çalışmada göçe, kadınların genelde tek başlarına çıktıkları, kadınların göç nedenlerinin çoğunlukla toplumsal cinsiyet kaynaklı zulüm ve şiddet olduğu, göçü bu noktada bir baş etme mekanizması olarak gördükleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Buz’un çalışmasının önemli bir noktası da aşağıda belirteceğimiz kadının göç kararı kısmında ‘‘erkeği takip eden bir rolü olduğu ve bu noktada pasif olduğu’’ düşüncesine de karşıt bir sonuç ortaya çıkmıştır (2007).

Kadının göçteki rolü eşini takip eden ve bu şekilde göçe katılan birey konumunda kalmıştır. Bu durum böyleyken kadın göç olayında hem ekonomik hem sosyal statü bağlamında yıpranmıştır. Göç alanında kadın göçmenler konusu uzunca bir süre göz ardı edilmiş bu durumda kadının göç içerisindeki yerini ve göç nedenlerini

ifade etmede cılız verilerin varlığına sebep olmuştur (Dedeoğlu, Ekiz Gökmen 2011). Genel hatlarıyla kadının göçe başlama nedeni eş ya da baba peşinden gitmek iken kadınlara özgü nedenlerde bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında yoksulluk, kısıtlanmalar, ayrımcılığa maruz kalma, savaş ortamında ise şiddet ve zulümden kaçmadır (buradaki şiddet ile şiddetin bir türü olan cinsel şiddettir) (Balcıoğlu 2007; Buz 2007).

Bu nedenlerden anlaşılacağı üzere kadının kendi göç kararını vermesi durumu genelde içerisinde yaşadığı toplumun katı toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkil yapının oluşturduğu baskıdan kurtulmak olarak görülebilir. Göç her bireyde olduğu gibi kadını da sosyal, kültürel ve psikolojik açıdan etkilemektedir. Bu açıdan sığınmacı kadın ve erkeklerin göç anlatıları analiz edildiğinde kadınların sığınma durumundan erkeklerden daha olumsuz etkilendikleri ortaya çıkmıştır. Buna göre kadınlar, zorunlu göç nedenleri, göçü tek başına yapma, sorumluluk ve rollerindeki artış, psikolojik olarak olumsuz etkilenme ve iş bulmada yaşanan güçlükler boyutunda sığınma deneyiminden erkeklere göre daha olumsuz etkilenmektedir (Buz 2008a). Anlaşıldığı üzere kadının göç sonraki hayatı da çoğu zaman göç öncesindeki aratmayacak türdedir. Göç eden kadınlar gittikleri yerde istihdama katılmak istediklerinde genelde; ev içi hizmetler, yaşlı ve çocuk bakımı, eğlence ve turizm sektörü, seks işçiliği gibi işler karşlarına çıkmaktadır (Kofman vd. 2000, akt. Dedeoğlu ve Ekiz Gökmen 2011). Yani anlaşılacağı kadının toplumsal yapıdaki ikincil konumu varlığını sürdürmekle kalmayıp kadının daha fazla ezilmesi ve örselenmesine sebep olmaktadır. Bu noktada son olarak göçmenlerin cinsiyetleri açısından göçten etkilenme durumlarına aşağıda tablo 6'da bakmak yerinde olacaktır.

Tablo 6: Göçmenlerin Yaşadıkları Sorunların Cinsiyete Göre Farklılıkları

Kadın Sığınmacılar	Erkek Sığınmacılar
<ul style="list-style-type: none">✓ Daha fazla bedensel belirtiler✓ Psikolojik sıkıntı yoğunluğu ve sıklığı✓ Duygusal patlamalar✓ Cinsel ilgi kaybı✓ Ağlama, baygınlık✓ Kolayca ürkme✓ Cinsel istismar ve şiddet✓ Hayatının kontrolünü kaybetmiş olma hissi ve suçluluk✓ Günlük aktiviteleri yerine getirmede güçlükler✓ Güvende hissetmeme✓ Göçe uyum sağlama (ailenin reisi olmak, annelik rolü, ailesini bir arada tutma isteği)	<ul style="list-style-type: none">✓ Ayrılma bunaltısının yoğunluğu ve sıklığı✓ Erkeklik algıları✓ Beklentiler✓ Karar verme süreçleri✓ Rol değişimi✓ Tutuculuk✓ Ekonomik zorluklar yaşama✓ Yabancılardan gelen sosyal desteği kabul etme de isteksizlik✓ Destek veren kişilerden şüphelenme✓ Tedavi süresinin uzun olması✓ Sosyal statü kaybı

Kaynak: Demirbaş ve Bekaroğlu 2013

2.1.6.3. Göç ve Çocuk

Göç sürecinde dikkat edilmesi gereken önemli gruplardan biri de çocuklardır. Çocukların göç alanında araştırılmaya başlanması 2000’li yıllar ile başlamıştır. Geçen kısa zaman içerisinde çocuk göçünün önemi anlaşılmıştır (Atasü Topçuoğlu 2014). Çocuk göçe ailesi ile katılan pasif göçmen durumundan göçü aktif şekilde deneyimleyen aktif göçmen durumuna geçmiştir. Çoğu göçmen çocuk düzensiz-kayıtdışı göç süreci içerisinde yer almakta bu nedenle tam olarak sağlıklı verilere ulaşmak zorlaşmaktadır. IOM’um (2015) verilerine göre dünya mültecilerinin %20,5 ‘i on sekiz yaş altı çocuk göçmenler oluşturmaktadır. Bu 243 milyon mülteci nüfusunda yaklaşık olarak 51 milyon gibi bir rakama tekabül etmektedir. (<https://migrationdataportal.org/?i=IntMigrantsunder18percent&t=2015> Erişim: 22.12.2018). Göçmen çocuk sayısındaki bu sayının büyüklüğü durumun ilerleyen dönemlerde çok daha devasa boyutlara ulaşacağını bize göstermektedir.

Biyo-psiko-sosyal bir varlık olan insan üzerinde göç olgusunun etkisi muazzam derecede iz bırakabilen bir yapıya sahiptir. Bu noktada göçün hassas, savunmasız ve risk altında bulunan çocuk için etkisi çok daha hasar verici boyuttadır (Gencer 2017:839). Göçmen çocukların göç neticesinde yaşadıkları birçok travmatik olayı

yanında geline yerd uyum konusunda yaşanılan sũreçte gũçmen çocuklarının yaşam deneyimleri açısından önemli bir belirleyen olarak karşımıza çıkmaktadır. Gũ sonrasında ocuk hem aile içerisinde kendi kũltũrũ ile yoğrulurken bir yandan da kamusal alanda bulunulan yerin kũltũrũnũ tanımakta ve uyum göstermek durumunda bırakılmaktadır. Bu durumda çocuğun ikileme dũřmesine sebep olmaktadır (Balcıoğlu 2007).

Burada değinilmesi gereken bir konuda son yıllarda özellikle savaş ve zulũm gibi durumlardan tũrũ gũũ tek başına gũđũslemesi gereken gũmen çocuklar oluşmuştur. Literatũrde ‘‘Refaktsiz ocuklar’’ olarak adlandırılan bu gruptaki çocuklarda gũmen çocuklar konusunda dikkate alınması gereken önemli bir grubu oluşturmaktadır (Atasũ Topçuoğlu 20014). IOM (2009) refaktsiz çocuklar’ı şu şekilde tanımlar: ‘‘Reşit olmayan ve anne babaları, vasi veya kanunen veya geleneklere göre onlardan sorumlu başka bir yetişkinin refakat etmediği çocuklardır (2009).’’ şeklinde tanımlamaktadır. Erdoğan (2018a) göre refaktsiz çocuklarla ilgili en önemli sorun ise çocuğun cinsel ve fiziksel yönden istismarı konusudur.

Özellikle son yıllarda yaşanan Suriye gũũ bu tũrden birçok çocuğun gũe tabi olduklarını bizlere göstermiştir. Bu sũreçte 2013 yılında UNICEF ve BMMYK’nin yaptıkları açıklamada bir milyon Suriyeli ocuk savaştan etkilenmiştir (Erdoğan 2018a). Bu açıklamanın üzerinden geçen sũre hesaba katılınca bu sayının artmış olabileceği gerçeğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Son olarak çocukların ve gençlerin gũ öncesi, sırası ve sonrasında deneyimledikleri yaşama ilişkin bazı durumları aşağıda tablo 7’de görebiliriz.

Tablo 7: Göç Sürecinde Çocuk ve Ergenler İçin Risk ve Koruyucu Etmenler

Dönemler	Risk etmenleri	Koruyucu etmenler
Travmayla ilgili özellikler	<ul style="list-style-type: none">✓ Travmatik olaylara maruz kalma✓ Bakım verenden ayrılma✓ Şiddete ve sert yaşam koşullarına maruz kalma	
Göç sırasındaki stres etmenleri	<ul style="list-style-type: none">✓ Bakım verenden ayrılma✓ Şiddete ve sert yaşam koşullarına maruz kalma	
Ailenin rolü	<ul style="list-style-type: none">✓ Ebeveynin ruh sağlığının bozuk olması✓ Ailenin olumsuz durumu✓ Ebeveynlerinden ya da Bakıcılarından ayrılma✓ Akranlarından ve geniş aileden ayrılma✓ Aile üyelerinin işkence ve ölümlerine şahit olma	<p>Aile içindeki uyum</p> <p>Birliktelik</p> <p>Yüksek sosyal destek</p> <p>Uygun sosyal destek</p> <p>Müzik aktiviteleri</p>
Sosyal destek	<ul style="list-style-type: none">✓ Düşük sosyal destek✓ Sosyal ilişkilerin azalması✓ Kuşaklararası çatışma✓ Ayrımcılık✓ Sosyal dışlanma okulda veya arkadaş ortamında	
Göç sonrası etmenler	<ul style="list-style-type: none">✓ Göç öncesi travmatize yaşantılar✓ Sığınmacı statüsü ile ilgili belirsizlik✓ Yeni dilde eğitim✓ Çevresel engeller✓ İşsizlik✓ Maddi güçlükler✓ Yetersiz ya da toplu yerleşim✓ Sıklıkla yer değiştirme✓ Dil problemleri✓ Irk ayrımı, sosyal yalnızlık✓ Yeni kültüre uyumda zorlanma✓ Uygun olmayan yaşam koşulları	

Kaynak: Demirbaş ve Bekaroğlu 2013

2.1.6.4. Göç ve LGBTİ Birey

Göçmenler dünyadaki en önemli dezavantajlı grubu oluşturmaktadır. Ancak kendi içerisinde de çeşitli dezavantajlı hassas grupları bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar Kadın, Çocuk ve LGBTİ bireylerdir. Bunlardan göç alanında önem verilmesi gereken önemli, kırılgan ve dezavantajlı sosyal gruplardan biri LGBTİ bireylerdir (Çırakoğlu ve Altınel Baysal 2017). Normal zamanda bile gündelik yaşam içerisinde oldukça sıkıntılı süreçlerden geçen LGBTİ bireyler göç sürecinde iki kat daha fazla

yıpranmakta ve sorunlar yaşamaktadır. 1973 yılına kadar ABD’de hastalıklı ve sapkınlık olarak görülen LGBTİ bireyler 1973 den sonra kabul görmeye başlamıştır. Türkiye’de LGBTİ’nin görünürlüğü ise 1990’lı yıllara denk gelmektedir (Cesur Kılıçaslan ve Akkuş 2016).

İnsanlar anatomi ve genital bölge temelinde toplum içerisinde erkek ya da kadın olarak iki cinsiyete göre sınıflandırılmaktadır. Buna ek olarak cinsiyet, cinsellik, cinsel yönelim ve cinsel kimlik kavramları her zaman keskin hatları olan kavramlar değildir (Cesur Kılıçaslan ve Akkuş 2016). Sheafor ve Horejsi’ye (2014) göre esasında insan cinselliği bir takım yönelim ve kimlik olarak ifade edilmektedir (2014).

LGBTİ bireyler yaşamın her alanında ayrımcılık ve dışlanma ile karşı karşıyadır. Bu bağlamda LGBTİ bireyler şiddet, sağlık ve yaşam dönemleri konusunda ayrımcılık ve yadırganma, sosyal yaşamda soyutlanma gibi durumlardan dolayı zorlu bir yaşam sürekdedirler. Göç alanında LGBTİ bireyin durumu ise iki şekilde ifade edilebilir. Birincisi ülkemize de sıklıkla göçmenlik için başvuran, yöneliminden ötürü ülkesinde suçlanan ve ölüme varıncaya kadar çeşitli insanlık dışı muamele ile karşı karşıya kalan bu yüzden göç kararı alan genelde Afganistan, Irak, İran gibi ülkelerden göç eden LGBTİ bireylerdir. İkinci olarak ise zorunlu kitlesel göç sonucunda kamplarda ya da bilmediği bir ülkede kalmak zorunda kalan LGBTİ göçmen bireyler olarak ifade edilmektedir (Çırakoğlu ve Altinel Baysal 2017; Cesur Kılıçaslan ve Akkuş 2016).

Türkiye özelinde duruma bakarsak Türkiyeli LGBT’ler bile birçok yerde kimliklerini açıkça yaşayamazken kamplarda ya da uydu kentlerde birçok LGBTİ birey zorlu şartlar altında yaşamaya çalışmakta ve başta sağlık-egitim-istihdam gibi temel haklardan toplum baskıları ile yıldırılarak mahrum bırakılmaktadır (LGBTT Hakları Platformu 2009: 94-101, akt. Cesur Kılıçaslan ve Akkuş 2016). Bu noktada göçmenler alanında hizmet veren STK’ların önemli faaliyetlerinden birine burada değinmek doğru olacaktır. Birçok STK göçmen LGBTİ bireylerin konaklayabileceği ayrı yapılar oluşturup ve LGBTİ bireylerin dışlanma ihtimalinin az olduğu şehirlere yerleşmeleri konusunda destekler sunduğu bilinmektedir (Çırakoğlu ve Altinel Baysal 2017).

2.1.7. Göç ve STK’lar

Küreselleşme süreciyle sosyal sorunların gerek ulusal gerekse de uluslararası alanda oldukça artması, işsizlik, eşitsizlik, yoksulluk ve gelişen geniş çaplı göç hareketleri gibi geleneksel sosyal politika sorunları eşi benzeri görülmemiş bir boyuta

ulaşmıştır (Şenkal 2005). Göç süreci sonrasında göçmen bireylerin yeni topluma uyma ve bu bağlamda geliştirmeleri gereken bir takım yetenekler bulunmaktadır. Bunlar göçmenlerin tek başlarına yapabileceklerinden daha büyük ve daha meşakkatli bir süreci ifade eden yeteneklerdir. Bu noktada ortaya göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının önem ve bu bağlamdaki görevleri ortaya çıkmaktadır. İnsanlar niçin gönüllü örgütlere katılırlar? Sorusunu sorduğumuzda yukarıda ifade etmeye çalıştığımız noktaya geldiğimizi görürüz. Çünkü gönüllü örgütler sosyal sermaye sağlarlar. Sosyal sermaye sivil toplum alanındaki faaliyetlerin en önemli çıktısı olarak kabul edilmektedir. Modern toplumda sosyal sermayenin oluşması ve yeniden üretimi hemen hemen her demokratik toplumda var olan sivil toplumun genişliği ve gönüllü örgütlenmelerin çeşitliliğiyle yakından ilgilidir (Aslan 2012). Böylece insanlar baş edemedikleri sorunlarla da aldıkları destekle baş etmeye çalışırlar.

STK'lar en temelde insan hakları temelinde şekillenen yapılar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu sebeple STK'lar göç sürecinde, göçün sonuçlarına yönelik yürütülen faaliyetlerde biraz daha önde görünmektedirler.

STK'lar devlet alanının dışında, devlete alternatif olarak yer almakta ve siyasetin dışında kalan alanda faaliyetler göstermektedir (Bibi vd. 2013:481; Latif ve Williams 2017: 20, akt. Emimi 2018: 25). STK'lar kar amacı gütmeyen, bağımsız ve özerk yapılardır. Genel itibari ile hizmet alanları toplumda dezavantajlı durumda olan bireylere yönelik proje bazlı çalışmalarla farkındalık oluşturmak ve farkındalığı yurttaşlık, kentlilik, medenilik, kamusalılık, gönüllülük, insan hakları, demokrasi ve hoşgörü temelinde inşa etmektir(Aslan 2010:363, akt. Aslan 2012:51). Son yirmi-otuz yıllık sürede STK'lar göç sonrası süreçte çıkan sorunlar bağlamında önemli çalışmalar yapmıştır. Göç sonrası ortaya çıkan sorun alanları; ekonomik sorunlar (yoksulluk ve yoksunluk), hukuki ve bürokratik sorunlar, sosyal ve kültürel sorunlar (eğitim, dil farklılığı, sağlık, kültürel farklılıklar ve uyum) ve en önemlisi ayrımcılığa maruz kalma gibi sorunlardır (Castles 2000; Emimi 2018). Burada ifade ettiğimiz son sorun yani ayrımcılığa maruz kalma konusunda, eğer göçmenler bu süreci toplu bir şekilde karşılayıp geçirmez iseler ayrımcılığa maruz kalmaları mümkün hale gelebilir (Faist 2003).Bu da yukarıda ifade ettiğimiz STK'ların sosyal sermaye sağlaması ile mümkün görünmektedir. Bu açıdan sosyal sermaye ve sosyal sermayenin önemli kaynaklarından biri olan STK'ların aralarındaki ilişkinin doğrusal bir çizgi izlediği söylenebilir. Bir

toplumda sosyal sermayenin gelişmesi ve güçlenmesi oranında sivil toplumun gelişir ve de güçlenir (Aslan 2012: 53).

Esasında bu tarz durumlar devletin görev alanına girse de devlet burada yetememekte ve bu görevini STK'lar ile paylaşma yoluna gitmektedir. Özellikle göç sonrasında yukarıda da ifade ettiğimiz uyum konusunda STK faaliyetlerine sıkça rastlanmaktadır. Bu açıdan son yıllarda yaşanan Suriye göçü ve akabinde ülkemize gelen göçmenlere yönelik gerek yerel gerek uluslararası STK'ların faaliyetleri devletin göçmen yükünü sırtlamada önemli destekler sağlamışlardır. Bu süreç bize STK'nın göç sonrası süreçteki etkinliğini göstermekle birlikte devlet tarafından bu konulara teşvik ve ortak çalışmaların da arttırılması gerektiği görüşünü oluşturmuştur. Peki, bu süreçte STK'lar neler yapabilir? Bunları kısaca şu şekilde sıralayabiliriz (Emini 2018):

- ✓ Bilgilendirme ve danışmanlık,
- ✓ Dil desteği ve dil eğitim faaliyetleri,
- ✓ Resmi kurum ve kuruluşların işlev ve işleyişleri adına tanıtıcı faaliyetler,
- ✓ Uyum ve bütünleşme çalışmaları,
- ✓ Kırılgan göçmen gruplarına yönelik faaliyetler,
- ✓ Yerel halkın sosyal kabulüne ilişkin farkındalık çalışmaları.

Şeklinde STK'ların süreç içerisinde yapabilecekleri faaliyetleri sıralayabiliriz.

STK'nın sosyal sermaye ve demokrasi kavramları ile doğrudan ilintili olduğunu unutmamak gerekmektedir. STK'lar sosyal sermaye için bir kaynak ve sosyal sermayenin oluşumunu sağlayan bir mekanizma iken demokrasi bağlamında da demokrasinin gelişmesi açısından önemli bir alan olarak görülmektedir. STK'lar sosyal sermaye ve demokrasiye iki açıdan önemli katkı yapar. Bir yandan eğitim yoluyla sosyal sermayenin artırılması ve tabana yayılması açısından önemli bir rol üstlenirken diğer yandan sosyal sermayenin toplumsal yaşamda görünür olması için katılım araçları ve platformlar oluşturur (Aslan 2012). Bu da STK, sosyal sermaye ve demokrasi kavramlarının birbirine bağlı yapılar olduklarını bizlere göstermektedir.

Son olarak göç alanında oldukça değerli çalışmalar yapan aynı zamanda çalışmamızın da yürütüldüğü Türk Kızılay'ı ülkemizin önemli ve ulusal STK'ları arasında, uluslararası arenalarda ülkemizi temsil eden en önemli kuruluşlardan bir tanesidir. Kuruluş olarak göç alanında önemli çalışmalara imza atmaktadırlar. Özellikle Suriyeli göçmenlerin göçleri sonrasında kurulan toplum merkezleri ile Suriyeli göçmen

bireylerin sosyal, kültürel, hukuki, eğitim, sağlık, istihdam konuları ve tüm bunların genelinde entegrasyon süreçleri açısından önemli çalışmalara imza atmışlardır.

2.2. Göç ve Türkiye (Türkiye'nin Göç Tarihi)

Anadolu, insanlık tarihinin her döneminde gönüllü veya zorunlu çok yoğun göç hareketlerine sahne olmuş bir coğrafyadır. Büyük göçlerle kurulan Osmanlı imparatorluğunun bakiyesi olan Türkiye Cumhuriyeti de imparatorluğun dağılma sürecinde Anadolu'ya doğru bir göç ve akınına uğramış ve Cumhuriyet kurulduğunda ülke vatandaşlarının çoğunluğu mülteci, göçmen ya da ataları mülteci ve göçmen olan insanlardan oluşmuştur(ORSAM 2012). Türkiye tüm bunlar ve çeşitli göç kategorilerini barındırması nedeniyle, göç çeşitliliği açısından zengin birikime sahip bir ülkedir. Türkiye, zaman içerisinde kendi içinde pek çok göç hareketine sahne olmanın zaman içerisinde gelişmişlik düzeyine paralel olarak yanı sıra hem göç alan hem de göç veren bir ülke olmuştur (Buz 2008b). Bulunduğu coğrafi konum itibariyle Türkiye önemli bir göç güzergahı olarak görülmektedir. Ancak bu güzergah konumunun ötesinde Türkiye zaman içerisinde varılacak hedef ülke olarakta göçler almış ve almaktadır. Türkiye'ye doğru gerçekleşen bu göç hareketlerini temelde iki şekilde ele alabiliriz. Bunlardan birincisi Türkiye'nin bilgisi ve izni dahilinde gelişen düzenli göçler, ikincisi düzensiz göçler olarak bilinen kaçak ve illegal yollarla ülkeye girmeye çalışan göçmenlerin oluşturduğu göç türüdür (Adıgüzel 2018).

Türkiye 1980'li yıllara kadar her ne kadar Türk soylu göçmenler için bir göç ülkesi olmuşsa da bu döneme kadar Türkiye aynı zamanda göç veren bir ülke konumundaydı. Özellikle Batı Avrupa'ya gerçekleşen işçi göçleri 1960-1980 arasında önemli bir yer tutmuştur.1980'den sonraki süreçte Türkiye önemli bir göç ülkesi haline gelmiştir. Bu dönem gerçekleşen bu göçlerin büyük bir kısmı düzensiz göçlerden oluşmaktadır (Kirişçi ve Karaca 2015; Kümbetoğlu 2003; İçduygu ve Aksel 2013).

Bakıldığı zaman Türkiye'nin önemli bir göç tarihi olduğu görülmektedir. Köklü bir medeniyetin taşıyıcısı olan ülkemiz, Osmanlı dönemi de dahil olmak üzere dönem dönem kitlesel göçler almıştır (İçduygu ve Aksel 2013). Çalışmamız bağlamında Bu göçleri Cumhuriyetin ilanından sonraki dönem ve yaşanan göç akımlarını dikkate alarak ilerleteceğiz. Bu bağlamda gelişen göç hareketlerini dönemselsel olarak sunmak anlaşılması daha kolay bir çerçeve sunacaktır. Bu noktada Türkiye Cumhuriyeti göç tarihini öncelikle düzenli ve düzensiz olarak ikiye ayırdık. İlk başlık olarak düzenli göç

başlığını da 1923-1945, 1945-1980 ve 1980 sonrası dönemlere ayırarak ele alacağız (Erdoğan ve Kaya 2015; Adıgüzel 2018).

Cumhuriyet sonrası dönemdeki düzenli ilk göç Lozan Antlaşmasından sonra gerçekleşen Türk-Yunan nüfus mübadelesi göçüdür (Adıgüzel 2018; Yıldız 2018; Macar 2015). Bu mübadele ile 1 milyon 200 bin Ortodoks Hristiyan, Yunanistan'a göç ederken yaklaşık olarak 500 bin Müslüman Türk de Anadolu'ya göç etmiştir. Bu göç hareketi 1923'de başlayıp 1927 yılına kadar aralıklı olarak devam eden bir süreci ifade etmektedir (Adıgüzel 2018). Osmanlı'nın devamı olarak görülen ve anayurt, Anadolu toprakları üzerinde bulunan Türkiye sonraki dönemlerde de özellikle Balkanlardan önemli göçler almıştır. 1925 yılında Bulgaristan ile ikamet sözleşmesi imzalanmış ve 1949'a kadar Bulgaristan'dan 220 bin civarında kişi Türkiye'ye göç etmiştir. 1923-1945 sonrası dönem Türkiye Cumhuriyeti için kuruluş dönemini ifade eden ve genel olarak gelen göçlerinde balkanlardan Osmanlı kökeninden gelen soydaş ve dindaş kimselerin olduğu görülmektedir (Adıgüzel 2018; İçduygu 2015).

1945 yılı itibari ile biten 2. Dünya Savaşı ardında büyük yıkıntılar bırakmıştır. Bu dönemden sonra mültecilik kimliği oluşmuş ve bir anda milyonlarca mülteci kimliğinden söz edilmeye başlanmıştır. Bu dönemde Türkiye'ye doğru gerçekleşen göçler; 1950-51 ve 1969-1978 yılları arasında Bulgar Hükümetinin baskıcı ve asimilasyon içeren politika ve yönetiminden kaçan Türk soylu soydaşlarımız olmuştur (Adıgüzel 2018; Kirişçi ve Karaca 2015; İçduygu ve Aksel 2013). Bunun yanında Bulgar göçlerinin başlamasında 2. Dünya Savaşı bitimi Türkiye'nin kapitalist bir çizgide Amerika'nın yanında olması önemli bir diğer etkeni oluşturmuştur. Bu bağlamda Bulgar Hükümeti 1950 yılında 250 bin Türk'ü Türkiye'nin almasını talep etmiş ve bununla birlikte 1951 yılına kadar yaklaşık 154 bin kişiyi Türkiye'ye sürmüştür. İkinci göç akımı 1968 yılında Bulgarların ideolojik olarak baskı altına aldığı ve asimile etmeye çalıştığı Türklerin kendi istekleri ile göç etme durumlarını ortaya çıkarmıştır. Bu noktada Türkiye-Bulgaristan yakın akraba anlaşması imzalanmış 117 bin kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Erdoğan ve Kaya 2015). Yine bu dönemde Yugoslavya Hükümeti de içerisinde barındırdığı Türk azınlığı göçe zorlamış ve yaklaşık 185 bin soydaşımız göç etmiştir (Baklacioğlu 2015).

1980 sonrasında yine Bulgaristan'dan Bulgar Hükümetinin aşırı baskıları sonucu 227 bin kişi Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. 1995 yılına kadar Bulgaristan'dan

bu göç aralıklı olarak sürmüştür ve Bulgaristan'dan bu dönemde göç edenlerin sayısı 320 bini bulmuştur. Bu dönemde yaşanan Sovyetler-Afgan savaşından dolayı da Afganistan'dan bazı Türkmen aşiretleri Türkiye'ye göç etmek durumunda kalmışlardır. Ayrıca yine bu dönemde Irak ve İran'da yaşanan siyasi ve savaş durumlarından ötürü de bu ülkelerden önemli sayıda bir göçmen kitlesi ülkemize gelmiştir (Kümbetoğlu 2003; İçduygu ve Aksel 2013).

Bu kısma kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin göç tarihindeki düzenli göç akımlarını üç dönme ayırarak vermeye çalıştık. İkinci olarak düzensiz göç bağlamında gelişen göçleri ifade etmeye çalışacağız.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Türkiye seksenlerden sonra büyük oranda düzensiz bir göç akımına uğramıştır. Cumhuriyetten sonraki dönemde seksenli yıllara kadar Türkiye, Türk soyundan gelen göçmenlere her zaman kapılarını açmıştır. 1980'den sonra Türkiye'ye doğru gelişen bu göçün bu yönü değişim göstermiş ve Türk soylu olmayanlar da Türkiye'ye göç etmeye başlamıştır (Kümbetoğlu 2003; İçduygu vd. 2014: 58). Türkiye'nin bu göç veren değil göç alan ülke konumuna dönüşümü bu dönemde özellikle çevresindeki karışıklıklar ve Türkiye'de esmeye başlayan liberal politikalar ile belirlenmiş ve Türkiye'nin göç yörüngesi değişime uğramıştır (İçduygu ve Biehl 2009:4, akt. Adıgüzel 2018). Bu noktada Türkiye'ye yönelik dış göçlerin artmasında bir diğer durumun çoğunlukla komşularında gerçekleşen çatışma ve istikrarsızlıklardan kaynaklandığı da gözlenebilir (Özmete ve Arslan 2018). Bu dönem ve sonrasında Türkiye'ye; Afganistan, İran, Irak, Pakistan gibi ülkelere göçler yaşanmıştır (İçduygu ve Aksel 2013). Bu göçlere son olarak Türkiye'nin göç hikayesindeki son halka olan Suriye göçü de eklenmiştir (Elma ve Şahin 2015).

Türkiye coğrafi konumu itibariyle transit göçlere ev sahipliği yapan bir ülke konumundadır. Bu noktada 1979 İran devrimi ardından İran'dan gelen 1,5 milyon göçmen ki- bunların halen 200 bini ülkemizde yaşamaktadır- bunun ilk örneğidir (İçduygu ve Sirkeci 1999: 265, akt. Adıgüzel 2018; Kümbetoğlu 2003). 1988-1991 yıllarında birinci Körfez savaşı sırasında 600 binden fazla Iraklı göçmen gelmiştir. Bu göçmenlerin birçoğu başka ülkelere göç etmiştir. Ancak sayıları tam olarak bilinmemekle birlikte bir kısmı Türkiye'de kalmıştır. 1992 Bosna savaşında da yaklaşık 20 bin Bosnalı savaş ve zulümden kaçarak Türkiye'ye gelmiştir. Ayrıca bunlara ek olarak Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonucunda Sovyetler Birliği'nin baskısından

bunalar ve kurtulan birçok ülkeden de göçmenler gelmiş bir kısmı başka ülkelere gitse de bir kısmı Türkiye’de kalmışlardır (Adıgüzel 2018; İçduygu ve Aksel 2013). Kısaca Türkiye’nin göç tarihini şu şekilde özetleyebiliriz:

Hedef ülke olarak Türkiye; 1923’den 1980’ li yıllara kadar gerçekleşen Türk soylu balkan kökenli göçlerin yaşanması ve bunun devamında 1980’den sonra başlayan özellikle Orta Doğu kökenli göç hareketlerini kucaklayan ülkedir.

Kaynak ülke olarak Türkiye;1960’lardan itibaren Avrupa ülkelerine iş gücü sağlayan sonraki süreçte seksen darbesi ile siyasi ortamdaki gerginlikler nedeniyle birçok vatandaşını göçmen olarak veren ülkedir.

Transit ülke olarak Türkiye; Yeni bir göç türü olarak transit göç 1990’lı yıllardan günümüze kadar Türkiye’nin göç kimliğine işlemiş bir kavramdır. Bu Türkiye’nin bulunduğu konum nedeniyle ülkesinden çatışma ve savaştan kaçan birçok Orta Doğu ve Asya ülkelerinin hedef ülkeye varmak için kullandıkları güzergah olan ülkedir (Adıgüzel 2018; İçduygu 2015; İçduygu ve Aksel 2013).

Tablo 8: Yıllara Göre Balkanlardan Anadolu’ya Göçler

Balkanlardan Anadolu’ya göçler				
Yıllar	Yugoslavya	Romanya	Yunanistan	Bulgaristan
1912-1913		440.000		
1923-1939	115.427	117.095	384.000	198.688
1940-1945	1.671	4.201	---	15.744
1946-1960	152.003	55	23.808	154.112
1961-1970	30.502	274	2.081	15.000
1971-1980	1.797	136	----	116.104
1981-1990	2.623	760	----	178.664*
1993-1997				77.000
Ara toplam	304.023	122.521	409.889	749.648
Genel toplam		2.026.081		

(*) Jivkov yönetiminin devrilmesinden sonra Bulgaristan’a geri dönen 133.272 göçmen hariç tutulmuştur.

Kaynak: Şimşir,1986; Kirişçi:175-180, akt. Özgür 2016:204.

2.2.1. Göç Yönetişimi ve Türkiye’de Gelişen Göç Yönetimi

İnsan göçü, insanlık tarihinin en eski dönemlerine kadar uzanan eski bir fenomendir. Aynı zamanda, göç son birkaç yılda kritik bir politika aracı olarak ortaya çıkmıştır (IOM 2018). Bu noktada ortaya göçün yönetilmesi durumu çıkmaktadır. IOM (2009) , göç yönetimini şu şekilde tanımlar; “Özellikle hem devlet sınırları içerisinde yabancıların girişi ve mevcudiyetini hem de mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetimi tanımlayan terimdir(2009).”Bu tanımdan anlaşılan göç yönetimi, göç sürecinin gerek göçmenler açısından gerek hedef ülke ve vatandaşları açısından sorunsuz bir şekilde yaşam adına gerekli sosyal, ekonomik, politik vb. durumları tasarlamayı ve yürütmeyi ifade etmektedir.

Göç sürecinde ortaya çıkan güncel meselelere bakıldığında bunların; göçün yönetilmesine ilişkin şemalar, bütünleşme ve ulusal kimlik meseleleri ve dışlanma olduğu görülmektedir (Bloch 2011). Bu meselelerden göç yönetimi konusu diğer meselelerin ortaya çıkmasını engelleyen ya da ortaya çıkmasına neden olan çatı durum olarak ifade edilebilir. Stanley’e (1977:620) göre mültecilerin, göç alan ülkelere yerleşebilmelerindeki ve uyumlarındaki başarı ya da başarısızlıkları o ülkedeki hükümetlerin ve toplumların tutumlarına, göç politikalarına, göçmen-mültecilere yönelik yerleşme ve destek programlarına ve son olarak göçmen-mültecilerin fizik ve ruh sağlıklarına yönelik kolaylaştırıcı hizmetlerine bağlı olmaktadır (Akt. Tunç 2015: 33). Oldukça değerli ve birikimli bir göç tarihine sahip olan Türkiye göç yönetişimi bakımından ne yazık ki uzun yıllar bu birikimini kullanmamış ve bu noktada parçalı (dağınık) bir göç yönetişimini uygulamaya çalışmıştır.

Tablo 9: Türk, Göçmenlik ve Göç Politikalarında Seçilmiş Kilometre Taşları

20. yüzyılın başlarından beri

<p>İki Yönlü Göç ve Göçmen Dolaşım (1923-1950'ler);</p> <ul style="list-style-type: none">• Osmanlı İmparatorluğu ve Bulgaristan Krallığı Arasında İstanbul Antlaşması, Karşılıklı Olarak İhtiyari Olarak Nüfus Değişikliğini Kolaylaştırmaktadır (1913).• Ermeni Tehcirleri (1915)• Lozan Antlaşması (1923)• Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu (1923)• Yunan ve Türk Nüfusları Değişimine Dair Sözleşme (1923)• 2510/1934 Tarihli Kanun Hükmünde Kararname (1934)
<p>1950'lerden Sonra Göç Patlaması;</p> <ul style="list-style-type: none">• 5682/1950 Tarihli Pasaport Kanunu• Yabancı Konularda İkamet ve Seyahat İle İlgili 5683/1950 Sayılı Yasa (1950)• Mültecilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1951)• Türkiye'den Yunan Göçü (1955)• SSCB'den Erken Bavul Tüccarları (1950'lerin Sonunda)• Türkiye-Batı Almanya İşgücü İşe Alımı Sözleşmesi (1961)• Mültecilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Protokolü (1967)• Petrol Krizi ve Avrupa'ya İşçi Göçünün Durması (1973-1974)
<p>1980'lerde Yeni Göç Modellerinin Ortaya Çıkışı;</p> <ul style="list-style-type: none">• 1982 Anayasası• Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı İşgali Ve Afgan Göçü• İran Ve Irak Arasındaki İlk Basra Körfezi Savaşı (1980-1988)• Soğuk Savaşın Sonu ve Sovyet Sonrası Topraklardan Göç• 1989 Türklerin Bulgaristan'dan Kovulması (1989)• Körfez Savaşı ve Kürt Nüfusunun Kitlesele Göçü (1991)• 6169/1994 Sayılı Türkiye Muhtemel Nüfus Hareketleri ve Türkiye'de Bulunan Yabancılar Veya Bireylerden İltica Başvurusu Yapmak İsteyen Gruplar veya Başka Bir Ülkeden İltica Almak İçin İkamet İzni İsteyen Gruplara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (1994)• 4112/1995 Sayılı Vatandaşlık Hukuku'nda Değişiklik Yasası (1995)• Helsinki Avrupa Konseyi (1999)
<p>2000'lerden Bu Yana Yeni Göç Geçişi ve Yönetişim Modelleri;</p> <ul style="list-style-type: none">• 4817 Sayılı Yabancılar İçin Çalışma İzni Hakkında Kanun (2003)• Türkiye Sığınma ve Göç İçin Ulusal Eylem Planı (2005)• 5543/2006 Uzlaşma Yasası (2006)• 5901/2009 Türk Vatandaşlık Kanunu (2009)• Yurtdışı Türkler ve İlişkili Topluluklar Başkanlığı (2010)• Suriyeli Mülteci Göçü (2012)• 6458/2013 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)

Kaynak: İçduygu ve Aksel, 2013: 169-170

Bu durum BM tarafından da ifade edilen ve dünyanın son yıllarda gördüğü önemli göç hareketi Suriye göçüne kadar böyle sürmüştür. Suriye göçünden en fazla etkilenen ülke Türkiye olmuştur. Şu an yaklaşık 3.6 milyon Suriyeli göçmeni barındıran Türkiye bu kadar devasa bir göç hareketine karşı hazırlıksız yakalanmış ve göçün başladığı ilk zaman bu rakamı tahmin edememiş, gelen göçmenlerin yaşadığı insani durumu küçük çaplı politikalar ulusal ve uluslararası STK'ların desteği ile dağınık ve parçalı faaliyetler ile durumu rahatlatmaya çalışmıştır (Kahraman ve Tanıyıcı 2018). Ancak Suriye'deki durumun ön görülenin aksine şiddetlenerek devam etmesi, süreç içerisinde yavaş yavaş kavranmış ve bu doğrultuda göç süreci ve sonrasını kontrol altında tutmak için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu süreçte Türkiye'nin süreci yönetmek konusunda kurumsal yapılanması oldukça karmaşık ve değişken bir yapıya sahip olmuştur. Konunun özellikleri itibariyle kamu kurumlarının yanı sıra ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütleri ve BM başta olmak üzere uluslararası kurumlarda bu sürecin içinde yer almıştır. Türkiye'de ifade ettiğimiz üzere göç konusunda çok aktörlü bir yapılanma söz konusudur. Bu yapılanma içinde İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık AFAD Başkanlığı'nın özel bir yeri ve önemi bulunmaktadır(TİSK 2015).

Bu kısımda yönetim kavramının yönetim kavramından farklılaştığı noktalar bulunmaktadır. Yönetişim kavramı geleneksel yönetim anlayışından ziyade karar alma süreçleri kamu politikalarının oluşturulması ve işletilmesi sürecinde farklı aktörlerin rolünü de ifade eden bir kavramdır (İçduygu ve Keyman 2000:385; Doğan vd. 2012: 79-80; Kutlu vd. 2009: 517, akt. Kahraman ve Tanıyıcı 2018). Bu tanımla anlaşılan devletin rolünü bazı aktörlerle paylaşması ve işbirliği esasında var olan krizin çözümünde ortaklıklar kurulmasıdır.

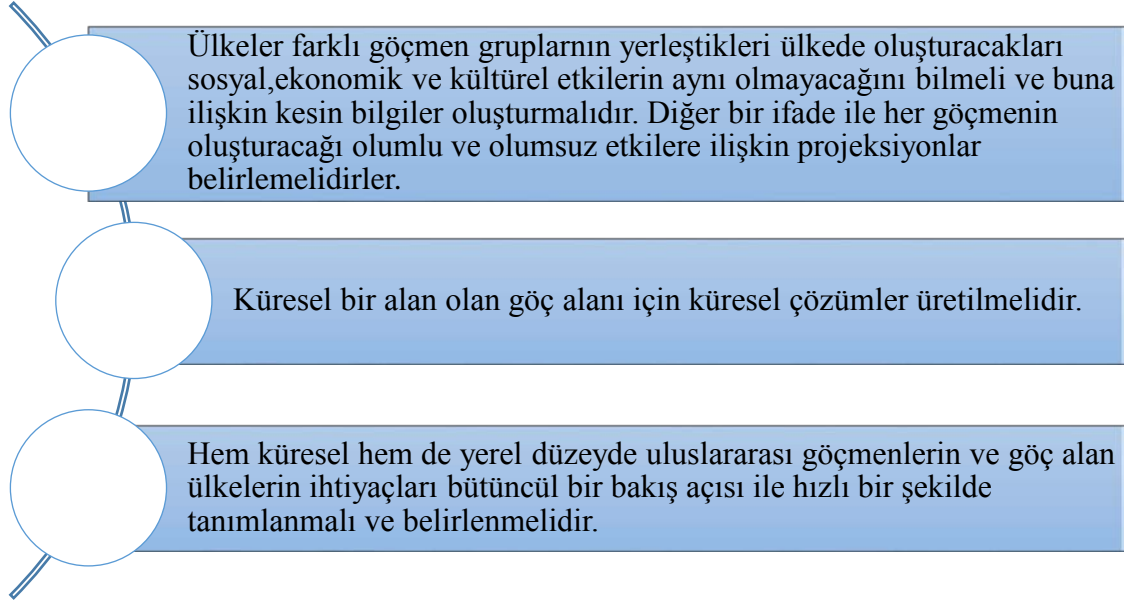
Göç yönetişimi ise bu şekilde ortaklıkların en önemli örneklerini bize sunmaktadır. Küreselleşme ile göçlerde yaşanan değişim uluslararası göç hareketlerinde de bize bunu göstermektedir. (İçduygu 2010: 23). Yaşanan bu değişim göç yönetişimi alanında da ‘‘çok düzeyli yönetim yaklaşımını’’ ortaya çıkarmıştır. Bu kavram göçün dinamik ve çok boyutlu yapısını göz önünde tutarak işletilen bir mekanizmadır. Bu mekanizma devletin yanında çeşitli uluslararası örgütleri ve STK'ları sürecin doğal paydaşı olarak görüp bu şekilde işlemektedir (Kahraman ve Tanıyıcı 2018). Ayrıca sürecin sürdürülebilir olması için sürecin iyi yönetilmesi ve paydaşların yanında,

toplumsal desteğin de alınmasının son derece önemli olduğu vurgulanmaktadır (Akıncı, Nergiz ve Gedik 2015: 67).

Bu konuda en güzel örnek yakın tarihimizde yaşanan Suriye göçünün ilerleyen dönemlerinde yaşanan gelişmelerdir. Türkiye bu göç hareketini geçici olarak görmüş ve 2013 yılına kadar parçalı olarak politika üretmiştir. 2013 yılında 6458 sayılı YUKK ile birlikte kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne (GİGM) kadar bu şekilde ilerlemiştir. GİGM kurulduktan sonra yaşanan süreç düzene sokulmaya çalışılmış buna ek olarak ulusal ve uluslararası STK'ların faaliyetleri ile bir göç yönetişimi kurulmaya çalışılmıştır (Yaman 2016). Bu noktada GİGM yerel yönetimler, ilgili kamu kuruluşları, ulusal ve uluslararası örgütlerin çalışmaları konusunda teşvik edici çok düzeyli bir göç yönetişimi oluşturmaya çalışmıştır (Kahraman ve Tanıyıcı 2018).

Kahraman ve Tanıyıcı'ya göre (2018); geldiğimiz noktada Türkiye'nin göç yönetiminde halen bazı sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların başında kamu aktörlerinin tek yönlü yönetim anlayışlarını sürdürmeye devam etmeleri, ikinci olarak, sahadaki aktörlerin farklı vizyon ve misyonları aktörler arası iş birliğini engellemekte, üçüncü olarak aktörler arasında karşılıklı anlayışı zayıflatan güven probleminin olması, dördüncü olarak Suriye göçü başladığında koordinatör kurum olarak AFAD belirlenmiş bu durumun bu şekilde sürmesi GİGM'in etkin olmasını olumsuz etkilemiştir. Son olarak sahada çalışan aktörlerin birbiri ile rekabetvari çalışmalar içine girmesi ortak çalışma imkanını engellemektedir (2018).

Sağlıklı ve çağın koşullarına uygun bir göç yönetişiminin amacı göç sürecinden ev sahibi ülke olarak göçün gerekli insani ve vicdani yönünü sağlayarak sürecin ev sahibi ülkenin de yararına olacak şekilde yürütülmesidir. Yapılacak plan ve politikalarda bu minvalde tasarlanmalıdır. Bu açıdan göçten yarar sağlamak üzere politika düzeyinde yapılması gereken üç eylem OECD (2016) tarafından şu şekilde ele almaktadır.

Şekil 2: OECD Göç Eylem Planı

Kaynak: Akt. Özmete ve Arslan 2018

Şimdi göçün yönetilmesine ilişkin mevzuatı ulusal ve uluslararası düzlemde değerlendirmek daha yerinde olacaktır.

2.2.2. Türkiyede Göçmenlere Yönelik Hukuki Düzenlemeler

2.2.2.1. Uluslararası Hukuki Düzenlemeler

Göç alanında sığınmacı ve mülteci kavramları 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte ortaya çıkan kavramlardır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra sayıları milyonları bulan sığınmacı ve göçmenler dünya ülkelerinin ortak sorunları haline gelmiştir (Bloch 2011). Bu durum sığınmacı ve mültecilerle ilgili ulusal politika ve belgelerin yanında uluslararası bir alanın oluşturulması ve gereken mevzuatın yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu nedenle birtakım sözleşme, protokol ve tutanaklarla sığınmacı ve mülteciler alanında mevzuat oluşturulmaya başlanmıştır. Bu bağlamda ortaya çıkan belgeler şunlardır:

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi sığınmacı ve mülteci alanında yapılan ilk ve en kapsamlı sözleşmedir. 1951 yılında mültecilerin hukuki durumunu ve mültecilerin yöneldiği ülkelerin siyasal, ekonomik, kültürel vb. sorumluluklarını düzenlemek amacıyla hazırlanan sözleşme, 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Uzun 2015; Barkın 2014). Halen bu alanda önemli mevzuat kaynağı olarak görülmekte olan

sözleşme 2. Dünya Savaşı sonrasında faşizm ve komünizmden kaçarak Avrupa'ya sığınan kişilerin statüleri ve haklarını düzenlemek amacıyla oluşturduğundan zaman içerisinde değişen çekinceler doğrultusunda ek belgelerle desteklenmiş bir sözleşmedir (Özkan 2011; Poyraz 2012). Sözleşmenin bazı maddeleri şu şekildedir;

Cenevre Sözleşmesi'nin 1. Maddesinin **mülteci** kavramını açıklamak ve tanımlamak adına eklendiğini görmekteyiz. Bu madde mülteciyi , “1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs” şeklinde tanımlanmıştır (1951Cenevre Sözleşmesi Mad.1).

Sözleşmenin bu maddesinde geçen “zaman” ve yer” sınırlaması sözleşmenin, uluslararası kamuoyunun beklentilerini karşılamaına engel olmuş ve bu yönüyle de eleştiri konusu olmuştur. Sözleşmede yer alan bu kısıtlamalar zaman içerisinde oluşturulan sözleşmeye ek maddeleri içerin 1967 New-York protokolünde kaldırılmıştır (Barkın 2014). Türkiye bakımından bu maddeyi ele aldığımızda, Türkiye sözleşmeyi imzalamıştır ancak “coğrafi olarak sınırlama” koyarak imzalamıştır. Bu “coğrafi sınırlama” ile Asya ve Avrupa ülkelerinden gelerek iltica talebinde bulunan yabancılar ‘sığınmacı’, Avrupa ve diğer kıta ülkelerinden gelenler ise ‘mülteci’ statüsünde değerlendirilmektedir (Topal 2015; Güleç 2015). Sözleşmenin bu durumu 1967 New-York Protokolünde de aynı şekilde eklenmiş ve halen günümüzde de devam etmektedir. Sözleşmenin bazı maddeleri şu konulara değinmiştir.

- ✓ 1/D-E-F Maddelerinde Mülteci statüsünün kazanılmasını engelleyen durumlar ifade edilmiştir,
- ✓ 1/C Maddesinde kazanılan mültecilik statüsünün ne şartlarda kaybedilebileceği konusuna değinilmiştir,
- ✓ 33/1. Maddesi geri gönderme kuralına değinilmiştir.

Değindiğimiz bu maddeler sözleşmenin en kilit maddeleri olarak ifade edilmektedir. Bu sözleşmeden sonra mültecilerin hukuki durumuna dair protokol (New York Protokolü) (1967) imzalanmış 1951 Cenevre'deki zaman şartı ve coğrafi sınırlama

kaldırılmıştır. Ancak Cenevre sözleşmesini o şekilde imzalayan devletler kendi istekleri ile bu durumu sonlandırmayınca kadar süreceği ifade edilmiştir (Buz 2002; Özkan 2011; Topal 2015).

Bu iki ana belgenin yanında;

- ✓ 1948 tarihli BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde ise bir mülteci tanımı verilmemiş ancak bildirgenin 14. Maddesindeki; “*Herkes zulüm karşısında başka ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahiptir*(BM İnsan Hakları Sözleşmesi Mad.14). “ ifadesiyle iltica hakkı temel bir insan hakkı olarak ilan edilmiştir.
- ✓ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme ve Protokolleri (1950).
- ✓ Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme (1954).
- ✓ Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin Sözleşme (1961).
- ✓ Her Tür Irk Ayrımcılığına Son verilmesine İlişkin Sözleşme (1965).
- ✓ Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (1966).
- ✓ Uluslararası Sivil ve Politik Haklar Sözleşmesi (1966): Belge 1976 da yürürlüğe girmiştir (Buz 2002).
- ✓ Afrika Birliği Örgütü'nün 1969'da kabul ettiği Mülteci Sözleşmesi bu kaynakların en önde gelenlerinden biridir (Bloch 2011).
- ✓ Avrupa Konseyi'nin 1977 tarihli Ülkesel Sığınma Bildirisi
- ✓ 1984 tarihli Cartagena Bildirisi (Bloch,2011; Barkın 2014).
- ✓ Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989)(Buz 2002).

Gibi belgelerde uluslararası alanda göçmenlere yönelik hazırlanmış önemli belgeler arasında ifade edilmektedir.

2.2.2.2. Ulusal Hukuki Düzenlemeler

Türk hukuk sisteminde sığınmacı ve mültecilerle ilgili oluşturulan kanunlar 2000'lerin ilk çeyreğine kadar parçalı bir haldeydi. Bu bağlamda yapılan ilk kanun Türkiye'ye yapılacak sığınma ve göç hareketleri ile ülke içi iskan ve özellikle ulus inşa etme siyaseti bağlamında sosyal ve siyasi nitelik taşıyan, mecburi iskan ile ilgili olan ve Cumhuriyetten sonra ülkenin yeniden inşasına denk gelen bir dönemde çıkarılan; Türk hukukunda, mülteci ve sığınmacıları ilgilendiren ilk düzenleyici belge olan *14 Haziran*

1934 tarihli ve 2510 sayılı *İskan Kanunu* asıl olarak göçmenlerle ilgili konuları düzenlemekle birlikte göçmenlerin yanında benzer konularda mültecilere ilişkin hükümlere kısmi düzeyde de olsa yer veren kanundur (Barkın 2014). Bu kanun 2006 yılında yerini 5543 sayılı aynı kanuna bırakmıştır (Tunç 2016; Aybay 2010).

Daha sonraki süreçte 24.07.1950 tarihli 5683 sayılı *Yabancıların İkamet Seyahati Hakkında Kanun* ile yine bu alana katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu kanunun yanında 5 Temmuz 1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu da aynı dönemde oluşturulan göçmenlerle ilgili önemli düzenlemeleri olan bir kanundur (Barkın 2014).

1980'den sonra artan göç ve toplu sığınma olaylarına sahne olmaya başlayan Türkiye, Bakanlar Kurulu kararı ile 30 Kasım 1994'te Resmi Gazete'de yayınlanan ve kısaca "1994 Yönetmeliği" olarak anılan "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'i" yürürlüğe koymuştur. Bu yönetmelikten hemen sonra yine Bakanlar Kurulu kararı ile bu yönetmeliği ve yönetmelik sonrası Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen "İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" oluşturulmuş ve bu plan (Tütüncübaşı 2017; Barkın 2014; Topal 2015) neticesinde 2014 de yürürlüğe giren 6458 sayılı YUKK ortaya çıkmıştır.

AB süreci kapsamında 19 Mayıs 2003 tarihinde kabul edilen "Yeni Katılım Ortaklığı Belgesi" bunu takip eden dönemlerde 24 Temmuz 2003 tarihli "Ulusal Eylem Planı" ve 25 Mart 2005 tarihinde kabul edilen "İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı" ile sığınmacı ve mülteci alanında mevzuat oluşturulmaya çalışılmıştır (Güleç 2015).

Bu süreçlerden sonra 2011'de gerçekleşen Suriye göçü Türk sığınma ve mülteci mevzuatının yetersizliğini gözler önüne sermiş ve bu bağlamda önce 2012 yılında "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" çıkarılmış ancak bu konu bir yönerge ile idare edilemeyecek bir boyuta geldiğinden (Uzun 2015) 2003 tarihli *Ulusal Eylem Planının* da bir çıktısı olan, hazırlık çalışmalarına 2009 yılında başlanan (Erten 2015), 2013 yılında Meclis tarafından kabul edilen ve 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı YUKK çıkarılmış ve daha bütüncül bir göç mevzuatı için önemli bir adım

atılmıştır (Tütüncübaşı 2017; Erten 2015). Yeni bir Yabancılar Yasası ve Uluslararası Koruma Yasası ile önceden planlanan iki ayrı kanunu, Yabancılar Yasası ve Sığınma Yasası'nı birleştiren bu yasa, Türkiye'ye modern ve verimlilik açısından dönüm noktası sayılan göç reformları getirmiştir. Bu kanunla adil uluslararası ve Avrupa standartlarına uygun bir göç yönetim sistemi gelmiştir (İçduygu ve Aksel 2013).

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

IOM' a göre (2009) Uluslararası koruma: "1951 Mülteci Sözleşmesi, 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve 1977 Protokolleri, Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin (ICRC) inisiyatif hakkı, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri ve İnsan Hakları belgeleri gibi hukuki belgelerde öngörülen haklara devletlerin saygı göstermesini sağlamak için antlaşma yoluyla görevlendirilen bir örgütün sağladığı hukuki koruma." Şeklinde tanımlanır. 2011 yılında başlayan Suriye göçü neticesinde Türkiye yaklaşık 3.6 milyon Suriyeli göçmene kucak açmıştır. Rakamın büyüklüğü birçok alanda sorunların yaşanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Yaşanan sorunların en temelde Türkiye'nin parçalı göç politikalarından kaynaklı olduğu birçok araştırmacının hem fikir olduğu bir durumdur (Akbaş Demirel 2015). Bütüncül bir göç politikasına ihtiyacı olan Türkiye'nin parçalı göç politikaları 2014'de tamamen yürürlüğe giren YUKK ile bütüncül ve sistemli hale getirilmeye çalışılmıştır (Uzun 2015). YUKK ile göçmenlerin Türkiye'ye gelişi, kalışları, korunma talep edenlere sağlanacak korumanın kapsamı ve uygulamasına ilişkin usul ve esaslar ile İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemek gibi maddeler oluşturulmuştur (Topal 2015). YUKK Türkiye'nin ihtiyaçları doğrultusunda AB göç müktesebatına uygun bir şekilde hazırlanmış olup Türkiye'nin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde koymuş olduğu 'coğrafi kısıtlamayı' dikkate almıştır (Erdoğan 2018a; Deniz, Ekinci ve Hülür 2016a). Bu durum ülkemizde oldukça yüksek sayıda olan Suriyeli göçmenlere yönelik YUKK'un 91.Maddesi olan geçici koruma statüsü ve yine bu maddede geçen 22 Ekim 2014'de çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliğini ortaya çıkarmıştır (Özden 2013). Bunun yanında yasa ile yukarıda göç ile ilgili kavramlar kısmında belirttiğimiz "ikincil koruma", "şartlı mülteci" ve "geçici koruma" gibi yeni kavramları ortaya çıkarmıştır.

YUKK'a göre Mülteci " – (1) Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi

düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir (YUKK Mad.61 2013).

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Türkiye YUKK'da da "coğrafi kısıtı" sürdürmüştür. Bu da Şartlı Mülteci Kavramını ortaya çıkarmıştır. **YUKK'un 62.Maddesinde Şartlı Mülteci** " (1) Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir (YUKK Mad.62 2013).

Daha önce ifade ettiğimiz "İkincil Koruma" ifadesi **YUKK'un 63. Maddesinde** " – (1) Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir (YUKK Mad.63 2013).

Şeklinde ifade edilmiştir. YUKK Türk göç mevzuatında var olan önemli bir boşluğu doldurmuş ve Türk göç mevzuatına Göç İdaresi ve Genel Müdürlüğü gibi gerek ülkemize gerek uluslararası göç süreçlerini takip etmek adına daha sistemli ve uygulanabilir bir mekanizma kazandırmıştır.

2.2.3. Gaziantep ve Göç

Türkiye bulunduğu coğrafi konum bakımından önemli bir geçiş noktasıdır. Sınırları itibari ile birçok ülke ile komşuluk ilişkisi içerisinde ve birçoğuyla da ortak bir kökenden gelen geçmişe sahiptir. Bununla birlikte birçok Ortadoğu ülkesi yine bu şekilde bağlarımızın olduğu ülkelerdir. Bu ülkelerden biri ve en fazla kara sınırimızın olduğu ülke Suriye 2011 yılından beri dünyayı ve bölgeyi kökten bir şekilde etkileyen bir iç savaşın içerisinde (Özden 2013).

Özellikle Ortadoğu kökenli göçlerin yoğun yaşandığı 1980 sonrası gelişen göç hareketleri bu noktadan Türkiye'yi etkileyen önemli göç hareketlerini karşımıza çıkarmıştır. Son olarak yukarıda belirttiğimiz gibi 2011 yılında başlayan Suriye göçü başta Suriye'ye yakın sınır şehirlerimiz olmak üzere tüm ülkeyi etkileyen önemli bir hareketlilik. Bu bakımdan özellikle sınır ve sınıra yakın şehirler Gaziantep, Kilis, Hatay, Mardin, Adana, Diyarbakır, Adıyaman, Kahramanmaraş ve kısmen Mersin göçü Türkiye özelinde en fazla hisseden şehirler olmuşlardır (Lordoğlu ve Aslan 2016; Arslan, Bozgeyik ve Alancioğlu 2017). Gaziantep bu şehirler, arasında gerek göçmen sayısı ve göçmen rağbeti bakımından gerek sosyal ve kültürel bakımdan gerekse de göç öncesi dönem de Suriye ile akrabalık ilişkileri ve gelişmiş ticari ilişkilerden dolayı Suriyeli göçü için ayrı bir konumdadır (Özden 2013). Şehrin köklü tarihsel ve kültürel bağları geçmişten bugüne ticari anlamda Ortadoğu ile geçiş noktasında İpek Yolu üzerinde bulunan stratejik yapısı şehrin geçmişten gelen çalışkanlık ve üretkenliği ile birleşince bu duruma gelmesi şaşırtıcı görünmemektedir (İzmen ve Özbay Daş 2016). Bununla birlikte çalışmamızın özelinde örneklem grubunun da Gaziantep'ten belirlenmiş olması bu çalışma dahilinde Gaziantep şehrine odaklanmayı zorunlu kılmıştır.

Türkiye'nin Güney Doğu Anadolu bölgesinin en gelişmiş illerinden olan Gaziantep. 1980'li yıllardan sonra verilen devlet teşvikleri sonrasında GAP projesinin etkisiyle bölgenin cazibe merkezi haline gelmiştir (İzmen ve Özbay Daş 2016). Sadece bölgesel anlamda değil ticari hacmi, sahip olduğu organize sanayi bölgeleri ile de ülke de ve dünyada önemli bir yer edinmiştir. Bu gelişmeler sonucunda kısa sürede sanayi şehri haline gelen Gaziantep öncelikle çevre illerden sonrasında Doğu Anadolu bölgesinden birçok ilden göçler almıştır (Oğuz 2015; Lordoğlu ve Aslan 2016). Şehrin sanayi şehri haline gelmesi zamanla eğitim, sağlık, ulaşım, barınma, sosyal vb. alanlarda da önemli gelişim ve değişimler yaşamasına vesile olmuştur. Esasen 1980'li

yıllardan beri Türkiye'nin neredeyse her bölgesinden göç almaktadır. Şehrin ekonomik gelişim potansiyeli Türkiye içinden göçün en önemli nedenidir. Sürekli büyüyen ekonomi, şehirde sosyal uyum sürecini kolaylaştıran bir faktör olmuştur. Farklı kültür ve alt kimliğe sahip toplumsal gruplar şehir ekonomisine entegre olmuş ve istikrarın korunması ortak çıkar alanına dönüşmüştür. İnsanlar üretime yönlendirilerek, şehir yönetimine getirilerek göçten kaynaklı sosyal sorunlar kendi içinde çözülmüştür. Gaziantep'ilerin ifadesiyle “şehrin sigortası sanayidir”(ORSAM 2015).

Gaziantep'in bu denli yoğun göç alımı sadece iç göçler ile sınırlı kalmamıştır.1980'li yıllarda yaşanan Afganistan'dan gelen göçmenlerin önemli bir bölümü şehre yerleştirilmiştir. Bununla birlikte Irak, İran ve Filistin olmak üzere şehre göçler sürmüştür. Bunun son ve en büyük çapta ki örneğini ise Suriye'den gelen göçler teşkil etmektedir (Oğuz 2015; Canefe 2018). Suriye ile savaş öncesinde önemli akrabalık, kültürel ve 2000'lerden sonra ticari ilişkileri olan şehir. Suriye göçünde göçmenler için önemli hedef lokasyonlardan biri olmuştur. Türkiye'de şu an yaklaşık olarak 3.6 milyon göçmen bulunmaktadır. Bunlardan 430 bin civarı Gaziantep'te yaşamaktadır (http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik Erişim: 06.03.2019). Bu sayı yaklaşık 2 milyon nüfusu olan şehrin neredeyse %25

ine denk gelmektedir. Şehirdeki Suriyelilerin çok büyük bir bölümü kamp dışında yaşamaktadır. Bu da şehrin özelinde Türkiye genelinde göçmenlerin yaşadığı sorunların görünmesi açısından küçük bir örneği temsil etmektedir (Özden 2013). Ancak Gaziantep halkı da Türkiye'nin geri kalanı gibi göçmenlere karşı oldukça yüksek hoşgrü göstermiştir. Zaman zaman gerginlikler olsa da Gaziantep göçün yönetilmesi konusunda önemli yol katetmiştir. Bu noktada yerel yönetimler başta olmak üzere kamu kuruluşları ve ulusal-uluslararası birçok STK'nın ortak çabası göz ardı edilmeyecek kadar büyüktür. Burada kısaca Gaziantep'deki göç yönetişimine değinmek faydalı olacaktır. Bu konuda öncelikle Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin faaliyetlerine bakacak olursak: Belediye, bünyesinde bir Göç Dairesi kurmuş ve bu Göç Dairesi ile Suriyeli göçmenlere yönelik gündelik yaşamı kolaylaştırıcı çalışmalardan entegrasyon çalışmalarına varıncaya kadar bölgede bulunan bir STK ile faaliyetler yürütmüştür. Göçmenlere yönelik “Ensar Toplum Merkezlerini” (2015) kurmuş ve burada göçmenlere eğitim danışma, hukuki danışma, sağlık danışma, iş destek, psikososyal destek ve yardım destek çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Ayrıca dil kursları, eğitim faaliyetlerine ilişkin projeler, genç ve çocuk gruplarına ilişkin çeşitli sosyal faaliyetler

oluşturarak göçmenlerin yararlanmasını sağlamıştır (Eren ve Akın 2017). Ayrıca Büyükşehir Belediyesi diğer aktörlere de alanlar açmış ve işbirlikleri kurmaya çalışmıştır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin bu faaliyetlerine ek olarak bölgede başta Türk Kızılayı, Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), İnsani Yardım Vakfı (İHH), İltica ve Göç Araştırma Merkezi (İGAM), MAZLUMDER gibi STK'lar başta olmak üzere birçok yerel ve uluslararası STK ile çalışmalarını bölgede sıklaştırmıştır (Türk 2016). Kahraman ve Tanıyıcı'nın çalışmasında (2018) Gaziantep İl AFAD müdürü: İl'de UNHCR, UNICEF, WFP, WHO, UNDP, OCHA ve IOM gibi uluslararası örgütlerinde temsilciliklerinin olduğunu ve önemli çalışmalar yaptıklarını belirtmiştir (2018).

2.3. Suriyelilerin Göçü

Yüzyıllardır büyük kargaşa ve gizli hesaplaşmaların sahne aldığı Ortadoğu coğrafyası 17 Aralık 2010 tarihinde Tunuslu bir üniversite mezunu işsiz gencin başına gelen bir olay neticesinde büyük acı ve kirli oyunların tekrar odağı haline gelmiştir. Tunuslu genç Muhammed Bouazizi işsizlikten seyyar satıcılık yaparken polisler tarafından tartaklanarak tezgahına el konulmuştur. Bunun üzerine genç adam valilik binası önünde kendini yakmış ve yaşamını kaybetmiştir. Bu olay Kuzey Afrika'daki dikta yönetimlerinin sonunu oluştururken Kuzey Afrika ülkelerinde iç savaflara neden olmuş Tunus, Libya, Mısır, Cezayir, Fas, Bahreyn, Umman ve Ürdün gibi Arap ülkelerinde karışıklıklar meydana gelmiştir (Polat 2016). Yaşanan olayın kök nedenleri işsiz ve siyasal baskılardan kaynaklandığı görülmüştür. Kuzey Afrika'yı önemli ölçüde etkileyen bu olay "Arap Baharı" olarak isimlendirilmiş ve zamanla Ortadoğu'daki Arap nüfuslu ve dikta rejimleri ile yönetilen ülkelere de sıçramıştır (Deniz 2013). Bu ülkelerden en önemlisi ve belki de Arap Baharı konusunda dünya da dönüm noktası olan ülke Suriye olmuştur (Dilek 2018).

2010 Yılında Tunus'ta başlayan olaylar bir domino etkisiyle yayılmış ve 2011 Mart ayında Suriye'de birkaç gencin Dera kentinde duvarlara rejim karşıtı yazılar yazması ile tutuklanması neticesinde başlayan gösteriler Arap Baharının Suriye'de resmen başladığı olay olarak görülmektedir (Dilek 2018; Özden 2013). Rejime muhalif grupların desteklediği Arap Baharı olaylarından güç bulan muhalifler 15 Mart Gününü 'öfke günü' ilan etmiş ve devamındaki günlerde birçok şehirde büyük çaplı protestolar yapılmaya başlanmıştır (Dilek 2018; Polat 2016). Olaylar sırasında birçok insan polisin

orantısız müdahalesi sonucunda öldürülmüştür. Devamında Esad rejimi halkı teskin etmek adına birtakım reformlar yapmaya başlamış ancak bu durumu yumuşatmaya yetmemiş ve ülkede halen süren bir iç savaş başlamıştır (Polat 2016; Dilek 2018).

Türkiye'nin bu olaylar sırasındaki durumuna bakacak olursak biraz geriye gitmekte fayda olacaktır. Türkiye-Suriye arasındaki ilişki uzun yıllar inişli-çıkışlı bir grafik çizse de 2002 yılı itibari ile Türk dış politikasının "komşularla sıfır sorun stratejisi" politikası ile ortak tarihsel kökenden gelen bağlar ve Suriye'de Türkiye'ye karşı ılıman Beşar Esad yönetiminin yaklaşımı neticesinde oldukça önemli adımlar atılmış antlaşmalar imzalanmış ve dostluk pekiştirici jestler yapılarak Türk-Suriye kardeşliği söylemleri dillendirilmiştir (Abdi 2016). Olaylar başlamadan önce özellikle sınır şehirleri Gaziantep, Hatay, Kilis gibi illerdeki vatandaşlar ile Suriyeli vatandaşlar arasında sosyal, kültürel, ticari, eğitimsel ve sağlıksal alanlarda gelişmeler yaşanmış. Birçok zengin Suriyeli bu illere yatırım yapmış, sağlık sorunları olanlar buralara gelerek tedavi olmuş, birçok Suriyeli genç eğitim için bu illere gelmiştir. Buna paralel olarak birçok Türk vatandaşı da Suriye'de işletmeler kurmuş ve yatırımlar yapmıştır. Ayrıca iki ülke insanları turistik gezilerle de önemli yakınlaşmalar yaşamıştır (Abdi 2016; Dilek 2018).

Olayların başladığı ilk zamanlar Türkiye durumu izlemiş ve yumuşak bir tavırla olaya müdahil olmuş Suriye yönetimi ile görüşmeler gerçekleştirmiş ve olayın diplomatik yollarla çözülmesi konusunda çaba harcamıştır. Ancak bu noktada bir sonuç alınmayınca ve 2012 Haziran ayında Türk uçağının Suriye de düşürülmesi ile Türkiye bu konudaki tutumunu sertleştirmiş ve angajman kurallarını değiştirmiştir. Bunun akabinde sınır bölgesindeki illere bombaların düşmesi ile Türkiye haklı olarak müdafaada bulunmuş ve karşılık vermeye başlamıştır. Sınır şehirlerine düşen bombalar tam olarak sonun başlangıcı gibi bir şey olmuş ve devamında ülke içerisinde patlamalar ve son olarak Musul Konsoloslukundaki 48 Türk vatandaşının rehin alınması olayı her şeyi koparan son nokta olmuştur (Abdi 2016). Bu sırada İŞİD terör örgütünün peyda olması ve acımasız katliamlar gerçekleştirmesi Türkiye'yi sınır güvenliği açısından önemli önlemler almaya itmiş ve bu doğrultuda adımlar atılmıştır.

Bu olaylar yaşanırken paralel bir şekilde ilk olarak 2011 yılı Nisan ayında yaklaşık 250 kişilik bir Suriyeli grup Türkiye'ye sığınmış ve Hatay'ın Yayladağı Cilvegözü sınır kapısından giriş yapmıştır (Dilek 2018; Özden 2013). Bu durum zaman

içerisinde milyonları bulacak göç hareketinin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Dünyada şu an yaklaşık 6.5 milyon Suriyeli mülteci bulunmaktadır (Dilek 2018). Bu sayının yaklaşık 3.6 milyonu Türkiye’de ikamet etmektedir (http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik Erişim: 06.03.2019).

Geldiğimiz noktada Türkiye ilk başlarda durumu ‘geçici’ olarak yorumlamış ve bu bağlamda gerek Suriye içindeki bireyler için gerekse de Türkiye’ye gelen göçmen Suriyeliler için, içeride ve dışarıda çalışmalar yapmıştır. Ancak zaman içerisinde durumun geçici değil kalıcı olduğu anlaşılmış ve yapılan çalışmalar bu doğrultuda revize edilmeye çalışılmıştır. Bu noktada önemli olan tarih ise 2014 yılı olmuştur (Dilek 2018). Çünkü bu tarihte ulusal göç mevzuatı olarak ortaya 6458 sayılı YUKK çıkarılmıştır.

Bu noktada son olarak Türkiye’nin Suriyeli göçmen kabulüne yönelik politikasına bakmak faydalı olacaktır. Türkiye yaklaşık sekiz yıldır tarihinde hiç karşılaşmadığı büyüklük ve yoğunlukta bir göç hareketi ile mücadele etmekte ve bunu dünyaya kıyasla başarılı bir şekilde yürütmektedir (Erdoğan 2018a). Bütün kurum ve kuruluşları ile Suriyeli mültecilere dünyada örneği olmayan bir yücelikte yardım da bulunmaktadır. Bu noktada göçmenlerin kayıt işlemi ve planlamasında İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, sağlık hizmetleri için Sağlık Bakanlığı, istihdam ve iş piyasasına erişim için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (yeni adıyla Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı), Sosyal Hizmet ve çeşitli yardımlar bakımından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (yeni adıyla çalışma bakanlığı ile birleşen Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı), eğitim noktasında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile AFAD’ın koordinatörlüğünde yerel yönetimlerin de katkılarıyla önemli hizmetler sunmaktadır (Erdoğan 2018a; Deniz, Ekinçi ve Hülür 2016a).

Türkiye’nin Suriyelilere karşı izlediği politika üç sacayağı üzerine kurulmuştur. Bunlar: 1) Açık kapı politikası, 2) Acil durum yönetimi ve 3) Geçici koruma statüsü (Erdoğan 2018b; Özden 2013). Bu üç nokta Türkiye’nin Suriyeli Göçmenlere yönelik geliştirdiği politika ve planların genel çerçevesini bizlere sunmakta ve bu başlık altında anlatmaya çalıştığımız her şeyi özetler nitelikte olmuştur.

Bu noktada kısaca açık kapı politikası ve geçici koruma statülerine değinmek yerinde olacaktır.

Açık Kapı politikası;

2009 yılında Suriye ile karşılıklı olarak vizeleri kaldırmayı ön gören anlaşma çerçevesinde Türkiye kriz başladığından beri bu politikayı uygulamaktadır. Bu noktada sınıra gelen her Suriyeli ülkeye alınarak kamplara yerleştirme işlemleri gerçekleştirilmiştir (Dilek 2018).

Geçici koruma statüsü:

Türkiye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini ‘‘coğrafi kısıtla’’ kabul etmiş bu kısıt Avrupa dışından gelen göçmenleri mülteci olarak kabul etmeyeceğini belirten bir çekince olarak 1967 New York Protokolünde de geçmiş ve halen devam etmektedir. Suriye göçü neticesinde bütüncül bir politika adımı olan YUKK ile Suriyelilere ilişkin geçici koruma statüsü oluşturulmasının ana hatları oluşturulmuştur. YUKK’un 91. Maddesi geçici korumayı Geçici Koruma Yönetmeliğinin çıkarılması ve işlemlerin bu yönetmelikle yürütülmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Bu maddede geçen yönetmelik Türkiye’nin 2005 yılında oluşturulan ve iltica politikasında önemli yer edinen *Ulusal Eylem Planı* (Tunç 2016) neticesinde 2014’de resmileşen YUKK’un 22 Ekim 2014’de Resmi Gazete’de yayınlanması ile birlikte yürürlüğe girmiştir (Erdoğan 2018b, Tütüncübaşı 2017). Sonuç olarak Suriye krizi başladığı an, krizin arka planı ve gelişimi buna karşı Türkiye’nin tutumu bu şekilde olmuştur.

2.3.1. Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Durumları

Türkiye’deki Suriyeli göçmen bireylerin durumlarını ifade ederken önemli bir noktada göçmen bireylerin kendilerinin, Türk toplumuna karşı olan durumlarına ilişkin yorumlarının ne noktada olduğunu bilmektir. Bu açıdan yapılan bir çalışmada Suriyeli misafirlerin kendilerini Türkiye toplumunun bir parçası olarak hissedip/etmediği ile ilgili görüşlerine ait bulgularda verilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre, kendini Türkiye toplumunun bir parçası hisseden/tamamen hisseden oranı yaklaşık olarak %46’dır. Bu oran dikkat çekici şekilde kamp içinde yaklaşık olarak % 84 iken, kamp dışında yaklaşık olarak % 43’tür. Bu sonuçlar cinsiyet bağlamında ele alındığında, hem kamp içi hem de kamp dışında kadın ve erkeklerin görüşlerinin oranı birbirine

benzemektedir. Kendini bu toplumun bir parçası olarak hissetmeyen/hiç hissetmeyen Suriyeli misafirlerin oranı yaklaşık olarak % 33'tür. Bu oran kamp içi ve dışına göre bakıldığında ciddi farklılık göstermektedir. Buna göre, kamp içindeki Suriyeli misafirlerin % 7'si kendini farklı hissetmekte iken, kamp dışında bu oran yaklaşık olarak % 35'tir. Bu sonuçlar cinsiyete göre ele alındığında, genel olarak erkek ve kadınların görüşlerine ait oranlar benzerlik göstermektedir (AFAD 2017). Bu başlığa böyle bir veri ile başlamak toplumumuz içerisinde göçmen bireylerin durumlarına ilişkin yapılanları ifade ederken göçmen bireylerinde düşüncelerine yer vermek istenmesinden dolayıdır.

Suriye göçünün başladığı 2011 yılından bu yana Türkiye yaklaşık 3.6 milyon Suriyelinin yeni evi olmuş durumdadır. Göçün ilk zamanlarında daha önceden belirttiğimiz gibi Türkiye duruma ‘geçici’ olacağını düşünerek yaklaşmıştır. Bu durum yaşamın içerisinde yeni bir ülkede, farklı bir kültürle yaşamak durumunda kalan Suriyelilerin sorunlarını görmezden gelmeye ve yapılan düzenlemelerin günü kurtaracak boyutta yapılmasına sebep olmuştur (Akbaş Demirel 2015). Ancak zaman geçtikçe durumun ağırlığı arttı ve kısa bir süre içinde Suriye'nin eskisi gibi olamayacağı gerçeği ile tanışılmıştır. Akabinde devam eden süreçte Suriyelilere yönelik normal bir yaşam sürebilmeleri adına günlük hayatın çeşitli kısımlarında düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, bu kısımda; hukuki, sosyal, kültürel ve temel ihtiyaçlar (istihdam, sağlık, eğitim, barınma vb.) alanlarında var olan sorunlar ve Türk devletince yapılan düzenlemeler ifade edilmeye çalışılacaktır. Bu düzenlemeler ifade edilmeden önce evrensel mülteci ve Türkiye'deki Suriyeli mülteci profilini karşılaştırmak adına tablo 10'u incelemek yerinde olacaktır.

Tablo 10: Evrensel Mülteciler ve Suriyeli Göçmenlerin Profillerinin Karşılaştırılması

Özellikler	Evrensel Mülteci Profili	Türkiye'deki Suriyeli Profili
Dilleri farklıdır.	*	**
Kültürleri farklıdır.	*	**
Yaşam tarzları farklıdır.	*	**
Sosyo-ekonomik düzeyleri düşüktür.	*	**
Mülteci nüfusu içerisinde kadın ve çocuk oranı yüksektir.	*	**
Eğitim seviyesi düşüktür.	*	**

Kaynak: *Castles ve Miller (2018: 18); Simurg (2007)

**AFAD (2014: 24); AFAD(2013: 25-26); Erdoğan (2014: 28); Sanduvac (2013: 25); Kanat ve Ustun (2015: 23-24); Oytun ve Gündoğar (2015: 16-17), akt. Tunç 2015: 38

2.3.1.1. Hukuki Statü

Mülteciler ev sahibi ülkedeki statülerini alana kadar, yaşamları Birleşmiş Milletler, hükümetler, mülteci kurulları ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından kontrolü altında geçmektedir. Sadece ev sahibi devletin kendi koruma ihtiyaçlarını tanıdıktan sonra, kabul eden ülkenin mevzuatına göre belirli hak ve yükümlülükleri taşıyan mülteci statüsüne hak kazanırlar (Crepeau vd. 2007; Steel vd. 2004, akt. George 2012). Ülkemiz için bu durum ise biraz farklı şekilde işlemektedir. Özellikle Suriyeli göçmenler açısından durum biraz daha karışık bir haldedir. Suriyeli göçmenlerin statüleri konusunda ilk zamanlar “misafir-kardeş” gibi yasal zeminde bir tanımlı ve getirisi olmayan kavramlarla ifade edilen Suriyeli mülteciler Erdoğan’ın çalışmasında (2018b) ve farklı birçok çalışmada bu tarz söylemlerin onları incitici ve toplum içerisinde görünmez bir hale getirdiklerini ifade etmişlerdir. Ekim 2011’de Suriyelilerin durumu hukuki bir zemine taşınmış ve geçici koruma statüsüne alınmışlardır. Bu durumun temelinde Türkiye’nin uluslararası sözleşmelerde “coğrafi kısıtı” devam ettirmesi ve bu nedenle Suriyelilerin sığınmacı olarak kabul edilememesi neticesinde yapılacak çalışmaların ve BMMYK’nın bu noktada desteklerinden faydalanabilmek olduğu ifade edilmektedir (Uzun 2015). Devamında 30 Mart 2012’de yapılan

düzenleme ile' 'Türkiye'ye toplu sığınma amacıyla gelen Suriye vatandaşlarının ve Suriye'de ikamet eden vatansız kişilerin kabulüne ve barındırılmasına ilişkin yönerge'' çıkarılmıştır (ORSAM 2014).

Suriyeli göçmenlerin statüleri konusu Ülkeye 2011'de gelen ilk göçmenlerden başlayan ve 2014 Geçici Koruma Yönetmeliğinin çıkarıldığı zamana kadar geçici düzenlemeler yapılmış ancak yeterli olmadığı görülmüştür (Erdoğan 2018a). 2014 Geçici Koruma Yönetmeliğinin geçici 1.Maddesinde;

'28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz (Geçici Mad.1).'

İfade edilmiştir. Bu yönetmeliğin bu maddesi ve yönetmeliğin çıkarılmasını karara bağlayan YUKK Suriyeli mültecilerin yasal durumlarını belirleyen temel belgeler olmuştur. Ancak birçok araştırma sonucu ve dünya ülkelerindeki örnekleri Suriyeli mültecilerin vatandaşlık almalarını ve bu sayede daha sağlıklı bir ortamın olacağını ifade etmektedirler (Erdoğan 2018b; Tütüncübaşı 2017).

AFAD'ın (2017) Suriyelilerin durumlarına ilişkin yaptığı saha çalışmasında: Suriyeli misafirlerin Türkiye'de hangi statü de yaşadıklarını bilme durumları hakkındaki görüşleri yer almaktadır. Elde edilen bu sonuçlara göre, Suriyeli misafirlerin yaklaşık % 37'si kendini geçici koruma statüsünde tanımlıyorken, yaklaşık yüzde 35'i mülteci, % 11'i misafir, % 8'i göçmen, % 6'sı sığınmacı ve % 2'si de kendilerini sürgün statüsünde tanımlamaktadır. Bu bulgular kamp içi ve kamp dışı bağlamında ele alındığında, kamp içindeki bireyler (% 43,40) kamp dışındaki (% 8,30) bireylere göre kendilerini daha yüksek oranda misafir statüsünde görmektedirler. Kamp dışındaki bireyler (% 37,20) ise kamp içindeki (% 15,10) bireylere göre kendilerini daha yüksek oranda mülteci statüsünde görmektedirler ve benzer şekilde kendilerini göçmen statüsünde gören kamp dışındaki (% 9,10) Suriyelilerin sayısı kamp içindekilere (% 1,40) göre daha yüksektir. Diğer kategorilerde oranlar genel olarak benzerdir (2017).

Bu başlık altında kısaca BMMYK'nın yapısına bakmak yerinde olacaktır. BMMYK mülteci haklarının korunması ve gerekli ihtiyaçların giderilmesi için

uluslararası toplum adına çalışmaları yürüten bir yapıdır. Bu yapı BM'den önce Milletler Cemiyeti'nin olduğu dönemde de varlığını gösteren ve BM'nin kurulması ile Milletler Cemiyeti döneminden gelen birikimi ile oluşan yeni durumlara entegre edilen bir BM kuruluşudur. BMMYK'nın kökeni 1.Dünya savaşıdan sonra Milletler Cemiyetine bağlı olarak kurulan Mülteciler Yüksek Komiserliğidir (Uzun 2016; Ceki Hazan 2016). BMMYK ise 1949'da kurulmuş, BM kararıyla 1 Ocak 1951'de faaliyetlerine başlamıştır. İlk başta üç yıllığına kurulan BMMYK varlığını halen devam ettirmektedir (Buz 2006:24). BMMYK'nın görev alanı 1951 koşullarında mülteci olarak tanımlanan bireylerdir. Daha sonraki dönemlerde 1951 sözleşmesine yönelik yapılan düzenlemelerle kalkan tarih sınırı BMMYK'nın da yapısına yansımıştır. BMMYK'nın görevleri kısaca; Mültecilerin korunmasına yönelik oluşturulan uluslararası antlaşmaların onaylanması ve uygulanmasına teşvik etmek, ikinci olarak mültecilerin ihtiyaçlarını giderme ve azalmalarına yönelik çalışmalarda bulunma, üçüncüsü ikinci maddenin devamı niteliğinde mülteci sayılarını azaltmaya yönelik geliştirilen geri dönüş teşviklerine destek vermek son olarak mültecilerin refahı için özel, gönüllü ve devlet kurum ve kuruluşları arasında iş birliği geliştirmeye teşvik etmektir (Uzun 2016; Ceki Hazan 2016:183-197)

2.3.1.2. Sosyal ve Kültürel Durum

Gündelik yaşamda göçmenlerin karşılaştıkları birçok sorun bulunmaktadır. Bu sorunlar, eğitim sorunları, psiko-sosyal sorunlar, dil konusundaki güçlükler, sağlık sorunları, uyum sorunları, sosyal ilişki kurma sorunları, ekonomik sorunlar olarak sınıflandırılabilir. Bunlara sosyal yaşama ilişkin kişinin evinden, ülkesinden ayrılmak zorunda kalarak başka bir ülkeye sığınması, yanında birikimlerini getirememesi, ülkesinde sahip olduğu statü ve kaynaklar kadar sosyal destek sistemleri denen aile, akraba, komşu gibi ilişki ağlarının yokluğu da eklendiğinde gündelik yaşamın sığınmacı ve mülteciler için ne kadar zorluklarla dolu olduğu daha iyi anlaşılabilir (Buz 2002, akt. Buz 2008b:122).

Yeni gelinen bir ülkeye uyum esasında ilk aşamada sosyal ve kültürel duruma entegre olabilme ile başlar. Bu noktada dil konusunda önemli ölçüde bir belirleyen olarak karşımıza çıkmaktadır. Geride bırakılan sosyal yaşam ve bu yaşamın aktörleri, gelinen ülkenin kültürü ve kendi öz kültürünü devam ettirme çabası göçmen için çoğu zaman yorucu ve yıpratıcı bir süreci ifade etmektedir.

Bir ülkede entegrasyon anlayışının derinliği ve geleceğine dair önemli göstergeler sunan sosyo-kültürel alan, çocukların eğitimi, dil öğrenimi, sosyal oryantasyon, mülteciler ve yerel halkın kaynaşması ve son olarak mültecilerin sivil alanda görünürlük kazanması ve mekânsal olarak özgürleşmesi gibi temel bazı kriterler ışığında okunabilir. Türkiye'nin mültecilerin entegrasyonu konusunda özelde Suriyeli mültecilere yönelik genelde tüm mültecilere yönelik sosyo-kültürel alandaki faaliyetlere baktığımızda şunları görmekteyiz;

- ✓ Temel eğitimde eşit muamele,
- ✓ Hassas grupların eğitimine özel politika ve uygulamalar,
- ✓ Eğitimde dil ve okul oryantasyon kursu destekleri,
- ✓ Eğitimde uzman STK'lar ve yerel ve bölgesel aktörler ile işbirliği,
- ✓ Mültecilere özel eğitim programı tasarımlarının varlığı (telafi eğitimleri gibi),
- ✓ Temel düzey sonrasında eğitime devamlılık istatistikleri,
- ✓ Devlet destekli dil ve sosyal oryantasyon kursları, süresi ve erişilebilirlikleri,
- ✓ Kursların kalitesi, dil eğitimi ve sosyal oryantasyon için görevli personel sayısı, kurslara ayrılan bütçe,
- ✓ Mülteciye devlet tarafından sağlanan ücretsiz tercüman/çeviri desteği (İGAM 2017).

Konu Suriyeli mültecilerin sosyal ve kültürel durumlarından ele alındığında; Türkiye'deki Suriyeliler konusu her şeyden önce bir sosyal uyum sorunu olarak ifade edilebilir. Sığınmacılar ile yerel halk arasında farklı dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan sorunlar yerel tepkinin en önemli nedenidir. Bunun yanı sıra, çok eşliliğin ortaya çıkması, buna bağlı boşanmaların artması, kadın ve çocuk istismarının yaşanması, bazı şehirlerde etnik ve mezhepsel kutuplaşmaları körüklemesi ya da yaratması, çarpık yapılaşma ortaya çıkan sosyal etkiler arasında sayılabilir (ORSAM 2015: 16).

Şehir merkezlerinde yaşayan Suriyeliler düşük kira ödemek için genelde kenar mahalleleri tercih etmektedir. Zaten olumsuz koşullarda olan evlerde birkaç aile birlikte kalabilmektedir. Bu durum her şeyden önce çarpık yapılaşma ve gecekondulaşmayı teşvik etmektedir. Yerel halk gelir beklentisi ile evlerinin üstüne, yanına kaçak,

sağlıksız ve düzensiz yapılar inşa etmektedir. Bu da zaten var olan çarpık kentleşme sorununu derinleştirmektedir. Bu durum ile bağlantılı olarak karşılaşılan diğer bir sosyal etki Suriyelilerin yaşadığı koşulların her türlü yasa dışı işe bulaşmaları açısından müsait zemin hazırlamasıdır. Suriyeli genç erkekler uyuşturucu kullanımı ve sığınmacıların yarattığı bir diğer sosyal problem çocuk işçiliğidir. Kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların küçük bir bölümü eğitim alabilmektedir. Bunun birinci nedeni devlet ya da sivil toplum kuruluşlarının henüz bu imkanı yeterince sunamamasıdır. Bunun kadar etkili bir diğer faktör Suriyeli ailelerin çocuklarını eğitime göndermekten ziyade çalışmaya yönlendirmesidir. Paraya olan ihtiyaç nedeniyle çocuklar her alanda çalıştırılmaktadır. Sokaklarda farklı ürünler satan çocuklar bu işin görünen yüzüdür. Bunun yanı sıra Suriyeli çocuklar çeşitli dükkanlarda çırak ve üretim yapan fabrikalarda ucuz işgücü olarak çalıştırılmaktadır (ORSAM 2015:16).

Kısaca sosyal boyutun içeriğini sığınmacı ve mültecilerin temel gereksinimlerinin tespiti, bu gereksinimlere yönelik kaynakların artırılması ve sürekli kılınması, tüm politika ve hizmetlerde sığınmacıların katılımının sağlanması, incinebilir grupların gözden kaçırılmaması olarak tanımlamak mümkün görünmektedir. Bu düzenlemelerin haklar perspektifine dayalı olarak sunulması büyük önem taşımaktadır (Buz 2008b:128).

2.3.1.3. Eğitim Durumları

Eğitim konusunda göçmenler içerisinde en önemli kitle on sekiz yaş altı çocuklardır. Türkiye'nin de katılımcısı olduğu BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 22. Maddesine göre; katılımcı ülkeler kendi sınırları içerisinde sığınmacı ve mülteci konumundaki tüm çocukların sözleşmeden kaynaklı tüm haklarını teslim etmek ve bu çocukların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Şeklinde bir madde yer alır. Buna ek olarak ülkemizin 5395 Sayılı Çocuk Koruma kanununda da ülke sınırları içerisindeki her çocuğun bu kanundan faydalanacağı belirtilmektedir (İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi, akt. Sakız 2016: 66-67). Gelen Suriyeli göçmenlerin yarısından fazlasını gençlerden oluştuğu düşünüldüğünde Suriyelilerin yaşadığı en önemli sorunlardan birinin de eğitim sorunu olduğunu tahmin etmek zor olmayacaktır. Bu noktada başlıca, Suriyeliler eğitim konusunda şu sorunları yaşamaktadırlar, geldiği ülkedeki eğitim durumunu belgeleyememe sorunu, diploma sorunu bulunduğu ülkedeki okula uyum sorunu, dil

sorunu eğitim kurumunun farklılığından kaynaklı sorunlar ve okula erişememe gibi sorunların olduğu görülmektedir (Gencer 2017). Bu noktada kamplarda yaşayanların okula ulaşımı ve bu sorunları yaşamıyor olmaları gelen göçmenlerin çok büyük oranının kamp dışında yaşıyor olması bu sorunu görünür bir hale getirmektedir. Bakıldığı zaman Suriyeli göçmenlerin yaklaşık 142 bin civarındaki kesimi kamplarda yaşamaktadır. Buna karşın yaklaşık 3.5 milyonu kamp dışında şehirlerde yaşamaktadır (http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik Erişim: 07.03.2019). Belirttiğimiz gibi kamp içinde yaşayan göçmenlerin eğitim konularına ulaşımı oldukça kolay durumdadır. Ancak kamp dışında yaşayanlarda bu durum öyle değildir. Çoğu göçmen eğitimle ilgili sorunları STK'lar aracılığı ile çözmeye çalışmaktadır. Ayrıca kamp dışında yaşayan okul çağındaki çocuklar ikamet izinleri varsa ve Türkçe biliyorlarsa devlet okullarına kayıt yaptırabilmektedir. İkamet izni olmayanlar ise Türkçe bilmeleri halinde misafir statüsünde okullara kayıt yaptırabilmektedirler (Duruel ve Kara 2016).

2013 tarihinde göçmenlerin eğitimle ilgili sıkıntıları adına Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “ *Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri*” adlı bir genelge çıkarılmıştır. 2014’de çıkan YUKK ‘da da bu, genelgenin kapsamı daha da genişletilmiştir. Bu noktada Suriyeli çocukların hem devlet okullarına hem geçici eğitim merkezleri olmak üzere iki eğitim olanağına ulaşmaları sağlanmıştır(Gencer 2017). Sadece Suriyeli öğrencilerin eğitim aldığı GEM (Geçici Eğitim Merkezi) Suriyeli nüfusun yoğun olduğu bölgelerde kurulmuştur. Ancak 2016-2017 eğitim öğretim yılı itibariyle ana sınıfı ve birinci sınıfa başlayacak Suriyeli öğrencilerin devlet okullarına gitmelerinin zorunlu kılınması ile GEM’lerin dönüştürülmesi kararı gündeme gelmiştir (Seta & Theirwold 2017: 17, akt. Gencer 2017:843). Bu duruma paralel olarak gelinen noktada Suriyeli öğrenciler devlet okullarında Türk öğrenciler ile birlikte eğitim görmeye başlamışlardır.

İlkokul ve lise çağındaki Suriyeli göçmen nüfus sayısı yaklaşık olarak 1.2 milyondur (http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik Erişim: 07.03.2019). Bu rakamın bu denli yüksek olması eğitimle ilgili faaliyetlerin hiçbir şekilde geri plana atılmaması gerektiğini gözler önüne sermektedir. IOM’un Ocak-Eylül 2018 Türkiye Eğitim Sektörü başlıklı yayınında, Eylül 2018 sonu itibariyle Milli Eğitim Bakanlığı 615.989 Suriyeli çocuğun kaydolduğunu bildirmiştir. Ekim ayında 2017/2018 eğitim-öğretim yılında okul çağındaki toplam çocuk sayısı 976.200'den

2018/2019 öğretim yılı için 1.047.536 Okul dışındaki çocuk sayısı 400 binden fazlaya yükselmiştir (2018).

İlkokul ve lise çağındaki çocukların eğitim konusunda MEB sorumlu iken yükseköğrenim çağındaki göçmenler için yetki YÖK'e verilmiştir (Geçici Koruma Yönetmeliği Mad.28). Bu noktada eğitimle ilgili bir başka temel sorun da üniversite eğitimi devam ederken göç etmek durumunda kalmış ya da üniversite eğitimini tamamlamış ancak diploma denkliği sorunu olan göçmenlerdir. Bu noktada yükseköğrenim çağındaki Suriyeliler için ise YÖK 2012'de aldığı genel kurul kararı ile Suriye'de iken yükseköğrenim gören ve göç nedeniyle ara veren öğrencilere, sınıra yakın bulunan ve Suriyelilerin yoğun yaşadıkları yedi üniversitede (Çukurova, Gaziantep, Osmaniye Korkut Ata, Harran, Kilis 7 Aralık, Hatay Mustafa Kemal ve Mersin Üniversitesi) özel öğrenci statüsü ile kayıt hakkı vermiştir. Buralarda Suriyeli öğrenciler belgeleri yok ise beyan yoluyla da kayıt edilmektedirler (Erdoğan 2018b). Ayrıca Erdoğan'ın çalışmasında (2018b) eğitim konusunda sorulan sorulara Türk halkı Suriyelilerin eğitim alma konusunu büyük oranda desteklemekte ve olması gerekenin bu olduğunu ifade etmektedirler (2018b).

2.3.1.4. Sağlık Hizmetinden Faydalanma Durumları

Bu sorun sağlık hizmetlerinin maliyeti, kurumlardaki dil konusunda yetersiz personel sayıları, kurumlarda personel tarafından yapılan ayrımcılık ve en önemlisi yerel halkın sağlık hizmetlerine erişiminde yaşadığı aksaklıklar nedeniyle sıkça sorun oluşturan bir durumdur (Deniz, Ekinci ve Hülür 2016a). Suriye göçünün ilk zamanlarında sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanma sadece kamp içerisinde yaşayan göçmenler için geçerli olmuştur. Kamp dışında ise kendi imkanları ve STK'ların imkanları dahilinde işlemler yürütülmekteydi. Ancak kamp dışındaki sayı artınca bu durum sorunlara yol açmaya başlamıştır. AFAD 18 Ocak 2013 tarihli 2013/1 sayılı ve "Suriyeli Misafirlerin Sağlık Hizmetleri" konulu genelge ile 11 ilde kayıtlı Suriyeli mültecilerin tedavi giderleri ile ilaç ve protez giderlerinin "Sağlık Uygulama Tebliği'ne" göre kayıtlı olduğu il valiliğine faturalandırılması ve sevk zincirine göre başka yerlere sevk edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Ancak genelgede bahsedilen 11 il dışında kalan diğer illerdeki mülteciler sağlık hizmetlerinden ancak ücret karşılığı faydalanabilmektedirler (AFAD 2016). Ancak bu genelge kapsamında sağlık hizmetlerinden faydalanabilmek, Suriyelilere yönelik kurulan kampların bulunduğu 11

şehirdeki sağlık kuruluşları için geçerli olmuştur (Erdoğan 2018b). 2013' deki ek bir genelge ile bu kapsam genişletilmiştir. AFAD'ın 2013 raporuna göre, Suriyeli mültecilerin aldıkları sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet oranı, kamp içinde %60, kamp dışında ise %80'dir (2013). Ayrıca geçici koruma yönetmeliğinin 27.Madde sağlık konusunda oluşturulmuştur. Bununla ilgili gerekli düzenlemeleri kapsamıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği Mad.27).

2.3.1.5. Beslenme ve Barınma Durumları

Türkiye'de Suriyeli göçmenlere yönelik önemli sorun alanlarından biri de barınma ve beslenme sorunudur. Gelen mülteciler açısından ekonomik durumları ve karşılaşacakları barınma sorununun niteliği eş değerdir (Sayın vd. 2016: 10). Mültecilerin büyük kısmının ekonomik bağlamda sorun yaşadıkları düşünüldüğünde barınma sorunu oldukça ivedi ele alınması gereken sorun olarak görülebilir. Genelde mülteciler düşük gelir getiren iş kollarında istihdam oldukları için yaşadıkları evlerde düşük gelir grubunun yaşadığı izbe mekanlar olmaktadır. Kamp dışında yaşayan Suriyeli mülteciler çok zor koşullar altında yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır (Türk 2016:148). Bu noktada Kampta yaşayan göçmenler bu açıdan daha iyi durumlardadır. Kamp dışındakilerde STK' lar yardımıyla bu durumu aşmaya çalışmaktadırlar.

2.3.1.6. İstihdam ve İş Durumları

Suriyeli mülteciler ülke içerisindeki statü sorunları her alanda olduğu gibi çalışma alanında da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerli halkın bu konudaki fırsatçı tutumu ve Suriyelilerin yasal olarak bir dayanaklarının olmaması uzun zaman iş piyasasında Suriyelilerin ucuz iş gücü olarak görülmesine ve sağlıksız, ağır koşullarda çalıştırılmasına neden olmuştur (Deniz, Ekinci ve Hülür 2016a). Göçmenlerin bu şekilde kullanılması yerli halkta işlerini kaybedecekleri algısını oluşturmuş ve birçoğu Suriyeliler geldikten sonra işsizliğin arttığını ifade etmeye başlamıştır. Bu durum Erdoğan'ın çalışmasında (2018b) Suriyeli sığınmacılara çalışma izni verilmesi konusunda sorulan soruya; katılımcıların %47,4' ü sığınmacılara kesinlikle çalışma izni verilmemesi gerektiğini ifade etmiştir, %29,5'i ise belirli bazı işlerde kısmi izin verilsin demişlerdir (2018b). Bu sonuç yerli halkın işlerini kaybetme kaygısından ortaya çıkmaktadır. Oysa şöyle bir durum da var ki yapılan bazı araştırmalar Suriye göçünden sonra Gaziantep başta olmak üzere bazı sınır kentlerinde işsizliğin azaldığını göstermektedir. Lordoğlu ve Aslan'ın (2016) gerçekleştirdikleri

çalışmalarında 2011-2014 arasındaki işsizlik oranlarına ilişkin Gaziantep, Kilis ve Hatay'da işsizlik oranlarında pozitif yönde bir gerileme olduğunu belirtmişlerdir (2016:791). Yine benzer bir şekilde Arslan, Bozgeyik ve Alancioğlu (2017) Göçün Ekonomik ve Toplumsal Yansımaları: Gaziantep'teki Suriyeli Göçmenler Örneği adlı çalışmalarında bu konuya değinerek sınır illerinde bu şekildeki ekonomik olumlu yansımalara değinmişlerdir (2017).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de illere göre dağılımı ve illerdeki nüfusa oranları araştırıldığında sınıra komşu illerin öne çıktığı gözlenmektedir. Bu nedenle emek piyasasının en çok etkilendiği iller de sınır illeri olmuştur. Nüfusuna oranla en yoğun Suriyeli sığınmacı varlığı Kilis'tedir. Kilis, nüfusunun %96.50'si kadar Suriyeli sığınmacı barındırmaktadır. İkinci sırada Hatay yer almaktadır. Hatay'da Suriyelilerin mevcut nüfusa oranı %25.19'dur. Nüfusunun %10'ndan fazla Suriyeli barındıran diğer illeri ise Şanlıurfa (%22.10), Gaziantep (%16.89) ve Mardin (%12) olarak sıralanmaktadır. Diğer illerin barındırdığı Suriyeli sayısı mevcut nüfuslarının %10'nun altındadır (Duruel 2017).

ORSAM-TESEV raporunda özellikle Gaziantep ve Kahramanmaraş gibi illerde yeni işgücü girdisine ciddi şekilde ihtiyaç duyulduğuna da dikkat çekilmektedir. Anılan rapor çerçevesinde iş dünyası ile yapılan görüşmelerde esasen yerel halkın tarım sektörü ya da fabrikalarda işçi olarak çalışmak istemediği ve bu alanda işgücüne büyük ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Suriyeliler yerel halkın iş fırsatlarını elinden almamakta, tersine niteliksiz işgücü gerektiren işkollarındaki açığı kapatmaktadır. Ancak aynı raporda vurgulandığı üzere Suriyelilerin kaçak çalıştırılmasının yarattığı en önemli sorunlardan biri düşük ücretlerle çalıştırılmaları ve bunun uzun vadede işgücü piyasalarında yaratması muhtemel etkilerdir (Akt. TİSK 2015).

Bu alanda önemli bir konuda kayıt dışı çalıştırılma durumudur. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun (TİSK) 2015 raporunda, sadece 3 bin 686 Suriyeli mültecinin kayıtlı olarak çalıştığı ve çoğunluğu çocuk 400 bin Suriyelinin ise kayıt dışı olarak düşük ücret ve kötü çalışma koşulu suiistimali ve sömürsüne uğrayarak çalıştığı belirtilmiştir (TİSK 2015; 46).

Suriyelilerin çalışma izinleri konusunda eski adı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2013'de Emniyet Müdürlüklerinin ikamet izni verdiği Suriyelilerin çalışma izni alabilmelerine imkan sağlayan bir çalışma yapmıştır. Sonraki dönemde bu konu ile

ilgili yapılan son çalışma da Geçici Koruma Yönetmeliği olmuştur. Yönetmelik ile görece Suriyelilerin çalışma izinlerinde iyileştirmeler yapılmıştır (Erdoğan 2018a; TİSK 2015; Geçici Koruma Yönetmeliği Mad.29). Bu iyileştirmeler 2016 yılı başlarına denk gelmektedir. Sonraki süreçte de çalışma izni, süresi ve koşulları mevzuatla düzenlenmiştir. Mevzuatta da %10 kota uygulaması veya işverenin Suriyeli çalıştırmak için talep ettiği işçileri Türk işçilerden temin edemediğini ispat etmesi gerekliliği gibi Türk vatandaşları korumaya yönelik önlemler de mevcuttur. Ancak Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasındaki hukuki pozisyonlarını ayrıntılı olarak düzenleyen “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” 11.01.2016 tarihinde kabul edilmiş, 15.01.2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Duruel 2017).

Aslında bu noktada eğitimin ve sosyo-kültürel entegrasyonun önemini bir kez daha vurgulamak yerinde olacaktır, çünkü yerleşik dili yeterince bilmeyen veya çeşitli topluluklarla sosyal bir köprü oluşturmayı başaramamış bireyler ya da gruplar uygun iş olanaklarından da bihaber kalmakta veya işe kabulleri sırasında kazanılmış diplomalarının denkliğinin tanınmaması gibi yıkıcı problemler yaşamaktadırlar (OECD 2009: 1-7, akt. Akıncı, Nergiz ve Gedik 2015: 67).

Tablo 11: Evrensel mülteci hakları ve Türkiye’deki Suriyelilere tanınan imkanlar

	Evrensel Mülteci Hakları	Türkiye’deki Suriyelilere Tanınan İmkanlar
Zorla Geri Gönderilmeme Hakkı/Zorla Geri Gönderilmeye Karşı Koruma İmkani	*(Hak)	** (İmkan)
İnsani Standartlarda Muamele Hakkı	*(Hak)	** (İmkan)
Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı/İmkani	*(Hak)	** (İmkan)
Eğitim Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı/İmkani	*(Hak)	** (İmkan)
Seyahat Edebilme Hakkı/İmkani	*(Hak)	** (İmkan)
Çalışma İzni Hakkı/İmkani	*(Hak)	** (İmkan)
Ticari İş Yeri Açma Hakkı/İmkani	*(Hak)	** (İmkan)
Sosyal Güvenlik Hakkı/İmkani	*(Hak)	** (İmkan)
Oturma İzni Konut Edinme Hakkı/İmkani	*(Hak)	** (İmkan)
Vatandaşlık Hakkı/İmkani	*(Hak)	-----

Kaynak: *BM (1948); BM (1951); BM (1966); BM (1969); Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1970)

**YUKK (2013); Geçici Koruma Yönetmeliği (2014); İskan Kanunu (1934, mülga); İçişleri Bakanlığı (1994); Toksöz, Erdoğan ve Kaşka (2012: 25-29), akt. Tunç 2015:40

2.3.2. Gaziantep'e Gelen Suriyeli Göçünde STK ve Yerel Yönetimler

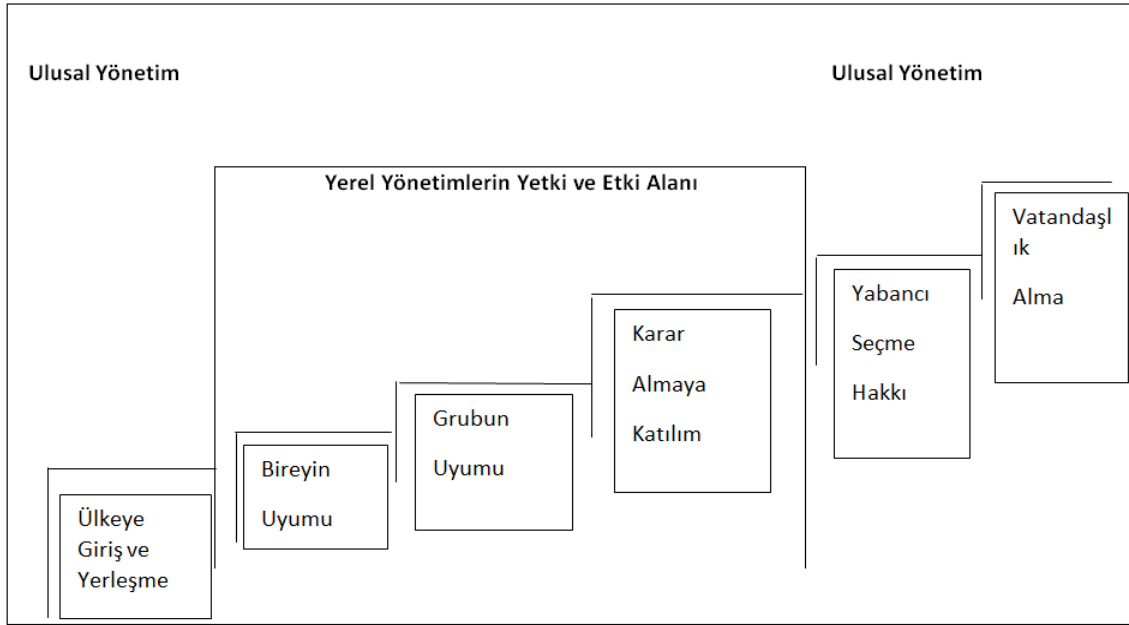
Türk devleti Suriyeli göçünün başından beri ulusal ve uluslararası örgüt ve STK'ların olaya müdahil olmasına sıcak bakmamıştır. Bunun siyasi nedenlere bağlı olduğu ve provokasyonları engellemek için yapıldığı düşünülmektedir. (Erdoğan 2018b). Ancak sayıların devasa şekilde artması istemeden de olsa STK ve örgütlerin duruma müdahil olmalarını kaçınılmaz kılmıştır.

Dışişleri Bakanlığının 1 Kasım 2013'de yaptığı açıklamada: Suriyeli sığınmacılar konusunda kendilerine çalışma izni verilen 10 uluslararası STK olduğunu belirtmiştir. Bunlar; Danimarka Mülteci Konseyi (Danish Refugee Council), International Medical Crops (IMC), Mercy Crops, GOAL, International Rescue Committee (IRC), CARE (Cooperative For Assistance And Relief Everywhere), Concern Worldwide, Medical Emergency Relief International (MERLIN), Deutsche Welt Hungerhilfe, Save The Children International. Ayrıca 2014 yılı itibari ile 17 STK da izin için beklemektedir (Akt. Erdoğan 2018b 80-81). Ulusal bağlamda da birçok STK süreç içerisinde önemli çalışmalar yapmışlardır. Bu noktada Türk Kızılay, SGDD, İHH, MAZLUMDER vb. gibi birçok STK sayılabilir. Bununla birlikte Suriyeli göçmenler tarafından kurulmuş birçok dernek ve vakıfta bulunmaktadır (Yaman 2016).

Yerel yönetim açısından göçü ele aldığımızda yerel yönetimlerin göç konusunda gelişmiş ülkelerde oldukça önemli sorumluluklar ve göç konusundaki aktif paydaşlıkları karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan ülkemizde de göçmen nüfusun yoğun olduğu birçok bölgedeki yerel yönetimlerde Suriyeli göçü konusunda önemli sorumluluklar yüklenmişlerdir. Bu noktada güncel örnekler açısından yerel yönetimlerin ne denli önemli etkilere sahip olduğunu ülkemizde Suriyeli göçmen yoğunluğunun genel nüfusa oranla oldukça yoğun olduğu Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Mardin ve Hatay gibi iller özelinde görmekteyiz (Daoudov 2015). Yerel yönetimlerimiz göç sürecinde gerek merkezi yönetimle gerek STK'larla yüksek işbirliği ve koordinasyon motivasyonunda çalışabilmişlerdir.

Yerel yönetimlerin merkezi yönetim ile görev ayırımına baktığımızda ülkenin egemenlik alanları olarak ifade edilen ülkeye giriş, yerleşme, vize ve ikamet, çalışma izni ve belli bir süre sonra vatandaşlığa giriş gibi konular merkezi yönetimi ilgilendirirken göçün sosyal ve kültürel boyutlarında (uyum, kültürel hizmetler, sosyal hizmetler, eğitim ve meslek eğitimi gibi kurslar, birçok ülkelerde istihdam da dahil

olmak üzere) ise yerel yönetimlere önemli görevler yüklenmektedir (Daoudov 2015: 4). Bu noktada aşağıda şekil 3’de bize yerel yönetimlerin yetki alanlarını göstermektedir.

Kaynak: Daoudov 2013, akt. Daudov 2015

Şekil 3: Yerel Yönetimlerin Yetki Alanı

2.3.3. Suriyeli Göçmenlerle İlgili Yapılan Akademik Çalışmalar, Raporlar ve Çalıştaylar

2011 yılı itibarıyla Türkiye’ye gelen Suriyeliler genel anlamda geçicilik ve kalıcılık ekseninde ve misafir söylemi çerçevesinde ele alınmıştır. Ancak bu tanımlamanın hukuki bir karşılığı bulunmadığı için Suriyelilerin durumu belirsizliğini korumaktadır. Suriyelilerin varlığı üzerine yürütülen çalışmalar genel olarak insani yardımlar, barınma, eğitim, sağlık hizmetlerinden faydalanma ve hukuki durumları gibi temel yaşam koşullarının iyileştirilmesi üzerine odaklanmıştır (TTB 2014; AFAD 2013; AMNESTY 2014 akt Yaman 2016: 96). Yapılan çalışmalar, raporlar vb. akademik camia tarafından yapıldığı gibi süreç içerisinde yer alan kurum, kuruluş ve STK’lar tarafından da yapılmıştır.

Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum 2014 adlı çalışma Suriyeliler konusunda yapılan en kapsamlı ve ses getiren çalışmalardan biri belki de ilkidir. Çalışma Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO tarafından Nisan 2011’den bu yana, ülkelerinde ortaya çıkan çatışma ortamı, ardından iç

savaştan kaçarak “açık kapı politikası” çerçevesinde Türkiye’ye sığınan ve kendilerine “geçici koruma” sağlanan, Ekim 2014 itibarı ile sayıları 1 milyon 650 bini aşan Suriyelilerin Türkiye’deki toplumsal kabul ve uyumu konusunu ele alan kapsamlı bir çalışmadır. Araştırmada, hem Suriyelileri hem de Türk toplumunu anlamaya ve sağlıklı kamu politikalarının geliştirilmesi için öngörülerde bulunmaya çalışılmıştır. Çalışma çerçevesinde Türkiye’deki Suriyelilerin mevcut durumu, nitelikleri, memnuniyet düzeyleri, sorunları ve kalıcılık konusundaki yaklaşımları; bununla eş zamanlı bir biçimde Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılar konusundaki düşünceleri, beklentileri ve sorunları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın en önemli arayışlarından birisi de sığınmacılar konusundaki sürecin nasıl yönetildiği ve neler yapılacağına ilişkin olmuştur. Türkiye’de krizin iyi yönetilmesi bakımından iki önemli hususun mutlaka değerlendirilmesi gerektiği de bu araştırmada dile getirilmektedir. Bunlardan birincisi, sağlıklı bir süreç yönetimi için kayıtlamanın olmazsa olmazlığı; diğeri ise Suriyeliler için hem geçicilik hem de kalıcılığa yönelik eş zamanlı stratejilerin geliştirilmesi gerekliliğidir. Türkiye’deki Suriyeliler konusu, bugün Suriye rejimi yıkılsa bile Türkiye’nin önümüzdeki on yıllarını etkileme potansiyeli olan bir konu olarak ele alınmak zorundadır. Yani politikaların “*Suriyeliler krizin bitimiyle yakın zamanda evlerine dönecekler*” varsayımı ile “*kriz uzayacak, bitse bile Suriye’deki ortam ya da Türkiye’deki cazibeden dolayı ciddi bir Suriyeli nüfus Türkiye’de kalacaktır*” varsayımı arasında bir noktada, her ikisinin de dikkate alındığı kısa-orta ve uzun vadeli stratejilerle geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye’deki toplumsal kabul düzeyinin, yaşanan bütün sorunlara rağmen olağanüstü yüksek düzeyde gerçekleştiği, ancak bunun kırılğan olduğu, sürdürülebilir olması için sürecin iyi yönetilmesi, “geçicilik” kadar “kalıcılık” stratejilerinin de acilen yapılması ve toplumun bilgisine ve desteğine sunulması gerektiği, bu araştırmanın en önemli bulgularındandır. Kısmen korumasız olan 911 km’lik sınır boyunca sürekli denetim yapma imkânı neredeyse imkânsızken, var olan Suriyeliler kadar yeni gelecekler için de önlemler alınması gerekmektedir(2014).

Erdoğan ve Ünver’in Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) adına hazırladığı rapor 23 Kasım 2015 Türk iş dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerileri adlı raporda Türkiye’de ekonomik bakımdan güçlü 18 kentte iş çevrelerinden 134 kanaat önderi ile yarı yapılandırılmış mülakat formu üzerinden yüz-yüze yapılan (derinlemesine) görüşmeler oluşturmaktadır. Bu görüşmeler İstanbul, İzmit, Bursa, Ankara, Konya, Kayseri, Malatya, Gaziantep,

Şanlıurfa, Hatay, Adana, Kahramanmaraş, Mersin, İzmir, Antalya, Muğla, Denizli ve Van’da gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde kullanılan 18 soruluk yarı-yapılandırılmış mülakat formunun yanı sıra, görüşülen kişinin ve kurumun ilave ettiği diğer hususlar da not alınmıştır. Çalışmada değinilen durumlar özetle şöyledir: Türkiye’deki Suriyelilerin yaşadıkları en ciddi sorunlardan birisi eğitim alanındadır. 1,2 milyon 18 yaş altındaki çocuk ve gençlerin içinde 600 binin üzerinde okul çağında çocuk bulunmaktadır ve bunların çok küçük bir bölümü eğitim alma imkanına sahiptir. Türkiye’deki 700 bini aşkın 18 yaşın altındaki genç Suriyeli nüfusun başta eğitim alanı olmak üzere Türk toplumuna ve ekonomisine uyumu çok ciddi bir çalışmayı ve mali kapasiteyi gerektirmektedir. Türkiye’deki Suriyelilerin kayıtlamasında yaşanan aksaklık, bundan sonra yapılacak çalışmaları da olumsuz etkileyecektir. Bütün kayıt sisteminin yeniden gözden geçirilmesi ve özellikle de Suriyelilerin niteliklerinin ayrıntılı olarak ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu tür bir çalışma sonrasında Türkiye’nin sektörel ve bölgesel iş analizleri yapılarak, açık işyerlerinin ve yeni potansiyel alanların tespiti gerçekleştirilebilir. Yani kapsamlı-entegre bir plan dahilinde istihdam imkanı yaratılmaması halinde, Türkiye’deki Suriyelilerin Türk ekonomisi ve hatta Türk sosyal yapısının dengelerini bozma ihtimalinin çok yüksek olacağı açıktır. Türk iş dünyasına yön verenlerin- istisnalar dışında- hemen hepsi, Türkiye’deki mevcut Suriyelilerin çok ciddi bir bölümünün Türkiye’de kalıcı olduğunu, buna yönelik politikalar geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Türkiye’deki Suriyeliler konusunda güvenilir ve ayrıntılı bir kayıtlama için daha önce kayıtlananlar da dahil olmak üzere yeni bir çalışma yapılmalıdır. Bu aynı zamanda bir “nitelik-vasıf” çalışması şeklinde tasarlanmalı, böylece gelecekte Türkiye’de kalması neredeyse kesinleşen 2 milyonu aşkın kişinin Türk sosyal sistemine, eğitimine ve ekonomisine nasıl entegre edileceği hususunda zemin hazırlanmalıdır. Türkiye’deki Suriyeliler konusunda gerçeklikle yüzleşmeli ve kalıcılıklarının artık neredeyse değişmeyecek bir durum olduğundan hareketle kapsamlı uyum politikalarına geçilmelidir. Bunun için stratejik kararın en üst seviyede alınması gerekmektedir. Konuyla ilgili her bir kurumun ortaya koyduğu pek çok çaba ve çalışma, ortak stratejik karar eksikliği nedeniyle yeterince entegre ve etkili olamamaktadır. Her ne kadar yasaya göre “geçici koruma altındakiler” gibi bir statü tanımlanmış olsa da Türkiye’deki sığınmacıların en ciddi sorunu gerçekliğe tekabül eden “misafirlik” gibi içinde neredeyse hiçbir hak içermeyen bir “statüsüzlük” durumudur. Sorunun çözümü için Geçici Koruma Yönetmeliği hükümlerine işlerlik kazandırılarak, uygulama sonuçları gözlemlenmeli ve buna göre politikalar belirlenmelidir. Çalışma hakları

konusunda yerel halkı mağdur etmeden sektör ve bölge analizine dayalı açık işlere yerleştirmede daha hızlı davranmak gerekmektedir. Aksi halde mevcut durumdan kaynaklanacak pek çok sorun sadece Türk ekonomisini değil, toplumun yapısını da olumsuz etkileyebilir. Kayıt dışı çalıştırma, sigortasızlık, çocuk işçiliği, çalışma haklarının uygulanmaması gibi konular hem insani, hem de uluslararası yükümlülüklerimiz bakımından da üzerinde önemle durulması gereken hususlardır (2015). Şeklinde özetleyebiliriz.

Türk toplumu Suriye göç sürecinin ilk başlarında hazırlıksız yakalandığı için toplum olarak toplumun her kesiminde bir acemilik, tecrübesizlik söz konusuydu. Bunu İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM) tarafından Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler için yaptıkları çalışmalar ile ilgili 2013 yılında: “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Haklarının Korunması ve Yaşam Koşullarının Arttırılmasında Rol Alan STK’ların Üç Sınır İlindeki Çalışmalarıyla ilgili Örnek Durum Analizi” başlıklı çalışmanın bazı bulgularından görmekteyiz. Çalışma Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis illeri illerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar üç ilin birbirine komşu olması, ekonomik gelişmişlik, etnik ve dini dokular açısından farklılıklar da göstermesi nedeniyle üç ilin seçiminin isabetli olduğunu düşünmüşlerdir. Araştırmanın hedef kitlesini Suriye mülteci krizinin Türkiye’deki boyutu ile ilgili çalışmalar yapan uluslararası, ulusal (Türk) ve yerel STK’lar oluşturmuştur. Niteliksel bir çalışma olan bu çalışmada katılımcıların önemli bir bölümünü Suriyeli mültecilerle ilgili çalışmalar yapan STK’ların alan temsilcileri olmuştur. Çalışma derinlemesine mülakat ve katılımcı gözlemleri şeklinde yürütülmüştür. Çalışma ile birçok bulguya ulaşılmıştır. Ancak bulgular kısmında dikkat çekici olanlar: İlk olarak: Türkiye’deki STK’lar, birbirlerinden ilkesel olarak ayrıştıklarından, faaliyetlerini birbirlerinden habersiz yürütüyorlar. Bilgi paylaşımı, kaynakları bir araya getirme gibi konularda büyük bir koordinasyon eksikliğinin mevcut olduğu bulgusudur. İkinci olarak; araştırma yapılan üç ilde ve Türkiye genelinde bu krizde rol oynayan ulusal STK’ların daha çok bireysel çabalarıyla yara sardıkları gözlenmektedir. Çoğu STK’nın, bir genel stratejisinin, bir planının bulunmadığı görülmüştür. Üçüncü olarak konuşulan mültecilerin çoğu, kentlerde kendilerine sunulan imkanlardan habersizlerdir. Bilgi onlara, gönüllü kişilerin çabasıyla ulaştırılıyor ve kulaktan kulağa yayılıyor. Valiliklerin, belediyelerin, STK’ların yerel olarak sağladıkları hizmetlerin medya ve diğer iletişim araçlarıyla, kent ve kırsal bölgelere yayılmış insanlara duyurulması acil bir ihtiyaç olarak ifade edilmektedir. Son

olarak ise; İnsan kaynaklarının niteliği açısından, STK'ların çalışanları genel olarak insani yardım ve mülteci sorunları konusunda herhangi bir eğitim almamış durumdadır (İGAM 2013).

Suriyeli göçmen çocukların eğitim konuları oldukça önemli ve üzerine durulması gereken bir konudur. Sakız'ın (2016) çalışmasına göre Suriyeli çocukların eğitimi üzerine geliştirilen bütünleştirici model önerisi kapsamında Güneydoğu Anadolu'da son 4 yılda yoğun Suriyeli göçü alan iki şehirde 18 okul müdürü ile yapılan çalışmada bütünleştirici bir eğitim modelinin oluşturulmasının açısından okullarda olumlu tutum ve düşüncelerin geliştirilmesi, okullar yapısal destekler verilmesi ve toplumsal kabul düzeylerinin artmasıyla yakından ilişkili olduğu bulunmuştur (2016).

Hassas grupların durumu göçmen bireyler içerisinde ayrıca ele almayı gerektiren bir konudur. Zira bu gruplar birçok yönüyle genel mülteci ya da göçmen kimliğine ait bir durum sergilese de çoğu zaman genel durumdan çok farklı bir görüntüyü yansıtmaktadırlar. AFAD'ın Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar (2014) adlı araştırması Suriyeli hassas gruplardan olan göçmen kadınlar üzerinden yapılmıştır. Bu araştırma, Suriye'deki iç karışıklıklar nedeniyle ülkemize gelerek geçici barınma merkezlerinde veya kendi imkânları ile barınma merkezleri dışında ikamet eden Suriye vatandaşlarının ihtiyaçları, sorunları, memnuniyet düzeyleri ve geleceğe ilişkin beklentilerinin belirlenmesi amacıyla nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bazı bulgularına bakıldığında: Suriyeli kadınlar ülkedeki iç karışıklık ve çatışma ortamı nedeniyle genel olarak çok olumsuz şartlardan gelmekte ve bu olumsuzlukların etkisinde, tamamen farklı bir ortamda yaşamaktadırlar. Büyük travmaların yaşandığı buna benzer ortamlarda misafirlerin çeşitli psiko-sosyal ihtiyaçları olacağı mutlaklıdır. Araştırmada elde edilen önemli bir veride: Suriyelilerin kadın olsun erkek olsun psikolojik danışma talebiyle hastanelere neredeyse hiç başvurmadıkları konusudur. Suriyeliler ne kadar sıcak bakmasalar da, psikolojik ve psikiyatrik desteğe ihtiyaçları olduğu ise tüm yetkililerce tespit edilmiş durumdadır. Yine de psikologla görüşmek isteyen çok fazla kişi olmadığı tespit edilmiştir. Kültürel olarak psikologla görüşmek Suriyeliler arasında pek tercih edilmemektedir. Özellikle psikolojik ihtiyaçlar, yapılan bazı anket sonuçlarına bakarak görülebilmektedir (2014).

Ekonomi ve istihdam konuları istisnasız her göç sürecinin önemli konularından biridir. Suriyeli göçmenlerin durumları üzerine yapılan birçok çalışmada bu noktaya

eğilmiştir. Gaziantep Ortak Akıl Platformu'nun Mart 2014'de yayınladığı "Suriyeli Misafirlerle İlgili Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı raporda dört konuya dikkat çekilmiştir. Bunlar "güvenlik", "sağlık", "ekonomi" ve "eğitim"dır. Ekonomi başlığı altında çarpıcı önerilere yere verilmektedir. Burada 'Suriye'de yaşanan olaylar nedeniyle, ülkemiz ile Suriye arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler, son üç yılda büyük oranda bozulmuş olsa da, Türkiye ve Suriye arasındaki ticaretin devam ettiğini söylemek mümkündür. Savaşa rağmen Suriye'de ekonomik hayatın ve ticaretin devam ediyor olması bunun temel nedenidir. Nitekim Gaziantep'in Suriye'ye ihracatı 2010 yılında 133 milyon dolar iken 2013'te 278 milyon dolar olmuştur. Bu artışın temel nedeni, Gaziantep üzerinden Suriye'ye giden insani yardımlardır' ifadesine yer verilmekte ve 'Suriyeli sığınmacılar çalışma hayatına dahil edilmeli' görüşü dile getirilmektedir. Raporda 'çalışma izni verilmediği takdirde, hükümet, yerel yönetimler, STK'lar ve bölgedeki halk olarak ülkemize ve ilimize sığınanların ihtiyaçlarına cevap verme çalışmaları ne ölçüde sürdürülebilir ve yönetilebilir?' sorusu gündeme getirilmekte ve bu sorunun çözülmemesi halinde önemli sosyo-ekonomik problemlerin ortaya çıkma olasılığından söz edilmektedir. Rapora göre, Suriyelilerin yaklaşık %10'u işgücüne katılmaktadır. Gaziantep'te ciddi manada bir Suriyeli işgücü girdisi bulunmaktadır. Serbest meslek mensubundan niteliksiz işçisine kadar geniş bir yelpazede bulunan Suriyeliler, işverenler tarafından hem vicdani duygular, hem de işgücüne olan ihtiyaçlarından dolayı zaman zaman kayıt dışı olarak çalıştırılmaktadır. Kayıt dışı uygulamalar, Suriyeli sığınmacıların düşük ücretle ve güvencesiz şartlarda çalıştırılması tehlikesini de artırmaktadır. Ülkemizin en hızlı büyüyen illeri arasında bulunan Gaziantep'te özellikle tarım, tekstil, inşaat ve imalat gibi bazı işkollarında, Suriyelilere iş imkanı sağlayacak bir potansiyel bulunmaktadır. Bu kapsamda, çalışma barışı bozulmadan yasal çerçevede Suriyelileri geçici süreli çalıştırmanın yolları bulunmalıdır. Ancak Türkiye'nin bu konuda yaptığı 7,6 milyar dolarlık mali harcamanın ekonomiye etkilerinin de ayrıca tartışılması gerekmektedir (2014).

Ekonomik temelli bir başka çalışmada: Arslan ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında Gaziantep ilinde Suriyelilerin ekonomik ve toplumsal yansımaları üzerinde durulmuştur. Çalışma kapsamında 385 göçmen ile çalışılmıştır. Katılımcıların %46'sı kadın, %54'ü erkektir. Katılımcıların %25,9'u işsiz olduğunu bu oran içerisinde kadınların işsizlik oranının %22 civarındayken erkeklerin işsizlik oranının %29 olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların gelirleri konusundaki sorulara

yalnızca %4'ü 1000 TL üzeri geliri olduğunu bildirmiştir.%68,6'sı ise gelirinin 501-750 lira arasında şeklinde göstermiştir. Katılımcıların yaşam standartlarının Suriye'ye göre değişimi sorulduğunda %51,16'sı bu değişimin kötü yönde olduğunu ve standartlarının düştüğünü ifade ederken, %13,76'sının daha iyi durumda oldukları ifade edilmiştir. Geçimlerini kendi kazandıkları paraların dışında %56.88'i kamu yardımları ile geçindiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılara neden Gaziantep'te yaşamayı seçtikleri sorulduğunda %53,7'si Suriye'ye yakın bir konumda olmasını neden göstermiştir. Katılımcılara ayrımcılığa maruz kalma durumu sorulduğunda %78'inin ciddi olarak ayrımcılığa maruz kalmadığını %22'sinin her zaman ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirttiği görülmüştür. Gaziantep'te yaşadıkları en önemli sorunun %27 ile işsizlik %22 ile konut kiralarında yükseklik olduğunu bildirmişler. Bunları %9,3 ile eğitim,%8 ile sağlık sorunları takip etmiş son olarak toplumsal baskı konusunda sorun yaşayanlar ise %4,6 olarak belirtilmiştir (2017).

Süreç içerisinde göçün yönetilmesi konusu da başlı başına bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada: “Kopuş”tan ‘Uyum’a Kent Mültecileri Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği” Ocak 2017’de Erdoğan tarafından hazırlanmıştır. Bu araştırma, özelde İstanbul, genelde ise bütün Türkiye’de belediyelerin mülteciler konusundaki çalışmalarını, süreç yönetimini, karşılaşılan sorunları, mevzuattan kaynaklanan kısıtlılıkları ve çözüm önerilerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Her ne kadar çalışmanın alan çalışması İstanbul’da yürütülmüş olsa da, belediyelerin konuyla ilgili karşılaştıkları sorunların son derece benzer olduğu, çözüm önerilerinin de bütün belediyeler için gerekli ve geçerli olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de yaşayan kent mültecileri konusunda yapılan en kapsamlı çalışma olan “Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği başlıklı araştırma, sadece İstanbul’u değil, aslında bütün Türkiye’deki yerel yönetimlerin görünümünü ortaya koyma amacındadır. Yapılan alan çalışması ve bugüne kadar ortaya çıkan çalışmalardan hareketle şu politika önerilerinin öncelikli olarak vurgulanması gerektiği düşünülmektedir: Belediyelere mülteciler konusunda daha iyi bir hizmet verebilmeleri için; tercüman, psikolog, sosyal hizmet uzmanı vb. kişileri istihdam imkânı sağlanmalıdır. İkinci olarak: Hem ulusal hem de yerel düzeyde, mülteciler genellikle daha çok yoksul bölgeleri tercih etmektedirler. “Yoksulun yoksula desteği” daha kolay olabilmektedir. Ancak bu durum zaten dezavantajlı olan bölgelerin daha da mağdur olmasına neden olmaktadır. Bu konuda

mültecilerin iradesine muhalif biçimde olmasa da dengeli dağılımlar için teşvik unsurları geliştirilmelidir. Üçüncü olarak: Çok Amaçlı Toplum Merkezleri son derece önemli bir işlev üstlenmektedir ve sayıca artırılmalıdır. Toplum merkezlerinin, belediyeler ve Kızılay işbirliğinde yapılandırılması, hem daha çok verim alınabilmesi hem de güvenlik risklerinin azaltılması bakımından daha uygun olabilir. Dördüncü olarak: Çalışmadaki bir başka vurgu mültecilerin aynı bölgelerde yoğunlaşmalarından kaynaklanan bir gettolaşma eğilimi mevcuttur. Bu bakımdan belediyelerin daha aktif biçimde kaynaştırma çalışmaları yapması konusunda yasal ve idari düzenlemeler ile teşvikler artırılması yönündedir. Beşinci olarak: Belediyeler, mülteciler konusunda uluslararası kurumlardan kaynak alma konusunda en şanslı kurumlardır. Ancak ulusal ve uluslararası kaynaklardan fon bulma ve proje yazımı konularında belediyelere eğitimler verilmeli ve belediyelerin, proje bazlı fonlara başvurmaları teşvik edilmelidir. Bir başka değinilen husus yerel hizmetlerde mültecilerin karar ve uygulama süreçlerine dâhil edilmesi gerekmektedir. Artık birlikte yaşadığımız Suriyelilerin de ihtiyaç, öneri ve endişelerine önem verilmelidir. Bu konuda hem yasal hem de idari düzenlemeler yapılması gerekebilir. Son olarak başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlerin bu süreç içinde mültecilere hizmet sağlarken yerel halk ile mülteciler arasındaki potansiyel gerilimleri engelleyecek çalışmalar yapması da son derece önemlidir. Yerel uyum konusunda belediyelerin ortaya koyacağı performans, genel uyumu doğrudan etkileyecektir. Sosyal içerme hedefli çalışmalar, sosyal çatışmalarla baş edebilme kapasitesinin geliştirilmesi bakımından son derece değerlidir (2017). Şeklinde önerilerde bulunulmuştur.

Göçmenlere yönelik önemli bir çalışma alanı da uyum ve entegrasyon konusu olmuştur. Bu noktada İGAM'ın (2017) "Türkiye'de Mültecilerin Entegrasyon Seviyesinin Ölçülmesi" adlı çalışma başta Suriyeli mülteciler olmak üzere çeşitli uyruklardan 3 milyondan fazla mültecinin yarattığı baskı altındaki Türkiye'de *fili* mülteci uyumunun değerlendirilmesi amacıyla başlatılmıştır. Araştırmanın başlıca hedefi, entegrasyon seviyeleri ile ilgili uluslararası alanda karşılaştırılabilir veriler ve araçlar sağlayarak, halihazırda Türkiye'de olan 3 milyon Avrupa dışı göçmen ve sığınmacıya verilen desteği iyileştirmektir. Bu doğrultuda, mültecilerin durumu ve mültecilerin Türkiye'deki sisteme entegrasyonuna yönelik ihtiyaçlarla ilgili olarak deneyimlerini ve gözlemlerini paylaşmak suretiyle araştırmaya katkıda bulunmak üzere 4 pilot ilden (İstanbul, Kayseri, Sakarya ve Şanlıurfa) 50'ye yakın uzmanla irtibat

kurulmuştur. Mülteci entegrasyon konusu ile ilgili genel yasal ve operasyonel durumu değerlendirmek üzere, uzmanlardan 10 farklı entegrasyon alanından 153 soruyu yanıtlamaları istenmiştir. Her uzman, kendi masa başı araştırmalarına ve sahadaki doğrudan gözlemlerine göre - uzmanlık alanları ile ilgili - bir dizi soruyu yanıtlamaya çalışmıştır. Devamında veri toplama adına: 4 pilot ilde 155 mültecinin katıldığı 16 odak grup toplantısı yapılmış ve mülteci uyumu hakkındaki görüşleri alınmak üzere dört (İstanbul, Kayseri, Sakarya ve Şanlıurfa) pilot ildeki uzmanlar ziyaret edilmiştir. Araştırma entegrasyonun çok boyutlu olduğu tam bir entegrasyon için birtakım başlıklar altında sonuçlarının ele alınacağı ve araştırmaya dair sonuçların ana başlıklar ve alt alanlara dair araştırma bulguları şu başlıklarla ifade edilmiştir: **1) Genel şartlar** (kabul koşullarının entegrasyona etkisi; ana akımlaştırma), **2) Hukuki Entegrasyon** (aile birliği ve aile birleşimi; ikamet; etkin vatandaşlığa erişim), **3) Sosyo-Ekonomik Entegrasyon** (barınma; çalışma; yaşam boyu öğrenme), **4) Sosyo-Kültürel Entegrasyon** (çocukların eğitimi; dil öğrenimi ve sosyal oryantasyon; toplumlara kaynaştırmak ve katılımı teşvik) (2017).

Türkiye’de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal Uyum ve Psikososyal Destek Çalışmaları Koordinasyon ve Planlama Çalıştayı 2016 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca (yeni adıyla Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) gerçekleştirildi. Çalıştayda Suriyeli göçmenlerin durumu toplumsal bağlamda Suriyeli göçmenlerle ilgili olan kamu, akademi ve sivil toplumdan katılan katılımcılarla gerçekleştirildi. Sonuç olarak: Barınma, sağlık, eğitim, iş ve istihdam, ruhsal-toplumsal hizmetler, çocukların korunması, aile ve kadının korunması, haklara erişim aracılığı ile psiko-sosyal destek ve sosyal uyum süreçlerinin gerçekleştirilmesi adına eylem planları oluşturulmuş ve paydaşlar belirlenmiştir (2016).

Gelen Suriyeli göçmenlerin içerisindeki yükseköğrenim çağındaki bireylerin durumu da Önemli bir konu olarak birçok çalışmada ifade edilmektedir. Bunlardan biri: Göç ile gelen Osmaniye Korkut Ata Üniversitesine gelen Suriyeli üniversite öğrencilerinin uyum ve toplumsal kabul süreçlerine ilişkin Sezgin ve Yolcu’nun (2016) çalışmalarında 11 Suriyeli öğrenci nitel çalışma olarak yapılan bir çalışmadır. Çalışmanın en dikkat çekici teması toplumsal kabul süreçlerine yönelik yöneltilen soruların oluşturduğu başlıktır. Bu konuda yerli halk ile büyük sorunlar yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Ancak yerel halkın onları “ülkelerinden kaçan” kişiler olarak görmesi rahatsızlık vermektedir (2016).

Suriyeli göçmen ve göç üzerine ifade ettiğimiz bu çalışmalar gibi birçok çalışma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Çıkan sonuçlar varılan tespitler birçok çalışma açısından ortak sonuçları çıkarmaktadır. Bu sebeple alanda yapılmış başka önemli çalışmaları daha kısa şekilde vermeye çalışacağız.

MAZLUMDERİN, Türkiye’de Suriyeli Mülteciler - İstanbul Örneği- Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler (2013) adlı raporu da Suriyeliler konusunda yapılan diğer raporlardan ve akademik çalışmalardan farklı bir sonuç sunmamıştır (2013).

USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu)’ın 2013’de Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik adlı çalışmadır. Bu çalışmada alanda yapılan diğer benzer çalışmalar gibi benzer durumları ifade etmiştir (2013).

Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi’nin Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu 2016 Suriyeli göçmenlerin durumlarına ilişkin genel durumları ele alırken hukuki yönü öne çıkaran bir rapordur. Bulgular ve değinilen konular oluşturulan birçok çalışma ile tutarlı sonuçları ifade etmektedir (2016).

SETA(Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı) 2015’de Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri adlı raporunda hukuki yön ağır basmakta ve diğer bu tarz çalışmalar ile benzerlik göstermektedir (2015).

Türk Tabipleri Birliği: Savaş, Göç ve Sağlık (2016) adlı raporu sağlıksal yönü ortaya çıkarmakta ve incinebilir grupların kadın ve çocukların durumuna değinmektedir (2016).

Yapılan bu çalışmalar Türkiye’nin göç süreci içerisinde yer alan akademik camiası, kurumları, kuruluşları, meslek örgütleri ve STK’ları tarafından yapılmış ulusal çalışmalardır. Bununla beraber başta BMMYK olmak üzere birçok uluslararası örgütte çeşitli çalışma, plan ve öneri ile sürece katkı sunmaya çalışmışlardır.

Yerli Halkın Göçmen Algısı

Zaman içerisinde Türkiye’de gelen göçmenlerle göç konusunda kalıcı bir nüfus oluşmuş özellikle son olarak gelen Suriyeli göçmenlerle bu nüfus önemli bir boyuta ulaşmıştır. Nüfusun artması gerek göçmenler gerek yerel halk açısından birtakım sorunlar oluşturmuştur. Bu sorunlar zamanla hem göçmenler açısından hem yerel halk

açısından çeşitli algılar oluşturmuştur. Yerleşik ve yerli halklar için göç, genellikle göçmen halkların algılanan “farklılıkları” ile karşı karşıya kalmasına yol açmakta, bu da işgücü piyasalarında, konut, eğitim veya sosyal yardımlarda daha fazla rekabetin algılanmasına yol açmaktadır (Clarke ve Garner, 2005, akt. Cox ve Geisen 2014). Nüfusun giderek artmasıyla özellikle iş kaybı ve bunun neticesinde gelir kaybı gibi durumların yaşanması söz konusu olup buna ilaveten, toplumların zihninde göçmenlerin başta sosyal güvenlik hizmetlerine yük getirmesi ve kamu hizmetlerini aksatması düşüncesi hâkim olabilmektedir (Akıncı, Nergiz ve Gedik 2015: 67).

Mülteci-ev sahibi toplum ilişkileri, mültecilerin göç sonrası deneyimlerine yardımcı olan ya da engelleyen bir atmosfer yaratabilir (George 2003, akt. George 2012). Göçmenlik öncesi yaşadıkları travma sonrası deneyimlerden daha önce hayatta kalan mülteciler, yeniden yerleşim döneminde güvenli olma duyguları da dahil olmak üzere genellikle sıkıntı çekmektedir. Zorlu göç deneyiminden sonra, mültecilerin yeni toprağa ya da topluma karışık hislerle yaklaştıkları görülmektedir (Cummings vd. 2011; Finklestein ve Solomon 2009, akt. George 2012).

Bu bakımdan Suriye özelinde yerli halkın göçmen algısını belirleyen mekanizma; göçmenlerin buldukları illerde yaşadıkları ayrımcılığa maruz kalma, sosyal dışlanma, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, ötekileştirme, kayıt dışı çalışma, yoksulluk gibi sorunlar toplumda yerli halkın göçmenlere yönelik algılarının büyük ölçüde olumsuz olarak sayılan bu sorunlarla süregelen haline gelen bir mekanizma haline geldiğini söyleyebiliriz (Ünal 2014). Bu konuda yapılmış çalışmalara baktığımızda;

Saçan ve arkadaşları (2017) Aydın ilinde Suriyeli göçmenlere yönelik algılar üzerine yaptıkları çalışmada; halkın algısının genel manada olumsuz olmasına karşın katılımcıların %42.52'sinin ülke düzeni açısından sorun çıkarmadıkları sürece gelmeleri konusunda olumlu ifadeler kullandıklarını belirtmiştir. Göçmenler konusunda kararsız olduklarını bir yandan onlara yardım etmenin doğru olduğunu diğer yandan bazı endişelerin buna engel olduğunu ifade etmişlerdir (2017).

Bakan ve arkadaşlarının (2016) Kahramanmaraş'ta göçmenlerin kendi sosyal yaşamlarına yönelik algıları çalışmasında Suriyeli göçmenler genel olarak kendilerini buldukları ortamda güvende hissettiklerini belirtmişler ve ülkemizden umdukları desteği gördüklerini ifade etmişlerdir (2016).

Bu çalışmalar sonucunda varılan sonuçlara baktığımızda özellikle son dönemde gelen büyük dalga Suriyeli göçmenlerle birlikte Türkiye’de yabancı göçmen ya da öteki algısının her ne kadar toplumsal kabullerinin yüksek olduğu görülse de sorunlu olabileceği düşünülmektedir (Ünal 2014).

Türkiye Cumhuriyet döneminde büyük göçler almış bu göçler özellikle balkanlardan gelen Türk soylu bireylerden oluşmaktaydı. Bu göçler neticesinde çok fazla sorun yaşanmamış ve birçok göçmen Türkiye’ye gelerek kalıcı olarak yerleşmiştir. Bu göçlerde sorun yaşanmamasının nedeni gelen göçmenlerin ortak bir kökten geliyor olması olarak ifade edilmiştir (Ünal 2014; Kümbetoğlu 2003).

Sonuç olarak gelen Suriyeliler açısından durumu ele aldığımızda ötekileştirme pratiğinde tekrar tekrar belirtilen toplumsal kabul yüksek olmasına karşın çatışma ve dışlanma gelenlerin, farklılıklarının marjinalite içerdiği şeklindeki söylemlerin oluşması ile şekillenmiştir (Gürer 2007, akt. Ünal 2014). Bu durumun Suriyeli göçmenler açısından kalış süreleri uzadıkça ve günlük yaşamda çeşitli hizmetlerde aksaklıkların yaşanmasıyla toplumsal kabulün aşınması neticesinde oluştuğu görülmektedir (Erdoğan 2018b; Deniz, Ekinci ve Hülür 2016a). Bunların örneklerini de zaman zaman medya aracılığı ile görmekteyiz (Özdemir 2017).

2.4. Sosyal Sermaye Kavramı

Genel anlamda sosyal sermaye, sosyal ilişkilerin ekonomik veya ekonomik olmayan üretimini kolaylaştırabileceği düşüncesidir (Paxton 2002). Kavram sosyolojiden iktisada birçok bilim alanının konusuna giren interdisipliner bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Akkaş ve Tekir 2013; Erselcan 2009; Bönisch vd. 2013; Adler ve Kwon 2002). Topluluk halinde yaşama duygusu gelişmiş olan insanoğlu günlük yaşamın getirdiği yükü tek başına yüklenmek yerine toplum mekanizmasını kullanmayı daha uygun görmüştür. Bu açıdan aidiyet duygusu ekseninde altından kalkamayacağı iş ve durumları aidiyet hissettiği grup ya da grupların desteğiyle elemine etmeye çalışmaktadır (Töremen ve Ersözlu 2010). Sosyal sermaye kavramı ise yapmaya çalıştığımız bu yalın tanımın kavramsallaşmış hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Field’e göre (2008) sosyal sermayenin özeti iki kelimedede kendini göstermektedir ”İlişkiler Önemlidir”(2008). İnsanlar birtakım iletişim yollarıyla birbirlerine bağlanmaktadır ve ortak değerleri bu iletişim ağları aracılığıyla birbirleriyle paylaşırlar. Bu iletişim ağları bir kaynak oluşturmaları nedeniyle bir yerde, bir sermaye oluşumu olarak

görülebilmek. İnsan doğası gereği birliktelikler ve ağlar oluşturmada, böylece hayatı kolaylaştırma ve sürdürülebilirlik adına bu ağlar ile var olmaktadır (Aydemir 2011; Ekinci 2010). Burada değinilmesi gereken bir başka husus sosyal sermayenin geri dönüşümü mümkün olan bir kaynak yatırımı olarak görülmesi durumudur (Polloni vd. 2001; Anık 2011). Dönüştürebilmek sosyal sermayenin önemli özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar ağlara ve kurumlara girerek sosyal sermayeye erişirler ve ardından toplumdaki konumlarını iyileştirmek veya sürdürmek için onu maddi kaynaklara dönüştürürler (Massey ve Zenteno 1998). Devrede bilinmesi de sosyal sermayenin bir başka özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal sermaye bir yerde toplumsal yapıda konum alma olarak ifade edilmektedir. Bireylerin bu konum alışlarının ise toplumsallaşma sürecinde, ailelerinden devraldıkları bağları ve eğitim gibi formel kurumlardan edindikleri sermayelerine göre değiştiğini ve şekillendiğini ifade etmektedir (Aydemir 2011).

Ayrıca bu durumdan sosyal sermayenin sosyal inşa konusunda kilit bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada sosyal sermayenin topluma bir bütünlük oluşturma konusunda önemli yapı taşlarından biri olduğu görülmektedir. Bu bütünlük toplumu oluşturan tüm bileşenler tarafından oluşturulmaktadır. Bu bağlamda sosyal sermaye toplumun içsel, sosyal ve kültürel bütünlüğünü insanlar arasındaki etkileşimi yöneten norm ve değerleri ve bunların içinde gömülü olduğu kurumları anlatmaktadır. Bu yönüyle sosyal sermaye toplumları bir arada tutan bir tutkal olarak ifade edilmektedir (Fine 2011: 258-259, akt. Kitapçı 2017: 15). Putnam (1993a; 1995) sosyal sermayenin kapsamı ve araştırma alanlarını dokuz farklı alanda gruplandırmıştır (Akt. Woolcock ve Narayan 2000:5).

- ✓ Aile ve Gençlik Davranışları,
- ✓ Okul ve Eğitim-Öğretim,
- ✓ Toplumsal Yaşam,
- ✓ Çalışma Hayatı ve Organizasyonlar,
- ✓ Demokrasi ve Yönetim,
- ✓ Kolektif Eylemler,
- ✓ Çevre ve Halk Sağlığı,
- ✓ Suç ve Şiddet,
- ✓ Ekonomik Gelişmeler.

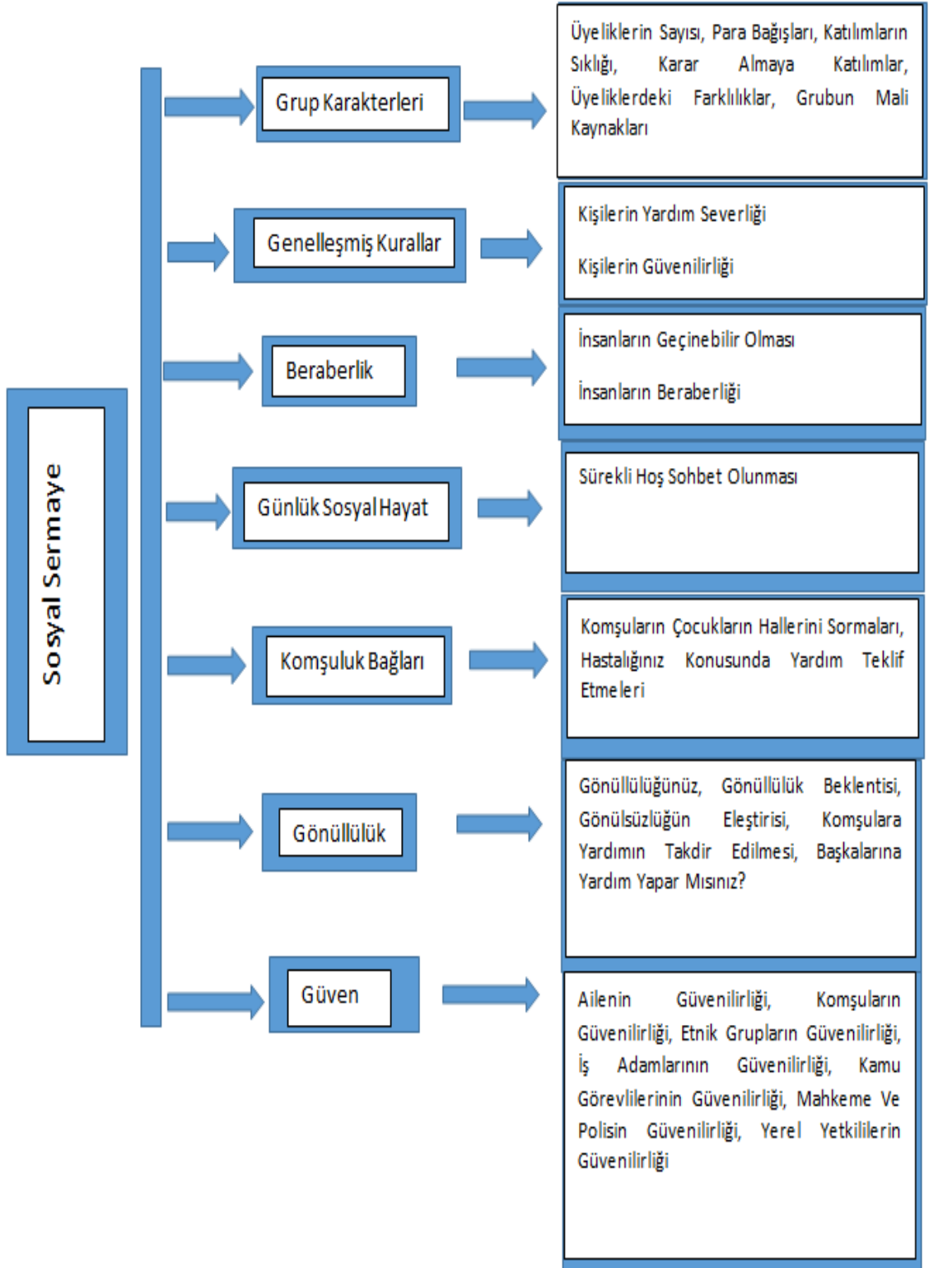
Şeklinde sıralamıştır bu başlıkların büyük kısmının bir yerde göç ve göçmenlik konuları ile ortak paydalarda buluşan başlıklar olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Adler ve Kwon'a göre (2002): Sosyal sermaye araştırmasına yön veren çekirdek sezgi başkalarının sahip olduğu iyi niyet ve bu doğrultuda kurulan ilişki ile oluşan "biz olma" algısıdır (2002). Bu husus göç ve göçmenler bağlamında uyum ve entegrasyon ile ilgili politika ve planlarda kullanılabilir bir durum olarak görünmektedir.

Sosyal sermaye hazır bir sermaye formudur. Bu özelliğinden ziyade söz konusu yapılarda işlenmemiş ham bir biçimde varlığını koruyan ancak titizlik ve özenle geliştirilerek üretilebilen temel bir değerdir (Ekinci 2010:13). Sosyal sermayeyi insanlar arasındaki ilişkileri geliştiren ve tartışmaları azaltan ilişki ve mekanizma olarak tanımladığımızda şu üç durum sosyal sermayenin yararı olarak karşımıza çıkmaktadır:

- ✓ İnsancıl davranışlar, güven ve itibar gibi normların gelişmesini sağlar.
- ✓ Herkesin yararını merkeze alan, danışma ve ortaklığa dayalı bir karar verme sürecini yapılandırır.
- ✓ Bilgi ve değişim akışını kolaylaştıracak karşılıklı insan ilişkilerini yapılandırır (Coleman 1998; Putnam 1995; Fukuyama 1995, akt. Töremen ve Ersözölü 2010).

Bu üç durum bize sosyal sermaye kavramının disiplinlerarası bir kavram olması sebebiyle, sosyal sermayeye ilişkin tek bir tanımın mümkün olmayacağını göstermekte (Tüylüoğlu 2006, akt. Seki ve Karataş 2016:7) ve tek bir tanımdan oluşmadığı gibi farklı unsurların bir araya geldiği bir yapı olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada sosyal sermayenin unsurlarını şu şekilde gösterebiliriz.

Şekil 4: Sosyal Sermaye Unsurları

Kaynak: Narayan ve Cassidy (1999), akt. Woolcock ve Narayan (2010:301)

2.4.1. Sosyal Sermayeyi Ele Alan Kuramcılar

Sosyal sermaye kavramının gelişimi ve popüler hale gelmesi 20.yy'ın son çeyreğine denk gelmektedir (Akkaş ve Tekir 2013; Ekinci 2010; Bönisch vd. 2013). Kavramın gelişimi, sistematikleştirilmesi, popüler hale gelmesi ve akademik camiada kalıcı bir yer edinmesi noktasında bazı kuramcılar ve çalışmaları önemli rol oynamıştır. Bu noktada kavramın bugünkü haliyle ilk kullanımı Bourdieu'nun çalışmalarına dayanırken, kavramın gelişmesi Coleman'ın çalışmaları ile olmuş ve kavramın popüler hale gelmesi, akademik camiada yerinin sağlamlaşması Putnam'ın çalışmaları ile gerçekleşmiştir (Ekinci 2010; Singh ve Koiri 2016). Tarihsel gelişimini önceki kısımda ele aldığımız sosyal sermaye kavramının dünyada yer edinmesini sağlayan kuramcıları ele almak kavramın farklı alanlarda disiplinlerarası bir temelde nasıl inşa edildiğini görmemize yardımcı olacaktır. Ayrıca kavramı baz alarak dünyada çeşitli politikalara yön veren OECD ve Dünya Bankası'nın da kavrama dair tanımlamalarına bakmak da kavramın küresel düzeydeki etkilerini görmek açısından yerinde olacaktır.

Bourdieu'nun Sosyal Sermaye Görüşleri

P. Bourdieu sosyal sermayenin gözden geçirilmiş ilk kuramsal sosyolojik analizini yapmış ve kavramı bugünkü anlamıyla ilk kullanan kuramcı olmuştur (Şan ve Şimşek 2011: 94). Kavramı elitlerin kullandığı bir yapı olarak ele almıştır (Field 2008: 56). Bourdieu sosyal sermaye çalışmalarına sınıf çalışmaları ile başlamış, kendisinin tanımladığı *Habitus* kavramını geliştirmiş ve bu doğrultuda sermaye kavramını ele almıştır (Field 2008: 18; Aydemir 2011: 46). *Habitus*'u tanımlarken, Bourdieu şöyle demiştir: "... Bir bedene gömülmüş bir toplum, biyolojik bir birey..." (Bourdieu 1990: 63, akt. Rogosic ve Baranovic 2016). Şeklinde canlı bir yapı olarak ifade etmiştir. Bourdieu sosyal sermayeyi bir toplumun ya da grubun kendi üyelerine fayda sağlamak için sahip oldukları ekonomik ve sembolik kaynakları başarılı bir şekilde yönetebilme becerisi olarak işaret eder. Bourdieu burada grubu "kolektif özne" olarak görür (Furstenberg ve Kaplan 2004).

Sermaye kavramına birikmiş emek olarak bakan Bourdieu bilinen anlamda sermayenin dönüşümler geçirerek farklı farklı türlere dönüştüğünü ifade etmiştir. Bu açıdan Bourdieu sermayenin üç görünümü olduğunu ifade etmiştir. Bu görünümler şunlardır (Bourdieu 2010: 49; Aydemir 2011: 48):

1-Kültürel sermaye: Bordieu'ya göre kültürel sermayenin üç biçimi vardır. Bu biçimlerden ilki: beden ve zihnin uzun süreli yatkinlıkları biçiminde olan cisimleşmiş halde kültürel sermaye, ikinci olarak kültürel çıktılar biçiminde resimler, kitaplar, sözlükler, makineler vb. halde olan nesneleşmiş halde kültürel sermaye ve son olarak kurumsallaşmış halde olan kültürel sermaye şeklinde ifade etmektedir.

2-Ekonomik Sermaye: Sermaye denildiğinde bilinen ilk tanım olarak akla gelen sermaye türüdür. Anında ve doğrudan paraya çevrilebilen ve mülkiyet hakkı bağlamında kurumsallaştırılabilen sermaye türüdür.

3-Sosyal sermaye: Az ya da çok kurumsallaşmış; karşılıklı tanıma ve tanışıklık ilişkilerine dayanan uzun ömürlü bir ağa (network) sahip olmayla bağlantılı kendi üyelerine kolektivitenin sahip olduğu sermayenin desteğini ya da referansını sağlayan fiili ya da potansiyel kaynaklar kümesidir. Amacı ilişki ağına dahil olan üyelerini bilgilendirme, şekillendirme ve desteklemektir.

Sermaye denilen şeyi bu şekilde bir sınıflandırma ile ayıran Bourdieu için (1986), sosyal sermaye, kişilerarası saygının ve kabulün kurumsallaşmış ilişkilerine dayanan, daha az ölçüde, mevcut, kalıcı ağlarla ilgili mevcut ya da potansiyel kaynakların toplamıdır. Bir birey, örneğin bir eğitim hedefi gibi bir hedefe ulaşmak için diğer bireylerle ilişkileri kullanabilir. Bourdieu'nun sosyal sermaye ve onun eğitim kazanımları üzerindeki etkisi analizleri, daha geniş sermaye teorisi (kültürel ve ekonomik sermayeyi kapsayan) ve aynı zamanda alan ve habitus kavramını içermeyen anlaşılabilir. Bourdieu'nun teorisinde, tüm sermayelerin temeli, sosyal ve kültürel sermayeye sahip olmanın bir sebebi ve sonucu olarak ekonomik sermayedir (Rogosic ve Baranovic 2016).

Bourdieu'nun sosyal sermayeye ilişkin ilk tanımı, ilk kez 1973'de ortaya çıkan tanımıdır (Field 2008:20);

'Gerekli olduğunda faydalı "destekler" sağlayan toplumsal ilişkilerin sermayesi: herhangi biri toplumsal açıdan önemli konumlara, örneğin siyasi bir kariyer gibi aynı zamanda para değeri de olan konumlara, sahip olan müşterilerinin ilgisini çekmek istediğinde çoğu zaman vazgeçilmez olan saygınlığın ve onurluluğun sermayesidir (Bourdieu 1977:503).'

Daha sonraki açıklamaları bu tanıma göre biraz daha sadeleşerek;

‘Sosyal sermaye, gerçekte veya uygulamada karşılıklı tanışıklık ve tanımaya dayalı olarak az ya da çok kurumsallaşmış, uzun ömürlü iletişim ağına sahip olması nedeniyle, bir bireyin veya bir grubun haklı olarak hissesine düşen kaynakların bir toplamıdır (Bourdieu ve Wacquant 1992:119)’

Şekilde ifade edilmiştir.

Tanımlardan ve ifadelerden bakıldığında Bourdieu’nun sosyal sermaye tanımında uzun ilişkiler ve bu ilişkileri tesis eden karşılıklı tanışıklar vurgusu ortaya çıkmaktadır. Bu sermayenin içerisinde yer alan belirli bir kişinin sahip olduğu sosyal sermayenin hacmi; etkili bir şekilde seferber edebileceği bağlantı ağının boyutu ve bağlantı içinde olduğu kişilerin her birinin kendi sahip oldukları ekonomik, kültürel ve sembolik sermayenin ifadesidir. Bourdieu sosyal sermayenin bir çarpan etkisi ile çalıştığını ve işlerlik kazandığında geniş bir ağ içerisinde aktif şekilde çalışabilen bir mekanizma olduğunu belirtmiştir (Bourdieu 2010).

Coleman ’ın Sosyal Sermaye Görüşleri

J.S.Coleman sosyal sermayenin özellikle sosyolojide ve sonrasında ilgili diğer disiplin alanlarında geniş bir onay görmesi ve kullanılmasında yaptığı çalışmalarla kavrama önemli bir ivme kazandırmıştır (Şan ve Şimşek 2011: 95). Özellikle ‘‘Social Capital İn The Creation Of Human Capital’’ (1988) ve ‘‘Foundation Of Social Theory’’ (1990) çalışmaları alanda başvurulan önemli kaynak çalışmalardandır (Aydemir 2011). Coleman çalışmaları ile kavramı Bourdieu’nun aksine sosyal sermayenin göreceli olarak dezavantajlı gruplar açısından bir kaynak olduğunu ifade etmiştir (Field 2008: 28). Çalışmalarını eğitim üzerinden kuran Coleman sosyal sınıfların eğitim imkanlarına erişimi ve kullanımındaki eşitsizlikleri telafi eden ağları ve toplumsal dinamikleri kendi işlevselliği içerisinde anlamaya çalışmıştır (Coleman 2010: 77-120; Aydemir 2011: 53).

Coleman (1990) için sosyal sermaye, yapılandırılmış bir bağlamda bir bireyin faaliyetini kolaylaştıran bir sosyal yapı biçimidir. Belirli bir toplumsal yapının sosyal sermayeyi temsil edip etmediği, bununla birlikte, işlevinin belirli bir eyleme dahil olan bireye hizmet edip etmediğine bağlıdır(Akt. Rogosic ve Baranovic 2016).

Coleman ilk çalışmalarında eğitim alanında sosyal sermayeyi çalıştığından sosyal sermayeyi tanımlarken çocuklar üzerinden gider ve şöyle der:

'Aile bağlarına ve toplumun sosyal kurumlarında var olan ve bir çocuğun veya gencin toplumsal ve bilişsel gelişimine faydalı bir takım kaynaklardır. Bu kaynaklar farklı insanlara göre farklılık gösterir, çocukların ve gençlerin insani sermaye gelişimi için de önemli bir avantaj oluşturur(Coleman 1994:300, akt. Field 2008:33)'

Başka bir çalışmasında Coleman sosyal sermayeyi yine çocuklar üzerinden giderek çocukların gelişimi konusunda ele alarak şu şekilde tanımlamıştır:

'Normlar, sosyal iletişim ağları ve yetişkinlerle çocuklar arasındaki ilişkiler çocukların gelişiminde önemlidir. Sosyal sermaye aile içerisinde olduğu gibi aile dışında, topluluk içinde de var olabilir (Coleman 1990:334, akt. Korkıamâki ve Ellonen 2008)'

The Rational Reconstruction Of Society (Toplumun Rasyonel Yeniden Yapılanması) adlı makalesinde geleneksel toplumsal yapıya haiz sosyal ilişki ve sosyal kontrol mekanizmalarının zamanla yeni biçimlerde ve kurumlara yüklenmiş halde ortaya çıkmasını sosyal sermaye biçimlerindeki değişimin en önemli unsuru olarak görmektedir (Coleman 1992:2, akt. Aydemir 2011).

Coleman'ın, Bourdieu'nun aksine sosyal sermayeyi elitlerin değil de kıyıda köşede kalmış dezavantajlı gruplar içinde olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bu noktada Coleman farklı etnik gruplara ve dinsel geçmişlere sahip toplulukların eğitsel başarıyı elde etmede ve beşeri sermayelerini arttırmada mevcut toplumsal dezavantajlarından kurtulmanın bir yolu olarak sahip oldukları sosyal bağlar ve ilişkileri nasıl kullandıklarının önemli olduğunu belirtmiştir (Aydemir 2011; Hawkins ve Maurer 2011). Bir diğer ifade ile Coleman, Amerikan varoşlarındaki eğitim düzeyi üzerine yaptığı bir dizi araştırmada, sosyal sermayenin sadece güçlülerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda fakirlere ve kenarda kalmış topluluklara da ciddi yararlar sağladığını gösterebilmiştir (Field 2008: 29).

Coleman sosyal sermaye kavramını iktisat ve sosyoloji kuramından faydalanarak oluşturmuştur. Bu faydalanma iktisat aklına ait olan rasyonel tercih kuramını sosyolojiye uyarlaması şeklinde olmuştur. Toplumsal paradigmayı aşırı bireyci önermeler içeren rasyonel eylem paradigmasına dönüştürerek sosyal sermayeyi sosyoloji kavramları ile ifade edilebilir bir hale getirmiştir. (Coplaman 1990, akt. Kazlauskienė ve Rinkevičius 2006; Akkaş ve Tekir 2013: 93).

Coleman'ın buradaki amacı sosyal sermayeyi ekonomik sistem ile sosyal yapı arasında bağ kurarak açıklamaya çalışmaktır. Sosyal sermayeyi oluştururken Coleman'ın vurgusu normlar ve toplumsal ağlar üzerinde olmuştur (Coleman 2010). Coleman sosyal sermayenin kamusal yarar taşıdığını belirtmiş sosyal sermayenin norm, değer ve ağlar aracılığıyla nesiller arası taşınarak toplumda güçlü bir hafıza oluşturacağını belirtmiştir (Portes 2000; Akkaş ve Tekir 2013: 93-101).

Sonuç olarak sosyal sermayenin Coleman'daki karşılığı sosyal ilişkilerin işlevselliği çerçevesinde bireyler için kullanışlı kaynakların üretilmesi olarak kendini göstermektedir (Portes 2000; Aydemir 2011: 62).

Putnam'ın Sosyal Sermaye Görüşleri

Siyaset bilimci olan R.Putnam "*Making Democracy Work: Civic Traditions In Modern Italy*" adlı çalışması ile Coleman'dan on yıl kadar sonra sosyal sermaye kuramının bireysel odaktan çıkıp kamusal bir nitelik kazanmasına ve sosyal sermayenin kalkınma literatürüne girmesinde önemli bir rol oynamıştır (Harris ve De Renzi 2010: 13, akt. Şan ve Şimşek 2001: 95). Çalışmalarını Alexis de Tocqueville'nin "*Amerika'da Demokrasi*" adlı çalışması doğrultusunda şekillendirmiştir. Tocqueville'nin sivil toplum olarak ifade ettiği şeyi Putnam sosyal sermaye olarak ifade etmiştir (Akkaş ve Tekir 2013:105; Aydemir 2011; Edwards ve Foley 1998). Sosyal sermaye stoğunun kayda değer olduğu toplumlarda hayatın daha kolay olduğunu ifade eden Putnam buna yoğun etkileşim ağlarının benlik hislerini genişleterek "ben"i "biz"e dönüştüren ya da kolektif kazançlara yönelik katılımcılarda olumlu duygular oluşturduğunu ifade etmiştir (Putnam 1995; Putnam 2010:125; Adler ve Kwon 2002; Kazlauskienė ve Rinkevičius 2006).

Putnam'ın sosyal sermaye adına yaptığı ve sosyal sermayenin en önemli çalışması olarak ifade edilen çalışma "*Bowling Alone (Tek Başına Bowling)*" (2000) çalışmasıdır. Çalışma bowling oynayan Amerikalıların eskisi gibi birliktelikle değil tek başlarına oynamaları durumunu sosyal sermayenin düşmesi ile ilintileyerek anlatmaya çalışmıştır. Putnam "Bowling Alone" (2000) kitabında yaptığı araştırmada Amerikalıların 1900'lerin başından 1990'lara doğru giderek daha az cemaat ve cemiyetlere, mezun derneklerine, siyasi örgütlenmelere vb. katıldıklarını ifade eder. İnsanların tek başlarına bowling oynamaları şeklinde tasvir edilen toplumsal ilişkileri

birbirine güvenmeme ve birbirini tanımama ile açıklayan Putnam'a göre sosyal sermayenin erozyona uğraması birbirine güvenmeyen, birbirini tanımayan komşular, siyasetçi ve seçmenler, şirketler ve çalışanlarla karşımıza çıkmaktadır (Başak ve Öztaş, 35: 2010).

Putnam'ın sosyal sermayeye ilişkin tanımına baktığımızda:

'Sosyal sermaye burada, güven, normlar, iletişim ağları gibi toplumun etkinliğini koordine edilmiş eylemlerle kolaylaştıran sosyal organizasyonların özelliklerine gönderme yapmaktadır (Putnam 1995: 67, akt. Furstenberg ve Kaplan 2004).'

Putnam bir diğer tanımında 1996'da şu şekilde bir tanımlama yapmıştır:

'Sosyal sermayeyle, iletişim ağları, normlar ve güven gibi, katılımcıların paylaşılmış nesnelere sürdürebilmek için bir arada hareket etmelerini sağlayan, sosyal yaşamın özelliklerini kastetmiştir (Putnam 1996: 56, akt. Field 2008: 43).'

Putnam sosyal sermayeyi toplumun birçok hastalığı için bir ilaç olarak görmüştür (Field 2008: 54). Bu noktada güvene dayalı karşılıklı normların bireyler arasında iş birliğini güçlendirerek sivil katılım ağlarını arttırmaktadır. Sosyal sermayenin normlardan ilişkiye, iş birliğinden güvene sivil katılımı ortaya çıktığını belirten Putnam kurumlar arası ve kişiler arası iş birliği yaygınlaştıkça kurumsallaşmanın da artacağını dile getirmiştir (Akkaş ve Tekir 2013:104). Bu açıdan sosyal sermayenin kamusallaşması konusunda Coleman ile ortak bir görüş dile getirmektedir (Putnam 1995).

Putnam'a göre sosyal sermayesi güçlü olan toplumlar, toplumsal kalkınmayı daha iyi sürdürmekte ve yerel yönetimlerini daha güçlü ve etkin olarak oluşturmaktadır (Akkaş ve Tekir 2013:110). Putnam sosyal sermaye yaklaşımında ilk olarak vurgulamaya çalıştığı şey kolektif hayatın gereği olarak inşa edilen sosyal ağlar ve ilişkilerin yoğunluğu ve gücüdür. Ona göre sosyal ilişkiler toplum düzeyinde bir grup yaşamsal formu inşa eder (Putnam 1995; Aydemir 2011).

Sosyal sermayeyi Putnam biçim olarak iki biçimde incelemiş bunlardan ilki **Bağlayıcı Sosyal Sermaye** olarak ifade edilen seçkin kimlikleri desteklemek ve homojenliği sürdürme eğiliminde olan biçimdir. İkinci olarak ise **Köprü Oluşturan Sosyal Sermaye**; çeşitli sosyal gruplara dahil olan bireyleri bir araya getiren biçimdir (Field 2006: 45, akt. Aydemir 2011: 71; Singh ve Koiri 2016).

Özetle Putnam'ın sosyal sermaye ilişkin ifadelerinin ana hatlarını şu şekilde ifade edebiliriz. Putnam'ın sosyal sermaye tanımının beş bileşeni vardır (McKenzie, 2006: 14, akt. Polat 2012: 17).

- ✓ Toplumsal ağlar, gönüllü, resmi, kişisel ağlar ve yoğunlukları,
- ✓ Sivil katılım, sivil ağların kullanımı ve katılım,
- ✓ Yerel yurttaş kimliği- aidiyet hissi, dayanışma, yerel toplum üyeleriyle eşitlik hissi,
- ✓ Karşılıklılık ve işbirliği normları, başkalarına yardım etme zorunluluğu hissetme, yardımlarının karşılığını alacağına dair inanç,
- ✓ Toplumda güven hissi duyma.

Fukuyama'nın Sosyal Sermaye Görüşleri

Sosyal sermayeyi ekonomi alanında inceleyen F.Fukuyama "*Güven: Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*" adlı çalışması ile sosyal sermayeyi ele almıştır (Şan ve Şimşek 2011: 96). Fukuyama, sosyal sermaye ile ilgili birçok tanım yapılmış olsa da yapılan tanımların çoğunun sosyal sermayenin kendisi değil de belirtileri olduğunu ifade etmiştir (Fukuyama 2010). Bu açıdan güven, ağlar, sivil toplum vb. kavramları sosyal sermayenin sonucu olarak değerlendirmiştir (Fukuyama 2001; Aydemir 2011). Fukuyama'ya göre sosyal sermaye bir grubun üyelerinin paylaştıkları ve bu kişilerin iş birliği yapmalarına imkan tanıyan gayri resmi değerler ya da normlar kümesi olarak tanımlanmıştır (Fukuyama 2009: 34, akt. Aydemir 2011: 78). Bu noktada küreselleşme konusunda da oldukça önemli çalışmaları olan Fukuyama'ya göre (1999) Küreselleşme bir yerde sosyal sermayenin kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme ile sadece sermaye hareket kazanmadı aynı zamanda fikirler ve kültürlerde hareket haline geçti (1999).

Fukuyama (2010:144) tanımında; sosyal sermayeyi iki ya da daha fazla birey arasında iş birliğini destekleyen somutlaşmış gayri resmi norm şeklinde ifade etmiştir (2010). Fukuyama özellikle Coleman'ın aksine sosyal sermayeyi kamusal bir durum olmaktan ziyade özel olaraktan üretilen ve kullanılan bir yapı olarak görmüştür. Ayrıca her toplumun kendi başına güven unsurunu oluşturduğunu ve yüksek güvenli toplumların sosyal sermaye açısından önemli argümanlara sahip olduklarını bunun da başta küresel ekonomi olmak üzere her anlamda önemli katkıları olacağını ifade etmiştir (Fukuyama 1995).

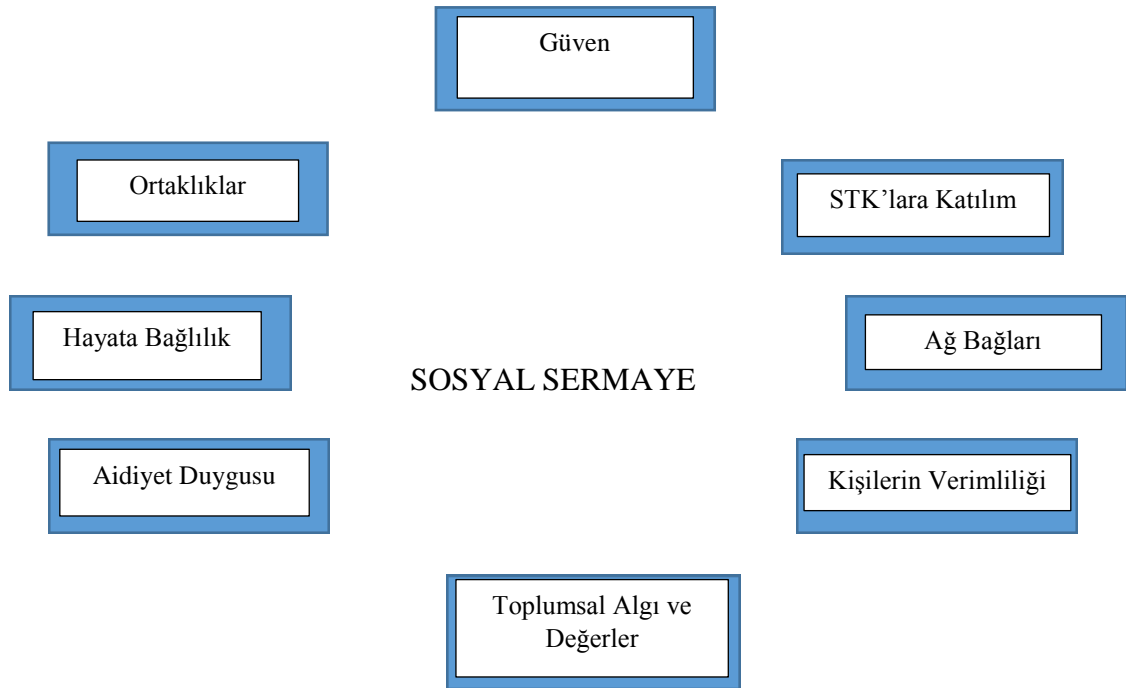
Fukuyama da diğer birçok düşünür gibi yaşadığımız çağın en belirgin özelliğinin toplumsal bağ ve ortak değerlerin zayıfladığını ve erozyona uğradığını ifade etmiştir. Bu doğrultuda ‘‘Toplumsal Çözülme’’ olarak adlandırdığı teoriyi (Fukuyama 2009, akt. Aydemir 2011) ortaya atmış ve bu durumun sosyal sermayenin nasıl'lığına bir çözüm üretebileceği üzerine odaklanmaktadır.

Son olarak bu başlık altında sosyal sermayenin fonksiyonlarını ve yararlarını şu şekilde sıralayabiliriz (Aktan ve Çoban 2008b).

- ✓ Sosyal sermaye sayesinde sosyal bağlar etkin kullanılabilir. Sosyal sermaye; iş bağları, aile bağları, arkadaşlık ve akrabalık bağlarını geliştirerek karşılıklı fayda ve toplumsal fayda doğrultusunda sosyal bağların etkinliğini arttırabilir.
- ✓ Sosyal sermaye sosyal yetkinliği arttırabilir.
- ✓ Sosyal sermaye kültürel mirasın bir sonucu olarak ortaya çıktığı için kimlik ve tanınma sürecini geliştirebilir. Bu şekilde sosyal sermaye, toplumsal kimliğin herkes tarafından bilinmesi ve toplumun bu kimlik etrafında yönlendirilmesi sürecine katkıda bulunur.
- ✓ Sosyal sermaye; şeffaflığı, hesap verebilirliği ve güvenilirliği artırır.
- ✓ Sosyal sermaye toplum üyelerini birbirine yapıştıracak ‘‘sosyal tutkal’’ işlevi görür. Sosyal sermaye, sosyal bağların gelişmesi, gönüllülük, güven, karşılıklılık ve dayanışma içerisinde toplumun birbirine kenetlenmesine yardımcı olur.
- ✓ Sosyal sermaye problemlerin kolektif davranışlarla çözümüne katkı sağlar. Kamu mallarının sunumu ve dışsallıkların çözümü açısından kolektif karar alma süreci gereklidir. Ancak bu karar alma sürecinin merkezi olmaktan çok yerleşmesi, alınacak kararların etkinliğini arttıracaktır. Sosyal sermayenin temel niteliklerinden biri olan yerleşme, kolektif karar alma sürecinin etkisizliğini minimuma indirecektir.
- ✓ Sosyal sermaye, ortak bilgi etrafında geleceği paylaşma anlayışını ortaya koyarak ortak kaynakların yönetimini etkinleştirir.
- ✓ Sosyal sermaye, bireylerin ortak çıkarlar etrafında bir araya gelmelerine izin verir ve ortak ihtiyaçların sağlanması için bireylerin organize olmasına yardımcı olur (Fukuyama 2002:27).
- ✓ Sosyal sermaye, hem formel kurallar hem de informel kurallar aracılığı ile müeyyidelerin uygulanmasını sağlar ve toplumsal ihtar ve ikaz mekanizmalarının etkinliğini artırır.

2.4.2. Sosyal Sermaye Bileşenleri: Güven, Ağlar ve Normlar

Yapı boşlukları olarak bilinen kuramında Burt (2000:9) sosyal sermayeyi, bir ağ bağın birbirinden kopuk parçalarını birleştirerek bu parçalar arasında aracılık eden kimselerin oluşturduğu bir olgu olarak ele almıştır (Akt. Öztaş 2007). Bu sosyal sermayenin bileşenleri olarak ifade edilen aktörlerin sosyal sermaye mekanizmasının kurulmasında etkili olacağını ifade etmektedir. Tek bir tanımı olmayan sosyal sermaye kavramının gerek kuramcılarının gerek kuruluşların tanımlarından çıkacak ortak değer ve bileşenleri söz konusudur (Akçomak 2011). Sosyal sermaye ile eş anlamlı olarak güven, karşılıklılık, yükümlülük ve sosyal ağların/desteğin kullanılması gibi önemli ölçüde kavramsal karışıklığa yol açmıştır (Hawkins ve Maurer 2011). Karışıklığa yol açan bu kavramlar aynı zamanda sosyal sermayenin bileşenleri olarak ifade edilmektedirler. Bu bileşenlerin iyi anlaşılması toplum içerisinde bir mekanizma olan sosyal sermaye mekanizmasının işleyişi hakkında bizlere önemli veriler sağlayacaktır. Bazı kuramcılara göre başka başka bileşenlerden de söz etmek mümkün ancak temelde şu bileşenler hemen hemen her kuramcının değindiği ortak bileşenler olarak görülmektedir. Bu bileşenler: Güven, normlar ve ağlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Karagül 2012). Bu çalışma kapsamında bu üç bileşene değinerek sosyal sermayenin işleyişini ifade etmeye çalışacağız. Son olarak da bazı kuramcılar tarafından sosyal sermaye bileşeni olarak görülen diğer hususları ismen bahsetmeye çalışacağız.

Şekil 5: Sosyal Sermaye Bileşenleri

Kaynak: Karagül 2012 ve Karagül 2015

Sosyal sermaye bileşenlerinden ilki **güven bileşenidir**. Güven kavramı sosyal sermaye mekanizmasının işleminde ve oluşacak döngüde temel hız kazandırıcı olarak göze çarpmaktadır. Sosyal sermaye bağlamında güven kavramı birçok araştırmacının çalışmalarının temel dayanaklarından birini oluşturmaktadır (Barber 1983; Hardin 1995-1996; Luhmann 1979, akt. Cook 2005). Güven: ilişki ağları, karşılıklılık ve iş birliğine katkı sağlayarak, sosyal sermayenin oluşmasına zemin hazırlar. Güven sosyal sermayenin bir ön koşulu, bir göstergesi, bir ürünü, ondan sağlanan yarar olduğu kadar, aynı zamanda diğer yararların elde edilmesini mümkün kılan unsurlardan biridir (Cohen ve Prusak 2001: 51, akt. Töremen ve Ersözlu 2010: 56). Bu noktada güven kavramı nasıl sosyal sermaye için bir ön koşulsu güven kavramının da ön koşulları vardır. Bunlar: Şeffaflık, iletişim, katılım, istikrar olarak ifade edilmektedir (Aktan ve Çoban 2008a). Bu ifadelerden görüldüğü gibi güven iş birliği ve karşılıklılık durumlarının sağlanması ve yürütülmesinde önemli görülmektedir. Toplumda her fert aslında bir sosyal sermayeye sahiptir. Bu sahiplik, ferdin belirli bir aileye, gruba, partiye vb. aidiyeti ile betimlenir. Birey, söz konusu bu aidiyet yoluyla ait olduğu grubun ağlarını ve kaynaklarını kullanma hakkını garantiler. Bu aidiyet, fert için hem bir tanıma ve aynı zamanda da bir tanınmadır ve bu süreç bir karşılıklılık ilişkisi içerisinde gelişir (Yarar 2011). Bu durum birey ve ait olduğu toplum üyeleri arasındaki genel güven hissi işbirliğine ve fedakârlığa yönelik davranış motivasyonlarını arttır ve toplum üyeleri arasındaki ağların ve bağların gücünü kuvvetlendirir (Aktan ve Çoban 2008a).

Güven konusu sosyal sermaye kuramcılarında özellikle Fukuyama'nın çalışmalarında kendini göstermektedir. Fukuyama güveni: kişilerarası ilişkilerin sonucu olarak, kültürel ve ahlaki değerlerle, günlük yaşam ve iş deneyimine göre değişen dinamik bir olgu olarak açıklar (Fukuyama 1998, akt. Töremen ve Ersözlu 2010:59). Bir başka ifadesinde Fukuyama (1998: 37) sosyal sermayeyi, bir toplumda veya onun bazı bölümlerinde güven duygusunun hakim olmasından ileri gelen bir yeti olarak tanımlamıştır (Akt. Ögüt ve Erbil 2009: 20).

Niklas Luhmann (1979) için güven, temel bir sosyal yağlayıcıdır. İş birliğini mümkün kılar ve mikro düzende düzeninin korunmasına katkıda bulunur (Akt. Cook 2005). İş birliğini sağlayıcı normlar oluşturulması ve güvenin geliştirilmesi, sosyal kutuplaşmaların azaltılması açısından oldukça önemlidir. Daha fakir ülkelerde finansal sektörün daha az gelişmiş olması, mülkiyet haklarının güven içinde olmaması ve

sözleşmelerin uygulanabilirliğine olan güvenin az olmasının temel nedeni güvenin geliştirilememiş olmasıdır (Knack & Keefer 1997:1284, akt. Aktan ve Çoban 2008a).

Bir organizasyon, toplum ya da grup içerisinde güven, organizasyon, toplum ya da grup üyeleri arasında kendiliğinden gelişen doğal sosyalleşmeyi artırır ve organizasyon otoritelerine karşı saygının gelişmesine katkıda bulunur (Kramer 1999:581, akt. Aktan ve Çoban. 2008a). Sosyal sermaye olarak güvenin en önemli özelliklerinden birisi, güvenin varlığı sebebiyle doğal sosyalliğin gerçekleşmesidir.

Sosyal sermayeyi ölçmek oldukça zordur. Çünkü sosyal sermaye inançlar, davranışlar, duygular, değerler, kurallar ve ağsal ilişkiler hem dinamik, hem de değişkenlik göstermektedir (Akkaş ve Tekir 2013: 80-81). Bu yüzden sosyal sermayenin ölçülmesi konusunda baz alınan en temel değişken güven unsurudur. Zira güven unsuru doğru belirlenir ve doğru ölçüldüğü derece de sosyal sermayesinde doğru ölçüldüğü birçok araştırmacı tarafından ifade edilmiştir (Öğüt ve Erbil 2009: 20). Kısaca güven sosyal sermaye içerisinde hem bir girdi hem de çıktı olarak karşımıza çıkmaktadır ve sosyal kuralların yaratılması için güven önemli bir rol oynamaktadır (Cook 2005).

Bir ikinci sosyal sermaye bileşeni **normlardır**. Sosyal sermaye mekanizmasının düzen noktasını oluşturan bu bileşen: bir sosyal topluluğa dahil olan bireylerin ait olduğu topluluk açısından ne tür tutum ve davranışların kabul edilir ya da kabul edilmez olduğunu ortaya koyan yazılı olmayan değerler bütünü şeklinde ifade edilmektedir (Öğüt ve Erbil 2009:24). Normlar sosyal sermayenin diğer unsuru olan ağ ya da ilişkilerin sağlıklı bir zemin üzerinde inşa edilmesine olanak tanıyan unsurdur. İnsanların ortak hareket edebilmesi ve iş birliği yapabilmeleri tam olarak bu bileşene bağlıdır.

Normlar grup içindeki bireylerin davranışlarını etki ve baskı olarak düzenleyen kolektif değer yargılarıdır. Eren (1993:70-71) normların bazı niteliklerini şu şekilde sıralamıştır (Akt. Töremen ve Ersözlü 2010:82).

- ✓ Normlar grubun büyük bir kısmı tarafından gruptaki bireylerin birçoğu ya da tamamı için önemli olduğu onaylanan davranışlar için oluşturulmuştur.

- ✓ Normalar bireye ait düşünce ve duyguları tamamen ortadan kaldırmaz sadece sosyal baskı altına alır. Bu halde normlar bireysel istek, arzu ve inançların temsilcisi değil, kolektif bir birikimdir.
- ✓ Normların oluşması için belli bir zaman gereklidir. Bu sürede üyeler normları içselleştirmeye çalışır ve karşılıklı ödünler vererek normların biçimlenmesini sağlamaktadırlar.
- ✓ Bazı normlar grup üyelerince yaygın bir kabul görmez. Bunlara kısmi normlar ya da klik veya alt grup normları adı verilebilir.

Kısaca normlar sosyal sermayenin işleyebilmesi için önemli bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal sermayenin son bileşeni **ağ bileşenidir**. Bu bileşen bir yönüyle sosyal sermayenin oluşturanı bir diğer yönüyle sosyal sermayenin çıktısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağ bileşeni: Ağ (network) sosyal sermaye kavramını bağlayan ve içerisinde ve dışarısındaki her ögeyi bir arada tutan, birbirine bağlayan bir sosyal sermaye unsurudur. Bireyler toplumsal yapıda yaşamlarını sürdürebilmek adına diğer bireylerle iletişime geçer ve birtakım kanallar oluştururlar. Bu kanallar sosyal sermayenin üretilmesi, sürdürülmesi ve geliştirilmesini sağlayan yararlı yapılar olarak ifade edilmektedir (Öğüt ve Erbil 2009).

Bir ağın meydana gelebileceği üç unsurun bileşimi ile oluşmaktadır. Bunlar aktörler, aktörlerin birbirleriyle olan ilişkileri ve bu ilişkiler yumağının farklı bileşimlerinin ortaya çıkardığı yapıdır (Öztaş ve Acar 2004:291, akt. Öğüt ve Erbil 2009: 18). Ağların zaman içerisinde güçlü hale gelmesi güven unsurunun etkisi ile gerçekleşmektedir. Ayrıca ağ'ları güçlendiren diğer şey de bireyler arasındaki tanışıklığın oluşması ve sürekli hale gelmesidir (Öztopçu 2017). Bu durumda göç sürecinde ağların önemini örnek olarak gösterebiliriz. İlişkiler ağı göçmenlerin göç yolculuğuna hazırlanması, yeni sosyo-kültürel bağlama yerleşmesi ve uyum sağlamasına yardımcı olurken, göçmenlerin faaliyet, çaba ve girişimleri ilişkiler ağını yeni bağlamlarda yeniden üretir ve güçlendirir şekilde karşımıza çıkmaktadır (İhlamur-Öner 2016).

Ayrıca bazı kuramcılarının değindiği bazı kavramlar da sosyal sermayenin bileşenleri olarak ifade edilmektedir. Bu bileşenler ise Lee ve Croninger (2001:166) tarafından şu şekilde ifade edilmektedir (Akt. Töremen ve Ersözlü 2010: 45).

- ✓ Bağıllıkla ilgili istek ve bağıllığı algılama,
- ✓ Sosyal ilişki ağı içerisinde yerini bulma,
- ✓ Sosyal sermaye için güdüleme (destekleyici ve işbirlikçi ilişkiler): Örgütsel faktörler bireysel eğilimleri desteklediğinde sosyal sermaye daha güçlü olacaktır.
- ✓ Sosyal sermayenin şekillendirilmesi ve depolanması,
- ✓ Sosyal sermayenin odağı ve kalitesi,
- ✓ Normlar ve sosyal kontroldür.

2.4.3. Sosyal Sermayenin Düzeyleri

Mikro Düzeyde Sosyal Sermaye; mikro düzey sosyal sermaye temelde bireyleri odağına alarak sosyal sermayenin birey açısından gelişimi üzerine durmaktadır (Öğüt ve Erbil 2009; Altay 2007). Bu doğrultuda bireyin aile, komşu, arkadaşlık gibi karşılıklılık içeren etkileşimlerini kolaylaştıran yatay ilişkileri, değerleri ve normları ifade etmektedir (Gerni 2013).

Mezo Düzey Sosyal Sermaye; grupların, örgütlerin, sivil toplum kuruluşlarının arasındaki karşılıklılık içeren etkileşimi sağlayan dikey ilişkileri ve birlik ağlarını ifade eder (Gerni 2013). Mezo düzeyde sosyal sermaye mikro ve makro alanının kesişim noktasında yer alarak, sosyal kimlik ve beraberlik, örgüt ve kurumların sosyal bir döngü ile içerdikilerin içselleştirilmesine, dışardakilerin dışsallaşmasına odaklanmaktadır (Kangal 2013: 37, akt. Aydın 2016: 58; Öğüt ve Erbil 2009).

Makro Düzeyde Sosyal Sermaye; ise siyasal yapıyı, sivil toplumu, hukuki düzeni ve hükümeti etkileyen resmi kurumsal ilişkileri ve yapıları içeren sosyal sermaye düzeyidir (Gerni 2013; Altay 2007). Bu düzeyde sosyal sermaye tüm sosyal ve ekonomik faaliyetlerin arka planının hizmet eden kurumsal ve politik çevre ile yönetsel düzenlemelerin kalitesi üzerine gözlemler yapılmaktadır (Grootaert 2002:3, akt. Öğüt ve Erbil 2009).

Son olarak çalışmamızda da ele aldığımız modern sosyal sermaye kuramcılarının çalışmalarından yola çıkarak sosyal sermayeyi düzeyleri bakımından bireysel olarak çalışan kuramcılar; Bourdieu, Coleman iken kolektif düzeyde çalışanlar ise Putnam, Fukuyama'dır (Gerni 2013: 31).

Tablo 12: Sosyal Sermaye Düzeyleri

Düzyen Çıktılar	Yer	Biyim ve Bileşenleri
Makro	Uluslar ötesi	Tarihsel, kültürel ve etnik bağlar kapsamında sınır ötesi sosyal ağlar
	Ulusal	Geleneksel ve modern değerler, gelenekler ve uygulamalar- ideoloji
Mezo	Kurumsal	Aile-eğitim-din-hukuk
	Örgütsel - Toplumsal	Şirket ağları- yönetim felsefesi- sivil toplum kuruluşları-yurttaş birlikleri
Mikro	Grup	Normlar- gayri resmi kurumlar
	Bireysel	Güven- arkadaşlıklar- gönüllülük- iş birliği- kaynaklara erişim

Kaynak: Ekşi 2009: 27, akt. Aydın 2016: 57

2.4.4. Sosyal Sermaye Türleri

Çeşitli kuramcılarının katkılarıyla birikimli şekilde gelişen sosyal sermaye kavramının türlerine ilişkin birçok sınıflama mevcuttur. Çalışmamız kapsamında akademik alanda en çok ifade edilmeye çalışılan sosyal sermaye türleri üzerinde durmaya çalışacağız. Bu bağlamda bazı kuramcılarının sosyal sermaye türlerine ilişkin sınıflandırmalarını açıklamaya çalışacağız.

Bağlayıcı (dışlayıcı/dayanışmacı) sosyal sermaye ve köprü kuran (bridging) destekleyici sosyal sermaye; şeklinde gelişen sosyal sermaye sınıflaması R.Putnam tarafından ifade edilmiştir. Putnam; sosyal sermayeyi oluşumuna zemin hazırlayan ilişkiler niteliğinde ele alarak, aile üyeleri ve yakın arkadaşlıklar gibi homojen gruplar

içerisindeki güçlü ilişkiyi ifade etmek için bağlayıcı sosyal sermaye türünü, mesafeli arkadaşlar, iş arkadaşları gibi görece daha zayıf ve daha az yoğunlukta olan ilişkileri ifade ederken köprü kuran sosyal sermaye türünü ele almıştır (Şan ve Şimşek 2011; Akkaş ve Tekir 2013). Bağlayıcı sosyal sermaye, sosyal sermayeyi, yakın ilişkileri bulunan insanlar arasındaki yoğun, görece içe dönük, sık tekrarlanan ve uzun süreli ilişkiler içinde kurulan, karşılıklı güven, geliştirilen ortak normlar ve ilişki paternlerinin ortaya çıkardığı bir kapasite olarak görür (Tüysüz 2011: 20, akt. Kitapçı 2017: 24). Köprü kuran sosyal sermaye bilgiyi yayan ve birbirinden farklı insanlar arasında olabilecek tanışları birbirine bağlayan genelleştirilmiş güven ağlarını tasvir eden bir sosyal sermaye türü olarak karşımıza çıkar (Pennington 2014:171, akt. Kitapçı 2017: 25; Akkaş ve Tekir 2013). Ayrıca köprü kuran sosyal sermaye toplumda kurumsallaşmanın artmasında ve demokratik değerlerin yaygınlaşmasında da işlevsel olarak etki gösterir (Akkaş ve Tekir 2013: 76).

Tablo 13: Köprü Kurucu ve Bağ Kurucu Sosyal Sermaye Türlerinin Karşılaştırılması

Köprü Kurucu Sosyal Sermaye	Bağ Kurucu Sosyal Sermaye
Heterojen elemanlardan oluşur.	Homojen elemanlardan oluşur.
Elemanlar arasında bağ gücü düşüktür.	Elemanlar arasında bağ gücü yüksek.
Kendisini oluşturan elemanlara hizmet eder.	Kendisini oluşturan elemanlar ona hizmet eder.
Diğer ağlarla yeni ağlar kurmaya heveslidir.	Diğer ağlarla yeni ağlar kurmaya hevesli değildir.
Kimliğin bir parçası olabilir.	Kimliğin tamamını işgal etme eğilimindedir.
Dışarıda kalanları kucaklayıcıdır.	Dışarıda kalanları dışlayıcıdır.
Tipik örnekleri: spor kulüpleri, korolar.	Tipik örnekleri. Marjinal gruplar etnik dayanışma örgütleri.

Kaynak: Baskak ve Öneş 2010:253, akt. Gerni 2013

Putnam'ın bu sınıflandırmasına Woolcock tarafından eklenen diğer sosyal sermaye türü de birleştirici sosyal sermayedir. Farklı sosyal sınıf veya güçteki insanlar ve gruplar arasındaki ilişkileri ifade etmeye çalışan bu sosyal sermaye türü farklı sosyal sınıflara mensup olan bireylerin arasındaki ilişkileri nitelemektedir (Şan ve Şimşek

2011). Bu durum bu sosyal sermaye türünün hiyerarşik yapıya odaklandığını bize göstermektedir. Yöneten grup ile yönetilen grup ya da işveren ile çalışan arasında ki ilişki bu noktada örnek verilebilir (Kitapçı 2017: 27).

Tablo 14: İçsel ve Dışsal Sosyal Sermaye Anlayışları Arasındaki Farklılıklar

Farklılık Boyutları	İçsel	Dışsal
Öncüleri	Putnam (1995), Coleman (1990), Fukuyama (1995)	Burt (1992), Baker (1990), Bourdieu ve Wacquant (1992)
Tanımlardaki Vurgu	Bir topluluğun iş birliği içinde ortak amaçlara ulaşabilmesini sağlayan sosyal yapı özellikleri.	Bir aktörün sosyal ilişkilerinden doğan ve ona çeşitli avantajlar sağlayan kaynaklar, fırsatlar bütünü.
Sosyal Sermayenin Sahipliği	Topluluğun ortak malı	Aktörün özel malı
Sosyal Sermayenin Oluştugu Yer	Topluluğun içinde	Sosyal aktörün diğer sosyal aktörlerle arasındaki yapısal boşluklarda
Sosyal Ağ Anlayışı	Topluluk içinde yer alan diğer aktörlerle biçimsel olmayan ilişkiler	Aktörün topluluğun içinde ve dışındakilerle farklı nitelik ve konfigürasyonlardaki bağlar
Sosyal Sermayenin Kaynağı	Topluluktaki sosyal ilişkileri biçimleyen egemen değerler, inançlar, normlar	Sosyal ilişkilerin yapısı (dolaylı, doğrudan, frekans, yoğunluk vb.)
Sosyal Sermayenin Oluşumu	Verili bir varlık	Sonradan edinilebilir, geliştirilebilir.
Güven Kavramının Statüsü	Güven, sosyal sermayenin kendisi ya da bir ürünü	Güven sosyal sermayenin oluşmasını sağlayan bir etmen

Kaynak: Özen ve Aslan 2006, akt. Keleş 2012: 26

Woolcock (2001: 13-14) bu üç sosyal sermaye türünü şu şekilde sınıflandırmıştır. 1) Yakın komşu arasındaki sosyal sermaye bağlayıcı, 2) Kaybedilmiş arkadaşlıklar ve iş arkadaşlığı köprü kuran son olarak 3) Üyelerini topluluğun içinde

mümkün olanlardan ziyade, uzak geniş alandaki kaynaklara yönlendiren birleştirici sosyal sermaye olarak tanımlamaktadır (Akt. Field 2008).

Zayıf Bağlar ve Güçlü Bağlar: Şeklinde yapılan sınıflama Nan Lin'in bir diğer önemli kuramcı Granovetter'in çalışmalarına yoğunlaşması ile ortaya çıkardığı sınıflamadır. Granovetter'in "güçlü ve zayıf bağlar" arasındaki ayrımına baktığımızda. En yakın aile ve arkadaşlar "güçlü bağlar" , ailenin yakın çevresi ve yakın arkadaşlarının dışındaki insanlar kendi iş pozisyonlarını iyileştirmek için çok önemlidir. Bu dış bağlantılara da "zayıf bağlar" denir (Granovetter 1973). Bu sınıflamada güçlü bağlar diğer bir ifade ile topluluk içi bağlar benzerleriyle ilişki kurma prensibi doğrultusunda birbirine benzer insanların birbirleriyle kurduğu ilişkileri tanımlar. Zayıf bağlar ise farklı sosyal ve kültürel geçmişlere sahip insanların bir araya gelmesi ile oluşan bağlar şeklinde ifade edilir (Şan ve Şimşek 2011; Gerni 2013). Sosyal sermayenin vaatleri, Granovetter'in (1985) sosyal bağlantıların köprülenmesi ve bağlanması gibi "zayıf bağların gücü" olarak adlandırdığı şeyde yatar. Bireyler, bir şekilde birbirine benzemeyen ya da heterojen ağlar kurarlar ya da ağlara dahil olurlar (Akt. Hawkins ve Maurer 2011).

Göç sürecinde önemli bir konumda bulunan sosyal sermaye yukarıda belirtilen türlerin hemen hepsinin kullanıldığı bir süreçtir. Çeşitli değişkenlere göre bu kullanımlar değişmekte azalmakta ya da çoğalmaktadır. Bu çalışmada köprü kurucu diğer adıyla destekleyici sosyal sermaye türünü kullanacağız.

Bu durumu Massey ve Lastra (2011) göç alanına yönelik şu şekilde ifade etmektedir; Son yirmi yılda yapılan araştırmalar, sosyal ağların merkezini uluslararası göç sürecine oturtmuştur. Toplumsal varlıklar olarak, insanlar ve yakın akrabaları, daha yakın akrabaları, sıradan tanıdıklarını ve arkadaşlarının arkadaşlarıyla olan zayıf bağları kapatmak için güçlü bağları olan ağlarda insanlar kaçınılmaz olarak birbirine karışırlar. Mevcut veya önceki göç deneyimine sahip insanlara yönelik zayıf ve güçlü bağlar seti, bir kişinin göçmen ağını oluşturur. Uluslararası göçmen aday, önceki göçmenlik deneyimine sahip biriyle sosyal bir bağına sahip olduğunda, bu bağlantı potansiyel olarak değerli bir sosyal sermaye kaynağı sunar. Birbirine bağlı olarak, bireyler, uluslararası göçün maliyetlerini ve risklerini azaltabilecek, değerli bilgilere, ahlaki desteğe ve maddi yardımlara erişim elde etmek için içine gömülmüş sosyal sermayeyi harekete geçirebilir. Sonuç olarak, göçmen arkadaşlara ve akrabalarına sahip olan insanlar, göç

etmeyenlere kıyasla göç etme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Akt. Massey ve Zenteno 1998).

2.5. Sosyal Sermaye ve Göç

Sosyal sermayeyi çevreleyen tartışmaların çoğu, farklı türde problemlere uygulanması ve farklı analiz birimleri içeren teorilerde kullanımı ile ilgilidir (Portes 2000). Göç alanında sosyal sermaye tartışmalarında bu ölçekte farklı teorilerle birlikte analiz edilmektedir. Kavramın göç çalışmalarına entegre edilmesinin tarihi ise çok uzaklara gitmemektedir. Sosyal sermaye kavramı 1990'ların ortalarında göç araştırmalarına entegre edilmiştir (Portes 1995b, akt. Haug 2008). Sosyal sermayenin göç ve göçmenlik alanındaki kavramsallaştırması ise: Göçmen sosyal sermaye, bireylerin önceki göçmenlerle olan sosyal bağları aracılığıyla elde ettikleri bilgi veya yardım kaynağı olarak ifade edilmektedir (Garip 2008). Çalışmalar, göçmen sosyal sermayenin birikiminin, göç hareketlerinin kendi kendini idame ettirdiği bir “kümülatif nedensellik” sürecini başlattığını da öne sürmüştür (Massey 1990b, akt. Curran vd. 2014). Yani, her yeni göçmenle, potansiyel göçmenleri önceki göçmenlere bağlayan ağ bağları genişler ve göçmen sosyal sermayesi birikir. Daha fazla birey bu kaynaklardan faydalanabilir ve bu da göç etme ihtimallerini artırır. Daha fazla birey göç ettikçe, ağ bağları daha fazla genişler ve daha çok göçmen sosyal sermaye biriktirilir (Garip 2008). Bu noktada daha yüksek sosyal sermaye düzeyine sahip bireylerin genel olarak göç etme olasılığının daha düşük olduğunu ve toplum düzeyindeki sosyal sermayenin genel göç kararında önemli bir pozitif çekme faktörü olduğunu görüyoruz. Ayrıca, bireysel ve toplumsal seviyedeki sosyal sermayenin göç kararlarını etkilemediğini değil, aynı zamanda bireyin topluma göre sosyal sermaye düzeyinin daha da önemli olabileceğini göstermektedir. Ek olarak, sosyal sermayedeki toplumsal düzeydeki farklılıklar, kentsel / kırsal bölgelerdeki göç olasılıklarını açıklamada bireysel düzeydeki farklılıklardan daha önemli görünmektedir (Hotchkiss ve Rupasingha 2018). Bu görüşler göçmen sosyal sermaye kaynaklarının farklı birey grupları veya farklı ortamlarda farklı şekillerde çalışabileceği anlamına gelmektedir. Göçmen sosyal sermaye kümülatif bir göç mekanizmasını başlattığı için, bireylerin göçüne olan etkilerinde bu farklılıklar zamanla çoğalmakta ve toplum göçü kalıplarında kalıcı farklılıklar yaratmaktadır. Kritik teorik ve pratik çıkarımlarına rağmen, bu fikirler göçmen sosyal sermayenin ana akım anlayışlarına dahil edilmemiştir (Garip 2008).

Göç literatüründe, göçmen sosyal sermayesi, göçmenlerin onlardan önce göç etmiş göçmenler tarafından sağlanan, göçmenlikle ilgili bilgi ya da doğrudan yardım olarak anlaşılmaktadır (Massey ve Espinosa 1997; Massey ve García-España 1987, akt. Garip 2008; Massey ve Zenteno 1999). Sosyal sermayenin göç sürecinde hem göçmenler içerisinde hem de geldikleri toplumdaki diğer bireylerle olan ilişkilerinde farklı dinamikleri olan bir yapı olduğu görülmektedir. Bu konu bizi literatürde de yer alan temel tartışmalardan biri olan, sosyal sermayeden ne ölçüde yararlanabileceğine ya da avantaj ya da dezavantaja itilmesine yol açtığı ölçüde kullanıma devam edilmesidir. Bu nedenle, sosyal sermayenin bağlayıcılığı - hem göçmen hem de göçmen olmayan topluluk gruplarının güçlendirilmesinin - köprülenme sermayesinin önünde bir engel oluşturabilir (entegrasyon için gerekli olduğu düşünülen) veya daha ziyade grubun dışındaki insanlarla köprüler kurmaya ve dolayısıyla bir birleşme noktasına toplumu itebilir (Kindler, Ratcheva ve Piechowska 2015). Sosyal sermayenin kendi içerisindeki yapısına Coleman (1988a), sosyal sermaye üzerine yaptığı ilk makalesinde, onayla göçmen grupların iç dayanışmasına atıfta bulundu ve Asyalı göçmen annelerin, okul çalışmalarına yardım etmek için biri çocuk, diğeri de anneye yönelik iki okul ders kitabı seti aldığını anlatmaktadır (Akt. Portes 2000). Bu da sosyal sermayenin kendi iç dinamiklerini görmek açısından göçmenler içerisinde sosyal sermayenin kullanımına örnek teşkil etmektedir. Son olarak Portes'in terminolojisini kullanarak, göçmen sosyal sermayeyi, alıcıların (potansiyel göçmenlerin) kaynaklarla (önceki göçmenler) sosyal bağları aracılığıyla eriştikleri bir kaynak (göçmenlik hakkında bilgi veya yardım) olarak kullanmak mümkündür diyebiliriz (Garip 2008).

2.5.1. Sosyal Sermaye Kuramı

Sosyal sermaye, “Büyük (Grand) Teori” olarak, toplumun makro boyutundaki olgular arasındaki nedensellik ilişkilerine değinen bir kavramdır. Aynı zamanda, toplumun işlevlerini analiz etmek ve daha somut neden-sonuç ilişkileri kurabilmek için, bireylerin sahip oldukları ağlar ve bu ağlardaki ilişkilere de odaklanarak mikro mekanizmaları da içinde barındırmaktadır. Kavramın çok boyutlu bu yönü kimi zaman karmaşıklığa neden olduğuna ilişkin eleştirileri ön plana çıkarsa da, sosyal sermayenin mikro ve makro boyutta kullanılabilen bir kavram olması nedeniyle ilgi çekmektedir. Bu anlamda sosyal sermaye kavramı, sosyal araştırmadaki bireysel olan- toplumsal olan ikiliğine son verir nitelikte gözükmektedir (Farr 2004).

Modern toplumun yalnızlaştırdığı bireyin karşı karşıya kaldığı açmaz ve sorunlara anomi ve yabancılaşmaya karşı, bir panzehir ve tamamlayıcı unsur olarak, sosyal teoride son dönemlerde, topluluk olmanın, bir arada eylem de bulunmanın ve karşılıklı ilişkilerin önemine dikkat çekilmeye başlanması, sosyal sermaye kavramının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Böylece, modern toplumun önemsemediği, küçümsediği ve dışladığı geleneksel değerler, ilişkiler ve ağlar, modern toplumun açmazlarına, sorunlarına fonksiyonel çözümler sunacak bir kaynak olarak ele alınmaya başlamıştır (Şan ve Şimşek 2011:102). Sosyal sermaye bir kaynaktır ve bir gruba ait olma duygusuna dayanır. Bu grupların sahip olduğu toplam sermaye, ortak bir güvenlik işlevi görür ve bireylere bir çeşit “kredi değeri” sağlar (Bourdieu 1983: 191 Nannestad vd. 2008). Bir başka ifadeyle sosyal sermaye, arkadaşlarınız, meslektaşlarınız ve maddi ve beşeri sermayenizi kullanma fırsatı bulabileceğiniz daha genel temaslar anlamına gelir... ” (Burt 1992:9, akt. Akçomak 2011). Burada şunu da bilmek önemlidir. Sosyal sermaye, diğer bireylerin sahip olduğu veya ağlara gömülü kaynaklara yalnızca geçici erişim sunabilir (Lin 2001, akt. Hawkins ve Maurer 2011).

Ekonomik sermaye, insanların banka hesaplarında ve insan sermayesi kendi başlarının içinde olsa da, sosyal sermaye, ilişkilerinin yapısında yer alır. Sosyal sermayeye sahip olmak için, bir kişi başkalarıyla ilişkilenebilir ve kendisi, kendisinin değil, kendi avantajının gerçek kaynağı olan diğerleridir. İfade edildiği gibi sosyal sermaye, insanların ilişkilerinin yapısında yatmaktadır. Sosyal sermayeyi kazanmak ve kullanmak için, bir kişi başkalarıyla ilişkilenebilir ve bu diğer kişiler kendi avantajlarının gerçek kaynağını oluşturmaktadır (Portes 1998). Kişinin sosyal sermayesinin kapsamı, bir bireyin, iştirakleri tarafından sahip olunan kaynaklara erişimini ve bireyin irtibat halinde olduğu bu kişilerin sermayelerinin miktarı ve niteliğine erişimini sağlayan bir kişinin harekete geçirebileceği sosyal ilişkilerin boyutuna bağlıdır (Bourdieu 1983: 191, akt. Nannestad vd. 2008). Sosyal sermaye ilişkileri sadece pratikte, bu sosyal sermaye ilişkilerini aynı şekilde sürdüren değişimin maddi ve / veya sembolik ilişkileri temelinde var olur. Toplum tarafından eşit olarak kurumsallaştırılabilir veya verilebilirler. Örnekler arasında, aynı adı taşıyan, bir aileye, sınıf veya etnik gruba aidiyet gösteren (Bourdieu 1983: 191, akt. Nannestad vd. 2008) ya da Nepal ve Hindistan'daki gibi kast veya klan adına ait aile adlarına sahip olanların gösterilmesi sayılabilir. Böylesi bir kurumsallaşma yoluyla, etkilenen tüm kişiler sosyal

sermaye ilişkileri hakkında “bilgilendirilir” ve etkilenen tüm kişiler üzerinde bir etki yaratır.

Sosyal sermayenin kaynakları çeşitli olduğu gibi, sonuçları ya da işlevleri de oldukça çeşitlilik içermektedir. Ampirik araştırmalar, okuldan kopma, akademik performans, çocuğun entelektüel gelişimi, istihdam kaynakları ve mesleki beceri kazanma, çocuk suçluluğu ve önlenmesi, göç gibi alanlarda bir belirleyici olarak sosyal sermayenin alınabileceğini iletmektedir. Sosyal sermaye literatürde farklı bağlamlarda ele alınmıştır; (1) bir sosyal kontrol aracı olarak kabul edilmiş, (2) bir aile desteği olarak görülmüş, (3) aile dışı ağlardan sağlanan yararlar için bir kaynak olarak görülmüştür (Polat 2012:21). 1990'larda sosyal sermaye, sosyal bilimlerde, yapısal ekonomik, ırksal, etnik, cinsiyet ve coğrafi eşitsizlikler için her şeyi sadeleştirilmiş bir “iyileştirme” olarak gündeme getirilmiştir (DeFilippis 2001; Mowbray 2004; Farrell 2007, akt. Hawkins ve Maurer 2011). Bu tarih aynı zamanda yukarıda da belirttiğimiz gibi sosyal sermayenin göç çalışmalarına dahil olduğu tarih olarak dikkat çekmektedir.

2.5.2 Göçmen Ağ Kuramı

Karşılıklı ağ kurmanın gerekliliğini vurgulayan John Stuart Mill (1806-1873), “İnsanları kendilerinden farklı insanlarla, kendileriyle farklı olanlara, düşünce ve eylem tarzlarına temas etmenin değerini aşmak mümkün değildir. Bu tür iletişim her zaman olmuştur ve bu şimdiki çağda, belli başlı ilerleme kaynaklarından biridir ”(1848: 581, akt. Singh ve Koiri 2016) der. İnsanlar özellikle üreme, çocuk yetiştirme, dini veya politik taahhüt, uzun mesafeli ticaret ve elbette göç gibi uzun vadeli, çok önemli girişimleri sürdürürken bu ağlara güvenir. Bu ağlarda üyeler, başkalarının sorumluluklarını yetkin bir şekilde yerine getirme ihtimaline ilişkin olarak değerli sonuçlar iddia eder (Tilly 2007). Göç sürecinde göçmenlere önemli avantajlar sağlayan ağlar göç ile ilgili olarak sosyal ağlar ya da sosyal sermaye, bir topluluk kökenindeki sakinler ile başka bir yerde yaşayan bireyler ya da mevcut ikametlerinden bağımsız olarak daha önce göç etmiş bireyler arasındaki bağlantılar olarak anlaşılmaktadır (Hugo 1991; Massey & García- España 1987; Massey 1990, akt. Curran vd. 2014). Göçmen ağlar, göçmenleri, eski göçmenleri ve göçmenleri birbirine akrabalık ilişkileri, dostluk ve paylaşılan toplum kökeniyle birbirine bağlayan kişilerarası ilişkiler dizisidir. Ağ bağlantıları, uluslararası göçün olasılığını artırır çünkü bunlar, maliyetlerin ve hareket risklerinin azaltılması ve beklenen net getirilerin göçe yükseltilmesidir. Göç etmiş bir

kimseye bir bağ kurmak, insanların önemli bir finansal sermayeye, yani yurtdışında tasarruf biriktirme ve yurt dışına havale gönderme imkânı sunan yüksek yabancı ücretlere erişebilmek için sosyal sermaye kazanırlar (Palloni vd. 2001; Massey ve Zeneto 1998).

Curran ve arkadaşları (2014) göç ağlarına ilişkin: Göç ağlarına ilişkin, ‘‘göçmenlerin aileleri veya arkadaşları ile etkileşimde bulunduğu kişilerarası ilişkilerin bir bileşimi tarafından tanımlanabilir’’ şeklinde bir çıkarımda bulunmuşlardır (2014). Bu noktada oluşan sosyal ağlar, bilginin yayılmasının yanı sıra patronaj veya yardım için bir temel oluşturur (Haug 2008). Sosyal ağlar göçü çeşitli şekillerde kolaylaştırır. Göreli geçim fırsatları hakkında bilgi aktarırlar (Hugo 1991); güvenli ve ucuz yollar veya kaçakçılar hakkında bilgi yoluyla seyahat masraflarını azaltır, göçmenlerin başkalarının kendi dillerini konuştuğu bir çevreye ulaşması halinde ‘‘asimilasyon şoku’’nu azaltarak duygusal maliyetleri azaltır (Choldin 1973) ve diğer yabancıların arasında yaşamamanın sınır dışı edilmesini kolayca önleyebilir (Massey 1990); iş arama yardımı yoluyla göçün beklenen faydalarını arttırmak ve mali yardım ve paylaşılan yaşam alanı aracılığıyla başlangıçtaki yaşam masraflarını ve diğer maliyetleri azaltın. Göçmen ağları, muhtemel göçmenler için güvenilir ve güvenilir bilgi sunma konusunda sıkça haber verilir. Diğer faktörler de katkıda bulunabilse de, ağ faktörü kümülatif olarak göçe neden olan en önemli katkı unsurlarından biri olmaya devam etmektedir (2014).

Sosyal ağlara gömülü olmak, dolayısıyla göç kararları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Sosyal ve kültürel bağlam, yaşam döngüsü veya eğitim gibi doğrudan veya dolaylı ekonomik faktörlerin göç kararlarını olumlu yönde etkileyip etkilemediğini etkiler (Hugo 1981: 188, akt. Haug 2008). Sosyal ve kültürel faktörler öncelikle göç olup olmadığını belirler; ikinci olarak, göçün hangi formda gerçekleştiği, yani kalıcı mı yoksa dairesel mi olduğu; üçüncü olarak varış yeri seçimi; ve dördüncü göçmenlerin yeni çevrelerindeki deneyimleri. Demografik yapı, yani ailenin büyüklüğü, yaşı ve cinsiyeti, yaşam döngüsündeki aşama ve akrabalık biçimleri gibi ailelerin sosyal yapısının çeşitli yönleri, göçle ilgili mevcudiyeti, beklentileri, güdeleri ve teşvikleri etkilemektedir (Harbison 1981akt Haug 2008).

Özellikle göç sonrası süreçte uyum ve entegrasyon çalışmaları için aynı fikrin bir dizi alternatif yorumu olmasına rağmen, ağ kuramında temel hipotez, sosyal ağ bağlantılarının başkalarının temasını kolaylaştıracak koşulları yaratmasıdır (maliyetleri düşürmek, gelecekteki gelecekteki potansiyel akışı arttırmak, riskleri azaltmak, bilgiyi

iletmek) (Palloni vd. 2001). Son zamanlarda yabancı gruplar yeni dahil olacağı topluma uyum sağlamak ve ilerlemek için ağlarına ve dayanışma bağlarına büyük ölçüde bağımlıdır (Portes 2000). Ager ve Strang (2008): Ağ kuramını mülteci entegrasyonunu desteklemeye yönelik hizmetlerin devreye alınması ve / veya geliştirilmesi için bir yapı olarak kullanılmıştır (Scottish Executive 2006; TimeBank 2007). Yerel entegrasyon çalışmalarını hem kavramsal hem de metodolojik olarak bilgilendirmiştir (Beirens vd. 2007; Sirriyeh 2007; Atfield vd. 2007; Daley 2008). Daha geniş fayda ve açıklayıcı değerin, önerilen yapının, uygun şekilde geniş bir aralıktaki ayar ve zaman aralıklarında entegrasyonu oluşturan paydaş algılayışlarının temel unsurlarını yakalayıp yakalamadığını ölçmek için farklı bağlamlarda test edilmesi gerekmektedir (2008).

Sosyal hizmet açısından teorinin sosyal çalışma uygulaması, ağların yapısal veya morfolojik yönlerini (boyut, merkezîyet, yönlülük, yoğunluk, doğrudan ve dolaylı temaslar) ve sosyal ağların etkileşimli özelliklerini veya niteliklerini (rol bileşimi, karşılıklılık, ilişkilerin değeri ve iletişim sıklığı) vurgular (McIntyre 1986; Auslander ve Litwin 1987; Tracy ve Whitaker 1990; Wasserman ve Faust 1994, akt. Hawkins ve Maurer 2011). Ağların ölçüsü büyük ölçüde nesnel ve niceldir. Bir ağ içindeki ilişkilerin ve değişimlerin öznel niteliğinin analizi, sosyal desteğin ölçütleriyle ele geçirilir. Sonuç olarak sosyal ağları: Sosyal ağlar içerisindeki etkileşimler, hareket etmenin maliyetlerini ve risklerini azaltarak göçü kolaylaştırır şeklinde bir çıkarımda bulunmuştur (2008).

Sosyal ağ, ulus-ötesi göç ağlarını kurma yolunu açmaktadır (Faist 1997; Pries 2004). Sosyal ağların çarpan etkisi göz önüne alındığında, bir göç zinciriyle sonuçlanabilir. Resmi olmayan ağlar göçmenlere seyahatlerini finanse etmelerine, iş veya konaklama bulmasına yardımcı olur. Göç ağları göçmenlerin hukuki ya da yasadışı olarak sınırları aşmasını sağlar (Bocker 1994; IOM 2003: 14). Göçmenleri, eski göçmenleri ve göçmenleri birbirleriyle kaynaştıran, menşe ve varış yerlerine bağlanan kişisel ilişkiler, uluslararası iş gücü olasılığını artırmaktadır. Dairesel göç ve zincir göç süreçleriyle bağlantılı göç (Boyd 1989). Sosyal ağlar her bir ek göçmen tarafından genişletilip güçlendirildikçe, potansiyel göçmenler hedef ülkede zaten kurulmuş olan sosyal ağlardan ve etnik topluluklardan yararlanabilirler (2008).

2.6. Göç ve Bütünleşme (Entegrasyon)

Göç olgusunun kendisi bir bütün şeklinde göç sürecini ifade etmesine rağmen göçün kendi içerisinde de süreçleri bulunmaktadır. Bunlar göç kararı almak, göç esnası ve göç sonrası yeni bir topluma dahil olmak şeklinde ifade edilebilecek süreçlerdir. Bu süreçlerin her biri kendi içerisinde farklı dinamikleri barındırmaktadır. Bu süreçlerin göçe ve göçmene yönelik sağlıklı bir anlatış geliştirmek adına önem bakımından ayırmak doğru olmayacak bir davranıştır. Ancak son dönemlerde artan göç hareketleri ve değişen göç yapısı kimliği, göç sonrası sürecin oldukça önemli bir yerde olduğunu bizlere göstermektedir. Bu önemin göç sonrasında oluşan yeni duruma uyum gösterme ve entegre olma çabasıdan geldiği söylenebilir. Küreselleşen dünyada sınırların kalkması göçü farklı bir noktaya getirmiş ve bu durum dünya devletleri ve uluslararası yapılar için göç sonrası sürece yönelik önemli görevler yüklemiştir (Castles 2000). Bu görevlerin en önemlisi ve diğer görevlerin de üstünde yer alan konu göçmenin uyumu konusudur (Kümbetoğlu 2003:272). Bakıldığı zaman göçmen göç edilen yerde sağlıklı bir uyum süreci yaşarsa o kadar sağlıklı bir toplum yapısı oluşmakta ve yerel halk o derece hoşgörü ve sosyal kabul göstermektedir. Bu konu 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan durumlarla birlikte artan göçmen sayılarına paralel olarak önem kazanmış ve ülkeler kendi özellerinde uyum adına çeşitli politikalar üretmeye başlamıştır (Bloch 2011). Bu süreç birçok ülkede hemen hemen aynı şekilde işlese de bazen değişiklikler göstermiş ancak küreselleşme ile birlikte bu noktada da ortak politikalar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bu çalışma kapsamında dünyada var olan entegrasyon politikalarına kısaca değinerek çalışmamızın uyum konusundaki stratejisi olan bütünleşme politika ve kavramına ayrı bir parantez açmaya çalışacağız. Bütünleşme kavramı göç sürecinin önemli bir parçası ve sürecin son halkası olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki yerleşilen yere uyum ya da bütünleşme gerçekleşmediği takdirde göç eylemi tamamlanmış sayılmayacaktır (Akıncı, Nergiz ve Gedik 2015: 67). Bütünleşme kavramı kendi içerisinde farklı toplumsal süreçleri barındıran bir kavram olarak görünmektedir. Ancak bütünleşme kavramından anlaşılana genelde sosyal bütünleşme olgusudur. Sosyal bütünleşme, eğitim ve ekonomik sonuçların yanı sıra, göçmenlerin yaşadığı, çalıştığı ve aileleri oluşturduğu insanların bileşimi gibi daha ince boyutlar yakalayan geniş bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Zhou 1997; Waldinger & Feliciano 2004, akt. Åslund vd. 2009).

Kısaca bütünleşme karşılıklığa dayanan; göçmen bireyin yeni topluma uyum göstermesine karşın yerli halkında sosyal kabulde bulunmasını ifade eden, sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik vb. yönleri olan bir süreçtir.

2.6.1. Uyum ve Uyuma İlişkin Kavramlar: Kültürleşme, Çok Kültürlülük, Asimilasyon

Genel anlamıyla uyum göç edilen yerin beklentileri doğrultusunda yeni bir yaşam kurma çabası olarak ifade edilmektedir (Berry 1997; Saygın ve Hasta 2018). Göç etmek hayatı yeniden inşa etmek ve her açıdan yeniden bir denge yakalamaya çalışmaktır. Bu duruma direnmesi göç eden kişinin yaşadığı yerde öteki haline gelmesine neden olacaktır (Chambers 2014, akt. Karasu 2017; Roestenburg 2013). Geniş anlamda uyum; bir göçmenin göç ettiği yerde karşılaştığı sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik sorunlar ile yaşadığı değişim, geliştirdiği baş etme stratejileri ve göç edilen ülkenin göçmenlerin sorunlarına verdiği tepki sonucu oluşturdukları politikaları içeren meşakkatli bir süreçtir. Dar anlamda uyum; göçmenin göç ettiği ülkenin vatandaşı olana kadarki geçirdiği zorlu süreci anlatmaktadır (Karasu 2017). Karataş'a göre (2003) temel bir ifade ile uyum bir bütünleşme ve aynılaştırmadan söz etmek yerine ilişki kurmak ve ilişkilerin sürdürülmesi olarak ifade edilmektedir. Uyum bir süreçtir. Bu süreç sonucunda göçmen ya toplum tarafından gösterilen sosyal kabulü yaşamakta ya da yine toplumca gösterilen sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır (2003).

Uyum bir süreci yani bir zaman dilimini ifade etmektedir. Stein'e göre (1981:326) mültecilerin göç edilen yere "zaman boyutunda uyumu" ilk bir kaç ay, ilk bir iki yıl, dört beş yıl sonra ve on yıl sonrasında farklılık gösterebilmektedir (Akt. Tunç 2015: 34).

Uyum konusu gerek bireysel gerek toplum düzeyinde ele alınan bir konudur. Ancak kültür kavramının geniş bir kavramsal içeriği olduğundan genelde bireysel düzeyde ele alınan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Saygın ve Hasta 2018). Bireysel düzeydeki uyumu Beryy (2001) psikolojik uyum ve sosyo-kültürel uyum olarak ikiye ayırarak ele almaktadır (2001). Sosyo-kültürel uyum göçmenlerin ana akım kültürün belli özelliklerini benimseyip yeni hayatlarına uygulamaları şeklinde ifade edilmektedir (Berry 2001). Göçmenler ana akım kültürü öğrenir ve bu sayede çeşitli sosyal beceriler elde ederler. Bu durumda onların gündelik yaşantılarını olumlu ya da olumsuz katkılar şeklinde etki eder (Berry 2006a, akt. Saygın ve Hasta 2018). Bu

noktada farklı kültürleşme ya da uyum durumları ortaya çıkmaktadır. Araştırmacıların birçoğu uyum konusunun kültürleşmeden çıktığını ve olumlu ya da olumsuz olduğunda bütünleşme ya da asimilasyon kavramları ile ifade edildiğini bildirmektedirler (Berry 1997).

Kültürleşme ya da kültürlenme; yeni bir kültürle etkileşimi sonucunda duygu, düşünce ve davranışlarında meydana gelen davranışlar olarak ifade edilmektedir. Bir süreç olan kültürlenme bireyin sosyalleştiği kültürel topluluktan başka bir topluluğa girmesiyle birlikte yaşanan süreçtir (Gezici Yalçın 2017: 73). Kültürleşme iki farklı kültürel grup arasında sosyal yapının çeşitli belirleyicileri ile bağ kurmaktır. Bu belirleyenler değişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar fiziksel, biyolojik, politik, ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkilerde kendini göstermektedir. Baskın olmayan yani göçmen grup ile baskın olan yerli grup arasındaki etkileşim olarak tanımlanmıştır (Berry 1992; Berry 2001).

Uyum sürecinde kültürlenme bağlamında bütünleşmeyi (entegrasyonu) seçen göçmenler elde ettikleri kazanımların olumlu yönleri ile birlikte daha fazla sosyo-kültürel uyum gösterirken kültürleşme yönü olarak asimilasyonu seçen göçmenler sosyo-ekonomik açıdan daha az uyum göstermektedir (Saygın ve Hasta 2018). Burada yukarıda da ifade ettiğimiz gibi uyuma ilişkin verilen olumlu tepkiler ve olumsuz tepkilerin; asimilasyon ve bütünleşme şeklinde uyuma bağlı olarak kültürleşme yönelimlerinden olduğunu da görmekteyiz. Asimilasyon sürecinde dikkat çeken nokta sürece bir zorlamanın eşlik etmesiyle sonucunda bir toplumun diğerini yuttuğunun görülmesidir (Karataş 2003).

Bu bağlamda bizimde çalışma içerisinde sıklıkla yan yana kullandığımız kültürleşme ve uyum kavramlarına ilişkin ayrıma değinmek doğru olacaktır. Kültürleşme ve uyum konusunda ki çizgiyi şu şekilde belirleyebiliriz: Uyum kişinin girdiği yeni toplumda günlük yaşamını organize edebileceği becerileri kazanması şeklinde ifade edilirken sosyo-kültürel ve psikolojik uyum şeklinde iki yönlüdür. Kültürlenme ise uyumun üst noktasında olan ve daha genel plan ve politikalar şeklinde ifade edilen bir üst kavram şeklindedir (Gezici Yalçın 2017).

Uyumun sosyo-kültürel yönü ve psikolojik olmak üzere iki yönü olduğuna yukarıda değinmiştik. Şimdi uyumun bu yönlerine kısaca değinmek uygun olacaktır. Psikolojik uyum, kültürleşme çalışmaları ilk başladığında yapılan çalışmalar genelde

gruplar üzerinden yapılmakta iken zamanla bireysel bazlı çalışmalarında gerekli olduğu izleniminin oluşması üzerine ifade edilmeye başlanılmıştır (Sam 2006, akt. Saygın ve Hasta 2018). Bu açıdan yapılan çalışmalar ışığında psikolojik uyum; bireylerin göç ettiği yerdeki ana akım toplumun üyeleri ile yaşadıkları etkileşim, ilişki ve deneyimledikleri ile kültürleşme sürecinin sonucunda kişisel olarak yaşadıkları değişim, kazanım ve kayıpların tümü ile ilişkilidir (Aycan ve Berry 1996; Ward ve Rana Deuba 1999; Aycan ve Berry 2002; Sam 2006; Bery vd. 2011; Sam vd. 2006, akt. Saygın ve Hasta 2018). Sosyo-kültürel uyum ise bireyin günlük yaşam ve toplumun gündelik akışkanlığına dahil olabilme neticesi olarak ifade edilmektedir. Bu noktada aile, dil ve eğitim, dini pratikler bu kısımda değerlendirilen durumlar olarak ifade edilebilirler (Yavuz 2013).

Nihai olarak şunu ekleyecek olursak sosyo-kültürel uyum göç edilen yerdeki kalış süresi uzadıkça gelişecek ve uyum düzeyini yükseltecek bir mekanizmadır. Psikolojik uyum ise göç edilen yerde nitelik bakımından elde edilen kazanımlar arttıkça gelişecek ve uyumu arttıracak bir mekanizmadır (Saygın ve Hasta 2018; Gezici Yalçın 2017). Bu ifadeler ile uyumun birçok yönü olduğunu ve bütüncül bir yaklaşımın sergilenmesi gerektiğini anlıyoruz. Bu noktada çalışmayı üzerine inşa etmeye çalıştığımız sosyal sermaye kavramı bize uyum ya da bütünleşmenin sağlanabilmesi konusunda geniş bir hareket alanı açmaktadır. Sosyal sermayenin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, psikolojik başta olmak üzere birçok alanla ilgili olması uyum konusunda açılan geniş hareket alanını oldukça işlevsel kılmaktadır (Ateş ve Bektaş 2016; Erselcan 2009).

Kültürleşme

Kültürleşme kavramı göç alanındaki önemli kavramlardan biri olarak göç literatüründe karşımıza çıkmaktadır. Ancak kavram çalışmamızın ana kavramlarından olan bütünleşme kavramı ve bütünleşme süreci ile yakından ilgili olması sebebiyle ayrı bir başlıkta ele almanın doğru olacağı düşünülmüştür. Kavramı öz itibarıyla göç edilen yerin kültüründen bir dereceye kadar etkilenme ve göç edilen yerdeki toplumu etkileme olarak ifade edebiliriz (Saygın ve Hasta 2018). IOM (2009) Kültürleşmeyi “Belirli bir kültürden gelen kişilerin, grupların ya da sınıfların yabancı bir kültürün (fikirleri, söylemleri, değerleri, normları, davranışları, kurumları) unsurlarının aşamalı olarak benimsemesi neticesinde gerçekleştirilmek istenen kısmi ya da tam uyumun, göç ve

ticari ilişkiler aracılığıyla farklı kültürlerarasındaki temas ve etkileşimleri.” şeklinde ifade etmiştir (2009).

Bu alanda önemli çalışmaları buluna Berry (1997) kültürleşmenin bir süreç olduğunu ifade etmiş ve göçmen ve göçülen yerdeki toplum arasında oluşan etkileşimi iki noktada ele almış; birincisi grup özelliklerinin devam ettirilmesi, ikincisi ise diğer gruplar arasındaki etkileşim ve iletişimle ilgilidir. Ayrıca Berry (2006a) uyum konusunun kültürleşme sürecinin bir sonucu olduğunu ve ikisinin farklı şeyler olduğunu ifade etmiştir. Kültürleşme ilk zamanlar toplumlar arasında bir durum olarak görülürken zamanla bireysel bazda da olabileceği düşünülmeye başlanmış ve bu yönde çalışmalarda yapılmıştır (Akt. Saygın ve Hasta 2018).

Bu alanda önemli çalışmalara imza atan Berry bir kültürlenme ya da kültürleşme modeli oluşturmuştur. Berry'nin kültürlenme ya da kültürleşme modeli bu alanla ilgili çalışmaların çoğunda ele alınır. Modelde kültürlenme stratejilerine değinen Berry (1997) oluşturduğu stratejilerin iki boyutun kesişimi olduğunu bildirmektedir. Birinci boyut; bireyin kendi kültürünü devam ettirme veya bunu bırakıp yeni ülkenin kültürünü benimseme isteğini ifade ederken, ikinci boyutu; göçmenin yerli halk ile gündelik ilişkilerde bulunma veya bundan mümkün olduğunca kaçma ve kendi grubuna yönelerek kapanma yönünde olmasıdır (Gezici Yalçın 2017: 76).

Berry'nin modelinde bu iki boyutun kesişmesi ile dört tane kültürlenme stratejisi ortaya çıkmaktadır. Bunlar;

Bütünleşme (Entegrasyon): Kendi kültürünü devam ettirme bunun yanında diğer grupla etkileşime girme,

Asimilasyon: Kendi kültürel kimliğini devam ettirmeyi istememe ya da devam ettirme isteğinin elinden alınması,

Ayrı Durma: Kendi kültürünü devam ettirme ve diğer kültüre kendini kapatma,

Marjinalleşme: Hem kendi kültürel kimliğini sürdürmenin az olması hem de çoğunlukla dışlanma ve ayrımcılık nedeniyle diğer kültürden kişilerle ilişki kurma isteğinin az olmasıdır.

Aşağıda şekil 6’da bu stratejilerin gösterimi yer almaktadır.

		Kişi, kendi kültürel kimliğini ve sahip olduğu kültürel özellikleri sürdürmeyi değerli buluyor mu?	
		Evet	Hayır
Kişi, diğer kültürden kişilerle ilişki kurmayı ve sürdürmeyi değerli buluyor mu?	Evet	Entegrasyon	Asimilasyon
	Hayır	Ayrı durma	Marjinalleşme

Şekil 6: Kültürleşme Stratejileri

Kaynak: Berry (1997)

Oluşan bu stratejilerin yorumu şu şekilde yapılabilir. Bu stratejiler hangi grubun (baskın ya da baskın olmayan) dikkate alındığına bağlı olarak farklı isimler taşır. Baskın olmayan gruplar açısından, bireyler kültürel kimliklerini sürdürmek istemedikleri ve diğer kültürlerle günlük etkileşime girmedikleri zaman, asimilasyon stratejisi tanımlanır. Aksine, bireyler orijinal kültüre tutunmaya bir değer koyduğunda ve aynı zamanda başkalarıyla etkileşimden kaçınmayı arzu ettikleri zaman, separation alternatifi tanımlanır. Her ikisinin de orijinal kültürünü sürdürmekle ilgilendiğinde, diğer gruplarla günlük etkileşimde bulunurken, Bütünleşme; Burada, bir yandan daha büyük bir sosyal ağın ayrılmaz bir parçası olarak yer almaya devam ederken, bir yandan da kültürel bütünlüğün korunmasının bir derecesi vardır. Son olarak, kültürel bakımda (genellikle zorla uygulanan kültürel kayıplar nedeniyle) ve başkalarıyla (genellikle dışlanma ya da ayrımcılığın öncelikleri) ilişkilerde bulunma konusuna çok az ilgi ya da ilginin olduğu durumlarda, marjinalleşme tanımlanmıştır (Berry 1997).

Esasında bu dört strateji daha öncede ifade ettiğimiz gibi iki farklı modelin kesişiminden ortaya çıkmışlardır. İlki tek boyutlu kültürleşme; bu model tek ulus, tek dil, tek kültür ve tek din görüşü çerçevesinde şekillenmiştir. Bu modele göre kişi tüm etnik özelliklerini bir kenara bırakmalıdır (Saygın ve Hasta 2018). Bu durum da oldukça ütöpik görülmektedir. İkinci model ise iki boyutlu kültürleşme modeli olarak Beryy (1990) tarafından geliştirilmiştir. Tek boyutlu modelin kısıtlı ve kısır yapısının aksine bu model kültürleşmeyi çok boyutlu şekilde ele almış ve azınlık ya da göçmen grupların göç edilen yerin kültürünü öğrenir, gerekli ilişkileri sürdürürken bir yandan da kendi öz

kültürünü yaşatmakta ve etnik kimliklerini sürdürmektedir (Berry 2006a, akt. Saygın ve Hasta 2018).

Kültürleşmeye ilişkin bu iki model ve kesişiminde oluşan dört stratejinin yanına bir de çokkültürlülük kavramı eklenebilir. Çokkültürlülük kavramı küreselleşme rüzgarlarının esmeye başladığı seksenli yıllarda özellikle göç ile kurulmuş devletlerin bunlar ABD, Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi ülkelerin bunun yanında birçok Avrupa ülkesinin göç politikalarının önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Kavramın içeriği birlikte yaşamın her ne tür farklılıklar olursa olsun mümkün olduğuna ve her grubun ya da toplumun kendi kültür ve özellikleri ile yeni oluşan ana yapıya renk kattığı düşüncesini gözler önüne sermektedir. Kavramın bütünleşmeden ayrılma konusundaki temel noktası da budur. Bütünleşme var olan bir kültüre eklenme o kültürün gereklerini yerine getirme buna karşın kendi kültürünün toplumca kabul edilmesi şeklinde oluşan bir mekanizma iken. Çokkültürlülük yeni bir kültürel yapının varlığı ve bu varlığa katkıda bulunan birden fazla farklı kültürün karması şeklinde oluşan bir mekanizmayı ifade etmektedir (Martikainen 2010; Unutulmaz,2016).

Çokkültürlülük göç ile kurulan devletlerin kimliklerinde bir parça olmakla birlikte Avrupa ülkelerinin çok fazla sarıldığı bir kavram olarak ifade edilebilir. Ancak son on yılda göç ile kurulan devletler her ne kadar zorlansalarda bu bağlamdaki politikalarını sürdürmeye çalışırken Avrupa'da aşırı sağ partilerin yükselişe geçmesi Avrupa'nın övündüğü ve kimliğinde bir parça olarak gördüğü çokkültürlülük söylemlerini de cılızlaştırmaya başlamıştır (Bartram vd. 2017).

Sonuç olarak kültürleşme konusu göç sonrasındaki süreç için oldukça önemlidir. Göç sonrasında sağlıklı bir kültürleşme süreci geçiren göçmen birey bütünleşme konusunda önemli bir yol kat etmektedir. Sosyal sermayenin bütünleşme çizgisinde ilerlemesi de kültürleşmenin sorunsuz bir şekilde sağlanmasına kolaylık sağlayacaktır.

2.6.2. Bütünleşme (Entegrasyon)

Birçok Batı ülkesi, etnik gruplar arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizliklerin nesiller boyunca sürdürebileceğine dair korkunun yanı sıra, demografik kompozisyonda hızlı bir değişim yaşadığı için bütünleşme konusu giderek daha fazla ilgi çekmeye başlamıştır (Åslund vd. 2009). Göçün olayının gerçekleştiği bir toplumda göç eden göçmen ve karşılayan ev sahibi toplum olmak üzere iki temel aktör bulunmaktadır. Hem yerleşik gruplar hem de yeni gelen göçmenler, günlük yaşamdaki değişime ve çoklu

farklılıklara nasıl cevap verileceğini öğrenmelidirler. Yeni gelenler (iç veya uluslararası) toplumları kabul etmede sosyal ve toplumsal hayata katılmakta, katılımları yerel sakinlerin yaşamlarını etkilemektedir. Bu tür süreçler ve uygulamalar arasında sosyal, siyasal ve kültürel dönüşümler ve yerleşim yerlerinin yanı sıra eskinin yaşantıları içinde toplum yaşamı sürekliliği de yer almaktadır. Her iki grup için de bu süreçlerin “yaşanmış deneyimi” hem aidiyet dinamiklerini hem de iktidar ve hakimiyet ilişkilerini etkilemektedir (Valtonen, 2001, 2002, akt. Cox ve Geisen 2014).

Sosyolojide entegrasyon, bir bütünü tekrardan oluşturulması veya çeşitliliğin bir bütüne dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır (Treibel 1999:137, akt. Derya 2016). Türkçeye bütünleşme-birleşme olarak tercüme edilen ve İngilizcede “Integratıon” olarak ifade edilen kavram, muhtevası bakımından bir topluma özgü çeşitli kurum ve kuruluşlar, meslek kuruluşları, kimliksel bir takım özellikler taşıyan birlikler, etnik gruplar ve çeşitli topluluklar arasındaki birbirini tamamlama, iç içe geçme, kaynaşma ve ahenk durumunu ifade eden bir içeriğe sahiptir (Yavuz 2013). Bir diğer tanımda; bütünleşme, değerlerin, inançların ya da insanların, bir sistem ya da bir bütün meydana getirecek şekilde bir etkileşim içinde olmalarıdır (Kongar 1981:394, akt. Karataş 2003:28). IOM (2009) ise bütünleşmeyi şu şekilde ifade eder: “Bütünleşme; göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreçtir. Kabul eden toplumların göçmenleri kabul etmeleri için gerekenler ülkelere göre farklılık göstermektedir. Bütünleşme, sadece tek bir grubun sorumluluğunda değildir. Hem göçmenlerin kendisi, hem de ev sahibi devlet, kurumlar ve toplumlar bütünleşmeden sorumludur (2009).”

Entegrasyon kavramı aslında kültürleşme kavramının bir çıktısı olarak görülebilir. Kültürleşme süreci sonunda yaşanacak karşılıklı pozitif uyum entegrasyon ya da bütünleşme olarak ifade edilebilirken bu kavramın uç tarafındaki kavramda asimilasyon kavramına eş değer görülebilir (Gezici Yalçın 2017). Bütünleşme kavramı karşılıklı hoşgörü ve anlayış dahilinde göçmen bireyin ya da grubun ana akım kültürün değer ve yargılarını kabul ederken kendi kültüründen kopmayarak yerel halktan gördüğü sosyal kabulün kesişimini oluşturmaktadır (Berry 1997; Karataş 2003). Burada dikkat edilmesi gereken husus entegrasyonun tüm sorumluluğunun göçmen bireylere yüklenmesi halinde, yerli halkın göstermesi beklenen sosyal kabulün etkisizleşecek olmasıdır. Böylece göçmen karşıtı politika ve faaliyetlerin meşru hale geleceği hususudur (Gezici Yalçın 2017). Toplumları oluşturan bireylerin kendi kimlikleriyle

içinde buldukları topluma katılma sürecinde ortaya çıkan bütünleşme konusunda, göçmenler açısından kendi üzerlerine düşen görev, yaşadıkları topluma ve o kültüre kendi öz kültürlerinden kopmadan uyum sağlayabilmek iken, göç edilen ülkeye ve ülkede yaşayan insanlara düşen görev ise entegrasyonun sağlıklı gerçekleştirilebilmesi için doğru altyapının hazırlanması gerektiğidir. Bütünleşme daha öncede ifade ettiğimiz gibi sadece tek bir grubun sorumluluğunda değildir. Hem göçmenlerin kendisi hem de ev sahibi devlet, kurumlar ve toplumlar bütünleşmeden sorumlu olmaktadır (Akıncı, Nergiz ve Gedik 2015: 67).

Bütünleşme kavramı içerisinde sosyal, kültürel, ekonomik, hukuki vb. açılardan var olan topluma kendi kültüründen kopmadan dahil olabilme yeteneği şeklinde ifade edilebilir (Berry 1997). Bu noktada entegrasyonu üç yönden ele alabiliriz: 1-) Kültürel entegrasyon; hem göçmenlerin göçülen toplumların yerel değerlerle, kurallarla ve davranış modelleriyle ilişkisi ve uyumu hem de göç edilen yerdeki toplumun gelen göçmenlerin kültürel hayatlarının tezahürlerine yönelik oluşturduğu reaksiyonlarla alakalıdır, 2-) Yapısal entegrasyon; göçmenlerin göç edilen yerdeki farklı kurum ve kuruluşlara girmeleri, sektörlere ve organizasyonlara girmeleri ve bunlara paralel yapılar kurma durumlarıdır. Bu yapılar eğitim, sağlık, siyasi parti ve ekonomik faaliyeti olan yapılardan oluşmaktadır. 3-) Politik entegrasyon; devletin göçmenlerle iş birliğini ifade eden yolları belirtmektedir. Vatandaşlık ve yasal haklar bu kısma verilen örneklerdir (Martıkamen 2010: 266).

Göçmenlerin entegrasyonuna yönelik tek bir model bulunmamakla birlikte ülkelerin kendi şartları doğrultusunda farklı farklı yöntem ve düzenlemelerin olduğu görülmektedir. Bu öngörü birtakım etkenlere bağlı olarak gerçekleşmektedir (Huddleston vd. 2013, akt. Yıldız 2017: 61).

- ✓ Göçmen nüfusun özelliklerine ilişkin bireysel etkenler (tarihsel, coğrafi, nesil sayısı, iş, dil bilgisi gibi),
- ✓ Göç alan topluma ilişkin etkenler ve makro düzey politikalar (emek piyasası, ücretler, çalışma şartları, sosyal imkanlar, siyasi ortam, kamuoyu algısı vb.),
- ✓ Göç ve uyum politikaları.

Bu etkenlerde dikkat edilmesi gereken şey entegrasyonun tamamen göçmen sorumluluğuna yüklenmemiş olduğunu görmektir. Bu etkenlerin arasında ifade edilmiş

olsa da entegrasyonu etkileyecek önemli etkenlerden biri dil konusudur. Dil entegrasyon sürecinin kilit noktasını oluşturmaktadır. Entegrasyonun hızlanması ve sürdürülebilir olması dil ile mümkün gözükmektedir. Derya'nın (2016) çalışmasında Almanya örneğinde entegrasyon adına alınan tedbirlerden en önemlisinin zorunlu tutulan dil kursları olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca aynı çalışmada eğitimin entegrasyon sürecinin kolaylaştırıcısı olarak işlev görmektedir (2016). Bu noktada dil ve eğitim konusunun yerli halkın bütünleşme için göstereceği sosyal kabulünü de olumlu şekilde etkileyeceği düşünülmektedir.

Son olarak bu noktada asimilasyon kavramına da kısaca değinmek doğru olacaktır. Asimilasyon kavramı yukarıda belirttiğimiz gibi aslında kültürleşmenin bir çıktısıdır. Ancak bu çıktı entegrasyon kavramının kötü ikizi olarak tanımlanabilecek bir çıktıdır. Kavramın ifade ettiği içerik olarak asimilasyon bütünleşmedeki yumuşak söylemlerin aksine keskin bir biçimde göçmen birey ya da grupları hakim kültürün dışlileri arasında ezerek yok etmeyi amaçlayan ve 1960-1970'li yıllarda birçok Avrupa ülkesinin de göçmen politikalarının temelini oluşturan politize olmuş bir kavramı ifade etmektedir (Tezcan 2000). Katı bir milliyetçilik ya da ana kültür savunuculuğunu içeren asimilasyon kavramı yaşam alanı bulamayıp ülkesinden göç eden göçmen için daha zorlu ve baskı altında geçen ya da geçebilecek bir durumu ifade etmektedir.

Tablo 15: Yerleşim Sürecini Etkileyen Başlıca Konular ve Göçmen Entegrasyonu

Göçmenler\Göçmen Toplulukları	Ev Sahibi Toplum
Kültürel Entegrasyon	Kültürel Entegrasyon
Kültürel Mesafe	Yeni Öğelerin Kabul Edilebilirliği
Dil Becerileri	Etnik İlişkiler Ve Irkçılık
Sosyal Ağlar	Yapısal Entegrasyon
Yapısal Entegrasyon	Ekonomik Durum
Eğitim Geçmişi	Eğitim İmkanları
Ekonomik Katılım	Politik Entegrasyon
Konut Yerleşiminin Ayrılması	Vatandaşlık
Politik Entegrasyon	Yasal Haklar
Yasal Statüler	Birleştirme Stratejileri
Göç	
İstekli Veya Zorunlu Göç	

Kaynak: Tuomas MARTIKAINEN (Çev: Nebile ÖZMEN) (2010).

Entegrasyon kavramı toplumsal yapı içerisinde çok fazla etmenin bir arada uyum göstermesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda entegrasyonun alt dalları ve göstergeleri şunlardır.

Tablo 16: Entegrasyonun Alt Dalları ve Göstergeleri

Entegrasyonun alt dalları ve göstergeleri

TABLO

Entegrasyon-Alt Dalları ve Göstergeleri

Kültürel Entegrasyon Göstergeleri

- Toplumun kültürünü tanıma ve değerlerini benimseme;
- Toplumun fertlerine duyulan güven ve yakınlık;
- Aidiyet hissi;
- Dile hakimiyet.

Siyasal Entegrasyon Göstergeleri

- Vatandaşlık sayıları oranları;
- Mesleki sendika ve profesyonel derneklere katılım;
- Diğer derneklere katılım,
- Siyasal partilere katılım;
- Oy vermek;
- Yerel, bölgesel ve ulusal yönetimlere seçilerek görev almak.

Hukuksal Entegrasyon Göstergeleri

- Ülkede yasal olarak oturma hakkına sahip olmak;
- Ülkede yasal olarak çalışma hakkına sahip olmak;
- Sosyal güvenlik ve refah hizmetlerine erişim hakkına sahip olmak;
- Vatandaşlığa sahip olmak.

Sosyal Entegrasyon Göstergeleri

- Mekânsal ayrışma;
- Farklı etnik gruplar arasında evlilik oranı;
- Dil öğrenim ve dili kullanım becerisi;
- Kendi grubu içinde ve dışında sosyal etkileşim ve ilişkiler;
- Bir suça maruz kalma oranları;
- Irkçı nedenlerle işlenen suç oranları;
- Suç işleme oranları.

Akademik Ve Mesleki Eğitim İle İstihdama Entegrasyon Göstergeleri

- Mesleki eğitime erişim ve tamamlama istatistikleri;
- Yüksek akademik eğitime erişim ve tamamlama istatistikleri;
- Kendi ülkesinde kazandığı dereceleri geçerli saydırabilme ve meslekleri uygulayabilme istatistikleri;
- Yapılan iş başvurusu, davet edilen iş mülakatı ve teklif edilen iş sayıları;
- Kendi işini kuran ve işleten göçmen sayısı;
- Göçmenler arasındaki işsizlik oranları;
- Meslekler ve sektörler arasındaki istihdam dağılımı;
- Ekonomik sonuçlar(örneğin gelir düzeyi ya da ev sahibi olma oranı) ve bunların toplumun geneliyle kıyaslanması.

Sağlık Alanında Entegrasyon Göstergeleri

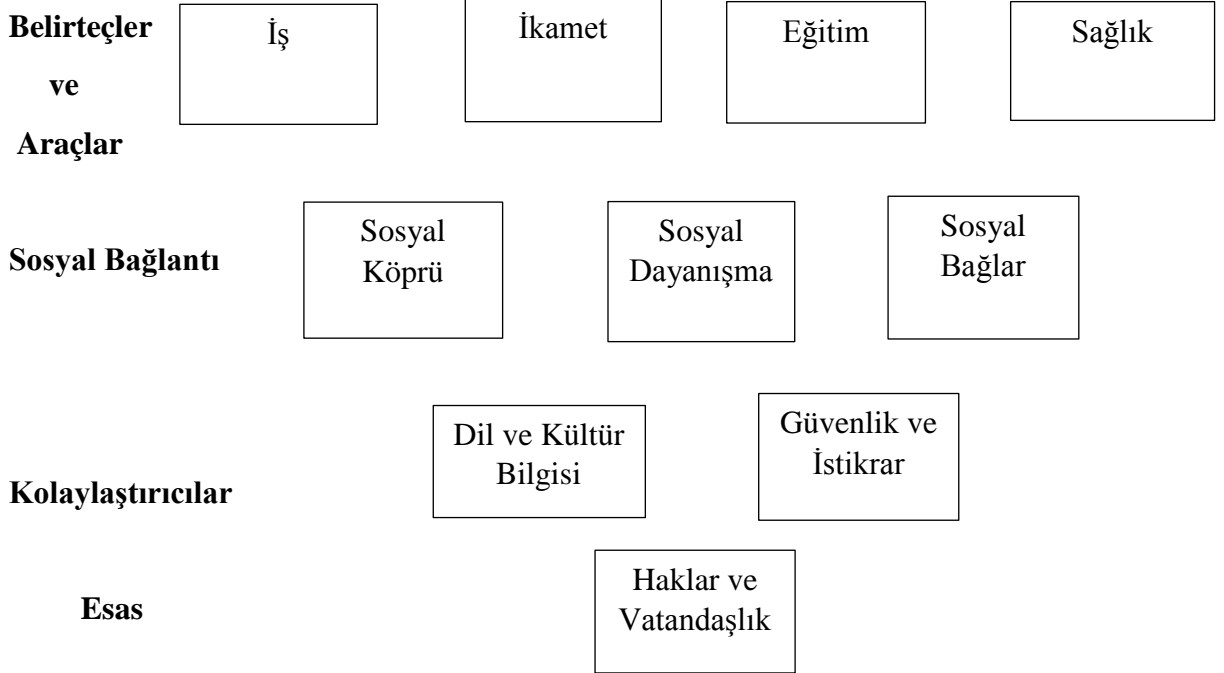
- Ortalama yaşam süresi;
- Yaşa ve cinsiyete göre ölüm oranları;
- Yaşa ve cinsiyete göre belirli hastalıklara yakalanma oranları;
- Kaza oranları;
- Sağlık hizmetlerine erişim.

Genel Olarak Entegrasyon Göstergeleri

- Demografik göstergeler, örneğin doğurganlık ve ölüm oranları)bu göstergenin mantığına göre eğer bir göçmen grup demografik olarak genel toplumla aynı verilere sahipse ona entegre olmuş olduğu düşünülebilir.);
- Sunulan yardım programları ve hizmetlerin erişilebilirliği, kalitesi ve yeterliliği üzerine kişinin kendi değerlendirmesi;
- Geldiği toplumdaki hayatından ve başarısından duyduğu tatmin üzerine kişinin kendi değerlendirmesi,

Kaynak: Castles, Korac, Vasta ve Vertovec (2002:131-132)'den uyarlanmıştır (Akt. Unutulmaz, 2016: 144-145).

Son olarak birçok toplumsal alanın kesişimi olan Entegrasyonun, temel alanlarını tanımlayan kavramsal bir çerçeveyi şu şekilde özetleyebiliriz.

Şekil 7: Entegrasyonun Temel Alanları

Kaynak: Ager ve Strang 2008

2.7. Sosyal Hizmetin Göçe Bakışı

Sosyal hizmetin varoluş süreci 1600’lü yıllara dayanmakla birlikte toplumsal değişimin, sanayileşmenin, kentleşmenin, modernleşmenin insan ve insana dayanan kurumlardaki etkisinin bir sonucu olarak gelişen bir meslek olarak karşımıza çıkmıştır (Özdemir 2018:1). Geçmişinin bu denli uzun olmasına karşın sosyal hizmetin görünür olmaya başladığı dönem 1800’lü yıllarda ortaya çıkan hayırseverlik örgütleri ve dernekleri ile başlamıştır (Zastrow 2014:2-3). Anlaşıldığı gibi sosyal hizmet alanı ilk olarak formel olmayan yapılardan doğmuş ve hayırseverlik algısı ile çalışmalarını sürdürmüştür. Sosyal hizmetin bilimsel yönü ise sosyal hizmetin öncü isimlerinden biri olan Mary Richmond tarafından 1917’de yazılan *Sosyal Teşhis (Social Diagnosis)* ve 1922’de yazılan *Bireylerle Sosyal Çalışma Nedir?* Adlı kitaplarla ortaya konulmuştur (Zastrow 2014: 4; Zengin 2011: 193, Akt. Yaman, Karakulak ve Dağlar 2015: 29). Sheafor ve Horejsi (2014) sosyal hizmetin kolayca tarif edilemediğinden ya da açıklanamadığından sıklıkla yanlış anlaşılan bir uzmanlık alanı olduğunu ifade etmektedirler (2014:19). Bu konuyu Zengin ve Altındağ (2016:179) sosyal hizmet kendini hak, adalet, özgürlük, eşitlik kavramlarıyla tanımlarken bu kavramlar üzerinde

mutabakata net bir tanımı bulunmamaktadır” şeklinde açıklamıştır (2016). Bunun nedenini öznesi insan olan ve insanın değişken yapısı ile ilintileyebiliriz.

Sosyal hizmet tanımı üzerinde ortak bir mutabakatta bulunmak oldukça zordur. Yalın bir ifade ile sosyal hizmet; İnsan hakları odağında bireylerin, grupların ve toplumların var olan dezavantajlarını onlarla birlikte ortadan kaldırarak, sosyal refahı tesis ederek yaşamlarını kendi tasavvurları doğrultusunda yürütebilmeleri açısından mikro, mezo ve makro ölçekte destekler sunan bir bilim dalı ve meslektir (Cılga 2004; Duyan 2012).

International Federation of Social Workers’ın (IFSW) 2014’de güncelleştirdiği sosyal hizmet tanımında sistemli bir sosyal hizmet tanımını karşımıza çıkarmaktadır.

‘Sosyal hizmet, uygulamaya dayalı bir meslek ve toplumsal değişimi ve gelişmeyi, sosyal uyumu ve insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmesini destekleyen akademik bir disiplindir. Sosyal adalet prensipleri, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliklere saygı, temelinde çalışan bir meslektir. Sosyal hizmet, sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerli bilgi teorileri ile desteklenen sosyal hizmet, insanlara ve yapılaraya yaşam mücadelelerini ele almak, kendi yaşamlarını kendi tasarrufları doğrultusunda idame ettirmek ve refahlarını arttırmak için yönlendirir. Yukarıdaki tanım ulusal ve / veya bölgesel düzeyde güçlendirilip, geliştirilebilir(IFSW,2014: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> Erişim: 15.12.2018).’

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu’nun (International Federation Of Social Workers’ın (IFSW)) tanımı sosyal hizmetin evrensel bağlamdaki tanımını ifade etmekle birlikte sosyal hizmet tanımının bölgesel olarak farklılaşabileceği ifade edilmektedir. Bu noktada Özdemir (2018) çalışmasında “Sosyal Hizmetin Ne’liği” üzerine iki saptamada bulunmuştur. Birinci saptama sosyal hizmet meslek ve disiplinine yönelik algıların farklılaşabileceği saptamasıdır. İkinci saptaması ise bir profesyonel disiplin ve meslek olarak sosyal hizmetin temel yapısı ve yörüngesi evrenseldir saptamasıdır (2018: 22). Bu iki saptama sosyal hizmetin tanımının sınırlarını özetler nitelikte ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göç alanı sosyal hizmet disiplininin önemli çalışma alanlarından biri olmakla birlikte sosyal hizmetin bir çalışma alanı olarak gerek uygulayıcıları gerek akademik kadroları tarafından güncelliğini hiçbir zaman yitirmeyen bir çalışma alanıdır. Sosyal hizmetin göç alanında yaklaşımı farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip olan göçmenlerin psikolojik refah ve yaşam kalitesine odaklanması: ihtiyaç duydukları psiko-sosyal

destek sistemlerini geliştirerek güçlenmelerine yardımcı olmaktır (Özmete ve Arslan 2018). Göç, mülteci ve başka bir ülkeye yerleşmek için kendi ülkelerini terk eden vatandaşlar, uluslararası kabul görmüş bir olgudur ve sosyal çalışma pratiğiyle ilgilidir. Sosyal hizmet mesleği, ülkenin dış politikasıyla ilgili politik veya ideolojik mücadeleye katılmadan, göçmenlerin ve mültecilerin dahil olduğu sosyal adaleti teşvik etmenin yanı sıra herkesin yaşam kalitesini iyileştirmeye çalışmaktadır (Hepworth vd. 2013: 4, akt. Roestenburg 2013). Sığınmacılara yönelik göç alanında sosyal hizmet uygulamalarının neler olacağı belirlenirken göç sürecini göç öncesi, göç sırası ve yeniden yerleşilen yere uyum şeklinde dönemlere ayırmak ve o şekilde değerlendirmenin uygun olacağı düşünülmektedir (Drachman ve Halberstadt 1992: 67, akt. Buz 2002: 62).

IFSW(1988) tanımında sosyal hizmeti; toplum içerisinde adil bir sosyal yapının oluşması ve insan onur ve haysiyetini koruyarak onlara koruma ve gelişme imkanları sunmayı amaçlayan sosyal hizmet, her insanın değerli olduğu kabulünden hareketle bir insan hakları mesleğidir (Akt. Zengin ve Altındağ 2016: 182). Şeklinde ifade etmiştir.

Bu mesleğin yürütücü ve uygulayıcıları olan Sosyal Hizmet Uzmanlarını ise NAWS (Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği) şu şekilde tanımlamıştır:

‘Müracaatçılar (bireyler, aileler, gruplar, topluluklar örgütler ya da genel olarak toplum) için sosyal hizmet sağlamak üzere bilgi ve becerilerini kullanan (lisans ya da yüksek lisans dereceli) sosyal hizmet okulları mezunlarıdır. Sosyal hizmet uzmanları insanların problem çözme kapasitelerini arttırmaya ve gerekli kaynakları elde etmelerine; bireyler, insanlar ve onların çevreleri arasındaki ilişkiyi kolaylaştırmaya yardım ederler ve örgütlerin insanlara karşı sorumlu olmalarını ve sosyal politikaları etkilemelerine çaba harcarlar (Akt. Zastrow 2014:6).’

Gerek IFSW'nin sosyal hizmet tanımında gerek NAWS'ın Sosyal hizmet Uzmanı tanımında, tanımlardan hareketle göç alanında sosyal hizmet uzmanı esasen ilk olarak; göçmen birey ya da bireylerin yaşamlarını başarılı bir şekilde yeniden kurabilme adına savunucu, aracı, destekleyici ve güçlendirici Rollerinin gereğini yerine getirmektir. İkinci olarak uyum sağlama konusunda kolaylaştırıcı, katalizör, arabulucu ve öncü rollerini gerçekleştirmeleri beklenir (Sheafor ve Horejsi 2014).

Sosyal hizmet uygulamalarının en genel amacı olan kişileri, grupları ya da toplumu güçlendirme, sığınmacılarla yürütülen çalışmalarda büyük önem taşımaktadır. Sosyal hizmetin bir amacı olarak güçlendirme (empowerment) göçmen ve mültecilerin aile, grup ve toplumlar içindeki baş etme ve uyum yeteneklerini arttırmaya

odaklanmalıdır. Diğer bir ifadeyle güçlendirmenin amacı bu kişilere, ilişkiler yaratabilmelerinde ve güçlü hale getirme konusunda diğer sosyal sistemler ile “bağlantı kurma (connectedness)” kapasitelerini arttırmalarında yardımcı olmaktır. Müracaatçıları güçlendirirken sosyal hizmet uzmanı, “güç” kaynaklarına başvurmaya gereksinim duyabilir: 1-para, iş, barınak, sağlık bakımı ve eğitim gibi kaynakların nerede bulunduğu ve onlara nasıl güvenli olarak ulaşılacağı konusunda bilgi sahibi olma ya da haberdar olma, 2-ülkedeki problem çözme yöntemleri kadar sivil, politik ve yasal sistemler hakkında bilgi, 3-sosyal sistemler ya da örgütlerle başa çıkmada etkili olan tutum ve davranışlar seti ya da kişisel beceriler ve 4-müracaatçıların etnik toplumunun içinde ve dışında yer alan arkadaş ya da tanıdıklar gibi iletişim ağları inşa etmelerinde katkısı olacak destek sistemlerini bilmektir (Hirayama ve Çetingök 1988: 44, akt. Buz 2002: 60-61).

2.7.1. Göç Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanları: Rol ve Görevleri (Değer, Bilgi, Beceri)

Göçmenlerin göç etme nedenleri, göç ettikleri ülkede uyum süreçleri, sosyal dışlanma, sosyal adalet, fırsat eşitliği, insan hakları gibi sosyal hizmetin temel felsefesi ve amaçları doğrultusunda gerçekleşen uygulamalar sosyal hizmetin göç ile ilgili çalışma ve uygulamalarının odağındadır. Günümüz koşullarında hem dünya da hem de Türkiye de sayıları giderek artan göçmenlerin, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimlerinin yanı sıra çok kültürlülük, uyum ve entegrasyon sürecinde psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve kaynaklar ile buluşturulması noktasında sosyal hizmet mesleğinin büyük bir rolü bulunmaktadır (Özmete ve Arslan 2018).

Özellikle göç sürecinde yaşanan travma göçmen bireyler için oldukça önemli bir sorun olarak görülmektedir. Travma danışmanlığı, travmatize olmuş kişilerin nispeten büyük nüfusunun kanıtladığı gibi, gelişim gerektiren başka bir alandır. Mültecilerin travmatik göç deneyimlerinin etkileri ölçülemez, uzun ömürlüdür ve hem iç hem de dış benliklerine zarar vermektedir (Steel vd. 2006, akt. George 2012). Mülteci göçü travmatik deneyimlerinin tartışılmasında üç soruşturma alanı bulunmaktadır: göç öncesi, göç ve göç sonrası. Bu alanların bilgisi, mültecilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları için gerekli anlayışı sağlayacaktır. Mülteciler içi kaliteli hizmet sunabilmek adına sosyal hizmet uzmanları mültecileri ifade ettikleri dar formülasyonların ötesindeki travmatik göç deneyimlerini anlamalı, derinleştirmeli ve genişletmelidir. Bunu

başarmak için, mülteciler tarafından alınan yaşam yolculuğunun net bir resminin, yeni çevreleriyle etkileşime girerken yakalanması gerekiyor. Mültecilerin seslerinin duyulması önemlidir, böylece klinisyenler mülteci perspektiflerini ve ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilir ve böylece özellikle travma ile ilgili olarak etkili müdahaleler sağlayabilirler (George 2012).

Uyum ya da bütünleşme konusu da sosyal hizmet uzmanının göç süreci sonrasındaki önemli görev ve sorumluluk alanlarından bir diğeridir. Bu noktada özellikle aile temelli çalışmalar sosyal hizmetin doğası gereği ön planda ifade edilebilir. Ailelerle geri iletişim kurmak ve ailelerle yeniden birleştirme, bir kişinin yeni ülkedeki başarılı uyumunda önemli bir rol oynayabilir ve riski azaltabilir. Sosyal hizmet uzmanları bu tarz hizmetlerde yardımcı olabilirler. Benzer şekilde, IFSW politikasının önerdiği gibi, yeni ülkeye girişte göçmenlere ve mültecilere, yeni ülkeye uyum sağlamada önemli sosyal meselelerin ele alındığı bilgiler sağlanmalıdır. Risk ve esneklik perspektifinden, sosyal hizmet müdahaleleri, göçmenlerin kendi kültür gruplarından destek bulabilecekleri kültüre özgü topluluklar geliştirmeye odaklanmalıdır. Bu yeni toplumdaki uyumlarına yardımcı olabilir (Roestenburg 2013). Bu noktada sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmet disiplinin danışmanlık, vaka yönetimi, güçlendirme, kolaylaştırıcı, harekete geçirici ve savunucu rolleri kapsamında göçmenlerin yeni yaşama adaptasyonlarını sağlamaya yönelik mekanizmalar geliştirilmeli ve desteklenmelidirler. Bir ikinci olarak uyum ve bütünleşme konusunun hızlanması ve sağlıklı işleme için bağlantı kurucu rolü kapsamında ilgili birimlerle koordinasyon sağlanmalıdır. Son olarak değişim ajanı rolü kapsamında yeni yaşama adaptasyonlarının sağlanmalıdır (Buz 2002; Gencer 2017).

Tüm bu görev ve sorumlulukları yerine getirirken sosyal hizmet uzmanı temelde üç şeyden hareketle çalışmalarını yapılandırır ve yürütürler. Bu üç şey değer, bilgi ve beceri olarak formüle edilmektedir. Son olarak bu başlık altında sosyal hizmet uzmanlarında olması gereken değer, bilgi ve beceri konusunda değinerek sosyal hizmet uzmanlarının göç alanında çalışırken onlara yardım edeceği düşünülen bilgi, değer ve becerileri ifade etmeye çalışacağız.

Bilgi Temeli:

Sosyal hizmetin karışık doğası, ona hem disiplinlerötesi hem de disiplinlerarası bir yön katmaktadır (Özdemir 2018: 47). Sosyal hizmetin bu karışık doğası uygulama

yapan sosyal hizmet uzmanının gelişi güzel şekilde rutin işlemler yapmasının önünde duran bir etken olarak düşünülmektedir.

Sosyal bilimler disiplinde gelişen sosyal hizmet mesleği mekanik bir yapıya sahip olmayan bir meslektir. Bunun nedeni doğası gereği sürekli değişen insan ve insan ilişkileri faktörüdür. Aynı zamanda profesyonel bir alan olan sosyal hizmetin dayandığı bir bilgi temeline ihtiyaç vardır (Thompson 2013). Bu sosyal hizmetin sistematik bir yöntemle düşünmeksizin yapılamayacağını ifade etmektedir (Duyan 2012).

Bu kısımda bir soruyla devam etmek uygun olacaktır. Bir sosyal hizmet uzmanının mesleki müdahale için bilmesi gerekenler nelerdir? Bu soru bize sosyal hizmetin dayandığı bilgi temelinin ifade etmede önemli bir yol açacaktır. Duyan (2012) bu soruya cevap niteliğinde şu ifadeleri kullanmıştır; sosyal hizmetin bilgi temelinde bireylerle sosyal hizmet ve gruplarla sosyal hizmet kuram ve teknikleri bilgisinin yanında toplum kaynakları ve hizmetleri bilgisi ile sosyal hizmet programları ve bu programların amaçları bilgisinin yer alması gerektiğini belirtmiştir (2012: 36-37).

Birey, grup ve toplumsal yaklaşımlar çerçevesinden sosyal hizmetin bilgi temelinin ifade etmeye çalışırsak; insanın gelişim evreleri (psiko-sosyal süreçler, zihinsel gelişim süreçler, bedensel gelişim süreçleri, ahlak gelişim süreci vb.), insanın ya da grup ve toplumların din ve tinsellik yönelimleri, sosyal süreçler ve kurumlar, kişilerarası ilişkiler; grup ve örgüt dinamikleri, sosyal hizmet süreci, kuramsal paradigmlar (farklı disiplinlerden katkılar dahil), müdahale yöntemleri ve sosyal hizmet disiplininin etik ve değerleri sosyal hizmetin bilgi temelinin kısa bir özetini oluşturmaktadır (Thompson 2013).

Bunlara ek olarak Özdemir (2018); sosyal hizmetin, bilgi noktasında hem kendi geliştirdiği teorik kaynaklardan ve araştırmalardan hem de diğer sosyal bilimlerin teorilerinden yararlandığını söyler. Ayrıca sosyal hizmetin bilgi konusundaki bir diğer potansiyelinin, meslek elemanlarının kanıta dayalı uygulamalardan ve araştırmalardan elde ettiği, deneyim ve bilgiler doğrultusunda müracaatçıları ve ihtiyaç sahipleriyle kurdukları iletişim ve etkileşim süreçleri ile yapılandırılmış süreçlerinin de sosyal hizmetin bilgi temelinin bir diğer noktasını oluşturduğunu ifade eder (2018: 47). Bu son kısım sosyal hizmette bilgi temeli; büyük oranda benzer arka planları olan ve bizlere bilgi ve deneyimlerini miras olarak bırakmış uygulayıcılar, kuramcılar ve

araştırmacıların bilgi birikimini temsil etmektedir (Thompson 2013: 83; Duyan 2012: 33). Şeklinde yorumlanabilir.

Beceri temeli:

Sosyal hizmet mesleğinin icra edilmesi noktasında bilgi temelinden sonra bilgi temelinin tamamlayıcısı olarak karşımıza beceri temeli çıkmaktadır. Beceri temeli uygulamalı bir disiplin olan sosyal hizmet alanında uygulayıcıların mesleki mşdahalelerinin önemli bir parçasıdır.

Beceri temeli noktasında sosyal hizmet uzmanından beklenen en önemli Şey mevcut duruma ilişkin verilebilecek en uygun yanıtı verebilmektir. Beceri; belirli bir zaman diliminde belirli bir işi ya da aktiviteyi etkili ve sşrekli olarak yapabilme durumudur. Zamanla öğrenilen beceri denilen nitelikler, kişiğimizizin göreceli olarak kalıcı parçaları haline gelen yapılardır (Thompson 2013).

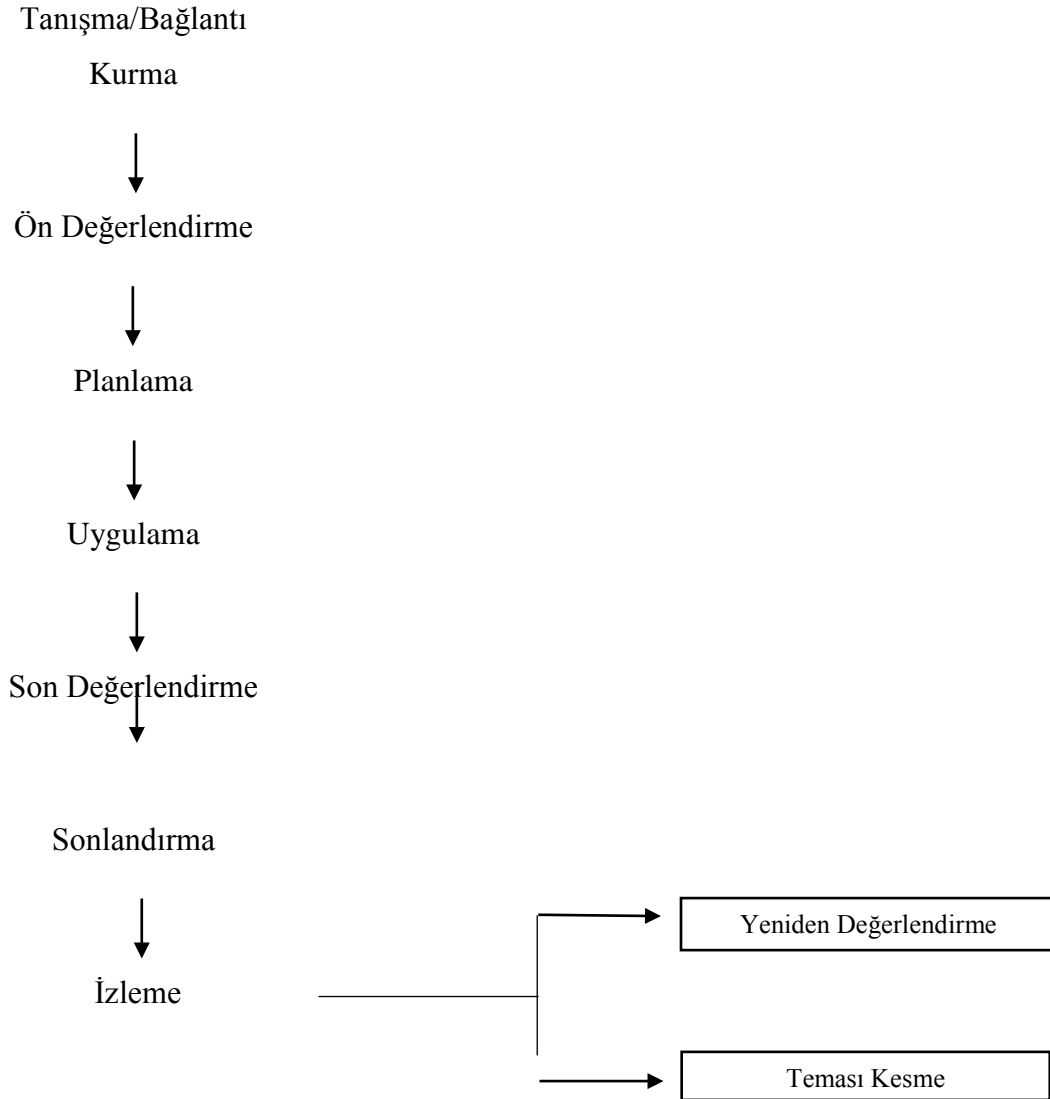
Bu kısımda sosyal hizmet uzmanlarının sahip olması istenen becerileri açıklamadan önce becerilerin kullanılma sürecini bir diğer ifade ile planlı değişim sürecini açıklamak uygun olacaktır. Planlı mşdahale sistemi ya da planlı değişim süreci olarak ifade edilen yapı sosyal hizmet uygulamasını mikro, mezo ya da makro ölçekte geliştirirken kullanılan sosyal hizmetin temel kavramlarından biridir. Bu kavram sosyal hizmet mşdahalesinin yapılandırılması ve geliştirilecek mşdahalenin kategorize edilebilmesi açısından önemlidir. Bir planlı değişim süreci belirli basamaklarla ifade edilmektedir. Kısaca bu basamaklar Şu Şekilde ifade edilebilir.

Sosyal Hizmet Uygulamasının Temelleri

Bilgi

Beceri

Değer

Şekil 8: Planlı Değişim Sürecinin Aşamaları

Kaynak: Krist- Ashman ve Hull 1999: 32, akt. Duyan 2012: 215

Bu basamaklar gerek mikro düzeyde bireyler ve ailelerle gerek mezo düzeyde gruplarla gerekse de makro düzeyde toplumla çalışma noktasında içerikteki farklılıklar ve müdahale yöntemlerinin farklılığı dışında aynı şekilde ilerlemektedir (Zastrow 2014;

Sheafor ve Horejsi 2014). Bu durum sahip olunması gereken beceriler açısından da sosyal hizmet uygulayıcısının çalışma alanına göre edinmesi gereken beceriler noktasında da yol gösterici olabilir.

Son olarak sosyal hizmet uzmanının uygulama esnasında sahip olmaları beklenen beceriler şu şekilde ifade edilebilir. İletişim becerileri (sözlü-sözsüz, yazınsal ya da teknolojik yollarla), öz-farkındalık becerileri, analitik beceriler, duyguların yönetilmesi, öz-yönetim becerileri (stres yönetimi, zaman yönetimi, girişkenlik), sunum becerileri, koordinasyon becerileri (bakım yönetimi, iş yönetimi, multidisipliner çalışma), duyarlılık ve gözlem becerileri (kişilerarası dinamikler, güç ilişkileri, kriz noktaları, farklılığın farkına varmak, kendi varlığımızın uygulamaya etkisi paradoksu), düşünme becerileri, yaratıcılık, hızlı düşünüp doğru tepki verebilme, alçakgönüllülük, dirençlilik, birlikte çalışma becerileri, çatışma yönetimi becerileri ve uygulayıcının kendi gelişimi ve ruh sağlığı açısından önemli görülen hayatta kalma becerileri şeklinde ifade edilebilir (Thompson 2013).

Değer temeli:

Sosyal hizmet uygulamasının tam ve uygun şekilde gerçekleşmesi ve tamamlanması için gerekli olan üçüncü nokta ise sahip olunan bilgi ve beceri kısmının insani ve uygun bir şekilde ifade edilebilmesi için değer temeli unsurudur. Sosyal hizmetin bu unsuru karmaşık bir unsurdur.

Bu karmaşıklığı Banks (1995; 4) şu şekilde ifade eder:

'Değerler, bir dizi farklı anlamı bulunan ve muğlak bir biçimde kullanılma eğilimi taşıyan kelimelerden birisidir. Günlük kullanımda değerler, genellikle dini, ahlaki, politik veya ideolojik ilke, inanç ya da tutumların birine ya da tümüne atıfla kullanılır. Sosyal hizmet disiplini bağlamında ise, çoğunlukla sosyal hizmet uzmanının yerine getirmekle yükümlü olduğu bir dizi temel ahlaki/etik ilkeler anlamında kullanıldığı görülür (Akt. Thompson 2013:155).'

Basit bir ifade ile değer, sıkı sıkıya bağlı olduğumuz, önemli ve korumaya değer bulduğumuz şeydir (Thompson 2013:155). Değerler, neyi yapmanın ve neyi yapmamanın önemli olduğu ile ilgilidir. Bununla birlikte sosyal hizmet uygulamasına felsefi ve ahlaki bir içerik kazandırdığı gibi, hizmetlerin, yönlendirilmesinde de etkilidir (Duyan 2012: 97-99). Sosyal hizmet değerlerine bakıldığında bu değerlerin doğrudan insan hakları ile bağlantılı olduğu görülmektedir (Zengin ve Altındağ 2016: 183).

Thomson'da çalışmasında (2013) sosyal hizmet değerlerini ikiye ayırmaktadır. Bunlardan ilki sosyal hizmetin geleneksel değerleridir. Bunlar; bireyselleştirme, duyguların amaçlı dışı vurumu, kontrollü duygusal katılım, kabul, yargılayıcı olmayan tutumlar, müracaatçının kendi kaderini tayin hakkı, gizlilik, kişiye saygı, uyum, empati ve koşulsuz olumlu kabuldür. Sosyal hizmetin ikinci değerler grubu özgülleştirici değerlerdir. Bunlar: bireysellikten uzaklaşma, eşitlik, sosyal adalet, birlikte çalışma, yurttaşlık, güçlendirme ve otantikliktir (2013).

Son olarak etik ve değer kavramlarının kısaca aynı şeyler olmadığı konusuna değinmek uygun olacaktır. Etik ve değerler birbirleriyle yakından ilişkilidir ancak bunları ikisi aynı şey değildir. Değerler, neyin daha fazla ve neyin daha az değerli olduğu anlamına gelen görelî değer hakkında karar verebilmeyi ve yargıya ulaşabilmeyi de kapsamaktadır. Etik ise, neyin iyi neyin kötü olduğunu belirlemeye ve neyin yapılması ve yapılmaması gerektiğini açığa kavuşturmaya yardımcı olan ilkeler ile ilgilidir (Duyan 2012: 97-98).

Son olarak sosyal hizmetin bu üç bileşeni ile oluşturulabilecek bir sosyal hizmet uygulamasının dayanaklarını ifade etmek uygun olacaktır. Bu açıdan en önemli nokta sığınmacılara yönelik sosyal hizmetlerin etnik duyarlılığa sahip olması noktasıdır. Bu sebeple uygulamada:

- ✓ Sosyal hizmet değerleri,
- ✓ İnsan davranışı hakkında temel bilgiler,
- ✓ Sosyal refah politikaları ve hizmetlerine ilişkin bilgi ve beceri,
- ✓ Kendinin farkında olmak, birinin etnik kökenini kavrama ve bunun profesyonel uygulamayı nasıl etkilediği hakkında içgörü kazanmak,
- ✓ Etnik gerçeğin, müracaatçıların günlük yaşamları üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu anlamak,
- ✓ Sosyal hizmet bilgisi ve tekniklerinin etnik gerekçelere yanıt verecek şekilde uyumlulaştırılması gerekmektedir (Devore ve Schlesinger 1987:82-85, akt. Buz 2002:66-67).

2.7.2. Sosyal Hizmet ve Sosyal Sermaye

Pek çok yazar, sosyal hizmet mesleğinin, meslekleşme süreci ve sonrasında, sosyal sermaye geliştirme çabasında bulunduğunu ifade etmiştir (Kwok 2003, akt. Polat 2012:32). Sosyal sermaye teorisinde önemli yer tutan iş birliği, ortaklık, kaynakların

topluluk, birey ve incinebilir kesimler için geliştirilmesi gibi süreçler, sosyal hizmette de kullanılan kavramlar olagelmıştır. Sosyal hizmet uzmanları sosyal sermayeyi, mikro, mezo ve makro uygulamada bir müdahale aracı olarak kullanmaktadırlar (Nuno 2008: 5, akt. Polat 2012:32).

Sosyal çalışma araştırmasında sosyal sermaye kavramının kökleri, Pierre Bourdieu, Robert Putnam ve James Coleman'a kadar uzanabilir. En yaygın kabul gören ve kullanılan şey, Bourdieu'nun sermayelerin teorileştirilmesi hususu gibi görünmektedir (Zambrana ve Zoppi 2002; Emirbaye ve Williams 2005; Kiili 2006, akt. Korkıamâkı ve Ellonen 2008). Teorik başlangıç noktası, toplumun bölünmesinde yatmaktadır: Finansal ve kültürel sermayeye ek olarak, sosyal sermaye eşitsizlikleri korumak için bir kaynak işlevi görmektedir. Topluluklar sembolik araçlarla korunur ve bu araçların tanımlanması ve kontrolü, sosyal sermayenin kullanımı ve birikimi için bir ön şarttır. Bourdieu için, sosyal sermaye böylelikle grup üyeliği ile bağlantılı bireysel bir özellik olarak ifade edilebilir (Bourdieu 1986: 248–252, akt. Korkıamâkı ve Ellonen 2008). Bu noktada sosyal hizmet bu teorik yapının uygulama aşamasında sosyal sermaye oluşturabilmek adına görev almaktadır. Son yıllarda sosyal hizmet disiplinde sosyal sermaye kavramı sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Sosyal sermayeyi sosyal çalışmada kullanmanın esas amacı, (i) kavramının sosyal ağlar ve sosyal desteklerden farklı ve ayrı olması, (ii) hem olumlu hem de olumsuz unsurlara sahip olması ve (iii) birey, topluluk ve kurumsal düzeylerde faaliyet göstermesidir. Ve tüm sosyal çalışma ortamlarına uygun şekil alabilmesidir. Her ne kadar pratik uygulamalara odaklanmış olsak da, sosyal hizmet uzmanlarının araştırma ve politika yoluyla sosyal sermaye birikimlerine ulaşabilme konusunda seviyeli bir yaklaşım içinde yer almaları konusundaki eşsiz konumu, sosyal sermayeyi gelecekte sosyal hizmet açısından sıklıkla çalışılacak bir alan haline getirmektedir (Hawkins ve Maurer 2011).

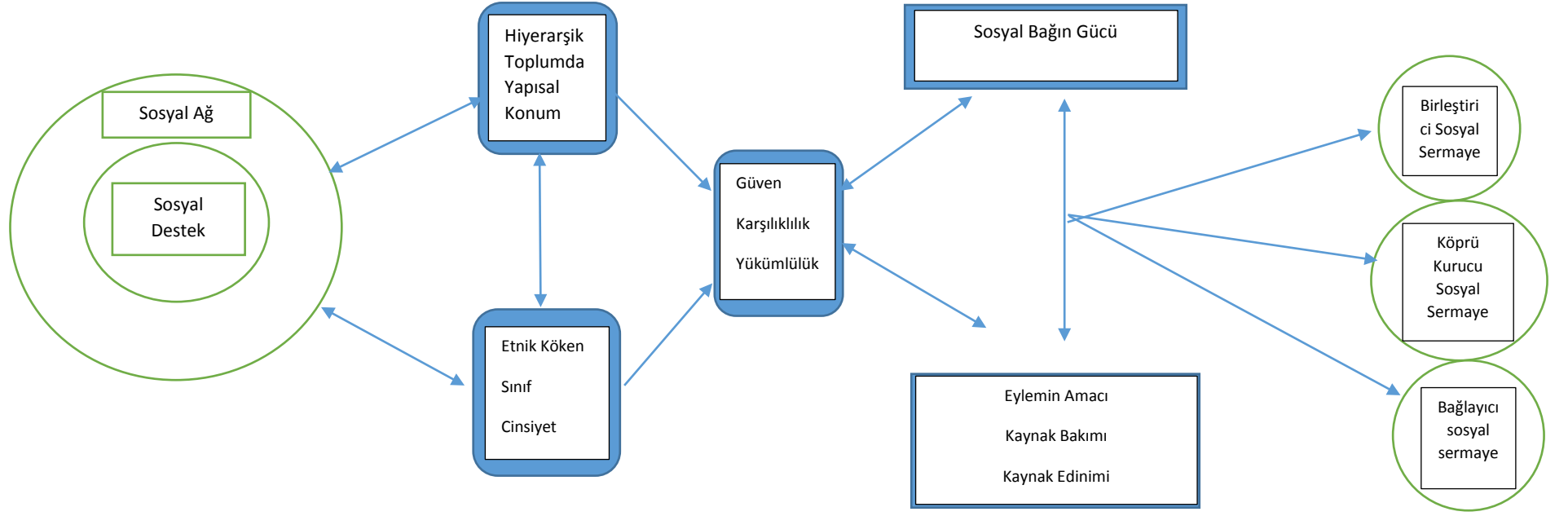
Pek çok göçmen ve mülteci başka bir ülkeye geldiklerinde destek sistemlerini kaybetmektedirler. Yeni bir destek sistemi geliştirinceye kadar psikolojik ve sosyal stresle tek başına baş etmek zorunda kalırlar. Çoğu göçmen ve mülteci kendi etnik gruplarının içinde ya da dışında kişisel ilişkiler, gönüllü dernekler, dini örgütler ya da diğer resmi olmayan iletişim ağları ile yeni destek sistemleri geliştirirken, bazı aileler bunu başaramaz. Göçmen ve mülteci aileleri istihdam, ekonomik, sosyal ve psikolojik zorlamalar yaşamışlardır. Benzer olmayan bir kültür ve toplumda yaşamak, pek çok insan için stresli bir durumdur. Aile ilişkilerindeki hiyerarşi farklılaşmaktadır. Ailedeki

güç ve otorite dengesi değişebilir. Göçmen ve mülteci ailelerini güçlendirmek şimdiki durumlarında yeni roller ve davranışlar geliştirme ve kabul etmelerinde yardımcı olarak etkili bir şekilde baş etmelerini içerir. Aynı zamanda uzman aile bağılılığı, bütünleşme, uyum içinde olma ve karşılıklı yardım gibi etnik karakteristikleri onaylamalıdır (Akt. Hirayama ve Çetingök 1988: 45, akt. Buz 2002: 63).

Kwok (2003); bir kavram olarak sosyal sermayeye dikkat çekmekte ve sosyal hizmet uzmanının önemli rolleri arasına sosyal sermaye geliştirmenin de eklenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre, sosyal sermayenin içerilmesi, sosyal hizmet mesleğinin paradigmasında önemli bir değişimi de getirecektir. Bu değişimin aşağıdaki alanlarda görülmesi beklenmektedir;

- ✓ “Yardım” anlayışından, “sosyal kalkınma” anlayışına doğru bir geçiş,
- ✓ Problem yöneliminden sosyal sermaye geliştirmeye doğru bir geçiş,
- ✓ “Parçalı” bakımdan, formel, enformel ve özel sektörü kapsayan bütüncül bir bakım anlayışına geçiş,
- ✓ Hizmet sunumundan, kapasite geliştirme ve uzun dönem sürdürülebilirlik kavramlarına geçiş,
- ✓ “Yardım mesleğinden, çoklu beceri gerektiren meslek anlayışına geçiş (Akt. Polat 2012:30).

Şeklinde bir ifade ile sosyal hizmet ve sosyal sermaye arasındaki ilişkiyi bir başka açıdan açıklamaya çalışmıştır.

Şekil 9: Sosyal Sermaye ve Sosyal Hizmetin Ortak Noktaları “Sosyal Destek Mekanizması”

Kaynak: Hawkins ve Maurer (2011)

Şekil 9'a baktığımızda göç alanında sosyal sermaye ve sosyal hizmet alanlarının ortak noktaları olduğu ve sosyal hizmetin, sosyal sermaye oluşturma adına önemli girdilerinin olduğu görülmektedir. Sosyal destek olarak ifade edilen ve sosyal hizmet uygulamalarının önemli bir yönünü oluşturan yapı sosyal sermayenin Ağ (Network) bileşeni olarak işlev görerek sosyal sermaye açısından bir çıktıya dönüşebilmektedir. Sosyal destek, sosyal ağlar aracılığıyla içeriye girer ve erişir (Granovetter 1985, akt. Hawkins ve Maurer 2011). Birleşik destek, iki kavramın birleşmesini ve “sosyal destek ağı” teriminin sıkça benimsenmesini açıklar.

Esasında sosyal sermaye, sosyal destek ve sosyal ağ denilen yapılardan farklı bir kavramdır. Ancak bu kavramlar sosyal sermaye oluşumu noktasında yer alan yapılardır. Ağ analizi, karşılıklılık ve ağ bağlantılarının değerini içerdiği halde, sosyal desteğin analizi, sosyal etkileşimlerin daha niceliksel ölçümlerinden oluşur. Literatür, sosyal desteğin bireyler için ve onlardan yardım alınmasını ve alınmasını (ör. Duygusal teşvik, tavsiye, bilgi, rehberlik, somut yardım); bu değişimlerin, stresi azaltmak ve karşılıklı olmak için anlaşıldığı anlaşılmaktadır (Belle 1982; Tracy ve Bell 1994; Findler 2000, akt. Hawkins ve Maurer 2011). Duygusal, bilgilendirici ya da araçsal, resmi ya da gayri resmi, yapısal ya da işlevsel ve nesnel ya da öznel gibi destek özellikleri, sosyal çalışma literatüründe tartışılan sosyal desteğin ortak özellikleridir (Auslander ve Litwin 1987; Findler 2000, akt. Hawkins ve Maurer 2011). Literatürün gözden geçirilmesi, çeşitli bağlamlarda uygulanabilir olan sosyal sermayenin üç temel işlevini ayırt etmeyi mümkün kılmaktadır: (a) Bir sosyal kontrol kaynağı olarak; (b) Aile desteği kaynağı olarak; (c) Ekolojik aile ağları aracılığıyla bir fayda kaynağı olarak (Portes 1998). Bu şekilde bir ayırım sosyal sermayenin doğrudan sosyal hizmetin odağına girmesine olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte tam tersi görüşlere rastlamakta mümkündür. Sosyal hizmet araştırması, çoğu zaman kavramsal problemlerle karşı karşıya kalsa da, sosyal sermayeye ilgi duymaya başlamıştır. Sosyal kapitalizm kavramının, her şeyi kucaklayan yapısı ve onunla ilgili kuramların belirsizliği nedeniyle sosyal hizmet teorisine veya pratiğine uygun olmadığı veya yardımcı olmadığı ileri sürülmüştür (Korkiamäki ve Ellonen 2008).

Sosyal hizmetin odağını toplum, değişme ve gelişme konuları oluşturmakta ve sosyal hizmet, kavramsal olarak bütünlüğü ve çok yönlülüğü içermektedir (Uluğtekin vd. 2002, akt. Duyan 2012:3). Sosyal hizmetin bu bütüncül yapısı ve çok yönlü durumu sosyal sermaye ile örtüşen yönlerini oluşturmaktadır. Sosyal hizmet, sosyal sermaye

oluşumuna ortam hazırlayan bir yapıda olması bir yandan da, “sosyal sermayenin” sosyal ilişkiler ve toplum kaynakları arasındaki bağlantıyı açıklamak ve sosyal ilişkilerde güvenin anlamını ve önemini tanımlamak için yararlı bir araç olarak görülmesine olanak sağlamıştır (Nysaether 2004, akt. Korkıamâkı ve Ellonen 2008).

Sosyal ilişkilerin üretken kapasitesini anlamak bireyler, aileler ve topluluklarla sosyal çalışma için değerli bir katkıdır. Sosyal sermaye, sosyal ilişkilere gömülen karmaşıklıkları yakalar. Teori, sosyal ağın analizine derinlik katar ve sınıf, etnisite ve cinsiyet gibi faktörlerin nüanslı etkileşimli etkisini yakalayan yapısal dinamiklerin dahil edilmesine destek verir. Çoğu sosyal çalışma önleminin ve modelinin odak noktası, çevresel müdahalelere odaklanılıncaya kadar, çevrede yaşayan kişinin bakış açısıyla değerlendirilerek, bireysel merkezli bir durum oluşturmaktır. Bu sosyal hizmetin en temel mottosu olan “çevresi içerisinde birey” mottosudur (Hawkins ve Maurer 2011).

Göç, farklı ırklar, milletler, etnisiteler ve sosyal ve kültürel geçmişe sahip halkların geniş kapsamlı deneyimlerini, zaman içinde meydana gelen farklı göç paternleri (geniş geçici göçler de dahil olmak üzere) içerir. Her ne kadar evrensel olarak kabul edilmese de, göç hem insani gelişmeyi hem de insan ıstırabını içine alan insan deneyiminin ayrılmaz bir parçası olmuştur (Harzig ve Hoerder, 2009, akt. Cox ve Geisen 2014). Göç alanında sosyal hizmet bakış açısı duruma eko-sistemik ve esnek bir yönden bakabilmeyi sağlar (Roostenburg 2013). Sosyal hizmet uygulamasında, sosyal sermaye kavramı diğer klinik yaklaşımlarla birlikte kullanılabilir. Sosyal sermaye, danışanların çevreleriyle etkileşime odaklanan ekolojik çerçeveye dayanan yaşam modeli değerlendirmesi gibi uygulama modelleri ile güzel bir uyum sağlar (Germain ve Gitterman 1996, akt. Hawkins ve Maurer 2011). Bu noktada “Sosyal sermaye” talebi, kavramın çoğunlukla sivil toplum ve yerel toplulukların düzeylerinde amaçlanan bir şey olarak yapısal, ekolojik veya toplumsal sosyal çalışmanın kullanımına uyarlandığı sosyal çalışma uygulamasında da kabul edilmiştir (Sherraden & Ninacs 1998; Boeck vd. 2001; Pehkonen 2005, akt. Korkıamâkı ve Ellonen 2008). Bununla birlikte, göç, sosyal çalışmanın işi olan ayrılmaz bir şekilde iç içe geçmiş: demokrasi ve vatandaşlık hakları; hukuk ve politika; eğitim, sağlık, sosyal ilişkiler ve tüm bu meselelerin birbirleriyle olan bağlantıları da kapsamaktadır (Cox ve Geisen 2014).

Hawkins ve Maurer (2011); sosyal sermayenin bireysel, toplumsal ve kurumsal düzeylerde sosyal hizmet müdahalesi için yararlı çok boyutlu bilgiler sağlayabileceğini

ifade etmektedir (2011). Bu da sosyal hizmetin mikro, mezo ve makro yönlerinin sosyal sermaye kapsamında işlevsel olarak kullanılabilceğini göstermektedir. Bu da sosyal sermayenin farklı ve her yönüyle kendine özgü yapısında, sosyal çalışmadaki aktörler için cazip bir kavram olarak ifade edilmektedir (Korkıamâkı ve Ellonen 2008).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu araştırmada 2011yılı Mart ayından bu yana Suriyedeki iç savaş nedeniyle zorunlu olarak Türkiye'ye göç eden zorunlu olarak göç eylemini gerçekleştiren Suriyeli göçmen bireylerin geçen sekiz yıllık süre içerisinde ölkemize ve toplumumuza uyum sağlamaları, bütünleşme süreçleri incelenmeye çalışılmıştır. Bu inceleme neticesinde, sosyal sermaye kuramı doğrultusunda bir sosyal hizmet müdahalesine ulaşılmak istenmiştir. Bu süreçte sosyal sermaye kavramı, gerek sosyal hizmet gerek bütünleşme ve gerekse de göç yazınında gözlenen, benzerlik ve bütünleştirici bir kavram olması sebebiyle konu hakkında bütüncül ve sürdürülebilir bir yaklaşım sunacağı düşüncesinden hareketle kullanılmıştır. Araştırma göç kararını alan ve göç sürecine başlayan göçmenlerin göçün son basamağı olarak ifade edilen uyum konusuna yönelik süreç içerisinde yaşadıkları deneyimlerine yoğunlaşmıştır.

Sosyal sermaye kuramının sosyal hizmet disiplinine bakan yönü, makrodan-mikroya düzeysele araştırma kolaylığı sunması ile oluşan bakış açısı, sayısal olarak bu denli geniş bir kitleyi yani Suriyeli göçmenleri ele almayı kolaylaştırmıştır. Araştırma hedef kitlenin, göç denilen sosyal olguya ilişkin yaşanmışlıklarının diğer bir deyişle deneyimlerinin etkisi ile şekillenmiş olması araştırmacıyı çalışmada yorumlayıcı bir paradigma doğrultusunda nitel araştırma yöntemini tercih etmeye yöneltmiştir. Yorumlayıcı paradigma yapay olarak oluşturulmuş kontrollü deneysel ortamlar yerine doğal çevrede, olayların doğal gidişatı içinde incelemeye olanak sağlayan (Yıldırım ve şimşek 2016) bir bakış açısı sunduğundan çalışmamızda bu paradigma kullanılmıştır. Araştırmamıza katılım gösteren bireyler hiçbir zorlama olmadan kendi istekleri ile katılım göstermişlerdir.

Araştırmada nitel araştırmanın tercih sebepleri, özalde göç konusu etrafında şekillenirken, bir yandan da genel bağlamda metodolojik yönden sağladığı kolaylıklar etrafında konum almıştır. Araştırmanın, deneyimlerin diğer bir ifade ile yaşanmışlıkların anlatısına, sürecin kişi ya da insan topluluklarınca nasıl gerçekleştiğini anlama noktasına yoğunlaşmış olması çalışma için nitel araştırma yönteminin uygun olacağı görüşünü oluşturmuştur. Nitel araştırma uygulayıcıları araştırma esnasında örnele olayların ve bağlamların dilini kullanırlar. Bunu yaparken olayları kendi sosyal

bağlamında inceler ve belirli ortamlarda anlam yaratımına veya yorumlarına bakarlar. Toplumsal yaşamı değişkenlere veya sayılara çevirmeye çalışmak yerine elde ettikleri örnek olay ve bağlamları yorumlamaya çalışır. Böylece değişkenler yerine motifleri, temaları, ayrımları ve fikirleri inceler ve bunları tümevarımsal bir biçimde düzene koymaya çalışır (Neuman 2017:232-233; Büyüköztürk vd. 2017:254).

Kısaca nitel araştırmacılar kişilerin sahip oldukları öz hikayelerini sosyal bir bakış ile bir süzgeçten geçirerek yaşanan hikaye ya da deneyimin yorumlamaya açık bir şablonunu elde ederler.

Bu açıdan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerini kullanma sebebimiz şunlardır:

- ✓ Sayısal olarak ulaşılabilecek katılımcı sayısı açısından kolaylık sağlayacağı düşüncesi,
- ✓ Araştırma katılımcılarına erişim ve konunun genel popülasyonda ele alınmasının zorluğu,
- ✓ Nitel araştırmanın deneyim ve yaşanmışlıklar baz alınacağı için durumu tanımlama ve anlamaya olanak veren yapısı,
- ✓ Derinlemesine görüşme ve gözlem gibi bir arada kullanılacak set veya setler sunabilme imkanından dolayı nitel araştırma bu çalışmada kullanılmıştır (Patton 2018: 143-205; Yıldırım ve Şimşek 2016).
- ✓ Son olarak göç, sosyal sermaye, bütünleşme ve sosyal hizmet bağlamında alanda yapılmış olan nitel bazlı bilimsel çalışmaların azlığı bu çalışma için nitel yöntemin belirlenmesi hususunda etkili olan diğer bir durum olmuştur.

3.1. Araştırmanın Katılımcıları

Büyük bir kitle olmadan küçük bir sayıda katılımcının çalışmaya katılımı ile onların deneyimleri doğrultusunda ulaşılan verilerin genellenebildiği nitel araştırmada katılımcıların belirlenmesi elde edilen verilerin evrensel bir boyut kazanabilmesi için önem arz etmektedir. Bu sebeple nitel araştırmada örneklem büyüklüğü için bir kural ya da sınır yoktur (Patton 2018:244). Bu ifade bir yerde sınırın araştırmacının kendisi olduğu ve araştırmacınının sınırının temaların doyuma ulaştığı nokta olduğu gerçekliğini karşımıza çıkarmaktadır.

Araştırmada katılımcılar, nitel araştırmalar için kullanılan amaca yönelik örnekleme çeşitleri arasında yer alan kriter örnekleme ya da ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi nitel araştırma geleneğinde geliştirilmiş bir örnekleme yöntemidir. Kriter diğer bir ifadeyle ölçüt örnekleme de amaçlı örnekleme yöntemlerinden biridir (Yıldırım ve Şimşek 2016; Patton 2018). Kriter örnekleme yönteminde araştırmacının temel anlayışı önceden belirlenmiş tüm durumların çalışılmasıdır. Bu sebeple araştırmacı ölçütlerini karşılayan tüm vakaları ya da durumları örnekleme dahil etmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2016). Bu durumda içerik olarak oldukça zengin araştırmaların ortaya çıkmasına imkan sunar (Büyüköztürk vd. 2017: 92).

Nitel çalışmalarda örneklem seçim stratejileri oldukça dar bir aralıktadır. Bütün katılımcıların çalışılan fenomene yönelik deneyimlerinin olması şarttır. Kriter temelli örneklem araştırılan fenomene yönelik deneyimlere sahip kişileri temsil eden bireylerden oluştuğunda oldukça işe yaramaktadır (Creswell 2018:155).

Araştırmanın yerli katılımcılar ile gerçekleştirilen kısmı için belirlenen kriterler; öncelikle katılımcı Gaziantep ilinde ikamet ediyor olmalıdır. İkinci olarak ise Suriyeli göçmenlerle ilişki halinde olmalıdır. Bu kriterler neticesinde yerli katılımcı grubu belirlenen kriterlere uyan ve çalışmayı kabul eden 18 kişiden oluşmaktadır. Bu kişiler göçmen bireylerle teması olan kamu çalışanları, esnaf, çalışan ve muhtarlardan belirlenmiştir.

Görüşmelere başlamadan önce ilk belirlenen görüşme çizelgesinde kadın-erkek katılımcı eşitliği gözetlenmiştir. Ancak bazı katılımcıların son an da görüşmek istememeleri üzerine eksik olan katılımcılara diğer katılımcıların aracılığı ile ulaşılmıştır.

Bütünleşmeye ilişkin sağlıklı bulgulara ulaşmak ve bütünleşme konusunun karşılıklı bir süreç olması sebebiyle çalışmamızın ikinci noktasında yapılacak görüşmeler bütünleşmenin karşı muhatabı olan Suriyeli göçmen bireylerle gerçekleştirilmiştir. Bu noktada 15 kişiden oluşan bu grup üyeleri Gaziantep ilinde ikamet eden ve Kızılay Gaziantep Toplum Merkezinden hizmet alan bireylerden, Türkçe bilen ya da Türkçe sınıfına kayıtlı bireylerden oluşmaktadır.

Aşağıdaki tablo 17’de yerel vatandaşın özellikleri (yaş, eğitim ve meslek) ve aynı zamanda Suriyeli bireylerle temas düzeylerini bir arada göstermek adına hazırlanmıştır.

Tablo 17: Yerli Katılımcıların Genel Bilgileri

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Meslek	Göçmen Bireyle Temas Düzeyi
YK 1	Erkek	47	Lisans Terk	Eski Mali Müşavir, şu an fabrikada işçi.	Kendisine ait evlerinde 6 tane Suriyeli kiracısı var. Çalıştığı yerde oldukça yoğun sayıda Suriyeli göçmen çalışmaktadır.
YK 2	Erkek	25	Lisans	Sebze-Meyve Halinde Katip.	Haldeki işinden dolayı birçok Suriyeli çalışanları vardır.
YK 3	Erkek	26	Lisans	Sınıf Öğretmeni.	Sınıfında 14 civarında Suriyeli öğrencisi vardır. Hem öğrencileri hem velileri ile sürekli irtibat halindedir.
YK 4	Erkek	25	Lisans	Eski SYDV çalışanı, şu an ücretli öğretmen.	Öncesinde SYDV' de yürüttüğü çalışmalarda Suriyeli göçmenleri çok yakinen incelemiştir. Şu an sınıfında 12 civarında kaynaştırma öğrencisi Suriyeli göçmen çocuk mevcuttur.
YK 5***	Erkek	44	Ortaokul	Emlakçı	Suriyeliler göç ettiğinden bugüne onlara yaklaşık olarak 150-160 civarında ev satışı ve kiralaması yapmıştır. Şu an bazı ev sahipleri ile kiracılar arasında aracılık yapmaktadır.
YK 6**	Kadın	28	Lisans	Sosyal Hizmet Uzmanı	Suriyeli nüfusun yoğun yaşadığı bir kesimdeki hastanede Sosyal hizmet Uzmanı, işi gereği gün içerisinde birçok göçmenin sağlık imkanlarına erişimleri konusunda çalışmaktadır.
YK 7**	Kadın	25	Lisans	Öğretmen	İşi gereği sınıfında bulunan 12 civarında Suriyeli öğrenci ve aileleri ile iletişim halindedir.
YK 8**	Kadın	36	Lisans	Hemşire	Bulunduğu kurum ve yaptığı iş gereği gün içerisinde birçok göçmen ile iç içe çalışmaktadır.
YK 9	Erkek	26	Lisans	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmeni	İşi gereği okulunda bulunan tüm sınıflardaki 17 Suriyeli göçmen çocuklar ve velileri ile devamlı iletişim halindedir.
YK 10	Erkek	26	Lisans	Gümrük Muhafaza Memuru	İşi gereği sınırdaki gün içerisinde birçok Suriyeli göçmen bireyle temas halindedir.
YK 11	Erkek	27	Lisans	Avukat	Zaman zaman Suriyelilerin müdahil olduğu davalarda bulunmaktadır. Ayrıca Gaziantep de yaşadığı lokasyon nedeniyle Suriyelilerin yoğun olduğu bir kesimde bulunmaktadır.
YK 12	Erkek	26	Yüksek Lisans	Öğretim Elemanı	Gerek okullarında öğrenci olarak bulunan Suriyeli göçmen gençlerle gerek se de kendi akademik çalışmalarından dolayı Suriyeli göçmenlerle temas halindedir.
YK 13***	Erkek	54	Lisans	Kamuda Memur	İşi gereği göçmenlerle temas halindedir.
YK 14	Erkek	25	Yüksek Lisans	Diş Hekimi	Zaman zaman Suriyeli göçmen çocuklarla ilgili ağız ve diş sağlığı konusunda projelere destek vermektedir.
YK 15	Erkek	36	Lisans	Fabrikada Muhasebe Müdürü	Çalıştığı fabrika da yanlarında çalışan Suriyeliler var sayıları dönemsel olarak değişmektedir. Aynı zamanda gerek savaş öncesi gerek savaş sonrası Suriyeli iş insanları ile Konumu gereği çalıştığı yer adına ticari ilişkiler içerisinde bulunmuştur.
YK 16**	Kadın	37	Lisans	Hemşire	Bulunduğu kurumda işi gereği her gün birçok Suriyeli göçmen ile temas halindedir.
YK 17	Erkek	70	Lise	Muhtar	Suriyeli halkın oldukça yoğun yaşadığı bir mahallenin muhtarıdır. Mahallesinde 1000 ev var.300 ev Suriyeli ailelerden oluşmaktadır.
YK 18	Erkek	27	Lisans	Banka Memuru	Babasına ait olan evlerde bulunan 5 Suriyeli Kiracı ile kendisi irtibat halindedir. Ayrıca işi ile ilgili olarak birçok Suriyeli iş insanı ile temas halindedir.

*YK: Yerli Katılımcı

**E-Posta yoluyla katılım sağladılar.

**Ses kaydı istemediler.

Araştırmanın göçmen katılımcıları ise, Suriye'deki 2011'de iç savaş neticesinde ülkemize göç eden ve şu an Gaziantep'te ikamet eden bireylerden olması planlanmıştır. Bu amaçla ülkemizde Suriyeli göçmenlere yönelik önemli hizmetler veren Türk Kızılay'ının Suriyelilere yönelik oluşturduğu toplum merkezleri katılımcıların belirleneceği örneklem olarak saptanmıştır. Bu saptamanın sebebi Kızılay'ın Suriyeli göçü alanında önemli faaliyetler üstlenmesi ve öneri olarak sunmaya çalışacağımız müdahalenin Kızılay Toplum Merkezleri ile benzerliklerinin olmasıdır. Çalışmamız Gaziantep özelinde olacağından Türk Kızılay'ı Gaziantep Toplum Merkezinden hizmet alan Suriyeli bireyler örneklem grubumuzu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Türk Kızılay'ından izin alınmıştır (Bkz, Ek 6). Türk Kızılay'ından izin alma sürecinde Gaziantep Valiliği Göç İdaresi İl Müdürlüğünden de uygunluk adına izin belgesi alınmıştır (Bkz, Ek 5). Bu durumlar neticesinde Gaziantep'teki Türk Kızılay'ı Toplum Merkezine kayıtlı 15 Suriyeli göçmen birey örneklemimizi oluşturmuştur.

Suriyeli katılımcıların belirlenmesinde kriter (ölçüt) örnekleme yöntemi kullanılacağından çalışmamıza katılacak bireyler için aşağıdaki kriterler ölçüt alınmıştır;

- ✓ Katılımcılar 2011 yılındaki olaylardan sonra Türkiye'ye göç etmiş ve şu an Gaziantep'te ikamet ediyor olmalı.
- ✓ Katılımcılar Gaziantep Türk Kızılay'ı Toplum Merkezine kayıtlı bireylerden oluşmalı.

Tablo 18: Göçmen Katılımcılar Genel Bilgiler

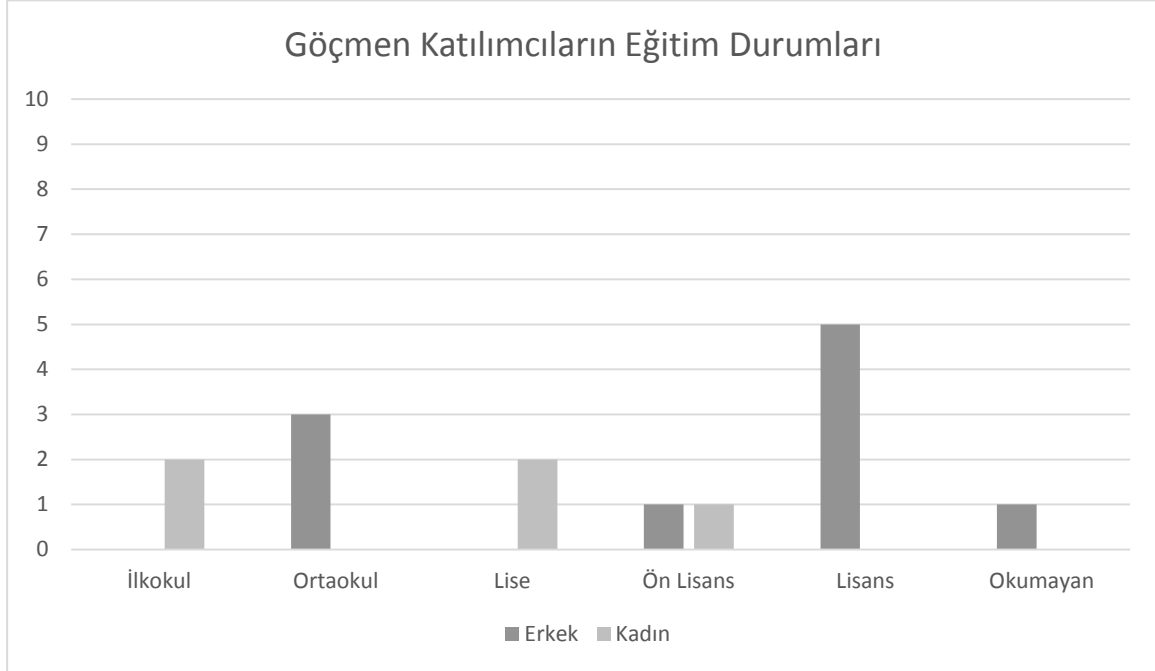
Katılımcılar	Kısa Özgeçmiş	Eğitim Durumu	Türkiye'ye Geliş Tarihi	Çalışma Durumu ve Aldığı Destekler	Komşu ve Akrabalık İlişkileri
GK 1(Kadın)	32 yaşında bir Türk ile evli evlenmeden önce anne, baba ve erkek kardeşi ile yaşıyordu. Ailesinde çalışan bir tek erkek kardeşi var.	İlkokul	Türkiye'de ilk Gaziantep'e gelmişler. Geliş tarihleri 2013.	Çalışmıyor kendisi evli. Ailesinde erkek kardeşi çalışıyor. Ailesi bir de STK desteği alıyor.	Gaziantep'e gelmelerinde etken akrabalarının da buraya gelmiş olması. Türk komşuları var ilişkileri gayet iyi.
GK 2(Erkek)	49 yaşında Suriye'deyken Muhami (Avukat) olarak çalışıyordu.5 oğlu bir kızı ve eşi ile birlikte yaşıyor. Çocukları ordayken okuyordu ancak burada çalışmaya başlamışlar. Küçük iki çocuğu burada okuyor.	Üniversite (Hukuk Fakültesi)	Türkiye'ye ilk 2014 yılında Maraş'a gelmişler. 10 ay sonra 2015 ortalarında Gaziantep'e gelmişler.	3 oğlu çalışıyor. Kendisi çalışmıyor. Bununla birlikte bazı kuruluşlardan aldıkları destekler bulunuyor	İlk Maraş'a gelmişler sebebi savaş öncesi burası ile Ticaret yapıyor olmasıdır. Çok fazla akrabası yok. Maraş'ta Komşu ilişkileri iyi değil. Gaziantep'te komşu ilişkileri daha iyi.
GK 3(Kadın)	41 yaşında Suriye'de iki yıllık El Sanatları bölümünü bitirmiş. Teyzesinden kuaförlük öğrenmiş kendi ifadesi ile elinden birçok iş geliyor. Evli kocası ve kızı ile yaşıyor. Bir de evli oğlu var. Eşi Suriye'de Spor hocasıymış burada çalışmıyor.	Ön lisans	2014 Yılında kendisi, kızı ve oğlu ile pasaportla giriş yapmışlar eşi kaçak yollarla gelmiş. İlk Gaziantep'e gelmişler buradan Bursa'ya gideceklermiş ama gitmemişler.	Çalışmıyor. İş arıyor. Eşi Kızılay'da gönüllü çalışıyor. Oradan yardım alıyorlar. Çeşitli STK'lardan yardım görmüşler	Gaziantep'e geliş sebepleri burada çok fazla akrabaları var ve sık sık görüşüyorlar.
GK 4(Erkek)	52 yaşında Suriye'de marangoz-mobilyacı olarak çalışıyordu.4 oğlu var.2'si orda üniversitedeymiş burada en küçük çocuğu dışında hepsi çalışıyor. En Küçük çocuk okuyor.	Ortaokul	2015'in Kasımında ilk Gaziantep'e gelmişler	Yaşlı olduğu için burada iş bulamamış şu an da çalışmıyor. 3 oğlu çalışıyor ve kuruluşlardan cüzi destekler alıyor.	Eşinin kardeşi burada olduğu için Antep'e gelmeyi tercih etmişler. Fazla akrabaları yok. Komşuluk ilişkileri yok.
GK 5(Erkek)	60 Yaşında Suriye'de araba tamircisi olarak çalışıyordu. Eşi ve üç kızı ile birlikte yaşıyor.	İlkokul 1.sınıftan Terk	2014 Ağustos ayında ilk Gaziantep'e gelmişler	Şu an burada çalışmıyor. İlk geldiğinde 7 ay çalışmış onda sonra yaşlı olduğu için iş bulamamış	Burada Akrabaları ar ama sık görüşmüyorlar. Komşuluk ilişkileri iyi durumdadır.
GK 6(Kadın)	18 yaşında ailesi ile birlikte yaşıyor abileri çalışıyor bir ara kendisi de çalışmış şimdi çalışmıyor. Suriye de okulu bırakmış burada devam etme şansı olmamış.	İlkokul	2014 yılında ilk Gaziantep'e gelmişler.	Şu an çalışmıyor ilk geldikleri zaman 13 yaşından 16 yaşına kadar bir gıda fabrikasında çalışmış	Akrabaları sebebi ile buraya gelmişler. Önce abileri gelmiş 1-1,5 sene sonra kendileri gelmişler. Komşuluk ilişkileri gayet iyi durumda

GK 7(Kadın)	39 Yaşında Kocası, çocukları ve annesi ile birlikte yaşıyor.	Lise	2012 yılının sonlarında ilk Gaziantep'e gelmişler.	Şu an çalışmıyor. Yakın zamanda tercümanlık sınavına girmiş ve kazanmış başlamak için haber bekliyor. Oğulları çıraklık yapıyor oradan ve Kızılay'dan destek alıyorlar. Eşi çalışmıyor.	Akrabalarının büyük kısmı burada gelişlerinde etkili olmuşlar. Komşuları ile arası çok iyi.
GK 8(Erkek)	30 yaşında tek başına yaşıyor. Vatandaşlık için başvurmuş 2,5 yıldır sonuçlanmasını bekliyor. Ailesi ile ilişkileri mevcut ama onlardan ayrı yaşıyor.	Üniversite(Hukuk Fakültesi)	2014 Kasım ayında ilk Gaziantep'e gelmiş.	Sadece çalıştığı işten geliri var. Onun dışında herhangi bir desteği yok.	Adana'da akrabaları var ataları Adana'dan göçen Türkmenler. Gaziantep'te de akrabaları var. İş arkadaşları ile olan ilişkileri gayet iyi. Komşuluk ilişkisi yok
GK 9(Kadın)	50 yaşında 5 çocuğu var eşi henüz 1 hafta önce Türkiye'ye gelmiş.	Lise	2017 sonunda Gaziantep'e gelmişler. Öncesine oğlu ve kardeşi Gaziantep'e gelmiş. Eşi geveli ise henüz 1 hafta olmuş.	Çalışmak istiyor ama şu an işi yok.2 oğlu çalışıyor. Bir de kuruluşlardan destek alıyorlar	İlk olarak onlar gelmeden 4 yıl önce kardeşi ve oğlu Gaziantep'e geliyor 4 yıl sonra onlar geliyor. Burada akrabalık ilişkileri mevcut
GK 10(Erkek)	28 yaşında Suriye'de Üniversiteyi 3.sınıfta bırakmış. Bilgisayar Mühendisliği okuyormuş orda. Burada maddi durumdan ötürü devam edememiş. İlk geldiklerinde bekarmış ve anne, baba ve 6 kız kardeşi ile yaşıyormuş. Sonra evlenmiş 2 çocuğu var. Hala ailesi ile hep birlikte yaşıyorlar. Babası yaşlı, tek çalışan kendisi.	Üniversite 3.Sınıf Terk(Bilgisayar Müh.)	İlk olarak 2013 Ocak ayında Gaziantep Nizip İlçesine gelmişler. Orada 20 Gün kaldıktan sonra Gaziantep Merkeze gelmişler.	Çeşitli işlerde çalışmış ilk geldiğinde 1 yıl gıda fabrikasında sonrasında uzun zaman bir telefon ve bilgisayar tamircisinin orada çalışmış. Kısa bir süre büyük bir telefon bayisinde çalışmış yaklaşık 7 aydır çalışmıyor.	Akrabaları var burada gelişlerinde etkili olmuş. Bununla birlikte Komşuluk ilişkileri çok iyi durumdadır.
GK 11(Erkek)	33 yaşında Suriye'de matematik öğretmeni olarak çalışıyordu. Evli ve 4 kız çocuğu var onlarla birlikte yaşıyor.	Üniversite(Matematik Öğretmenliği)	2012 yılında Türkiye'ye gelmiş. İlk olarak Gaziantep'e gelmiş ve buradan ayrılmamış ayrılmayı da düşünmüyor.	Burada bir devlet okulunda ücretli öğretmenlik gibi öğretmenlik yapıyor. Aynı zamanda bir telefoncu dükkanı var akşamları da orayı çalıştırıyor.	Gaziantep'te Türk akrabaları var dedeleri 100 yıl önce Suriye'ye gitmiş. Geldiklerinde Gaziantep'teki akrabalarını bulmuşlar ve il zamanlar onlara yardım etmişler yol yordam öğretmişler.Komşuluk ilişkileri ve iş arkadaşları ile olan ilişkileri gayet iyi. Buraya alışma konusunda bu ilişkilerinin oldukça etkili olduğunu belirtiyor.
GK 12(Erkek)	35 Yaşında annesi kardeşi eşi ve 2 çocuğu ile yaşıyor. Suriye'de avukatlık yapıyormuş. Burada telefonculuk yapıyor.	Üniversite(Hukuk Fakültesi)	2014 yılında Türkiye'ye gelmiş ilk Gaziantep'e gelmiş ve halen Gaziantep'te yaşıyor.	Telefoncu olarak çalışıyor. Dükkan kendisine ait. Bunun dışında herhangi bir geliri yok.	Buraya göç etme sebebi burada daha önce Suriye'den göçen akrabalarının olması onlar yardımcı olmuşlar. Normal bir komşuluk ilişkisi var

GK 13(Erkek)	32 Yaşında burada eşi ve 4 çocuğu ile birlikte yaşıyor.	Ortaokul	2014 yılında Türkiye'ye gelmiş ilk Gaziantep'e gelmiş ve halen Gaziantep'te yaşıyor.	Gaziantep'te bir halı fabrikasında çalışıyor. Bunun dışında herhangi bir geliri yok	Buraya göç etme sebebi burada daha önce Suriye'den göçen akrabalarının olması onlar yardımcı olmuşlar. Komşuluk ilişkileri pek iyi değil zaten bulunduğu mahallenin çoğunluğu Suriyeli ailelerden oluşmaktadır.
GK 14(Erkek)	42 Yaşında beş çocuğu ve eşiyle birlikte yaşıyor. Suriye'de Elektrik okumuş burada da elektrik üzerine çalışıyor.	Ön Lisans	2014 yılında Türkiye'ye ilk Gaziantep'e gelmişler. Halen Gaziantep'te yaşıyor.	Bir Elektrikçide çalışıyor. Bunun dışında bir geliri yok.	Buraya göç etme sebebi burada daha önce Suriye'den göçen akrabalarının olması onlar yardımcı olmuşlar. Komşuluk ilişkileri pek iyi değil. Kendi ifadesiyle sadece bir Selam.
GK 15(Erkek)	39 yaşında babası, annesi, eşi ve 6 çocuğu ile birlikte yaşıyor. Kendisi bir telefoncunun yanında çalışıyor.	Ortaokul	2013 yılında Türkiye'ye ilk Gaziantep'e gelmişler. Halen Gaziantep'te yaşıyor.	Kendisinin Telefoncunun yanında işçi olarak çalışıyor. Bir de babası çalışıyor. Bunun dışında bir geliri yok	Buraya göç etme sebebi burada daha önce Suriye'den göçen akrabalarının olması onlar yardımcı olmuşlar. Komşuluk ilişkileri oldukça iyidir.

***GK: Göçmen Katılımcı**

Göçmen katılımcıların eğitim durumlarının, yukarıda ifade ettiğimiz genel bilgilendirmeden ayrı olarak ifade edilmesi bazı bulguların yorumlanması konusunda yardımcı olacaktır. Bu bakımdan göçmen katılımcıların eğitim durumları grafik 1’de şu şekilde verilmiştir.

Grafik 1: Araştırmaya Katılan Göçmen Katılımcıların Eğitim Durumları

3.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada daha öncede ifade ettiğimiz gibi kullanılacak veri toplama araçları görüşme, gözlem ve doküman taraması olacaktır. Görüşme, yalın bir ifadeyle sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir. Görüşmeler çoğu zaman yüz yüze yapılıyor olsa da teknolojinin gelişmesi ile telefon, görüntülü telefon (Karasar 2018:210) ve internet yoluyla da gerçekleştirilebilir. Nitel araştırmada görüşme yoluyla veri toplama bakımından çeşitli sınıflandırmalar ve yöntemler bulunmaktadır. Bu sınıflamalardan birinde Patton (2018: 342) görüşme yöntemlerini üçe ayırmıştır. Bunlar: Gündelik sohbet şeklindeki görüşme, genel görüşme kılavuzu yaklaşımı ve standartlaştırılmış açık-uçlu görüşme yöntemleridir (2018). Araştırmamızda, görüşmeler genel görüşme kılavuzu yaklaşımını (görüşme yönergesi yaklaşımı) kullanarak gerçekleştirildi. Bu yaklaşımda önceden oluşturulan kılavuz ya da yönergede araştırmacı görüşme sırasında değinilecek konuları ve sorulacak soruları listeler. Böylece bu şekilde bir kılavuz ya da yönerge araştırmacıya ilgilendiği konuyu aydınlatması ve açığa çıkarması üzerine çeşitli alt konu başlıklar sunar (Patton

2018:343). Araştırmada kullanılmak üzere oluşturulan görüşme yönergesi formu (Bkz. Ek 2; Ek 1) yerli katılımcı ve göçmen katılımcıya ayrı ayrı olarak son kısımda verilmiştir. Bu formlardan yerli katılımcılara yönelik hazırlanmış olan form, sahada çalışma yapan bazı profesyonellerin görüşleri alınarak oluşturulmuştur. Göçmen bireylere yönelik hazırlanan form ise yerli katılımcılar için hazırlanan form ve yapılan görüşmelere istinaden hazırlanmış, son hali için alandaki profesyonellerden görüş alınmıştır.

Araştırmada ikinci olarak gözlemden yararlanılmıştır. Özsoy (1970: 36) gözlemi; belli bir kimse, yer, olay, nesne, durum ve şarta ait bilgi toplamak için belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleyiş olarak tanımlamıştır (Akt. Karasar 2018: 200). İki tür gözlemden söz edebiliriz ilki katılımcı gözlem ikinci katılımcı olmayan(sistemli, dışardan) gözlemdir (Balcı 2018:211). Araştırmacı ikinci gözlem türünü benimseyerek katılımcıların Türk Kızılay’ında buldukları sıradaki etkinlik ve kurs süreçlerine dahil olmuştur. Gözleme yönelik kayıtlar anlık notlar şeklinde olabileceği gibi gözlemin hemen sonrası tutulan notlarla da olabilir. Ayrıca ek olarak gözlem kılavuzu oluşturularak veya görüşmeden sonra ses kaydı alınarak da gözlemler kayda geçirilebilir (Karasar 2018:205). Araştırmacı gözlem esnasında not alma ve gözlemin hemen sonrasında aldığı notları kontrol ederek ekleme yapmak suretiyle gözlemini gerçekleştirmiştir.

Yerli katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler genelde katılımcılar ile buluşularak uygun kafe ortamlarında gerçekleştirilmiştir. Ancak bazı görüşmeler de katılımcıların ev ve iş yerlerinde gerçekleştirilmiştir.

Göçmen katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler ise büyük çoğunluğu Türk Kızılay’ı Gaziantep Toplum Merkezinde gerçekleştirilmiştir küçük bir kısmı ile yapılan görüşmeler ise bireylerin ev ve iş yerlerinde gerçekleştirilmiştir.

Suriyeli katılımcılarla görüşmeler başlamadan önce veri aracının kontrol edilmesi, süre olarak ortalama bir değer hakkında bir görüş edinilmek istenmesi ve akademik kavramların anlaşılıp anlaşılmadığının kontrol edilebilmesi sebebiyle  göçmen birey ile biraz daha akademik olmayan bir tarzda denemeler yapılmıştır. Bu denemelerde özellikle göçmen bireylerin sorularda takıldığı ya da takılabileceği yerler saptanmıştır ve göçmen bireylerle yapılan denemelerde gerçekleştirilen görüşmeler yaklaşık olarak 50-60 dk. aralığında srmştr. Formdaki akademik ifadeler tercüman

yardımla göçmen bireylerin dilindeki karşılığı ile ifade edilmiştir. Ancak sosyal sermaye, bütünleşme, bütünleşmeye ilişkin motivasyonları ve hem kendi hem yerli halkın kimliğine yönelik algıları konusunun tam anlaşamadığı görülmüştür. Bu noktada sosyal sermaye; toplumsal destek olarak, bütünleşme; birbirinin hak ve hukukuna saygı duyarak birlikte yaşam olarak bütünleşmeye ilişkin motivasyon yeni bir hayat umudu olarak ve kimlik algısı konusunda sosyal kimlik olarak ifade edilmiştir. Ayrıca asıl görüşmeler başladıktan sonra form içerisinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Göçmenlere yönelik verileri toplarken oluşturulan form son şekliyle şu şekildedir:

Suriyeli göçmen katılımcılara yönelik sorulan sorular;

1-Suriyeli Göçmen bireylerin özellikleri, yaşam öyküleri, aile ilişkileri ve sosyal destek sistemleri (akraba- komşu- formel destek) deneyimleri nasıldır?

2-Göçmenlerin ifadesiyle yerli halkın göçmenlere bakış açıları (vichet-i nazar/düşünceniz nedir?) ve oluşan algılar(idraklar)?

3- Göçmen gözüyle göçmenlere yönelik oluşan bakış açısı (vichet-i nazar/düşünceniz nedir?) ya da algının (idrakının) değişiminde etken olan temel durumlar (ekonomik, kültürel, sosyal vb.) nelerdir?

4-Göçmenlerin bütünleşme (topluma uyum gösterme) konusundaki motivasyonları (tahfiz etmek ya da teşcii) nelerdir?

5-Göçmenlerin göç sonrası oluşan göçmen kimliği algıları (sosyal kimlik/hüviyet idrakı) nasıldır?

6- Göçmenlerin göç sonrası deneyimleri (tecrübeleri) nelerdir? Göç sonrası yerel halkla bütünleşme sürecini (ev sahibi topluma uyum süreci) nasıl yaşamışlardır ve sosyal sermaye bu süreçte nasıl bir işlev görmüştür?

7- Göçmenlerin göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası deneyimleri (tecrübeleri) dikkate alınarak ve yerel halkın göçmenlere yönelik kaygıları ve sosyal kabulleri doğrultusunda, sosyal sermaye temelli (toplumsal yardım/toplumsal destek) bir sosyal hizmet müdahalesi nasıl olmalıdır?

Yerli katılımcılarla yapılan görüşmelerde de görüşme formunda ilk haline göre bazı değişiklikler olmuştur. Görüşmeler başlamadan önce iki yerli katılımcı ile görüşme yapılmış ve yapılacak görüşmelere yönelik izlenim oluşturulmuştur. Bu kısımda özellikle kullanılacak akademik kavramların ifadesi üzerinde durulmuş ve görüşmeler esnasında açıklama bağlamında eklemeler yapılmıştır. Özellikle sosyal sermaye ve bütünleşme kavramlarının anlaşılmadığı görülmüştür. Bu noktada sosyal sermaye kavramı; toplumsal destek olarak ifade edilmiştir. Bütünleşme kavramı ise; farklılıkları kabul ederek birlikte yaşayabilme olarak ifade edilmiştir. Görüşmeler esnasında da bu durum görüşülen kişilere bu şekilde ifade edilmiştir. Bu noktada görüşme yönergesinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak çalışma başladıktan üçüncü görüşmeden sonra sorulan sorulara ilişkin bazı alt başlıklar oluşmuştur. Bu sebeple katılımcılara bu noktada yöneltilen yedi soruya ilişkin oluşan alt sorular üçüncü görüşme sonrasında netleşmiş ve araştırmacı tarafından bu alt sorular forma eklenerek revize edilmiştir. Diğer on beş katılımcı ile yapılan görüşmeler revize edilmiş bu formla devam etmiştir.

Yerli katılımcılar için hazırlanan görüşme formu revize edildikten sonra aşağıdaki halini almıştır:

Yerel katılımcılara yöneltilen sorular;

1-Yerel vatandaşın özellikleri yaşam öyküsü ve Suriyeli göçmenlerle temas düzeyi?

2-Göçmenlerin ilk gelenleri ve son gelenlerine yönelik oluşan toplumsal algı nasıldır?

3-Göçmenlere yönelik oluşan algının ya da algı değişiminde etken olan temel durumlar (ekonomik, kültürel, sosyal vb.) nelerdir?

4-Göçmenlerin kabulü konusunda yerel vatandaşların kabul motivasyonları nelerdir?

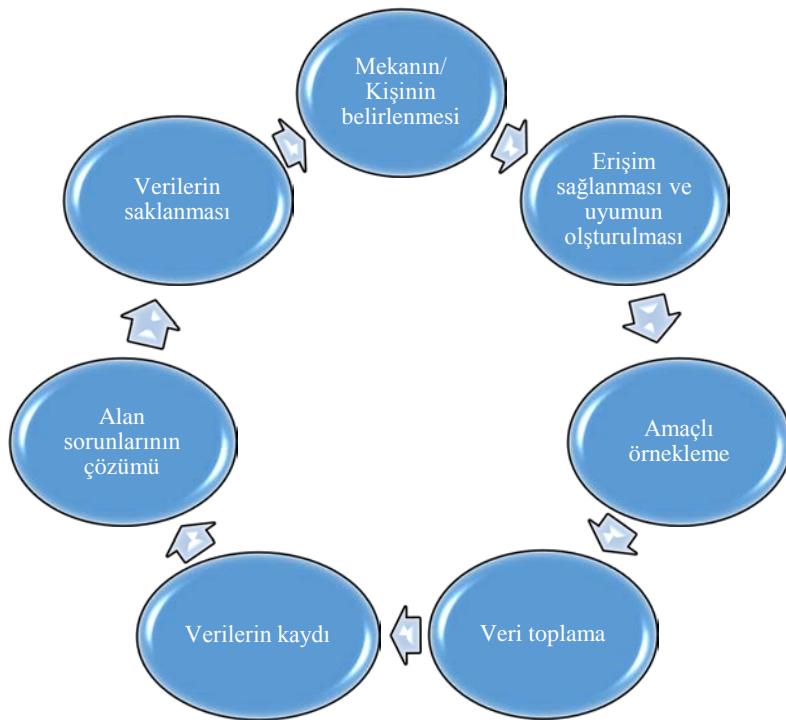
5-Yerel vatandaşların göçmenlerin göçmen kimliklerine yönelik algıları?

6-Göçmenlerin göç sonrası deneyimlerine yerel vatandaş tarafından değerlendirmeler nasıldır?

7-Göçmenlerin toplumla bütünleşmesi açısından yerel vatandaşın bakış açısı nedir?

3.3. Verilerin Toplanması Süreci

Araştırmada kullanılacak veri toplama yöntemi nitel araştırmaya özgü veri toplama yöntemlerinden olan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, gözlem yoluyla veri toplama ve doküman analizi yöntemleridir (Yıldırım ve Şimşek 2016). Bu yöntemlerden yarı yapılandırılmış form ile derinlemesine görüşme yöntemi ana veri toplama şeklini oluşturmaktadır. Araştırmanın fenomenolojik temelde olması bu yöntemin kullanılması konusunda önemli ipuçları vermiştir (Creswell 2018). Veri toplama önemli bir süreci ifade etmektedir. Bu sürecin bir takım aşamaları bulunmaktadır.

Şekil 10: Veri toplama Süreci.

Göçmen bireylere yöneltilen sorular yerli katılımcı ile yapılan görüşmeler neticesinde oluşturulmuş görüşme yönergesi (Bkz. Ek 1) ile yürütülmüştür. İlgili görüşme formu her ne kadar örneklem olarak tercihen Türkçe eğitim alan ya da alıyor olan göçmen bireylerle ölçütlenmiş olsa da ilgili form kültürel farklılıklar göz önünde tutularak etnik duyarlılıklar çerçevesinde araştırmanın gerçekleştiği merkezin tercümanının da incelemesi doğrultusunda hazırlanmıştır. Özellikle akademik bağlamdaki dil göçmen bireylerin anlayabileceği şekle indirgenmiş ve bazı kavramlar göçmenlerin dilindeki şekli ile aktarılmıştır. Bu esnada merkezde görevli tercümanda hazır bulundurulmuştur. Patton (2018:392) kültürlerarası yapılan bir görüşmenin çeşitli

zorluklarından ve görüşme açısından istikrarsızlık oluşturabilecek durumları ifade etmiştir. Bu noktada dil farklılıklarından kaynaklı tercüman kullanımının da eğer tercüman konu ile ilgili iyi aydınlatılmamışsa ve her an duruma müdahil olursa, görüşmenin selameti açısından bir istikrarsızlık oluşacağı çekincesini aktarmıştır (2018). Bu sebeple görüşmeler başlamada önce tercüman konu hakkında bilgilendirilmiş, yönergedeki akademik kavramlara ilişkin nasıl ifade edeceği konusunda görüş alışverişinde bulunmuş ve genel katılımcı kitlesinin Türkçe bilen ya da Türkçe eğitimine devam eden kişiler olduğu hatırlatarak istenmediği sürece duruma müdahil olmaması konusunda uyarılmıştır. Görüşmeler, görüşmeyi kabul eden katılımcılarla tek bir görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Asıl görüşmeler yapılmadan önce katılımcıların her biri ile ayrı ayrı ön görüşmeler yapılmış çalışma hakkında bilgilere verilmiştir. Katılımcılar için hazırlanmış Gönüllü Onam Formu (Bkz, Ek 3) katılımcılara belirli seviyede Türkçe yeterlilikler olmasından ve tercümanın da hali hazırda görüşmede bulunmasından dolayı Türkçe olarak verilmiş, katılıp katılmayacakları sorulmuş ve bu suretle ilgili onam formunun bir nüshası onlarda kalacak şekilde imzalatılmıştır. Bununla birlikte gizlilik konusu da katılımcılara açıklanmış birçok katılımcının isteği ve göçmen gruplarının hassas gruplar olması sebebiyle Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün ve Kızılay Toplum Merkezinin de talebi doğrultusunda katılımcıların kimlikleri gizli tutulmuştur. Araştırma öncesinde katılımcıya yöneltilecek görüşme yönergesi formu katılımcıya verilerek okuması istenmiş ve gereken yerde açıklamalar yapılmıştır. Katılımcılarla gerçekleşen görüşmeler Gaziantep Türk Kızılay'ı Toplum Merkezinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar görüşme için ayrıca çağırılmamış kurs vb. durumlar için merkeze geldikleri günler görüşme için tercih edilmiştir. Görüşmeler katılımcı ile baş başa gerçekleşmiş ancak gerekli olacağı düşünülmesi katılımcılarla görüşülürken tercümanda hazır bulundurulmuştur. Görüşmeler ortalama olarak 40 ila 60 dk. arasında sürmüş ve tamamı bir yardımcı eşliğinde not defterine veya bilgisayara yazınsal olarak kaydedilmiştir. Kayıtların gizliliğini sağlamak amacıyla, kayıtlar görüşmelerden hemen sonra şifre korumalı bir bilgisayara aktarılmış ve not alınan defter imha edilmiştir. Araştırma esnasında gerçekleştirilen gözleme dayalı ikinci veri toplama şekli katılımcıların merkezdeki kurs ve etkinliklere katılımları esnada gerçekleştirilmiş ve kaydedilmiştir. Bu gözlemlerden verilerin analizi esnasında faydalanılmıştır. Ayrıca araştırma sürecinde yürütülen literatür çalışması kapsamında yapılan doküman analizleri de bir başka veri toplama şeklimizi ifade etmektedir.

Veri toplama sürecinde araştırmanın ilk kısmında gerçekleştirilen yerli katılımcılar ile olan görüşmelerde herhangi bir izine ihtiyaç duyulmamıştır. Bununla birlikte yerli katılımcılar ile yazınsal bir onam formu şeklinde bir sözleşme yapılmamıştır. Sözel olarak yapılan sözleşmeye ek olarak katılımcılardan izin alınmak sureti ile ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Ancak bazı katılımcılar ses kayıt cihazı kullanılmasını istemediklerinden onlarla yapılan görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmamıştır.

Araştırmanın etik açıdan uygunluğu, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonu tarafından onaylanmıştır (Bkz. Ek 4). Bunun yanı sıra göçmen katılımcılar için Türk Kızılay'ından araştırmanın uygulanabilmesi için gerekli izin alınmıştır (Bkz. Ek 6). Ayrıca Türk Kızılay'ın talebi üzerine Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nden de çalışma için gerekli uygunluk yazısı alınmıştır (Bkz. Ek 5). Bunlarla beraber araştırmada yer alan katılımcıların tamamının gönüllü katılımları sağlanmıştır. Bu durum katılımcılar için hazırlanmış Gönüllü Onam Formu (Bkz. Ek 3) aracılığı ile sağlanmış hem de çalışma hakkında bilgilendirilmişlerdir. Çalışmaya katılan göçmen bireylerin dil farklılığı göz önünde tutularak hazırlanan Gönüllü Onam Formu ve katılımcılara yöneltilecek sorular görüşme yönergesi şeklinde sunulmuştur (Bkz. Ek 1 ve Ek 2). Araştırma için öncelikle Gaziantep Toplum Merkezinden ilgili görevliden katılım gösterebilecek bireylerin iletişim bilgileri alınmıştır.

Göçmen katılımcılarla yapılacak görüşmeler için gerekli izinler sağlandıktan sonra Türk Kızılay'ı tarafından katılımcılara ulaşmak adına merkezin ilgili personeli ile birlikte tarama yapılmış ve katılımcıların bilgilerine ulaşılmıştır. Bu süreçte merkez tarafından araştırmacı için sürecin kolaylaştırılması adına özellikle katılımcılarla irtibat konusu için bir personel görevlendirilmiştir. İlgili görevli aracılığıyla katılımcı olabilecek bireyler, daha öncede örneklem olarak belirlendiği üzere merkeze kayıtlı bireylerin merkezdeki günlük kurs ve etkinliklere gelenler kurs saatinden önce davet edilmiştir. Kurs ve etkinliklere sürekli katılmayan ancak çalışmaya katılma durumu olabilecek katılımcılar ise özel olarak merkeze davet edilmişlerdir. Katılımcılardan gerekli onay alındıktan sonra görüşme süreçleri başlamıştır.

Görüşme süresince katılımcıların yanıtlamak istemedikleri sorular konusunda kendilerini rahat hissetmeleri sağlanmış, yorulan ve görüşmeyi erken bitirmek isteyen katılımcılara saygı duyulmuş, randevu zamanları ve görüşme süresi, katılımcılara göre

ayarlanarak katılımcıların günlük yaşamları engellenmemeye çalışılmıştır. Gizliliğin sağlanmasına yönelik birtakım önlemler düşünülmüş ve yerine getirilmiştir. Bu önlemlerden ilki, görüşülen kişilerin kimlik ve iletişim bilgilerini içeren tüm belgelerin, bilgisayarda şifre korumalı bir şekilde saklanması konusudur. İkinci olarak Göç İdaresinden alınan izne istinaden görüşme esnasında ses kayıt cihazı ve video kayıt vb. ekipmanların kullanılmaması olmuştur. Bunun yanı sıra, katılımcıların gizlilikleri araştırma yazım sürecinde de gözetilmiştir. Her bir katılımcı verilen sıra numarası ile yerli katılımcılar için “Yerli Katılımcı 1,2,3,..”, göçmen katılımcılar için “Göçmen Katılımcı 1,2,3,..” şeklinde ifade edilmiş sadece yaş ve meslek bilgisi doğrudan kullanılmıştır. Son olarak görüşmeler sırasında araştırmacıyı etik olarak ikileme bırakacak herhangi bir durumla karşılaşılmasıdır.

3.3.1. Yerli Katılımcılarla Gerçekleştirilen Çalışma Süreci

Bu süreçte yerel halktan Suriyeli bireylerle temas halinde olan katılımcılara ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma öncesinde planlanan yerel halktan olan katılımcıların, Suriyeli göçmenler ile temas durumu en fazla olan meslek gruplarından bireylerle görüşmek üzerine planlanmıştır. Planlanan görüşmelerin birçoğu gerçekleştirilmiş ancak bazı görüşmeciler görüşmekten vazgeçtiklerini bildirmiştir. Bu sebeple görüşme öncesinde görüşülmesi planlanan bazı katılımcıların görüşmeye son anda katılmama kararları doğrultusunda yeniden şekillenmiştir. Yapılan görüşmeler öncelikle kriter örnekleme şeklinde planlanmışken beklenmedik durumların gelişmesi ile kartopu örneklem şeklinde gelişmiştir. Bu durumda katılımcıların bazılarının görüşmeyi kabul eden diğer bazı katılımcılar aracılığıyla ulaşılmıştır. Bu doğrultuda en uzun görüşme 37:30 Dk. en kısa görüşme ise 14:45 dk. şeklinde olmuştur. Görüşmeler katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Ancak iki katılımcı ses kayıt cihazı kullanılmasına izin vermemiş bundan dolayı araştırmacı bu görüşmelerde not tutma yoluna gitmiştir. Yerli katılımcılarla gerçekleştirilen çalışma süresi 20.12.2018 tarihi ile 04.01.2019 tarihleri arası olarak belirlenmiştir. Katılımcıların bazılarının çalışmaya katılmadığından mail yolu ile iletişime geçilmiş ve dört katılımcı mail yolu ile çalışmaya katılmıştır. Cinsiyet dağılımına bakıldığında 14 katılımcının erkek, 4 katılımcının ise kadın olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun isimlerinin çalışmada kullanılmamasını istememeleri üzerine araştırmacı tüm katılımcıları kodlamış ve “Yerli Katılımcı 1,2,3,..” şeklinde numaralandırmıştır.

Bununla birlikte katılımcılar, çalışma içerisinde yaş ve meslekleri ile ifade edilecektir. Yerli katılımcıların cinsiyet dağılımı şu şekildedir.

Tablo 19: Araştırmaya Katılan Yerli Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	Sıklık	Yüzdeler
Kadın	4	%22
Erkek	14	%88
Toplam	18	%100

3.3.2. Suriyeli Katılımcılarla Gerçekleştirilen Çalışma Süreci

Göçmen katılımcılarla yapılan görüşmeler 08.05.2019 tarihinden 10.06.2019 tarihi ile sınırlandırılmış ve görüşmeler bu tarihler arasında gerçekleştirilmiştir. Gerekli izinlere müteakip başlanılan görüşmelerde öncelikle çalışma için örneklem sağlayan Türk Kızılay'ı Gaziantep Toplum Merkezinden görüşülebilecek isimler belirlenmiş ve bu doğrultuda kimisi telefonla kimisi merkezin günlük aktivitelerine geldiği sırada bir ön görüşme yapılarak çalışmaya katılım durumları netleştirilmiştir. Bu doğrultuda katılanlar arasında kadın-erkek eşitliği gözetilerek 18 katılımcı ile sözleşilmiştir. Bu sözleşmeden sonra belirlenen katılımcıların dışında üç katılımcı ile hazırlanmış olan görüşme yönergesinin test edilmiştir. Bu noktada bazı kavramların anlaşılması ve bu kavramların biraz daha basitleştirilerek ve göçmen bireylerin dil hassasiyetleri doğrultusunda merkezin tercümanı ile görüşülerek onların dilindeki ifade ediliş şekli ile görüşme yönergesi (Bkz. Ek 1) düzeltilmiştir. Bu ön hazırlıklardan sonra görüşmelere başlanılmıştır. Görüşmeler esnasında Gaziantep Göç İdaresinden alınan yazı (Bkz. Ek 5) doğrultusunda ses kayıt cihazı ya da görüntü kaydedici herhangi bir cihaz kullanılmamıştır. Bu sebeple görüşme esnasında araştırmacı ile birlikte bir yardımcı daha görüşmeye katılarak katılımcının ifadelerini bilgisayar ortamına yazınsal bir şekilde aktarmıştır.

Katılımcıların her ne kadar büyük kısmı Türkçe biliyor olsa da her görüşme de bir tercüman bulundurulmuştur. Katılımcılar görüşmeden önce görüşme yönergesindeki soruları okumuş gereken yerde tercüman eşliğinde açıklamalar yapılmıştır. Görüşme için katılımcılardan gönüllü onam formu alınmıştır. Bu form (Bkz. Ek 3) çalışmaya ilişkin bilgiler ve katılımcıların çalışma içerisindeki hakları konusunda bilgilendirmeleri içeren bir formdur. Ayrıca formun bir nüshası da katılımcıya verilmiştir. Görüşmelere

başlanıldığında 18 kişi ile görüşülmesi planlanmıştır. Ancak iki katılımcı onam formunu imzalamak istemediğinden bir katılımcının da şehirden ayrılması sebebi ile araştırmacı 15 katılımcı ile görüşebilmiştir. Bazı katılımcılarda bayram sebebi ile Suriye'ye gidecek olmalarından dolayı görüşme yapmaktan vazgeçmiştir. Bu nokta da yeni katılımcılar eklenmiştir. Ancak bu noktada en baştan beri gözetilen katılımcıların eşit cinsiyet dağılımı bozulmuştur. Göçmen katılımcıların cinsiyet dağılımı şu şekildedir.

Tablo 20: Araştırmaya Katılan Göçmen Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	Sıklık	Yüzdellik
Kadın	5	%33
Erkek	10	%67
Toplam	15	%100

Görüşmeler ortalama olarak 40-50 dk. aralığında sürmüştür. İlk 10 görüşme merkezde gerçekleştirilmiş son beş görüşme bayram dolayısı ile merkeze gelemeyen katılımcılardan oluştuğu için katılımcıların ev ve iş yerlerinde gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler dışında diğer kullanılan veri toplama yöntemleri olan görüşme ve doküman incelemesi de kullanılmıştır. Gözlemlerimize ilişkin ifadeler bulgular kısmında katılımcıların ifadelerini desteklemek üzere kullanılmıştır. Benzer şekilde doküman incelemesi de gerek literatür kısmında gerek bulgular kısmında katılımcı ifadelerini desteklemek için kullanılmıştır.

3.4. Tematik Analiz

Araştırmacı göçmen katılımcılarla yapılan görüşmeleri, Gaziantep Göç İdaresinden alınan uygunluk yazısında (Bkz. Ek 5) belirtilen sakıncalar sebebi ile ses ve video kaydı oluşturmadan bir yardımcı eşliğinde, görüşmeler esnasında zaman zaman not defterine zaman zaman da bilgisayara yazınsal olarak kaydetmiştir. Tüm araştırmalar tamamlandıktan sonra bir yardımcı ile birlikte, oluşturulan notlar tasnif edilmiş ve analize hazır hale getirilmiştir. Notların düzenlenme işleminin tamamlanmasından sonra analize başlanılmadan önce oluşturulan notlar tekrar tekrar okunmuştur.

İçerik analizi, temel amacı toplanan verilerle açıklanabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmayı hedefleyen bir nitel araştırma veri analiz yöntemidir. Veriler içerik analizi temelinde belli aşamalara göre analiz edilmektedir. 1) Veriler toplanır metin haline getirilir (deşifre edilir), 2) Verilerin kodlanması, 3) Temaların bulunması, 4) Kodların ve temaların düzenlenmesi ve son olarak 5) Bulguların tanımlanması, yorumlanması ve şablonlara dönüştürülmesidir (Yıldırım ve Şimşek 2016:243; Berg ve Lune 2015: 383-384). Çalışma içerisinde yürütülen analiz şeklinin de tümevarımsal yöntem olduğunu belirtmek uygun olacaktır. Tümevarımcı yöntem veri içinde örüntülerin, temaların ve kategorilerin keşfedilmesini içeren analiz sürecidir (Patton 2018:453). Araştırmacı da bu analiz sürecini benimseyerek çalışmayı gerçekleştirmiştir.

Araştırmada verilerin analizinde bilgisayar programı kullanılmadığından bu işlemler araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. İlk olarak veriler metin haline getirilmiş ve ilgili değişkenlerin okunabilir bir hale gelebilmesi için veriler kodlanmıştır. Bu süreçte gerçekleşen kodlama açık kodlama tekniği ile yapılmıştır. Açık kodlamada araştırmacı temaları belirler ve veri yığınına kategorilere ayırmak için ilk olarak başlangıç kodlarını ortaya çıkarır (Neuman 2017: 663-664).

Stratus ve Cobin (1990) üç tür kodlamadan bahseder bunlar; daha önceden belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama, verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama ve son olarak genel bir çerçeve içinde yapılan kodlamadır (Akt. Yıldırım ve Şimşek 2016:244). Çalışmamızda kategorileştirme kısmında bu kodlama şekillerinden bir kaçını izleyerek bir yol belirledik; önce var olan durumu karşılayabilecek bir soru yönergesi hazırladık, ikinci olarak metin haline getirdiğimiz verileri sürekli okuyarak literatür kısmı ile ilişkilendirecek temalara ulaştık. Sonrasında katılımcıların ifade sıklıklarına göre alt temaları belirledik (Berg ve Lune 2015).

Bu işlem hem yerel katılımcı ile hem göçmen katılımcı ile yapılan görüşmelerde aynı şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde temalar ve alt temalar belirlenmiş oldu.

Yerli katılımcı ile yapılan görüşmelerde ortaya çıkan temalar şunlar olmuştur:

A: Kültürlerarası sosyal sermaye

A1:Kültürlerarası bir sosyal sermaye için araçlar

A2:Ön yargının etkisi

A3:Kültürlerarası sosyal sermaye için göçmenlerin olumlu katkısı

B:Bütünleşme adına sosyal sermayenin deneyimlerle bağlantısı

B1:Bütünleşme için temel motivasyon ve kabul

B2: Neler olsaydı? Ve neler olursa?

B3:Gaziantep'in bütünleşme açısından konumu

B4:Bütünleşme açısından engel konular

C:Yerli halkın ihtiyaç ve beklentileri.

C1:Yerli halkın farkındalık ve bilinçlendirilme ihtiyacı

Bu temalardan A teması ve alt temaları sosyal sermaye oluşturulabilecek yapıların ortaya çıkarılması ve bu noktada ortak kültürlerarası bir sosyal sermayenin olasılığını ölçmek üzere oluşan ifadeler neticesinde elde edilmişlerdir. Bu tema setinin oluşacak ortak bir yaşam adına kolaylaştırıcı argümanları üreteceği düşünülmektedir. Ayrıca bu argümanların üretilmesinin yanında ortak bir sosyal sermaye için yaralayıcı olan ön yargı konusunun anlaşılacağı ve gerekli bakış açısının oluşacağı düşünülmektedir.

B teması A temasından elde edilecek kültürel sosyal sermaye argümanlarının göçmen bireylerle bütünleşme konusunda ne şekilde gelişeceği ve karşılıklı olarak neleri kapacağı üzerine durulmuştur. Bu noktada B temasının alt temalarında B1, zaman içerisinde değişen göçmen algısı neticesinde şu an ki durumda bütünleşme adına oluşacak temel motivasyon ve bununla birlikte göçmenlerin kabulü konusu var olan durumun bir portresini çizerek göstermek adına oluşturulmuştur. B2 alt teması ise bu süreçte oluşan değişimlerde neler? Göz ardı edildi, edilmeseydi bunlar neler olurdu? Ve şimdiden sonra göz ardı edilmemesi gereken şeyler nelerdir?'e cevaplar arayarak üçüncü tema olan C temasına bir hazırlık oluşturmuştur. B3 alt teması ile Gaziantep'in konumu özelinde bütünleşme açısından etkisi anlaşılmaya çalışılmaktadır. Son olarak B4 alt teması yerli halk tarafından bütünleşmeye engel olacağı düşünülen konulara değinmektedir.

C teması yerli halkın dilinden göçmenlerle olan yaşam için şu anki ihtiyaçları ve ileriye dönük beklentilerinin neler olduğunu anlamak üzerinedir. B2 teması bu noktada C teması için önemli bazı durumları ortaya çıkarmış ve C temasını desteklemiştir. Ayrıca bu temanın C1 alt temasında var olan duruma ilişkin farkındalık ve bilinç

durumuna değinilmeye çalışılmıştır. Böylece bu son temada yerli halkında sürece katılımı açısından bir durum oluşturulmak istenmiştir.

Göçmen bireylerle yapılan görüşmelerde ortaya çıkan temalarda şu şekilde oluşmuştur:

A: Kültürlerarası sosyal sermaye

A1: Yerli halkın bakış açısındaki değişimler

A2: Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin etkisi

A3: Kültürlerarası bir sosyal sermaye için araçlar

A4: Kültürlerarası sosyal sermaye için göçmenlerin olumlu katkıları

A5: Ön yargının etkisi

B: Bütünleşme adına sosyal sermayenin deneyimlerle bağlantısı

B1: Göçmen kendileri ve yerli halka yönelik kimlik algıları

B2: Bütünleşme için temel motivasyonları

B3: Neler olsaydı? Ve neler olursa?

B4: Gaziantep'in bütünleşme açısından konumu

B5: Bütünleşmeye engel konular

C: Göçmen bireylerin ihtiyaç ve beklentileri

C1: Göçmenlerin his ve düşünceleri

C2: Vatandaşlık konusu

C3: Göçmenlerin hayat planları

C4: Göçmen farkındalık ve bilinçlendirilme ihtiyacı

C5: Göç sürecinde özel bir grup: Kadınlar

A teması ve alt kategorileri sosyal sermaye oluşumu için gereken durumları ifade etmektedir. A1 temasında göçmenler tarafında, yerli katılımcının zaman içerisinde göçmenlere yönelik var olan bakış açılarını değişimi üzerine durulmuştur. Bu değişim sosyal sermayenin oluşumu adına ortak noktaları bulma konusunda olumlu ya da

olumsuz durumların açığa çıkarılması için önemlidir. A2 alt teması göçmenlerle oluşabilecek sosyal sermayenin en temel mekânsal karşılaşma alanı olan mahallelerdeki komşuluk ilişkilerine değinmiştir. Ayrıca göçmen bireylerin kendi aralarındaki sosyal sermayenin de işlevselliğini anlamaya ve ortak sosyal sermaye için bir bakış açısı edinmektir. Üçüncü olarak A3 temasında diğer temalar altında ifade edilenlerin neticesinde ortak bir yaşam adına bir yol oluşturulmaya çalışılmıştır. A4 alt temasına baktığımızda göçmen bireylerin endi ifadeleri ile süreçteki olumlu katkıları ve bu olumlu katkıların ortak sosyal sermayeye etkisine değinilmektedir. Ayrıca bu tema bir sonraki ana tema olan B temasının açıklanması konusunda da önemli görülmektedir. Son olarak A5 alt temasında ön yargı konusuna değinilmektedir. Bu noktadaki ön yargı göçmen ifadeleri ile yerli halkın ön yargıları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

B teması sosyal sermaye ile ortak yaşam adına oluşturulan bütünleşme konusunda oluşturulmuştur. B1 alt temasında göçmen bireylerin kendi kimlikleri ve yerli halkın kimliklerine yönelik var olan algıyı ölçmektir. Çünkü kimlik algısı konusu zaman zaman bütünleşmenin önünde bir engel olabilmektedir. B2 alt temasında göçmen bireylerin bütünleşmeye yönelik motivasyonları üzerinde durulmuştur. B3 alt temasında ise bu motivasyonu canlı tutarak oluşacak bir bütünleşme sürecinde neler yapılabilir? Ve neler yapılabilir? Üzerinde durulmuştur. B4 alt teması Gaziantep'in bütünleşme konusundaki konumuna ilişkin göçmen bireylerin ifadelerinden dolayı şekillenmiş bir alt temadır. Bu noktada göçmen bireylerin Gaziantep'i ülkedeki diğer şehirlere kıyasla bütünleşme açısından nasıl gördükleri üzerine durulmuştur. B5 alt temasında ise göçmen bireylerce bütünleşmeye engel konular ifade edilmeye çalışılmıştır.

Son olarak C temasında göçmen bireylerin bütünleşmeye yönelik ihtiyaç ve beklentileri üzerinde durulmuştur. Bu noktada C1 alt temasında yaşananlara ilişkin düşünce ve hislere odaklanılmıştır. C2 alt temasında ise hemen her göçmen katılımcının ifade etmesi ile oluşturulan vatandaşlık konusudur. Çoğu göçmen bütünleşme ve kalıcılık için vatandaşlığın önemli olduğunu ve bunun genel göçmen kitle açısından önemli bir beklenti olduğunu ifade etmişlerdir. Üçüncü olarak C3 alt temasında göçmen bireylerin beklentilerini anlamak adına bundan sonraki hayat planları konusu ele alınmıştır. Bu noktada göçmenler çeşitli ifadeler sunmuşlardır. Kimisi üçüncü bir ülkeye gitmeyi kimisi kalıcı olup vatandaşlık almayı kimisi de ne olursa olsun Suriye'ye dönmeyi düşündüğünü ifade etmiştir. C4 alt temasında göçmen bireyin genel anlamdaki sürece ilişkin farkındalık ve bilinç durumu ele alınmış ve ifade edilmeye çalışılmıştır.

Son olarak C5 alt temasında göç sürecindeki özel gruplardan “kadın” göçmen bireylerin kendi ifadelerinden göç ve bütünleşme sürecindeki konumları ifade edilmeye çalışılmıştır.

Bu kısımda son olarak çalışmanın geçerlik ve güvenilirlik hususuna değinmek uygun olacaktır. Geçerlik ve güvenilirlik çoğunlukla birbirini tamamlayıcı kavramlardır. Bu kavramların bir arada sağlanması araştırma açısından oldukça önemlidir. Güvenilirlik ve geçerlilik arasındaki ilişkiye gelince: Güvenilirlik, geçerlik için zorunlu bir durumdur. Çünkü güvenilirliğin elde edilmesi geçerlikten daha kolaydır. Ancak yine de güvenilirlik her zaman geçerlik için bir koşul değildir (Yıldırım ve Şimşek 2016:269; Neuman 2017:288). Yani bir ölçü güvenilir ama geçersiz olabilir. Bu noktada çalışmamızda geçerlik ve güvenilirlik adına şu adımlar atılmıştır: Öncelikle göçmen bireylerin bütünleşme süreçlerini daha detaylı bir şekilde anlayabilmek için, farklı veri kaynaklarından verilerin toplanılması yoluna gidilmiş ve hem göçmen bireylerden hem de yerli halktan katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Bu şekilde araştırmacı karşılıklı bir durumu ifade eden bütünleşme için geçerli bir bakış açısı oluşturmaya çalışmıştır. İkinci olarak, farklı veri toplama yöntemlerinin (gözlem ve derinlemesine görüşme) bir arada kullanılması ile elde edilen bulguların yorumlanmasında geçerliliğinin yüksek olması sağlanmaya çalışılmıştır. Üçüncü olarak, bulgular yorumlanırken, alternatif açıklamalar ve aksi kanıtlar kontrol edilmiştir. Bu noktada detaylı bir literatür taraması gerçekleştirilmiş ve aksi kanıtlar ve beklenmedik durumlar gözden kaçırılmamaya çalışılmıştır. Dördüncü olarak, verilerin analizi araştırmacı tarafından tamamlandıktan sonra, araştırmacının dışında, alan içerisinde bulunan bağımsız profesyonellerce analizlerin okunarak temaların gözden geçirilmesi sağlanmıştır. Bu şekilde araştırmacının ortaya çıkardığı temaların objektifliği en yüksek düzeyde sağlanmaya çalışılmıştır

4.BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmada elde edilen bulgular iki farklı gruptan katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerle elde edilmiştir. Ortaya çıkan kodlar ve temaların her iki grup içinde benzer kod ve temalardan oluştuğu tematik analiz neticesinde ortaya çıkmıştır. Her iki grup için temelde üç ana tema, bunların alt teması ve kodlar ortaya çıkarılmıştır. Her iki grupla yapılan görüşmeler ayrı ayrı formlarla gerçekleştirilmiş ve akabinde analizleride ayrı ayrı yapılmıştır. Bu sebeple bulguların ifade edilişide her iki grup için ayrı başlıklar altında verilecektir.

4.1. Yerli Katılımcılar İle Yapılan Görüşmeler

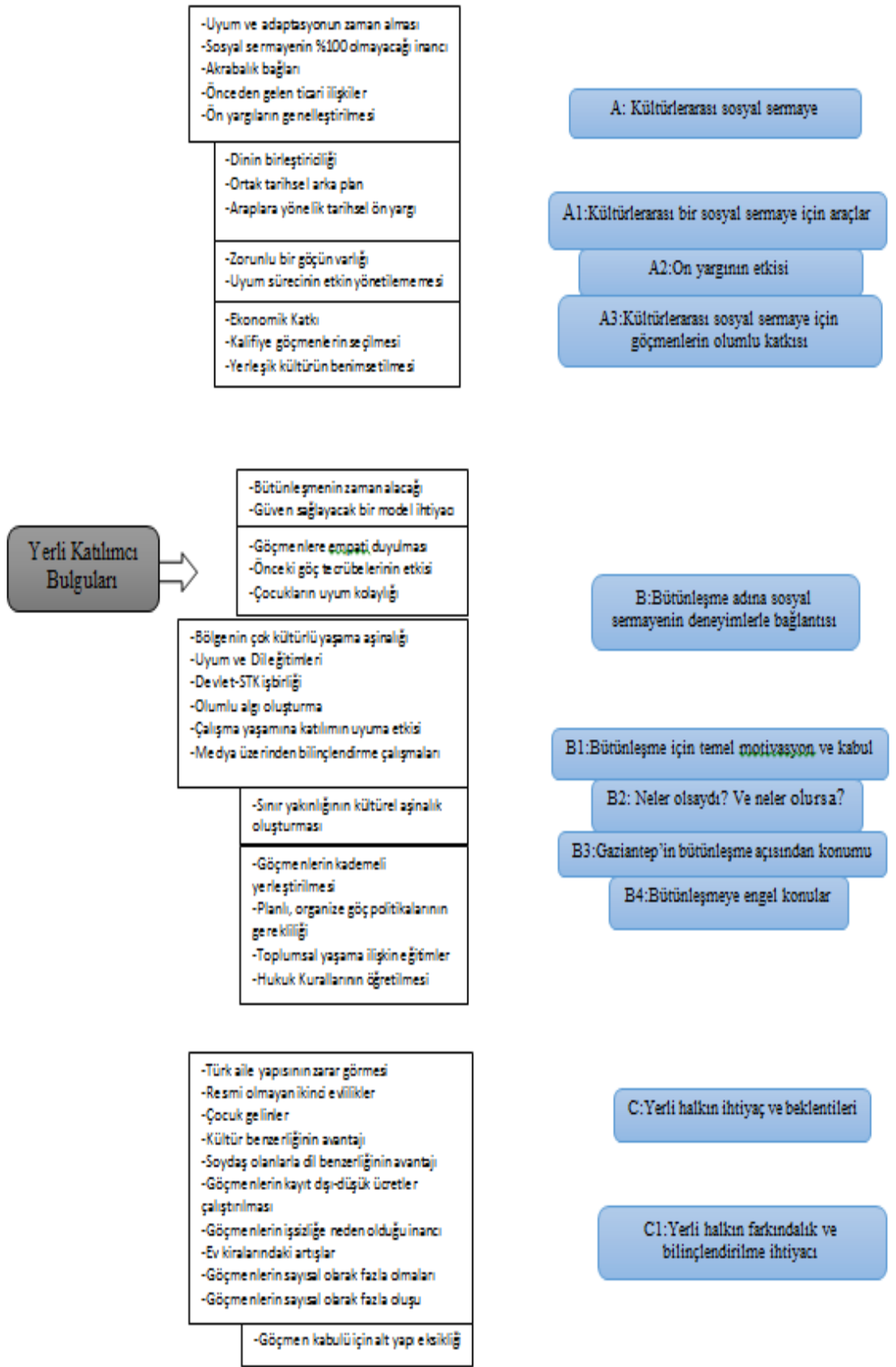
2011 yılında başlayan zorunlu Suriye göçü neticesinde göçün sağlıklı bir şekilde tamamlanması için bütünleşme konusu oldukça önemli bir konudur. Bu husus hem yerli halk hem göçmen halk açısından bir takım karşılıklı süreçleri ifade etmektedir. Bu çalışmada amaç yerli halk ile Suriyeli göçmen bireylerin bütünleşme sürecinde sosyal sermaye kuramı doğrultusunda oluşacak değerler çerçevesinde bir sosyal hizmet müdahalesi sunmaktır.

Bu amaçla oluşturulan görüşme yönergeleri ile hem yerli hem göçmen katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler esnasında çalışmanın akademik kavramları iki tarafta için anlayacakları şekilde ifade edilmeye çalışılmıştır. Yerli katılımcı ile yapılan görüşmelerde; bütünleşme kavramı “karşılıklı uyum” olarak açıklanmıştır. Sosyal sermaye kavramı ise bütünleşme için oluşturulacak “maddi ve manevi ortak değer ya da değerler” olarak açıklanmıştır. Göçmen bireylerle yapılan görüşmelerde ise bu kavramlar şu şekilde açıklanmıştır; bütünleşme kavramı “topluma uyum gösterme” olarak açıklanmıştır. Bütünleşme için motivasyon konusu onların dilinden “ tahfiz etmek ya da teşcii” olarak bildirilmiştir. Sosyal sermaye kavramı “toplumsal yardım” olarak açıklanmıştır. Son olarak kimlik algısı konusu “sosyal kimlik idraki” olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Suriyeli göçmen konusu gerek dünya gerek ülkemiz gerekse de çalışmamızın örneklem grubu olan Gaziantep için önemli bir konudur. Konunun önemi 2011 yılından bu yana süren Suriyeli göçünün nedenlerinden ve göçmenlerin kalıcılığı-geçiciliği

tartışmalarından ziyade, göçmenlerin göç kararı alıp başladıkları göç sürecinin en son halkası olan hedef ülkeye varış ile başlayan ve önemli bir konu olan bütünleşme konusundan kaynaklıdır. Yerli bir katılımcımız burada şöyle bir ifade kullanmıştır:

“Uluslararası göçmen için bir mültecinin ülkede belli bir yıldan sonra artık o ülkenin vatandaşı haline geleceğini bir yerde okumuştum. Dolayısıyla artık bunlar bir göçmen kimliğinden öte artık Türkiye’de yaşayan Türkiye’deki insanların da hani gideceklerini düşünmedikleri. Artık burada kendileri gibi kalan insanlar olarak gördüğünü düşünüyorum. Hani göçmen kimliğinin artık yavaş yavaş geri planda kaldığını onların artık bu ülkede bir vatandaş muamelesi gördüğünü düşünüyorum.” (Yerli Katılımcı 3:Öğretmen, Yaş 26)

Şekil 11: Yerli katılımcı ile yapılan görüşmeler neticesinde oluşan kod ve temalar.

4.1.1. Kùltùrlerarası Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye kavramı en temelde ifade ettiğimiz gibi ilişkiler ve bu ilişkilere dayalı güven, karşılıklılık, değerler ve normlar üzerine kurulu maddi sermayenin dònüřüm geçirerek oluşturduğu bir sermaye türüdür. Göç alanında da son yıllarda sıkça ifade edilmeye çalışılan bu kavram göç konusunda bütünüşme, dayanışma ve birleştirme sağlayacağı dűřünülen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada sosyal sermaye en fazla göçmenlerin kendi arasında ifade edilirken yavaş yavaş farklı iki grup yani göçmen ve yerli grupların ilişkileri üzerine ele alınmaya da başlanılmıştır. Bu noktada sosyal sermayenin yerli halk ve göçmen bireyler arasında mümkünlüğüne yönelik řu ifade bu yönde bir inancın yüksek olduğuna ancak bunun zamanla olacağına işaret etmektedir.

“Tabi olabilir ama bunlar uzun bir süreçte gerçekleřecek řeyler çünkü zamanında giden bizim gömenlerimiz 30-40 yıl sonra yani tamamen oraya adapte oluyorlar. Ben öyle dűřünüyorum. İlk bařtaki bir 10-15 yıl çok ileler çekiyorlar. Ondan sonra topluma uyum sađlayıp ortak birikimler yapabiliyorlar. İlk gelen göçmenlerin sosyal sermaye yapabileceklerini dűřünmüyorum yani zor bir durum.” (Yerli Katılımcı 14:Diř Hekimi, Yař 25)

Bu konuda ifade edilen durum literatürdeki çalışmalar ile benzer görünmektedir. Altıntaş (2008) alışmasında Almanya'ya göç eden ilk kuşak Türk göçmenlerin, dini ve sosyo-kùltürel amaçlı örgütlenmeler içine girerek genel olarak toplumun geri kalanından kopuk, "sosyal kapanma" olarak tanımlayabileceğimiz bir yaşam biçimi geliştirdiklerini ifade etmiştir. Genel manada gerekli bağların ise ancak ikinci ve özellikle üçüncü kuşak göçmenlerce kısmen başarıldığını belirtmiştir (2008: 90-91, Akt. Yavuz 2013). Bu durum sosyal sermaye hususunun uzun bir süreç içerisinde oluştuğunu göstermektedir. Bizim çalışmamızla da tutarlı bir yön sergilemektedir.

Bir başka katılımcı bu durumun mümkünlüğünü ifade ederken yeni bir takım etkenlerin kolektif olarak oluşturulmasının devamlılığı açısından önemli olduğunu şu şekilde ele almıştır:

“Tabi ki mümkündür. Ama bu ortak sermaye birikimi ortak sosyal sermaye hani belki %100 olarak o oranda gerçekleřmeyebilir. Tabi ki çünkü biz kendi aramızda bile aynı řeyi dűřünmüyoruz aynı řey yapmıyoruz çok ortak yönümüz olmasına rađmen bu mümkündür. Ama tabi bir yere kadar yani artık ondan sonra bu sosyal sermaye geliřtirecek bařka etkenlere bařvurmak gerekir diye dűřünüyorum.” (Yerli Katılımcı 3:Öđretmen, Yař 26)

Yukarıda da ifade edildiği üzere sosyal sermaye için ortak birtakım değerler üzerinden ilerlenilmesi ve başka başka etkenlerin oluşturulabilmesi sosyal sermaye oluşturmak adına kolaylıklar sağlayacaktır. Ayrıca sosyal sermaye bu etkenler neticesinde yeni birtakım önemli kazanımlar üretebilecek bir yapı olabilmesi itibariyle farklı değerlerin ortaya çıkacağı konusunda mümkün görünmektedir.

Değinilmesi gereken bir konuda güven konusudur. Sosyal sermaye kavramının bileşenlerinden biri olarak güven kavramının sosyal ilişkilerde ne denli önemli olduğu bilinmekle birlikte, göçmen bireylerin bütünleşmesi açısından da önemli olduğu görülmektedir. Güven konusunda sağlanan mutabakat göçmenlerin tamamının tek bir kimlik yahut tek bir bilinç olmadığını ve bu nedenle oluşan olumsuz durumlarda genelleme yapılmadan ön yargısız bir şekilde yaklaşılması gerektiği konusunu netleştirecek bir durum olarak karşımıza çıkacaktır. Böylece birlikte yaşam adına önemli farkındalıkların oluşması açısından olumlu bir ortamın oluşması kaçınılmaz olacaktır. Bu konuda belirtilen bir ifadeye baktığımızda:

“Bu noktada artık belki bir kız alıp verme akrabalık ilişkisi olabilir. Veya işte ticari ilişkiler olabilir. Yani bizim bir vatandaşımız yani sokakta çok kolay bir şekilde bir Suriyeli bakkala Suriyeli bir kasaba rastlayabiliyor. Yani o noktada bir ticari yakınlık kurulması. Sadece bunu büyük şirketler üzerine düşünmeyelim. Toplumdaki en ufak bir vatandaş da Suriyeli vatandaşlar ile bu konuda ticari bir şekilde ilişkiye girebilir. Güven ilişkilerinin de gelişmesi için bu noktaların zedelenmemesi ve bu noktaların hassasiyetle korunması gerekir diye düşünüyorum. Çünkü en ufak bir haber bile sosyal medyada çıkan bir haber bile. Bir Suriyeli üzerinden bizim bütün Suriyelileri etiklememize ve ön yargılı yaklaşmamıza neden olabilmektedir. Bundan dolayı yani her toplum arasında sıkıntı olabilir, farklı toplumlar arasında da sıkıntı olması mümkündür önemli olan önyargılı yaklaşımdan, genellemekten uzak durulmasıdır bu konuda bilinçli davranıp insanların bir şahıs olarak değerlendirmeliyiz bunlar ancak öyle yoluna konulabilir.” (Yerli Katılımcı 3:Öğretmen, Yaş 26)

Güven konusu sosyal sermayenin önemli bileşenlerinden biridir. Göç alanında da güven konusu çoğu zaman geline toplumun üyelerince ifade edilen ve birlikte yaşam için kilit bir konumda olduğu söylenen bir husustur. Erdoğan'ın (2017) çalışmasında; ülkemizdeki Suriyelileri nasıl tanımlarsınız şeklindeki bir soruya katılımcıların %51,6'sı güvenilmez/tehlikeli olarak cevap vermiştir (2017: 57). Bu sonuç özellikle oluşan en ufak olumsuz bir durumun tüm göçmenlere atfedilmesi ile ilgilidir. Ayrıca medyanın ve sanal ortamın olumsuz haberleri oldukça farklı şekillerde sunması da bu durumu olumsuz şekilde desteklemektedir. Bizim çalışmamızda da bu konu hakkında alanda yapılan çalışmalarla benzer düşüncelere sahip olan katılımcılar

vardır. Ancak güven meselesinin karşılıklı olduğunu ve yerli halkında bu konuda üzerine düşenleri yapması gerektiğini de ifade ettikleri görülmüştür. Bu yönden bu bulgu kısmi olarak çalışmamızı farklılaştıran bir bulgudur.

4.1.1.1. Kültürlerarası Bir Sosyal Sermaye İçin Araçlar

Ortak kültürlerarası bir sosyal sermayenin mümkünlüğü üzerine sorulan sorularda ilk üç katılımcı ile yapılan görüşmeler sonucunda bazı alt temaların kendiliğinden oluştuğu görülmüştür. Bunlar en başta din, geçmişten gelen akrabalık bağları, sınır yakınlığına istinaden kültürel benzerlikler savaş öncesi kurulan ticari, eğitimsel, turistik durumlar ve Suriye'nin Osmanlı bakiyesi bir toplum oluşu durumlarıdır.

Bizim çalışmamızda yerli halk açısından sosyal sermayenin mümkünlüğü üzerinde en çok ifade edilen değerler ya da ortak paydalar en çok ifade edilme sırasına göre: Din, akrabalık bağları ve kültürel yakınlık, ortak tarihsel arka-plan (Osmanlı etkisi) ve sınır yakınlığı (buna istinaden öncesinden gelen ticari ve sosyal ilişkiler) şeklindedir.

Din konusu ortak bir sosyal sermaye aracı olarak ön görülen ve hemen katılımcıların hepsinin ifade ettiği bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum çalışmaya başlanılmadan öncede tarafımızca ön görülen bir durum olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda bir ifadeye baktığımızda:

“Gaziantep'te uyum açısından dediğim gibi akrabalık ve din bağı bence kullanılabilir zaten şu anda yani 400.000 kişi diyorsunuz siz 400.000 kişiye bu şehir çok büyük problem çıkarmadan sahip çıktı. Hakikaten böyle infiale yol açacak bir şey olmadı çok şükür Gaziantep'te 1-2 menfi olay oldu ama bu kadar sahip çıkması da bence çok önemli yani hani görüyoruz Avrupa'da başka ülkelerde Suriyeliye bakış açısı evet yani her şehre 10 tane 20 tane 30 tane alalım diye neredeyse referandum yapacaklar. Yani o kadar şey tabi onlarda kendi çapında haklılar yani başka milletten başka dinden insanlar geliyor. Bizim bir dinimiz gereği bu kullanılabilir yapılabilir Gaziantep'te yani şuraya kadar problemsiz bir şekilde gelmemiz bile bir mucize bunun da işte dediğim gibi dine en çok bağlıyorum bir de akrabalık bağına.” (Yerli Katılımcı 15:Özel Sektör Muhasebe Müdürü, Yaş 36)

İlk olarak ortak bir sosyal sermayenin mümkünlüğü üzerine yöneltilen sorularda katılımcıların hemen hepsi din konusunun oluşabilecek en önemli sosyal sermaye unsuru olduğunu belirtmişlerdir. Alanda, kültürlerarası sosyal sermayeye yönelik yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Ancak göçmen bireylerle ortak bir dine sahip olunması konusu göç yazınında incelenmiştir. Bu çalışmalarda, bizim çalışmamızda

çıkan bulgularla büyük oranda benzer şekilde din konusu bir birleştirici sosyal sermaye unsuru olarak ifade edilmiştir. Bu noktada çoğu zaman din konusu göçün nedenini etkileyen önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte din göçün nedenini etkileyen bir durum olduğu gibi göç edilecek ülkenin seçimi konusunda da bir etki oluşturmaktadır (Martikainen 2010). Görüşme yaptığımız göçmen bireylerin birçoğu da Türkiye'ye göç etme sebebi olarak bu hususu sıklıkla ifade etmişlerdir. Bu durum bize din konusunun gerek önemli bir sosyal sermaye oluşturucu değer olduğunu gerekse de ülkemizin yoğun olarak Suriyeli göçmen bireylerce göç edilecek hedef ülke olmasını açıklamaktadır.

Sosyal sermaye için din konusunda ifade edilen olumlu yaklaşımların benzerleri yakın coğrafyalar olması buna bağlı ticari ve sosyal bir takım ilişkilerin oluşması ve ek olarak yıllar öncesinden gelen Osmanlı dönemine dayanan akrabalık bağları üzerinden yapılmıştır. Sosyal sermaye değeri olduğu düşünülen bu kavramlar süreç içerisinde en az din kavramı kadar etkili olduğu görülmektedir. Bir katılımcının şöyle bir ifadesi bu durumu özetlemektedir:

“Tabi burada din, akrabalık bağları, Osmanlı bakiyesi bir toplum olmaları da etkili olacaktır. Ama ben savaş öncesi sınır yakınlığı ticari ilişkilerin etkili olacağını sanmıyorum sonuçta o dönem ortada bir alışveriş ve ticaret var yani para var. İşin içine maddi kaygılar girince herkes herkesle ortak bir payda bulabilir o yüzden ben bunun etkili olacağını sanmıyorum. Ama diğerleri tabi ki etkili olur.” (Yerli Katılımcı 6:Sosyal Hizmet Uzmanı, Yaş 28)

Bu noktada literatürde yapılan çalışmalar ile benzer ve farklı durumlar oluşmaktadır. Bu farklılık göçmen grubu ve yerli halk nezdinde de kendini göstermektedir. Göçmenlerle yapılan, Suriye göçünün ekonomik ve toplumsal yansımalarının araştırıldığı bir çalışmada Suriyeli göçmen katılımcıların yaklaşık olarak %42'si tamamen yerel halk ile kültürel yakınlık ve uyum içinde olduklarını, %43,6'sının ise tam olmasada kısmen halk yakınlık ve uyum durumunda olduklarını, sadece %14,5'i yerel halkla kültürel ve sosyal uyum bağlamında bir yakınlık hissetmediklerini belirtmişlerdir. Bu oranın bu kadar yüksek olmasının sebebi Suriyelilerle geçmişe dayalı ortak, inanç, tarih ve kültürel bir yakınlığın olmasıdır (Arslan, Bozgeyik ve Alancioğlu 2017:145). Yerli halk ile yapılan bir başka çalışmada bu durumun aksi yönünde ifadelerin olduğu görülmüştür. Erdoğan (2017) çalışmasında sorulan: Türkiye'deki Suriyelilerin bize ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz? Şeklindeki soruya katılımcıların %80,2'si “hiç benzemiyorlar” ve “benzemiyorlar”

şeklinde oldukça yüksek oranda bir cevap vermiştir (2017: 59). Katılımcılar bu konuda göçmenlerle oldukça benzer kültürlere sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu bizim çalışmamız adına önemli bir farklılık olarak ifade edilebilir.

Son olarak Osmanlı birikiminden gelen ortak tarihsel arka plan hakkında olumlu ve olumsuz görüşler hakimdir. Bu görüşlerin değişken olmasında en önemli etken görüş “Osmanlı döneminde Arap halkının Osmanlı’ya ihanet ettiği” şeklinde bir görüşün varlığından gelmektedir. Bu noktada katılımcıların ifadelerine baktığımızda eşit şekilde bir ayrışma olduğunu görmekteyiz. Katılımcılardan biri şöyle bir ifade kullanmıştır:

“Tabi Suriye’ye baktığımız zaman 20. yüzyılın başlarına kadar bizim topraklarımızda oradaki insanlar bizim vatandaşlarımızdı. Biz, bizim dedelerimiz hac ve umreye gittiği zaman oralardaki insanları görüyorlardı. Oradan geçiyorlardı. Bu konuda dini ve tarihi bir geçmişimiz var. Onlarla ortak bir durum olacak ise eğer bu noktada olabilir. Yani bizim farklı milletlerden olmamız. Bizim aynı pota altında buluşmamızı engelleyemez. Çünkü bizim dini ve tarihi bir geçmişimiz var. Dolayısıyla vatandaşlarımızın bu noktada daha önemli bir hassasiyet ortaya koyacağını düşünüyorum yani bu bağlayıcı bir sebep olabilir yani. Tabi bir de olumsuz bir yön var işte Osmanlı’nın son döneminde ‘Araplar bize ihanet etti ’ diye bir düşünce var. Böyle bir şey vardır yoktur bunu bilemeyiz. Dönemin şartları içerisinde duruma bakmak lazım...” (Yerli Katılımcı 3:Öğretmen, Yaş 26)

İfade edildiği gibi tarihsel arka plandan gelen olumsuz bir ifade ne yazık ki alanda yapılan birçok çalışmada da kendini bu şekilde göstermektedir. Birçok çalışmada Suriyelileri nasıl tanımlarsınız? Şeklinde sorulan sorularda ortaya çıkan bir durumdur. Erdoğan’ın (2017) Suriyeliler Barometresi adlı çalışmasında bu husus her ne kadar çalışmanın bazı kısımlarında kendini hissettirse de Suriyelileri nasıl tanımlarsınız? Şeklindeki bir soruya katılımcıların %57,8’i zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlar olarak tanımlamışlardır (2017). Bizim çalışmamızda da bu durum katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından bu şekilde ifade edilmiştir. Ancak olumsuz tezi savunan katılımcılarda mevcuttur. Bir başka çalışmada Genç ve Özdemirkıran’ın (2015) İstanbul ilinde yaptıkları araştırma da İstanbul’un her semti için geçerli olmasa da yerli halkın Suriyeli sığınmacılara karşı bakış acısı çok da kabullenici değildir. Daha çok negatif tutumlar ve şikayetler öne çıkmaktadır. Özellikle arap dünyasına ilişkin Osmanlı Döneminin sonlarında oluşan güven sarsıcı imaj henüz sıcaklığını korumakta, Suriyeliler de bu imajdan nasibini almaktadırlar (Akt. Alptekin, Akarçay Ulutaş ve Ustabaşı Gündüz 2018). Bu durumun aradaki kopuk iletişimden kaynaklandığı ve tarihsel olayların dönemi koşullarınca değerlendirilmediği hususuna bağlayabiliriz.

4.1.1.2.Ön Yargının Etkisi

Ön yargı konusu her alanda olduğu gibi göç alanında da olumlu yönleri engelleyen ve kısıtlayan önemli bir konudur. Bu noktada birçok katılımcı ön yargı konusunu ortak bir sosyal sermayenin önünde engel olarak görmektedir. Bir katılımcı bunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ya bu insanları sonuçta bırakamazdık. Bunu yaşamak zorundaydık. Gelmeleri falan ona karşı değilim açıkçası. Fakat bu konu yönetilmesi biraz sıkıntılı geçti bence uyum açısından dediğim gibi ilk başta biz daha fazla uyum konusuna yönelseydik hem onlara destek hem de bize de bu konu hakkında destek olunsaydı bilgilendirme falan yapılırdı. Şimdi tamam bazı kesimler bilgilidir ya da okumuştur etmiştir empati kurabilir fakat bazıları Suriyeli deyince öncesinden gelen de bir Arap kültürünü, Araplara karşı işte bilgiler var. Arap ihanet eder falan böyle kötü şeyler var. İster istemez kalıplar var. Önyargılar var. İşte böyle olunca gelen kişilere yani Suriyelilere İşte sen Arap’sın işte bak bize şu zamanda özellikle çok duyuyorum bunu Türklere de şu zamanda bize ihanet ettin. Bak biz sana kapıyı açtık. Biz sana şöyle davrandık diyor. Ama gene de hani içinde bir anlamadım. Bir kin var. Geçmişten gelen bir kin var. İster istemez kötü bir düşünce var.”(Yerli Katılımcı 4: Eski SYDV Çalışanı, Yaş 25)

Bu noktada katılımcıların çoğu göçmenlere karşı var olan ön yargının ortak sosyal sermaye için bir engelleyici olduğunu ifade etmektedir. Birçok çalışma bu konuda ülkemiz vatandaşlarının göçmenlere karşı önyargılı bakış açılarının azaltılması ve ortadan kaldırılması için birlikte yaşamı teşvik edici çalışmaların yapılmasının elzem olduğunu ifade etmektedir (Akıncı, Nergiz ve Gedik 2015). Alanda yapılan bir çalışmada yerli katılımcılara sorulan “ferdî hatalar yüzünden Türk halkı Suriyeliler hakkında olumsuz intiba edindi”. Şeklindeki ifadeye katılımcıların yaklaşık %66’sı katılıyorum şeklinde cevap vermiştir (SABR 2015). Bu bizim çalışmamızı destekleyen bir bulgu olarak ifade edilebilir.

4.1.1.3. Kültürlerarası Sosyal Sermaye İçin Göçmenlerin Olumlu Katkısı

Göç konusunda yazılan ya da ifade edilen durumlara baktığımızda çoğunlukla göçün bir yük olduğu ve olumsuz birçok sorunu beraberinde getirdiği ifade edilmektedir. Bu konu doğruluk payı oldukça yüksek olmakla birlikte tam anlamıyla böyle değildir. Zira göç olumlu yönleri de olan önemli bir sosyal meseledir. Özellikle ekonomi ve iş gücü bağlamında oldukça önemli katkılar sunmaktadır. Bir katılımcının ifadesiyle bu şu şekilde ifade edilmektedir:

“Ekonomik açıdan bakınca tabii bir canlılık kazandırıyor. Yani avantaj yönünden baktığımız zaman sonuçta ekstra bir turizm olarak ta bakabiliyorsun. Buna geçici veya kalıcı olarak zaten buralar pazar yerleri olduğu için Kilis, Antep, Urfa dolayları buralarda ekonomik şeyleri artıyor.” (Yerli Katılımcı 9:Psikolojik Danışman, Yaş 26)

Bu husus alanda yapılan birçok çalışma ile desteklenmektedir. Özellikle göçmen bireylerin ekonomik olarak olumlu katkıları çoğu çalışmada ifade edilmektedir. Ateş ve Bektaş (2016) çalışmalarında Suriyeli göçmen bireylerin ekonomiye ve istihdama bir canlılık kattıklarını ve bu konuda yaygın olumsuz görüşün aksine Suriyeli göçmenlerin işsizliği arttırmadıkları aksine çoğunlukta buldukları kentlerde işsizlik oranlarının azaldığını ifade etmişlerdir (2016). Bu durum Lordoğlu ve Aslan'ın çalışmasında (2016) özellikle Gaziantep ilinde Suriye göçünden bu yana işsizlik oranı azalan, hareketli ve canlı bir iş piyasasının varlığı ifade edilmektedir (2016). Bu durum muhtemelen varlıklı göçmenlerin bu kentlerde iş kurmaları ve yatırım yapmaları ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca Koyuncu (2016:110) çalışmasında şu kanaata varmıştır: Suriyeli sığınmacıların işsizlik üzerindeki etkilerinin sınırlı olduğu araştırmalarla kanıtlanırken geçimlerini sağlamak için çalıştıkları işlerin de çoğunlukla Türklerin talep olmadıkları, yapmak istemedikleri işler olduğu da ortaya çıkmaktadır. Suriyelilerin emek piyasalarında özellikle Türklerin çok da tercih etmedikleri mevsimlik sektörlerdeki vasıfsız eleman açığını kapattıkları, bu sektörlerin tam kapasite çalışma imkanına kavuştukları bizzat sektör temsilcileri tarafından ifade edilmektedir. Bununla birlikte Suriyelilerin vasıfsız işlerde istihdam edilmesiyle birlikte söz konusu sektörlerdeki yerel halkın bir kısmının bir üst statüdeki daha yüksek ücretli işlerde istihdamına imkan sağladıkları da unutulmamalıdır (Akt. Duruel 2017).

Göç konusu ülkemizde yeni yaşanan bir durum değildir. Bundan öncede birçok göçmen için ülkemiz göç edilen bir hedef ülke ya da göç edilecek yere giderken transit olarak geçilen zaman zaman beklenen bir ülke olmuştur. Ancak bu denli büyük bir kitle ilk defa ülkemize gelmiştir. Bu noktada bu durumu bir sorundan ziyade faydalanılacak bir yöne çekilmesi katılımcıların büyük kısmı tarafından dile getirilmiştir. Bir katılımcı bu noktada şöyle bir ifade de bulunmuştur:

“Kalacak olanlar illa ki olacak orda da kalanlardan ne kadarı vasıflı. Bizim bunu araştırmamız lazım. Sonuçta büyük devlet olmak istiyorsan sen de ince eleyip sık dokumak zorundasın. Yani kalacak adamlar vasıfsızsa o kadar işsiz memlekete yararı olmayacak aynı şekilde mesela hepsi öğretmen bu da işimize yaramaz inceleme yapmamız lazım kendi planlamamıza uygun olanları almalı

gerisini göndermeliyiz. Hani eğer bunu yapamıyorsak hepsi kalıcı olacaksa da bunları benim dediğim gibi yani eğitim düzeyinin, ahlaki yönlerinin, yaşam tarzlarının bize uyması en azından çabalanması lazım...’’ (Yerli Katılımcı 14:Diş Hekimi, Yaş 25)

Özellikle kalifiye göçmenlerin değerlendirilmesi hususu literatürde sıklıkla çalışılan bir konudur. Göç edilen ülke tarafından sahip çıkılan kalifiye göçmenler yeni dahil oldukları toplumun yararına katkılar sunmaktadırlar. Göç edilen toplumlar tarafından istenilen şey de tam olarak budur. Bizim çalışmamızda bu noktada literatürdeki çalışmalarla benzer görünmektedir. Ancak bu konuda üzerimize düşen bu göçmen grubunu bir şekilde ülkemizde kalmaları yönünde teşvik edici bir tutumun oluşturulmasıdır. Erdoğan’ın (2018a) çalışmasında ortaya çıkan şu bulgu bu durumu tam olarak yürütemediğimizi göstermektedir: “*Suriyeliler içerisinde kalifiye olanların önemli bir bölümü Türkiye’de değil Avrupa ya da ABD, Kanada vb. ülkelerde yaşamak istediklerini ve bunun için çaba harcadıklarını*” belirtmişlerdir (2018a).

Sonuç olarak katılımcıların büyük bir kısmı artık bu noktada göçmenlerin neden? Ülkemize geldiği konusundan ziyade gelenen noktada Suriyeli göçmen bireylerin ülkemize faydalı bireyler olarak nasıl? Kazandırılabilmesine odaklanmanın uygun olacağını dile getirmektedirler. Bunu bir katılımcımız şu şekilde ifade etmektedir:

“...Bunu maalesef onların başına gelen şey hiçbir halkın başına gelmesin istemediği bir şey dolayısıyla burada sorunlardan çok nedenlere kilitlenilmeli. Nedenleri ortadan kaldırırsak sorunlarda çözülür diye düşünüyorum. Ama geldiğimiz noktada az önce dediğim gibi bunları kendi hallerine bırakmak olmaz bir vatandaş gibi sahiplenerek onları kendi kültür potansiyelinde eritmeye çalışmalıyız. Tıpkı bizim vatandaşlarımızın Almanya gittiklerinde onlar gibi onları bu şekilde kendi kültürümüze kendi devletimize bağlı birer vatandaş haline getirmeliyiz yoksa...’’ (Yerli Katılımcı 3: Öğretmen, Yaş 26)

4.1.2. Bütünleşme Adına Sosyal Sermayenin Deneyimlerle Bağlantısı

Çalışmamızın varmaya çalıştığı nihai nokta ortak bir sosyal sermaye algısı oluşturarak bütünleşmeye katkı sunmaktır. Bu noktada oluşacak sosyal sermaye ile toplum içerisinde homojen bir yapının olmasından ziyade heterojen bir yapının oluşturulmaya çalışılması söz konusudur. Bu açıdan kültürel farklılıkları dikkate alarak oluşturulan bir sosyal sermayenin oluşması bütünleşme sürecine önemli katkı sağlayacaktır. Bu da göç sürecinin faydaya çevrilmesine ve birçok açıdan olumlu katkılar sunmasına vesile olacaktır. Bunu gerçekleştirmek için ise öncelikle iletişim ve

oluşan etkileşimi ele almanın faydalı olacağı düşünülmektedir. Zira sağlıklı bir iletişim ve etkileşim devamında sosyal sermayenin en belirleyici dinamiklerinden olan güven olgusunun oluşmasını ve güvene dayalı ilişkinin kurulabilmesini sağlayacaktır. Katılımcıların birçoğu güven ve etkileşim üzerine ifadelerde bulunmuşlardır. Güven konusunun birlikte yaşam için önemli bir gereklilik olduğu ifadelerle şu şekilde yansımıştır.

“Ortak bir sosyal sermaye ve buna bağlı bir bütünleşme bence mümkün ama bu hemen hadi sizi bir araya getirdik ortak şeyler bulun ve kaynaşın demeye olacak bir şey değil öncelikle zaman lazım sonrada sağlam bir model oluşturmak gerekli. Ortak bir noktada buluşturacak ve hepsinden önemlisi iki taraf arasında güven oluşturacak bir model olmalı. Bunun içinde zamana ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.” (Yerli Katılımcı 6:Sosyal Hizmet Uzmanı, Yaş 28)

Çalışmamız genelinde bütünleşme kavramı, kavram olarak sosyal sermaye ve sosyal hizmet kavramlarının kesişiminde yer alan ve pratikte uygulamaya konulurken bu iki kavram aracılığı ile uygulamaya geçirilen bir olgu olarak görülmektedir. ‘‘Karşılıklılığı’’ ifade eden bütünleşme konusunun basit formülasyonu; göçmen bireylerin uyum ya da bütünleşme gösterme çabalarına istinaden yerli halktan beklenen sosyal kabulü gerçekleştirebilme çabasıdır. Bu karşılıklı duruma ek olarak da ortak bir dil kullanımının bütünleşme açısından bir katalizör etkisi yapacağı düşünülmektedir. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında bütünleşme hususunda ivme kazandıracak en önemli etkenin ortak bir dil kullanımı olduğu ifade edilmektedir. Özmete ve Arslan (2018) çalışmalarında göçmenlerin dil konusunun halledilmemesinin uyum açısından stresi artırıcı ve haliyle uyumdan ziyade toplumsal izolasyonu artırıcı bir durum olarak ifade etmektedirler (2018). Çalışmamızda bu noktada alandaki birçok çalışma ile örtüşmektedir. Bu noktada şöyle bir çıkarım yapmak doğru olacaktır. Ortak dil konusu bütünleşme açısından önemli bir sosyal sermaye değeri olarak ifade edilebilir.

4.1.2.1. Bütünleşme İçin Temel Motivasyon ve Kabul

Yerli katılımcının kabul motivasyonlarının bütünleşme açısından ifadesi konusunda sorulan sorularda katılımcıların çoğu insani ve vicdani bir yaklaşım örneği sergilemektedirler. Yaptıkları açıklamalarda bu noktada şekillendirmektedirler. Yerli katılımcıların kabul motivasyonları ile ilgili ifadelerine bakmak bütünleşme için bir tarafın atacağı adımları netleştirmek adına önemli olacaktır. Bir katılımcı bu konuda şunu ifade etmiştir:

“...Bence en belirleyici faktör empati olsa gerek. O da yani savaştan kaçan insanlara sahip çıkma yani aynı durumda bizde olabilirdik. En belirleyici faktör bence bu yani insanlar da bu algı olduğu sürece toplumsal olaylara biraz daha farklı yaklaşacak bu da onları merhametli ve vicdanlı yapacaktır.” (Yerli Katılımcı 11:Avukat, Yaş 27)

Yerli katılımcıların göçmenlerin kabulü konusundaki motivasyonlarının ne olduğunun incelendiği bir soruda katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında bu durumun vicdani yönünün ağır bastığını görmekteyiz. Kucaklayıcı bir tavır içerisinde bulunan yerli halk bu durumu ifade ederken göçmen bireyleri; savaş mağduru, yardıma bu sebeple sahip çıkılması gereken muhtaç bireyler olarak tanımlamaktadır. Bu durum alanda yapılan çalışmalarla büyük oranda benzerlik göstermektedir. Yapılan bir çalışmada; Suriyelilerin kabulü ve kabul dayanağı konusunda ifade edilen birtakım önermeler sunulmuştur. Katılımcıların %64,6’sı ‘‘Suriyelilerin dinine, diline etnik durumuna bakılmaksızın kabul edilmesi insanlık görevimizdir’’ önermesini desteklemiştir (Erdoğan 2018a). Bir başka çalışmada ‘‘Suriyeli misafirlerimize karşı sorumluluk hissediyorum’’. Şeklindeki önermeye %55’i katılıyorum şeklinde ifade edilmiştir (SABR 2015). Bu durum Türk insanının genel karakteristik yapısıyla bağlantılı olarak mağdur insan ya da insan gruplarına yönelik hümanistik yapısıyla alakalı olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar zaman içerisinde göçmenlere yönelik olumlu kabul algısında değişim olsa da göçmenlerin kabulüne ilişkin durumun halen oldukça yüksek şekilde sürdüğü çıkarımı yapılabilir.

Bütünleşme açısından yerli halk göçmenlerin toplumsal kabulü konusunda, Türkiye’nin savaş mağduru göçmenlere yönelik kucaklayıcı tavrının ilk olmadığını bu nedenle yaşanan bu durumun aslında bilindik bir şey olduğunu belirtmişlerdir. Bir katılımcı bunu şu şekilde ifade etmiştir:

“...Ve bizim ülkemizdeki vatandaşların da bu konudaki tecrübesi vardır. Gerek Afgan Savaşı’nda gerek diğer savaşlarda bu topraklara göç etmiş olan savaş mağdurları vardı. Bundan dolayı toplum bunu bilinçli bir şekilde karşıladı.”(Yerli Katılımcı 3:Öğretmen, Yaş 26)

Önemli bir güzergahta olan ülkemiz yıllar içerisinde birçok göçmenin varış güzergahı ya da geçiş güzergahı olarak ifade edilebilir. Bu göç durumları her ne kadar Suriyelilerin durumundan farklı bir biçimde sayısal olarak oldukça az olsa da geçmişte de önemli göçmen akınları olmuştur. Bu noktada ülkemiz insanları oldukça farklı kimliklere ev sahipliği yapmıştır. Çalışmamızda da bu durum birçok yerli katılımcı

tarafından ifade edilmiştir. Ancak Suriyelilere ilişkin olan durum konusunda özellikle sayılarının çok olması önemli bir durum olarak ifade edilmektedir. Birçok katılımcı da sayısal olarak fazlalıktan ötürü tepkisel davranmaktadır. Alanda yapılan çalışmalarda da bu sıklıkla ifade edilmektedir.

Katılımcıların oldukça önemli bir kısmı bütünleşme adına artık iç içe geçişlerin olduğunu artık Suriyeli bireylerin toplumda belirgin şekilde kaynaştıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun göçmenlerin kalış süreleri, sayıları ve olumlu katkıları ile yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu kaynaşma durumu toplumsal yaşamın gündelik akışında çeşitli noktalarında katılımcılar tarafından ifade edilmeye çalışılmıştır.

“2018’e geldiğimizde artık hepimiz iç içe geçtik artık ülkemizin vatandaşı gibi oldular. Bir kere geleli baya bir zaman oldu. Sonra sayıları çok fazla bu da ister istemez bir temas sağlıyor. Şahsen ben memnunum çünkü işim gereği onlardan çok kazandım. Evet, bazı sıkıntılı durumlar oldu ama bunu herkese mal etmek bence olur iş değil. Hep olumsuz bakılıyor yaftalanıyorlar ama birçok Suriyeli, Türk ekonomisine de katkı yaptı buralarda iş yerleri açtılar gayrimenkul satın aldılar. Şu an böyle yani...”(Yerli Katılımcı 5:Emlakçı, Yaş 44)

Literatürde de benzer sonuçların çıktığı çalışmalara rastlanmaktadır. Özellikle ekonomik katkılar göçmenlerin olumlu yönlerinin göz önüne getirilmesi konusunda önemli görülmektedir. ORSAM tarafından yapılan araştırmada Suriye vatandaşlarının getirdikleri sermaye sayesinde burada şirket kurdukları, ticaret ve üretim yaptıkları anlaşılmaktadır. Gaziantep Ticaret Odası’na 2014 itibari ile kayıtlı 209 Suriyeli firma (2015: 21) olduğu ifade edilmektedir. Bu ve buna benzer durumlar iç içe geçişleri hızlandırdığı gibi göçmen bireylerin toplum içerisinde kabul görmelerini de hızlandırmaktadır.

Katılımcıların çoğu bütünleşme konusunda yeni neslin umut olduğunu ifade etmektedir. Bu konuda şu an ücretli öğretmen olarak çalışan bir katılımcı sınıfındaki Suriyeli göçmen öğrencilere yönelik bir bilgiyi paylaşmaktadır:

“O çocuklar ile yani yeni nesille olur. Ben şu an ücretli öğretmenlik yapıyorum sınıfımda Suriyeli öğrencilerim var. Hepsi birbirinden pırlanta bazıları sınıfın en başarılıları. Hatta bazıları ya şöyle bir şey söyleyeyim: Bir Suriyeli öğrencim bir Türk öğrencime bu senin dilin güzel okusana güzel yazsana gibisinden bir şey söyledi geçenlerde. Onlar bizim dilimizle bizim kültürümüze hem de onların kültürleri ile sentez içerisinde büyüdükleri için eğer bir uyum sağlanacaksa bu yeni nesille olacak. O da kısa bir sürede olmaz yani...”(Yerli Katılımcı 4: Eski SYDV Çalışanı, Yaş 25)

Göçmen çocuklar konusunda yapılan çalışmaların hemen hepsinde çocukların yararına görüşler ifade edilmektedir. Saçan ve arkadaşlarının (2017) yerli katılımcılarla yaptıkları bir çalışmada; Suriyeli göçmen çocuklara her türlü imkan sağlanmalı önermesine %73,3 gibi yüksek bir oranda olumlu katılım sağlanmıştır (2017). Bu durumda çocukların göçmenlerle yerli halk arasında önemli bir köprü olduğu çıkarımı yapılabilir. Eğitimin en temel sorunlardan biri olduğu istisnasız tüm katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Göçmenlerin önemli bir kesiminin savaş bittikten sonra da Suriye'ye dönmeyecek olması, okul çağındaki çocuk oranının yüksek olması vb. nedenler eğitim sorunu üzerinde önemle durmayı gerektirmektedir. İç savaşın beklenilenin aksine uzaması Suriyelilerin önemli bir kesiminin gün geçtikçe ülkemizdeki pozisyonlarının kalıcı bir duruma dönüşmesine; böylece giderek daha da belirginleşen toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutları olan bir sosyal uyum (entegrasyon) ihtiyacına ve beklentisine kapı aralamaktadır. Sağlıklı yollardan sosyal uyum ve bütünleşmenin sağlanabilmesinin yolu da nitelikli bir eğitimi gerekli kılmaktadır (Alptekin, Akarçay Ulutaş ve Ustabaşı Gündüz 2018).

4.1.2.2. Neler Olsaydı? Ve Neler Olursa?

Bu kısımda ilk olarak geleceğe yönelik yerli katılımcıların ifadelerine yer vermek uygun olacaktır. Katılımcılara yöneltilen ne olsaydı? Ve ne olursa? Şeklinde başlayan ifadeyi katılımcılar şu şekilde tamamlamıştır:

“Bütünleşme konusu, bütünleşme konusunda ben çok büyük problem olacağını düşünmüyorum zaten. Hani bu bölgeye özel Güneydoğu'ya özel biz mesela Gaziantep'te yaşıyoruz. Gaziantep'te Kürt-Arap nüfus var. Urfa'nın Araplarından Hatay'ın Araplarından gelip yerleşenler de var. Türk nüfus da var. Biz zaten uyum içinde yaşıyorduk bu zamana kadar hiçbir sıkıntı yoktu Allah'a şükür. Dini inanç açısından Aleviler var. Sünniler var. İyi çok şükür bir problem olmadan yaşıyoruz burada ben bu sosyal kabulün çok rahat gerçekleşeceğini düşünüyorum.” (Yerli Katılımcı 15:Özel Sektör Muhasebe Müdürü, Yaş 36)

Bu durum bizim çalışmamızı alana göre biraz farklılaştırmaktadır. Alanda yapılan çalışmalarda özellikle Suriyelileri kendi içlerinde farklı farklı etnik gruplara mensup oluşlarının bizim ülkemizde de aynı gruptan gelenlere daha farklı bir gözle bakıldığı hususunu ortaya çıkarmaktadır. Yerel halk, kendi etnik ya da dini özelliklerine yakın olan Suriyelilere daha sıcak bakarken, diğer Suriyelileri dışlamayı tercih etmektedir. Araplar Arapları, Kürtler Kürtleri, Türkler Türkmenleri daha olumlarken diğerlerini ötekileştirilmektedir. Her kitle diğer kitleyi ötekileştirmektedir. Bu yalnızca

yerli halkın değil göçmen bireylerinde duruma bu şekilde baktığını göstermektedir. Suriyeli Araplar, Kürtler ve Türkmenler arasında hem tarz hem de memnuniyet farklılıkları gözlenmiştir (2018a). Bu durumun bu şekilde olması kendi dili ve ortak kültürel bir geçmişin varlığı ile açıklanabilir. Ancak aynı toprak parçasında var olan bir yaşamışlığında önemli olduğu çalışmamızda katılımcılar tarafından üzerinde durulan bir yön olmuştur. Bu husus bizim çalışmamızı benzerlerinden ayıran bir bulguya işaret etmektedir.

Türk ve Suriyeli bireyler arasında var olduğu ifade edilen ve çalışmamıza katılım gösteren bireylerin hemen hepsinin duyum olarak ifade ettikleri göçmenlere yönelik pozitif ayrımcılık konusuna da değinmek uygun olacaktır. Katılımcıların hemen hepsinin pozitif ayrımcılık olarak algıladığı ve duyum olarak öğrendiği bazı durumlar konusunda, ifade edilenlere bakıldığında birçok şeyin yanlış anlamalar, bilgilerin çarpıtılması ve bunlarla beraber oluşan ön yargılardan kaynaklandığı ve bu ön yargının tüm Suriyeli bireyleri kapsayacak şekilde ifade edildiği gözlenmiştir. Özellikle göçmen nüfusun yoğun olduğu sınır ilerde sağlık, eğitim, sosyal durumlar vb. kamu hizmetlerinde yaşanan aksaklıklar neticesinde oluşan durumlar doğrudan Suriyeli göçmenlere bağlanılarak göçmenlere öncelik tanındığı iddia edilerek ön yargı içeren olumsuz ifadeler kullanılmaktadır. Bu hususta her ne kadar devlet yetkileri gerekli açıklamaları yapıyor olsada bu açıklamalar ortaya atılan durumların gerisinde görünmektedir. Erdoğan (2017) çalışmasında; yerli katılımcılara Suriyelilerin yaşam kaynakları nelerdir? Şeklinde bir soru yönelmiştir. Katılımcıların %86,2'si "Türk devletinin yardımı ile geçiniyor" seçeneğini seçmiştir. Erdoğan bu noktada şöyle ulaştığını bildirmiştir: "Göçmenlerin özellikle geçimleri konusunda eksik ve yanlış bilgilerin çok fazla olduğu görülmektedir (2017)." Bakıldığında bu bulgu yerli halkın büyük çoğunluğunun göçmenlerin devletimiz tarafından yapılan yardımlarla yaşamlarını sürdürdüğünü düşündüklerini göstermektedir. Bu durum da ister istemez pozitif ayrımcılık konusunu gündeme getirdiği çıkarımı yapılabilir. Bizim çalışmamızda bakıldığında katılımcıların ifadeleri bu ve bunun gibi durumlara ilişkin duyum düzeyinde olan ifadelerle açıklanmıştır. Bu noktada bizim çalışmamızda da katılımcıların çoğu pozitif ayrımcılığa duyum düzeyinde edindikleri bilgiler doğrultusunda inanıyor gözükmektedirler. Ancak hemen tüm katılımcılar ifadelerinde bu durumu duyum olarak bildiklerini ve eğer öyleyse bunun önüne geçilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun sebebi olarak da göçmen bireylerin özellikle sosyal yardımlara

bağımlı bireyler değilde kendi hayatlarını kendileri idame ettiren bireyler olmaları ve böylece ülke ekonomisine çıktı olarak değil girdi olarak fayda sağlamaları gerektiği düşüncesi gösterilebilir. Alanda yapılan çalışmalarda aksi görüşlerde bulunmaktadır. Bir araştırmada Türk devleti tarafından Suriyelilere sağlanan kolaylıkları ve ayrıcalıkları destekliyorum. Şeklindeki ifadeye yerli katılımcıların yaklaşık %62'si katılıyorum şeklinde bildirimde bulunmuşlardır (SABR 2015). Bu durum her ne kadar aksi olsa da bir kesimin bu konularda farklı düşündüğünü göstermektedir.

Katılımcıların çoğu Suriyeli bireylerin artık buranın bir parçası olduğunu ve artık birçok noktadan sorumluluk yüklenilebileceğini belirtmişlerdir. Vatandaşlık verilip verilmeme konusunun ortaya çıktığı bu durumda katılımcıların birçoğu bunun uygun ve kabul edilebilir yöntemlerle olduğu sürece kabul edilebileceğini bildirmiştir. Bir katılımcı bu noktada:

“Öncelikle resmi dilimizi öğrenmeleri gerekir ve bu ülke için emek harcıyıp çalışmaları gerekir T.C. vatandaşlarının nasıl sorumlulukları (askere gitmek vergi vermek gibi) varsa göçmenlerin de olmalı tabi bu durumda başka bir sorun durumu vatandaşlık verilmeli mi? verilmemeli mi? durumu ortaya çıkarıyor. Burada bence hepsine değil ama uyum sağlayabilecek hatta belli bir süreyi kapsayan uyum eğitimlerinden geçen ve eğitimi vasıflı olanlara verilebilir.”
(Yerli Katılımcı 6: Sosyal Hizmet Uzmanı, Yaş 28)

Vatandaşlık konusu alan içerisinde oldukça tartışmalı bir konudur. Olumlu görüşlerin olmasının yanında olumsuz görüşlerinde azımsanmayacak derecede çok olduğu ifade edilebilir. Yerli halkın Suriyelilere vatandaşlık verilmesi hususuna dair ne düşündüğüne bakıldığında büyük bir çoğunlukla bunun çok net bir şekilde reddedildiği görülmektedir. Bu durum Erdoğan'ın (2018a) çalışmasında yapılan kamuoyu araştırmasında da görülmekte, Türk toplumunun Suriyeliler ile arasında çok ciddi bir kültürel mesafe koyduğu, onlara vatandaşlık verilmesine hiç sıcak bakmadığı açık biçimde ortaya koyulmaktadır (2018a:119). Her ne kadar bu tarz aksi görüşler varsa da bizim çalışmamızda katılımcıların büyük kısmı uygun şart ve koşullarda buna sıcak bakmaktadır bu alandaki bazı çalışmalarla benzer görülmektedir. Koyuncu'nun (2016:19) çalışmasında belirttiği gibi bu kesimler (eğitim, sağlık, kamu yardımları gibi) hali hazırda birçok kamu imkânından da faydalanmaktadır. Başka bir ifadeyle Suriyeliler özellikle maddi harcamaların yoğun olduğu birçok alanda zaten Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile aynı ya da benzer imkânlardan faydalanmaktadır. Dahası bu imkanlardan faydalanırken statüleri gereği başta vergi muafiyeti olmak üzere

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için geçerli birçok yasal yükümlülükten de azadedirler (2016, Akt. Gülyaşar 2017). Göçmenlere yönelik yapılan en temel eleştirilerin genelde bu noktalar olduğu bilinmektedir. Bu sebeple en azından belirli şartları sağlayan bir kesime kademeli olarak vatandaşlık verilmesi konusu düşünülebişecek bir konudur.

Katılımcıların çoğu tarafından ifade edilen yerli halka yönelik bilinçlendirme ve farkındalık adına yapılabilecekler konusu birçok katılımcının gerek kendi adına gerek gözlemleri sonucunda toplumdaki diğer bireyler adına ifade ettiği bir konudur. Bir ifade de bunu şu şekilde görebiliriz:

“Ya işte dediğim gibi bunu bize tanıtmaları lazımdı. Yani Suriyelilerin geçici değil kalıcı olduklarını söyleyebilirlerdi. Ya da çok iyi bir arada bir algı oluşturmaları lazımdı. Yani bunların bizimle kardeş olduklarını hissettirmeleri lazım biraz bilinçlendirme, farkındalık gibi yani şu an 400 bin Suriyeli var. Sanki onları bir tane böyle uçak veya helikopterle indirmişler merkeze koymuşlar alın yaşayın gibi bir algı oluştu. Bu şekilde aradaki ilişkiyi nasıl ilerletebiliriz ya da nasıl ilerleyebiliriz bilmiyorum.” (Yerli Katılımcı 18:Banka Çalışanı, Yaş 27)

Katılımcıların birçoğu hem Suriyeli grupların hem de yerli halkın birlikte yaşam konusunda bilinçsiz ve bilgisiz olduklarını birçok sorunun bu nedenle oluştuğunu ifade etmişlerdir. Bu nokta da yapılanları çok yetersiz görmekteşdirler. Buna sebep olarak da Suriyeli grubun sayısının gerek ülke bazında çok olması gerekse de Gaziantep’in kaldırabileceği göçmen sayısından fazlasının şehirde olduğunu dayanak olarak göstermişlerdir. Grupların birbirlerinin ne kadar farkında olup olmadıkları konusu bilinç ve farkındalığın bir boyutu olarak ifade edilebilir. Erdoğan (2017) çalışmasında; Suriyelilerle birlikte yaşamın farkında mıyız? Şeklindeki bir soruya katılımcıların %82,1’i evet demiştir (2017). Bununla birlikte SABR (2015) tarafından yapılan araştırmasında yerli halka yöneltilen “İki halk arasında önemli kültürel yakınlaşma var”. Şeklindeki önermeye katılımcıların yaklaşık %66’sı katılıyorum şeklinde cevap vermiştir (SABR 2015). Bu durum bizim çalışmamızla farklılık göstermektedir. Katılımcılarımızın çoğu Suriyelilerle birlikte yaşamın farkında olunmadığını ve bu sebeple bilinç düzeyinin çok düşük olduğunu ifade etmişlerdir.

Farkındalık ve bilinçlendirme noktasında çeşitli öneriler katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bir katılımcılar oluşabilecek farkındalık çalışmalarında devlet ve STK ortaklığını şu şekilde ifade etmiştir.

“Yani toplumdan bahsettiğimiz yani atıyorum. Türkiye’de 70-80 milyon insan var. Ve bunların hep beraber aynı anda bir şekilde hareket etmesini beklememiz imkansız. O yüzden bir algının yaratılması ve bilincin oluşturulması için ve bu insanların kabul ettirilmesinin sağlanması için STK’lar ve Devletin toplumu yönlendirmesi gerekiyor. Yani yerel halk diye bahsediyoruz ama yerel halk tek bir bilinçmiş gibi hareket etmiyor. O yüzden hani biz bir şekilde yönlendirme sağlarsa ancak yani bir şekilde bir algı oluşturulursa farkındalık kazandırılırsa onlar da onları kabul etmeye yönelik artık şimdi adam gelmiş. Burada çalışmaya başlamış ve hani artık bunun bir parçasıymış gibi mesela atıyorum kendi bir iş kurmuş ve hani Suriyeli ve Türk işini işe alırken bunlar arasında bir ayırım gözetmediği sürece ve hani doğru bilgilendirme ile artık onların da bunun bir parçası olduğunu bir şekilde kabul edecek algı yaratılırsa. Bence olabilir” (Yerli Katılımcı 11:Avukat, Yaş 27)

STK’ların ve devlet kurumlarının bu denli önemli ve devasa bir durum karşısında ortak hareket etmesi hem sürecin sıkıntılarının en aza indirilmesi açısından hem de yapılacak çalışmaların genel kitlenin tamamına ulaştırılması konusunda elzem görünmektedir. Erdoğan’ın (2018a) çalışmasında STK’lara yönelik gerçekleştirdiği alan çalışmasında birçok STK’nın gerek diğer STK’larla ortak gerekse de kamu kurumlarıyla ortak çalışmaların azlığından muzdarip olduklarını ifade ettiklerini bildirmiştir (2018a). Ancak geçen sürede bu durumun değiştiği de birçok çalışma tarafından ifade edilmektedir.

Bir başka katılımcımız biraz daha farklı olarak medyanın önemli şekilde kullanılabilecek bir araç olduğunu bunu da yaparken toplumsal bazda insan faktörünü kullanarak medya ve insan faktörünü harmanlamayı önermiştir:

“Bu konuda birçok şey yapılabilir. Her alanda mesela medya alanında Suriyeli mültecilere karşı yapılacak olan şeyler toplumda paylaşılabılır bilinçlendirilebilir. Toplumun sevip saygı duyduğu işte gerek aktör gerek sanatçı gerek siyasetçi gerek ilim adamı profesörlerimiz kim olursa. Bunlar toplumumuza bilgi vererek toplumumuzu bu konuda yumuşatmaya çalışarak onlara bir şey anlatmalı. Toplumun kabul seviyesini yükseltmeli diye düşünüyorum. Yani bilinçlendirme çalışmalarını birazcık arttırmak gerek. Tabi en önemli yer teknoloji çağındayız. Sosyal ağlarda insanlara bilgilendirme yapılabilir. Bilinçlendirme çalışmalarını tabi bunu yaparken de bizim aracımız Ne olacak? Tabi ki insan olacak. Yani bunu saygı duyulan sevilen insanlarımız aracılığıyla yapılırsa toplumsal birliktelik, toplumsal bütünleşme sağlanabilir. Bir farkındalık oluşturabilir diye düşünüyorum.” (Yerli Katılımcı 3:Öğretmeni, Yaş 26)

Bu konuda alanda yapılan çalışmaların büyük bir kısmı bütünleşmenin ve bütünleşmeye ilişkin yapılacak bilinçlendirme ve farkındalık çalışmalarının sadece gelen toplum için değil, gelinen toplumunda entegrasyon politikalarının önemli bir muhatabı olması sebebiyle bu çalışmalara dahil edilmesi gerektiğini ifade etmektedirler.

Göçmenlerin geldikleri toplumla bütünleşebilmesi, gelinen toplumun göçmenlere sosyal kabul gösterip gösteremeyeceği ve bu durumun sürdürülebilir olması ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Dolayısı ile entegrasyonun, gelinen ülkenin dilini bilmek, iş sahibi olmak, ülkenin kültür ve tarihini öğrenmek gibi yaklaşımlara indirgemenen, daha geniş kapsamda bireylerin ve toplumların beklenti ve gereksinimlerinin karşılıklı olarak uyuşması anlamında düşünülmesi gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle, sosyal bütünleşme düzeyine yönelik politikaların göç eden kişi ve grupların, göç edilen toplumun istikrarını bozmayacak biçimde düzenlenebilmesi önem taşımaktadır (Akıncı, Nergiz ve Gedik 2015:60). Bu durum bütünleşme açısından yapılacak bilinçlendirme çalışmalarının iki taraflı yapılmasını açıklamaktadır. Bizim çalışmamızda da katılımcıların çoğunun ifadesi bu yönde olarak belirtilmiştir.

4.1.2.3. Gaziantep'in Bütünleşme Açısından Konumu

Gaziantep şehrinin coğrafi olarak Suriye'ye yakın olması ve bu yakınlığın kültür, adet, gelenek ve görenek bağlamında da önemli ölçüde etkilenmiş olması, yaşanan göç olayında Gaziantep'in bütünleşme yönündeki olumlu konumunu göz önüne sermektedir. Katılımcıların hemen hepsi bu konuda Gaziantep'in diğer şehirlere oranla bütünleşme konusunda oldukça önemli bir noktada olduğunu ifade etmişlerdir. Bir katılımcı şöyle söylemiştir:

“Aslında ama mesela hani bir Suriyelilerin hani Gaziantep'te kendini göçmen olarak hissedip hissetmemesi ki bana göre hani o kadar hissetmiyor. Mesela bir İzmir'in sokağında veya Ankara'nın, Eskişehir'in sokaklarında göçmen kimliklerini kendileri de daha iyi biliyor. Halkta bunu daha iyi yansıtabiliyor burada yani Güney bölgelerimizde yaşam daha kolay onlar içinde.” (Yerli Katılımcı 9:Psikolojik Danışman, Yaş 26)

Literatürde yapılan çalışmalarda bu hususu bu şekilde yansıtmaktadır. Sınır kenti olması sebebiyle aradaki mesafenin yakınlığı kültürel, sosyal, ekonomik vb. birçok alanda benzerliklerin oluşmasına sebep olmuştur. Birçok çalışmada Gaziantep halkının göçmenlere karşı yakınlık ve sosyal uyum düzeylerinin oldukça yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu durumun en önemli sebebinin ise geçmişe dayalı ortak inanç, tarihi ve kültürel bir yakınlığın olması olduğu ifade edilmektedir (Arslan, Bozgeyik ve Alancıoğlu 2017:145). Bu açıdan Gaziantep göçmen bireylerin gündelik yaşamlarını rahat sürdürmeleri için oldukça elverişli bir şehir konumunda görünmektedir.

4.1.2.4. Bütünleşmeye Engel Konular

Bütünleşme konusunda yerli katılımcılar tarafından engel olduğu düşünülen konular sıklıkla ifade edilmiştir. Bu noktada dört husus hemen göçmenlerin tamamı tarafından ele alınmıştır. Bu konulardan ilki göçmen bireylerin sayısal olarak yoğun bir nüfusa sahip olmaları konusudur. Bu durum beraberinde birçok farklı durumu beraberinde getirdiği için katılımcılar tarafından önemli görülmektedir. Bir katılımcı bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Soğuk duş etkisi ile tak tuk şehirlerin ortasına atılmaları görülen her yerde kolayca hareket edebilmeleri. Her yere yerleşmesi gibi bir süreçte değil de böyle bir tampon bölge oluşturulup ilk etapta bu şekilde bir yerleşim olsaydı. Evet, çünkü bunları biz toplumun içerisinde barındıracağız bundan önce onlara bir tampon bölge oluşturup orada bunlara dair işte belki eğitimler, şu an için verilen ya da verilmeye çalışılan eğitimleri kast ediyorum. Bu eğitimlerin orada verilmesi şu anda uğraşılan o adaptasyon süreçlerindeki sorunları aşmaya yönelik her ne yapıyorsa orada yapılması gerektiğini düşünüyorum. İlk başta pat diye belki hepsini bu kadar kontrolü almadık. Zaten bazısı sınırdan işte yani gece geçti, bilmem işte yasaklar varken geçti. Nereye bulurlarsa oraya gittiler ama işte bu süreçte biraz o tedbiri, denetimi artırarak ilk başta daha kontrollü alınması gerektiğini düşünüyorum ben çünkü hiçbir kontrol gerçekleştirmedik.”(Yerli Katılımcı 12: Öğretim Elemanı, Yaş 26)

Topkaya ve Akdağ'ın (2016) Kilis'te yaptıkları araştırmada da yerli halkın Suriyeli sığınmacılara yönelik rahatsızlıklarından biri Suriyelilerin “aşırı nüfusa sahip olmaları” üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmada göç öncesi 100 bin nüfusa sahip olan Kilis ilinin Suriyeli sığınmacıların göçü sonucunda birdenbire 230 bine ulaşmasının bir tehdit unsuru olarak algılandığının, bunun da göçmenlere karşı olumsuz tutumlarının ortaya çıkmasında etkili olduğunun altı çizilmiştir (Akt. Alptekin, Akarçay Ulutaş ve Ustabaşı Gündüz). Bizim çalışmamızda da benzer noktalara temas edilmiştir.

İkinci husus olarak ele alınan konu; göçmen bireylerin sayısal olarak yoğun olmalarından hareketle şehrin içerisinde her daim kalabalık şekilde hareket ediyor olmalarıdır. Bu konu yeni gelen topluma karşı oluşturulmuş bir savunma mekanizması olarakta görülebilir. Ancak bu yerli halk tarafından bu şekilde anlaşılmamaktadır. Bu noktada katılımcıların çoğu bu durumun düzenli şekilde olması gerektiği üzerinedir. Bu konuda bir katılımcı ifadesinde şunları söylemiştir:

“...Modeli çizilebilirdi. Yani bu adamlar geldi şurada çalışacaklar bu adamlarla çalışmak ya da çalıştırmak isteyen insanlar buraya başvurusun şu şekilde yapılınsın ya da bu insanlar için hani belli göçmen kampları da vardı sanırım o kamplar mesela dağıtıldıktan sonra şehirlerin içinde yerleştiler. Mesela hani bu

düzen Nasıl sağlanacak? Nereye yerleşecekler? Ne yapmaları gerekiyor? Mesela adamlar 200 kişi birden bir mahalleye geldiklerinde oradaki tepki başka oluyor ama daha düzenli bir şekilde mesela hani yerleştirilselerdi kademe kademe daha makul olabilirdi. Ama en önemli faktörünün şey olduğunu düşünüyorum kesinlikle ekonomik olduğunu düşünüyorum.” (Yerli Katılımcı 11:Avukat, Yaş 27)

Üçüncü olarak ifade edilen bir diğer hususta yine göçmenlerin sayıları ile ilgili olarak ülke ve şehirlerin içerisinde oldukça rahat bir şekilde hareket ediyor olabilmeleridir. Bu konuda özellikle GİGM kurulana kadarki geçen süre içerisinde bir denetimin olmayışı katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Ve çoğu katılımcı bu durumun toplum huzuruna etki edebilecek sonuçları olacağından endişelendiğini dile getirmişlerdir. Bu noktada bir katılımcı şunları söylemiştir:

“Tabi ki savaş mağdurlarına yardım edilmeli. Ama edildikten sonra onlar başıboş bırakılmamalı. Çünkü Afrika’da, Afrika’daki mülteci kamplarında Boko Haram diye bir terör örgütü çıktı. İşte Afganistan’daki kamplarda Taliban diye bir örgüt çıktı. Yani biz bunları ülkemize aldık. Başıboş bıraktığımız zaman onlar bu ülke için, geleceği için, bizim insanlarımız için bir tehlike oluşturacak bir şeye yol açabilirler. Bundan dolayı Devletimizin bunları kabullenmesini doğru bir şekilde anlıyorum ama bunları ne daima toplumdaki uzak bir yerde yaşatmak ne de toplum içerisine direkt salıvermek ikisinin arasında bir dengeli bir yol izlenmesi gerekiyordu diye düşünüyorum.” (Yerli Katılımcı 3:Öğretmen, Yaş 26)

Göçmen bireylerin oldukça yüksek sayılarla hızlı bir şekilde şehirlere yerleşmeleri, yerli halk tarafından kabul konusunda sorunlara sebebiyet vermiştir. Bu sebeple çoğu göçmen sosyal sermayelerinin etkisi ile kendi akrabaları aracılığı ile yerleşim sağladığından kendilerine özgü yerleşim yerleri oluşmuştur. Bu durumda yerli katılımcı tarafından tepki ile karşılanmıştır. Bu bulgu alanda yapılan çalışmalarda benzerlik göstermektedir. Erdoğan (2018a) çalışmasında; yerli halkın daha fazla Suriyeli alınmaması, Suriyelilerin kent merkezlerinden uzak yerlerde olması gerektiğini ifade ettiklerini bildirmiştir. Bu duruma karşı yerel halkta önemli derecede bir tedirginlik söz konusu olduğunu ve bu tedirginliğin “kontROLSÜZLÜK” algısı ile birleştiğinde durumun daha da girift bir hale geldiğini ifade etmiştir (2018a). Göçmen bireylerin sayısal olarak çokluğu ve şehir merkezlerine yerleşme hususu çalışmamızdaki katılımcıların hemen hepsi tarafından endişe verici olarak ifade edilmektedir. Bu yönüyle alandaki çalışmalara benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Son olarak bu konuda yapılabilecek çalışmalar hassas bir çizgide yürütülmelidir. Aksi halde dışlayıcı bir tutum tüm toplum tarafından benimsenen bir vaziyet olabilir.

Dördüncü ve son olarak bütünleşmeye engel olacağı düşünülen önemli bir diğer konu da göçmen bireylerin Türkler ve Türk toplumu hakkındaki toplumsal ve hukuki konulardaki bilgi durumlarının yetersiz olduğu düşüncesidir. Bu sebeple Suriyeli göçmenlerin Türk hukuk sistemi, Türk örf-adetleri, yaşam biçimleri ya da Türkiye’de gündelik yaşam adına bir oryantasyon çalışması hakkında bilinçlendirilmesinin önemli olacağı ifade edilmiştir. Bu konuda bazı ifadeler şöyledir:

“Türkiye’de yaşamı Türk örf, adet ve geleneklerini, toplumsal ve hukuksal kuralları öğrenmeliler. En önemlisi tabi hukuki kurallar. Hani bir mağduriyet söz konusu olduğunda hangi kuruma gideceklerini ne kadar biliyorlar ben doğrusu bilmiyorum. Muhtemelen birçoğu bu konuyla alakalı bilgilendirilmiştir. Ama hepsine yetişemiyorlardır büyük ihtimal. Çünkü böyle bir altyapı daha önceden zaten yoktu. Hani buna ilişkin bir hazırlık yoktu. Dört milyon farklı nüfus farklı ülkeye kayıtlı insan geliyor birçoğu zaten dilini bilmiyor. Bunu ilişkin ciddi bir altyapının olması gerekiyor. Ayrıca’’ (Yerli Katılımcı 11:Avukat, Yaş 27)

Yeni bir toplum içerisinde yeni bir yaşama başlamak oldukça zor süreçleri beraberinde getirmektedir. Bu süreçlerden en zorlusu dil ve yaşanılan toplumun değerlerini, hukuk kurallarını öğrenme sürecidir. Çalışmamızda bu durum önemli bir bütünleşme olanağı olarak görülmekte ve katılımcıların hemen hepsi tarafından ifade edilmektedir. Alanda yapılan çoğu çalışmanın genel ekseninin de bu yönde olduğu görülmektedir. Bu kısmın alandaki çalışmalara benzer bir yönü olduğu ifade edilebilir. Göçmen bireylerin Türk, örf-adet ve geleneklerini öğrenmeleri gerektiği ve bununla birlikte Türk hukuk kurallarını, kurumların işleyişlerini ve Türk toplumunun sosyal normlarının da eğitimler yoluyla Suriyelilere aktarılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

4.1.3. Yerli Halkın İhtiyaç ve Beklentileri

Sağlıklı bir toplumun işlemesi, içerisinde yaşayan bireylerin göz ardı edilmemesi ve karşılıklı olarak birbirlerinin hak ve hukuklarını engellememeleri ile alakalıdır. Bizim durumumuzda zorunlu bir göç ve buna bağlı farklı kültürlerin karşılaşması söz konusudur. Bu noktada yaşanan durumların ortaya çıkardığı en temel ihtiyaçlar sosyo-kültürel, ekonomik ve politik etkiler temelinde oluşmaktadır.

Kültürel olarak farklılıkların kabulü, karşılıklı etkileşim neticesinde ortaya çıkan hoşgörü ile mümkündür. İfade edilen bu algının eksikliği iki tarafta da olabilir. Bu olduğunda birçok yönün eksik kalacağı düşünülmektedir. Yerli katılımcıların göçmen

bireylerden beklenti içerisinde oldukları sosyal ihtiyaçlarına yönelik ifadelere bakıldığında çoğunun öğrenilebilecek ve insanın uyum sağlama becerisi doğrultusunda içselleştirilebilecek konular olduğu görülmektedir. Ayrıca birçoğu eğitim desteği ile giderilebilecek durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir katılımcı bunu şöyle ifade etmiştir:

“Çok fazla çok eşlilik var. Üzerine hani küçük yaşta kız verme bu gibi olaylar olabiliyor. Evlilik; evlenirken yaş farkının çok bir etken olmadığını, onlar da görüyoruz ve bu da tabii sosyal ve kültürel olarak bizim toplumumuzun tepki verdiği başka bir nokta. Ve bunun Tabii etkili olduğu bizim topluma yansıdığı yerlerde oldu. Yani bunlara bakarak bizim toplumumuzda ikinci eşi alanlar da oldu. Hani toplumdaki aile yapısına bir nevi zarar geldi. Bu şekilde yani.”(Yerli Katılımcı 3:Öğretmen, Yaş 26)

Alanda yapılan çalışmalarda da bu hususlar sıklıkla ifade edilmektedir. İfade edilen durumlar yerli katılımcı açısından ve Türk hukuk sistemi ve toplumsal yaşam açısından sorun olduğu su götürmez bir gerçektir. Ancak bu durumun göçmen açısından sorun olmadığı ve uygulandığı görülmektedir. Peki, yıllarca bu tarz durumlar içerisinde yaşamış ve ailesinden toplumundan gördüğü bu tarz şeylerin bu topluma uymadığını ve bu tür durumların hoş karşılanmayacağını göçmen bireye ya da bireylere anlatma noktasında neler yapılabilir? Bu noktada Erdoğan (2018a) şöyle bir öneride bulunmaktadır: Öncelikle göçmenlerin büyük çoğunluğunun kalıcı olduklarının unutulmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu sebeple bütün ötekileştirme pratiklerini bir kenara atarak farklı gelen yönlerin özel ve kapsamlı çalışmalarla törpülenmesi gerektiğini ifade etmiştir (2018a).

Sosyal denilen şey toplumla, topluluk olabilme ile eş değer kullanılmaktadır. İnsan faktörü sosyal denilen şeyin temel yapı taşı oluşturmaktadır. Bu kavram çoğunlukla kültür kavramı ile iç içe geçmiş olarak ifade edilse de aralarında ki temel fark kültür doğuştan içerisinde bulunan toplumun normlarını benimseyip o şekilde bir yaşam tarzı oluşturma noktasında etkin ve çoğu zaman değişimi olmayan ya da değişimi uzun zaman alacak bir kavram iken. Sosyal kavramı daha esnek bir yapıyı ifade etmektedir. Bu esneklik insanın bulunduğu ortama uyum sağlama becerisinden ileri gelmekle ve birlikte yaşayarak öğrenilen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda birçok kimse de kültürel olarak uyumsuzluk konusunda farklı bir bakış açısının oluşmasını sağlamaktadır. Buna ilişkin bir katılımcı şöyle bir ifade de bulunmuştur.

“Kültürel yansımalar bir kere burayı mesela Ortadoğu denen toprakların mesela kesin bir çizgisi yoktur. Yani benim görüşüme göre Gaziantep ya da bizim Güneydoğu ve Doğu Anadolu’muz keza Ortadoğu topraklarına dahildir. O yüzden hani kültürel birçok uyumsuzluk bence yaşanmadı içerdekiler de dışarıdan gelenler de. Birçok durum işte Mesela dil konusunda bunlar işte yakında zaten mesela Arap kültürünün egemen olduğu Kilis’te de yoğun şekilde Arap kültürü egemendi veya işte Suriye’nin Kuzey kesiminde Türkmen kültürü hakimdi bu yüzden çok kültürel çatışmalar yaşandığını düşünmüyorum.” (Yerli Katılımcı 9:Psikolojik Danışman, Yaş 26)

İfade edilen bu noktalar gerek devlet desteği gerek STK’ların desteği doğrultusunda gerçekleştirilecek pratiklerle giderilebilecek konular olarak görülmektedir. Sosyo-kültürel açıdan ele alınması gereken en önemli ihtiyaç yerli halkın gözünde dil konusu ve bu konu ile alakalı oluşan kopuk iletişim ağlarıdır. Ortak bir dili benimsemek, doğru anlamayı ve doğru anlaşılmayı beraberinde getirmektedir. Bu da arada oluşan iletişimin dolaysız bir şekilde sürekli olacak biçimde ilerlemesini sağlayacaktır. Bu noktada:

“Ya şimdi öncelikle bir dil barajının aşılması gerekiyor. Yani buraya gelmiş olan en azından burada bir şekilde kalıcı olacaklarsa ki bu istenmeyen bir durum kalıcı olacaklarsa bile öncelikle Türkçe öğrenmeleri gerekir yani topluma entegre olabilmeleri için. Ben kültürlerimizin aslında çok uzak olduğunu düşünmüyorum ya neticede Antep’te yaşıyoruz. Aramızda sadece bir sınırı var. Oradaki insanların bizden çok farklı olduğunu düşünmüyorum açıkçası ama neticede kültüründen büyük belirleyicilerinden biri dildir. Bu ilk geldiklerinde muhakkak bir duvar olmuştur. Ve yaşayış tarzımız çok farklı değildir büyük ihtimalle. Ama o duvarda yani dil duvarı da şu an bence kalkıyor. Çünkü görüyorum mahallede gezen gençler hani Arapça da konuşuyor, Türkçe de konuşuyor. Artık bu çok sorun değil gibi. Genç kuşaklar biraz daha durumu benimsemiş haldeler onlar söylemeden anlamıyorsunuz Suriyeli olduğunu.” (Yerli Katılımcı 11:Avukat, Yaş 27)

Kültürel ve sosyal alanlarda yaşanan ve yerli halk açısından bütünleşmeye yönelik “açmazlar” olarak ifade edilen durumların bütünleşme açısından etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Ancak bu etkenlerin dışında yerli katılımcılar tarafından en fazla ifade edilen ihtiyaçların temelde ekonomik sebepler olduğu görülmektedir. Bu noktada istihdam konusu öne çıkmaktadır. Yerli katılımcılar özellikle istihdam konusunda şunları ifade etmiştir:

“...Bu geçen zamanda özellikle yakın dönemlerde yaşanan ekonomik sıkıntılar, işsizlik sayılarının artması oldukça sıkıntılı bir hale geldi. Burada ben Suriyelilerin ülkeye hızlı bir şekilde büyük sayılarla alınması konusunun etkili olduğunu düşünüyorum. İşsizliğin yanında insanlarda işini kaybetme korkusu oluştu. Özellikle Suriyelilerin ucuz ve kayıt dışı çalıştırılmalarının

denetlenmemesi burada sıkıntıya yol açtı. Bizim yerli halk ucuzlayan iş gücü piyasası içerisinde Suriyelilerle mücadele etmek zorunda bırakıldı...''(Yerli Katılımcı 7:Öğretmen, Yaş 25)

Alanda yapılan çalışmalarda göçmen bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için çalışmalarının bir zorunluluk olduğu sıklıkla ifade edilmektedir. Çalışmamızda da katılımcıların hemen hepsi Suriyeli bireylerin çalışması gerektiğini, ancak bunun yerli halkı mağdur ve huzursuz etmeyecek şekilde planlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu konu ile alakalı yaşanan bir diğer durumda yerli vatandaşın işini kaybetme korkusu içerisinde olduğunun sıkça ifade edilmesidir:

“Bu konuda aklıma ilk gelen şey ekonomik açıdan oluşan durumlar özellikle yerli halk durum geçiciliği aşınca Suriyelilerin çoğu, şehirlere gelince huzursuz oldular. Şimdi adam şehre gelmiş ülkesinden gelirken yanında getirdikleri tükenmiş ee ne yapacak çalışması lazım. Bu da yerli halkta işimi aşımı elimden aldılar-alacaklar durumunu oluşturdu.” (Yerli Katılımcı 5:Emlakçı, Yaş 44)

Bu durum Erdoğan'ın (2018a) kapsamlı çalışmasında da ifade ettiği bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerli halkın büyük bir kısmı Suriyelilerin gelmesi ile başlayan ucuz iş gücü ve kayıt dışı çalıştırılmaları durumlarında ötürü işini kaybetme endişesi içerisinde olduklarını belirtmiştir (2018a). Bu nokta bizim çalışmamızdaki katılımcıların hemen hepsinin ifadeleri ile benzerdir. Yapılması gereken istihdam politikalarının göçmenleri de kapsayacak şekilde yerli halkı mağdur etmeden yapılmasıdır. Bu noktada işverenlerin tavrı ve gerekli denetimlerin varlığının da önemli bir belirleyen olacağı düşünülmektedir.

Ekonomik bağlamda sıkça ifade edilen bir başka durum ise konut sıkıntısı ve ev kiralarının yükselmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda yerli halk ve göçmen bireyler açısından ekonomik sıkıntıların gündemde tutulması konusunda önemli bir konu olarak ifade edilebilir. Katılımcılardan biri bunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ekonomik olarak mesela benim kaldığım evin kirası 950 lira. Hani 2 artı 1 ev için verilecek yüksek bir miktar. Bunun nedenini de vatandaşlara sorsak direk Suriyelilere bağlıyorlar. Ha keza öylede.”(Yerli Katılımcı 3:Öğretmen, Yaş 26)

Konut yetersizliği ve fiyatlardaki artış yerli halk tarafından göçmen bireylerin varlığı ile ilintilenmektedir. SABR (2015) tarafından yapılan çalışmada “konut bulmakta sorun yaşamıyorum”. Şeklindeki önermeye katılımcıların %61'i

katılmıyorum diye ifade bulunmuştur (2015). Bu durum bizim çalışmamızda da bu şekilde ifade edilmiştir.

İşini kaybetme korkusu ile birlikte bu durum yerli halkı tedirgin eden en önemli ekonomik konulardan biridir. Erdoğan (2018a) çalışmasında bu konuyu oldukça önemli bir sosyal kabulü aşındırıcı etken olarak ifade etmiştir. (2018a). Bir başka çalışmada yerli katılımcılara yöneltilen ‘‘Suriyelilerin misafir edilmesi Türklerin iş bulma fırsatlarını etkilemedi’’. Şeklindeki ifadeye katılımcıların yaklaşık % 49’u katılmıyorum şeklinde ifade bulunmuştur (SABR 2015). Benzer şekilde çalışmamızda da bu husus yerli halk tarafından önemli bir problem olarak ifade edilmektedir. Bu konunun önemli bir konu olduğu su götürmez bir gerçektir. Yapılması gereken her iki tarafında mağdur edilmeden sağlıklı denetimlerle kira piyasasının olması gerektiği seviyede tutulmasıdır.

Bakıldığı zaman ekonomik sıkıntıların en önemli nedeni olarak ifade edilen durumlara temelde Suriyeli bireylerin sayılarının fazla olması birçok katılımcı tarafından ifade edilmektedir. Burada ifade edilen sayıların bir anda fazlalaşması üzerinedir. Bu noktada katılımcımızın şu ifadesi çözüm için oldukça anlamlı bir öneri olarak düşünülmektedir:

‘‘En baştan beri bilimsel olarak bunun çalışması yapılıyorsa 1.5 milyonluk şehre gelecek olan insanların uyumu yüzde kaçla başlansa bu işe sırtmadan kabul gerçekleşir. Mesela işte şehrin nüfusunun %1 i yani 15 bin kişi gelseydi, akrabası olanlar burada işte onlara kefillik sistemi olsaydı benim Suriyeli akrabam var. Ben ona kefilim. İş de bulurum gerekirse benim evimde de bir süre kalır densesydi kademe kademe olsaydı bu işler olurdu. Önce kamplardaydı insanlar ve biz elimizden geleni yapıyorduk. Ama işte bu kadar sayı buraya gelecek, işte bizim ailemize, işimize, ekonomik durumumuza müdahale edecek olunca ön yargı oluştu. Uyum zorlaştı. İşte sayı ilk etapta az olsaydı yeterli konut ayarlansaydı.’’ (Yerli Katılımcı 15: Özel Sektör Muhasebe Müdürü, Yaş 36)

Bu noktada yapılabilecek çalışmalar var olan algıların ortadan kaldırılmasını amaçlayacak düzeyde geliştirilmelidir. Katılımcılar bu açıdan arada iletişimi geliştirici çalışmaların yapılmasını böylece yanlış algı ve ön yargıların ortadan kaldırılmasını ifade etmişlerdir.

‘‘... Ne yapabiliriz? Onlarla belki bir belli aylarda belediye binalarında oturup topluluk halinde istekler talepler yapılabilecek ya da yapılamayacak şeyler konuşulabilir yani.’’ (Yerli Katılımcı 14:Diş Hekimi, Yaş 25)

Buraya kadar ele aldığımız durumlar ve ele alış bakış açımız; katılımcı olan Gaziantepli yerli halkın, Gaziantep özelinde ihtiyaçlarının temel temalara ayırarak onların beklenti ve bu beklentileri ifade ediş biçimlerinin ele alınması şeklinde olmuştur.

4.1.3.1.Yerli Halkın Farkındalık ve Bilinçlendirilme İhtiyacı

Yerli halktan görüşülen katılımcıların büyük çoğunluğu eğitilmiş bireylerden oluşmaktadır. Bu katılımcıların hemen hepsi yerli halkın bu konu hakkında bilinçlendirilmediğini ve bu duruma karşı yerli halk üzerinden duruma hazırlayıcı konuların eksikliğinden bahsetmektedirler. Bir katılımcı ifadesinde bunu şu şekilde söylemiştir:

“Tabi burada benim aklıma bazı sorular geliyor. Mesela Toplumumuz bu göçe hazır mıydı? Bu kadar göçmen için kapasitemiz yeterli miydi? Bu soruları devletimizin kendine sorup bu alanda oluşan algıyı o şekilde ifade etmek doğru olacaktır. Bence oluşan algıyı ya da algı değişimini konuşmaya buradan başlamalıyız. Toplum yani toplumumuz bu göçe eğitimsel açıdan, sosyolojik açıdan ve psikolojik açıdan ne kadar hazırlandı? Yani durum kalıcı bir noktaya giderken bu noktalar için neler yapıldı. Çünkü nihayetinde durumu ilk zaman herkes geçici biliyordu ancak öyle olmadı. Bence algıyı ölçmeye ya da araştırmaya bu sorularla başlanmalı. Yerli halk yani bizler bu durum hakkında ne kadar bilinçlendirildik ve farkındalık oluşturuldu...”(Yerli Katılımcı 7:Öğretmen, Yaş 25)

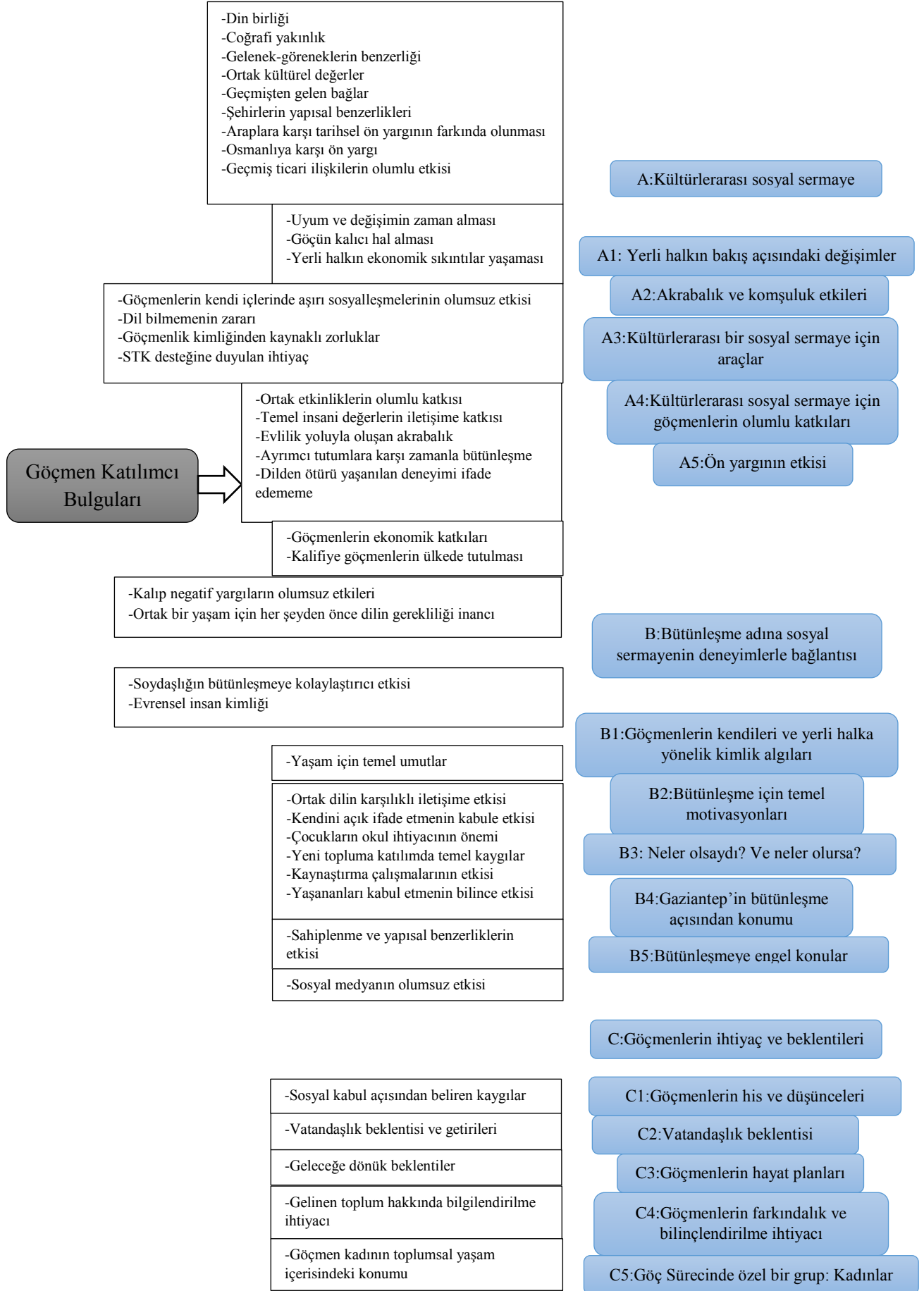
Bu ifadeler aslında Suriyeli göçünün başlangıcından beri var olan göçmenlerin geçiciliği ve kalıcılığı konusu ekseninde şekillenmektedir. İlk zamanlar yapılan tüm plan ve programların geçicilik üzerine inşa edilmesi zamanla durumun kalıcı olduğunun anlaşılması bu hususun çok yönlü bir biçimde ele alınmasını zorlaştırmıştır. Bu durum alanda yapılan çalışmaların hemen hepsinde bu şekilde ifade edilmektedir (Erdoğan 2017).

4.2.Suriyeli Göçmen Katılımcılar İle Yapılan Görüşmeler

“...Kardeşim içimdekileri söylesem yıllar sürer anlatmam Suriye DAES'in eline düştü yıkıldı her yer harap oldu zorla evimizden edildik. Çocuklarımı onların elinden zorla kaçırdım. Şimdi buraya geldik zoraki olarak. Buraya gelmeden önce 1.5 sene IŞİD'le beraber yaşadık her gün kızlarım başına bir iş gelmesinden korktum orda sonra mecburiyetten buraya geldim keyfimden gelmedim buraya. Orada her şeyi dörtten dört (dört dörtlük) yapmıştım. Güzel bir hayatımız vardı. Ama bozdular.”(Göçmen Katılımcı 5)

Bu ifade sanırım Suriyeli göçmen bireylerin Türkiye'ye geliş sebeplerini ifade eden en kapsamlı ifadedir. Aynı zamanda göçmen bireylerin yaşadıkları durumun, ülkelerini terk ediş sebeplerinin de bir beyanıdır. Bu noktada zorunlu göçü anlamak ve bu deneyime maruz kalan mağdur edilen insanların deneyimlerine odaklanmak ve onlar için bir şeyler yapabilmek oldukça değerli bir durum olarak çalışma süresince araştırmacıyı motive eden önemli bir husus olmuştur.

Göçmen katılımcılarla gerçekleşen görüşme önceden hazırlanan görüşme yönergesindeki sorulara bağlı kalınarak yürütülmüştür. İlgili grubun hassasiyetleri ve alınan izin yazılarındaki durumlar doğrultusunda gerekli önlemler alınmıştır. Bu önlemler çalışmanın metodolojik kısmında uzun uzun ifade edilmiş bu sebeple bu kısımda tekrardan değinilmeyecektir. Elimizde var olan görüşme yönergesi kapsamında Suriyeli göçmenlerle yapılan görüşmede üç nokta ortaya çıkmıştır bu noktalar kodları ve alt noktalarıyla birlikte ayrıca gerçekleştirilen görüşmelerin analizi ile paralellik göstererek temalarımızı da ifade etmektedir.

A:Kültürlerarası sosyal sermaye

A1: Yerli halkın bakış açısındaki değişimler

A2:Akrabalık ve komşuluk etkileri

A3:Kültürlerarası bir sosyal sermaye için araçlar

A4:Kültürlerarası sosyal sermaye için göçmenlerin olumlu katkıları

A5:Ön yargının etkisi

B:Bütünleşme adına sosyal sermayenin deneyimlerle bağlantısı

B1:Göçmenlerin kendileri ve yerli halka yönelik kimlik algıları

B2:Bütünleşme için temel motivasyonları

B3: Neler olsaydı? Ve neler olursa?

B4:Gaziantep'in bütünleşme açısından konumu

B5:Bütünleşmeye engel konular

C:Göçmenlerin ihtiyaç ve beklentileri

C1:Göçmenlerin his ve düşünceleri

C2:Vatandaşlık beklentisi

C3:Göçmenlerin hayat planları

C4:Göçmenlerin farkındalık ve bilinçlendirilme ihtiyacı

C5:Göç Sürecinde özel bir grup: Kadınlar

Şekil 12: Göçmen katılımcı ile yapılan görüşmeler neticesinde oluşan kod ve temalar

4.2.1. Kùltùrlerarası Sosyal Sermaye

Ortak bir sosyal sermaye inşası için göçmen bireylerle yapılan görüşmelerde yerli katılımcılarla yapılan görüşmelerdeki ifade edilenlere paralel ifadeler ortaya çıkmıştır. Çoğu ifade ortak bir sosyal sermayenin oluşacağı şeklindedir. Bunun yanında oluşabilecek bir ortak sosyal sermayenin mümkünlüğüne ilişkin az sayıda da olsa, bunun olamayacağını ifade eden düşüncelerde bulunmaktadır. Bu noktada bir sosyal sermayenin oluşabileceği durumu bir göçmen katılımcı tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

“Ortak noktalarımız biz neden buraya geldik burası İslam ülkesi kuran namaz bunlarda fark olmaz. Adetlerimizde çok benzer yakın coğrafyalar olduğumuz için mesela düğünler bizde de aynı hediyeler para altın takma vb. tarihsel olarak zaten vardı ortak noktalarımız. Aileye bağlılık konusunda bizimle benzer. Biz ailemize çok bağlıyız. Burada bu çok var ama bize göre biraz az sanki buradakiler cenaze, bayram ve düğünlerde daha çok birbirlerine gidip geliyorlar bizde her zaman yoğun bir şekilde aile ziyareti olur. Bu şekilde bakıldığında çok farklı değiliz yani.”(Göçmen Katılımcı 2)

Bu ifade özelinde diğer katılımcıların düşüncelerine baktığımızda şunu söylemek yanlış olmayacaktır. Katılımcıların hemen hepsi din konusunda, aile kavramı ve ailenin ifade edilişi konusunda benzer şeyleri söylemişlerdir. Alanda kültürlerarası sosyal sermayeye ilişkin çalışmaya rastlanamamıştır. Ancak din konusunun ve ailenin bir kutsiyet ifade ettiği bilinen bir husustur. Çalışmamızda da bu durum katılımcıların çok büyük bir kısmı tarafından bu şekilde ifade edilmiştir. Yine de bununla beraber din konusunun bir birleştirici olmadığı ve bu yüzden dinin sosyal bir sermaye için mümkün olmayacağını ifade eden görüşlerde bulunmaktadır. Buna rağmen çalışmamızda göçmenlerle yapılan görüşmelerden de yerel halk ile yapılan görüşmelerde olduğu gibi din konusunun oldukça önemli bir sosyal sermaye değeri olarak ifade edildiği söylenebilir. Alptekin ve arkadaşları (2018) Konya ilindeki Suriyeli göçmenlere yönelik yaptıkları çalışmada göçmenlerin Konya'ya gelişlerinin, göç olgularında sıklıkla karşılaştığı üzere ağırlıklı olarak hemşerilik bağları üzerinden gerçekleştiğini saptamışlardır. Suriyeliler aşiretler halinde kalabalık gruplar şeklinde öncelikle hemşerilerinin buldukları mahallelere yerleşmişlerdir. Bir araştırmada Suriyeli misafirlerin Konya'yı tercih etmelerindeki öncelikli nedenler arasında Konya'nın dindar bir şehir olması ve hemşerilik bağlarının etkisi gösterilmiştir (Akt, Topcuoğlu, Özensel ve Koyuncu 2015). Bu durumda bizim çalışmamızı destekler niteliktedir.

Göçmen katılımcıların ortak adetler ve kültür üzerine beyan ettikleri ifadelere de değinmek uygun olacaktır. Çünkü birçok katılımcı sosyal sermaye konusunda kültürün önemli bir birleştirici olacağı düşüncesini ifade etmiştir. Bir katılımcı:

“...Kültür olarak olabilir. Yerel halka Suriye’yi tanıtmak lazım yani savaştan önceki Suriye’yi tanıtmak lazım. Buradaki (Gaziantep) kapalı çarşı ile kale mesela oradaki (Halep) kapalı çarşı ve kaleye çok benzer nerdeyse fotokopisi. Sokakların yapısı şehir yapısı, insanların yapısı bile çok benzer. Yemekler aynı şekilde buradaki (Gaziantep) ve Kilis’teki yemeklerin çoğu bizim ora (Halep) ile aynı.” (Göçmen katılımcı 8)

Sosyal sermaye için kültür konusundaki şu ifade ile de benzer görünmektedir: ‘Geleneksel varsayım, sosyal sermayenin kültürle sınırlanmış olduğu yönündedir. Bu durum çoğu literatürde belli başlı bağlılıklar, daha düşük işlem maliyetleri vb. ve sosyal sermayenin zayıflığı (grup münhasırlığı) olarak ele alınmaktadır. Literatürde iki ana düşünce vardır. Birincisinde, kültürel farklılık arka plana dönüşür ve gayri resmi sosyal ilişkiler ve grup bağları ön plana çıkar. Bu en önemli sosyal sermaye teorisyenleri olan Coleman ve Putnam’ın çalışmasında da görülmektedir. Diğer taraftan, kültür (genellikle “etnisite” olarak adlandırılır) hem bir kaynaktır hem de sosyal sermayenin sınırır (Pieterse 2003)’.

Bu ifadeye istinaden bizim çalışmamızda ilk düşünce, ulaşılmak istenen düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci düşünce ise değiştirilmek istenen düşünce yapısını yansıtmaktadır.

Sınır yakınlığı ve savaş öncesi iyi ilişkiler konusunda sosyal sermaye oluşturabilecek önemli bağlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada azımsanmayacak sayıda katılımcı sınır yakınlığı ve savaş öncesi ilişkilerin olumlu yönde etkiler sunduğunu belirtmektedir. Bu katılımcı ifadelerinden bir örnekle şöyle ifade edebilir:

“Neden buraya (Gaziantep) geldik burası bizim sınır komşumuz en yakın yer olduğu için buraya geldik. Annem uzak olanı sevmiyor. Ayrıca bizim kültürler çok yakın. Burası savaş öncesi ilişkilerimizin iyi olduğu bir yer ve en önemlisi Türkiye bir İslam devleti aynı dine sahibiz. Gaziantep Halep’e çok benziyor. Zaten dediğim gibi savaş öncesinde gidiş gelişler oluyordu buraya.” (Göçmen Katılımcı 6)

Bu ifadeler büyük oranda yerli katılımcıların ifadeleri ile örtüşmektedir. Ayrıca alanda yapılan çalışmalarla da benzerlik göstermektedir. Göç alanında literatürde de yer alan en temel bilgilerden biri göç edilecek mesafe konusudur. Göç kararından sonra, göç mesafesi konusunda genelde gidilebilecek ve kabul edilebilecek en yakın hedef

üzerinde durulmaktadır. Göç alanında ortaya atılan temel kuramlardan biri olan Ravenstein göç kanunları kuramında ele aldığı ve açıkladığı yedi kanundan ilki göç ve mesafedir. Bu göç kanunu: “Göçmenlerin büyük kısmı sadece kısa mesafeli bir yere göç eder.” der (Akt, Çağlayan 2006). Bizim çalışmamızda da bu durumla benzer bir taraf ortaya çıkmıştır. Bu noktada verilen göç kararının gerek sınır yakınlığı gerek maliyetin azlığı ve gerekse de geri dönme ümidi ile verildiğini söylemek mümkün görünmektedir.

Katılımcıların bir kısmı tarihsel arka plandan gelen bir birlikteliği ifade ederken önemli bir kısmı tarihsel bağlamdaki birlikteliğin sosyal sermaye için tam manasıyla mümkün olmayacağını sebebi ile şu şekilde açıklamaktadır:

“...Tarih üzerinden bence daha da zor çünkü burada Türkler şunu diyor; Araplar bizi sırtımızdan vurdu, bize ihanet etti diyorlar. Araplar için bu durum bu kadar sert değildir. Bizim Suriye’de bize öğretilen tarih Baas Rejiminin ürettiği kitaplarda işte bize; Osmanlıyı sömürgeci, işgalci, ülkemizin zenginliklerini çaldılar, bizi geride bıraktılar, Avrupa gelişirken biz bunların yüzünden gelişemedik, o zamanlar ülkemizin en iyi mühendis ve bilim adamlarını İstanbul’a götürdükleri tezleri tüm tarih kitaplarımızın Osmanlı konusunda ana odaklarıdır. Ama şöyle bir şey var. Suriye’deki halk öyle değil. Çoğunluğu öyle değil. Kitaplarda anlatılan Osmanlı muhafazakar olan Suriyeli toplum için belki de dinine bağlı olmalarından dolayı İslam hilafetinin taşıyıcılığı konusu ve Suriye’deki baskıcı rejimin ürettiği her şeye insanlar dile getirmese de bir ön yargı şüphe ile yaklaşıyorlar. Çünkü biliyorlar ki rejim kendi varlığı için her şeyi yapabilecek bir yapı. Osmanlıya sempatiyle baktılar bu yüzden keskinlik var kısmen ama sempati çok daha fazla.”(Göçmen Katılımcı 8)

Bu durum tarihsel olarak bir sosyal sermaye oluşumuna inanç konusunda yerli katılımcılarla benzer görünmektedir. Tıpkı yerli katılımcılarda olduğu gibi göçmen katılımcılarda da tarihsel arka plandan gelen ve dış kesimler tarafından şekillendirilen olumsuz bir takım görüşler bulunmaktadır. Bu sebeple her iki kesim içinde tarihsel geçmişin sosyal sermaye oluşturacağını düşünen kesimlerin varlığı kadar. Böyle bir şeyin mümkün olmayacağını ifade eden kesimlerde oldukça fazla sayıda görünmektedir. Ortak bir sosyal sermaye oluşumunda ortak tarihsel birliktelik konusunu göçmen bireylerin çoğu yerli katılımcılara göre daha az mümkün görmektedir. Alanda bununla ilgili bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Ancak var olan yanlış anlaşılmanın sağlıklı iletişim kanalları ve empati ile halledilebileceği düşünülmektedir.

Son olarak bazı katılımcılar göç için Türkiye'yi tercih etmelerindeki önemli bir sebep olarak ifade ettikleri savaş öncesi ticari ilişkiler konusunun, ortak bir sosyal sermaye için yardımcı olacağını ifade etmiştir. Bir katılımcı durumu şöyle belirtmiştir:

“Bu savaş olmadan önce Antep’le ticaret olarak tüccarlarla iş yapıyorduk. Tanıdıklar vardı. Antep’e gelip gidiyordum mal almak için vb. buradan Türkler gelir bana alışveriş yapardı bende onlarla alışveriş yapardım. Gelme sebepim eski ilişkimin olduğu tüccarla tekrardan iş yapabilme umudu ile geldim.”
(Göçmen Katılımcı 2)

Ortak bir sosyal sermaye oluşumu sadece din ilgili görünmemektedir. “Sosyal sermaye, tek başına hareket eden kişiler tarafından elde edilemez; paylaşılan etik değerleri ve ortak bir amaç yaratan gelenek, din veya tarihi alışkanlık gibi kültürel mekanizmalar aracılığıyla yaratılır ve aktarılır (Fukuyama 1995: 26-27, akt. Singh ve Koiri 2016)”. Fukuyama’nın (1999) çalışmasında ulaştığı gibi: Sosyal sermaye sıklıkla siyasetin kontrolünün dışına uzanan din, gelenek, ortak tarihsel deneyimler ve diğer faktörlerin bir yan üretimidir (1999). Bu açıdan savaş öncesi ticari ilişkiler konusunun da bu noktada önemli bir sosyal sermaye değeri olabileceği çıkarılabilir. Göçmen katılımcıların büyük kısmı bu konuda bu şekilde düşündükleri görülmüştür.

4.2.1.1. Yerli Halkın Bakış Açısındaki Değişimler

Yerli halkın göçmen bireylere karşı tutum ve bakış açılarının zaman içerisinde olumsuz yönde bir değişime uğradığı bilinen bir durumdur. Ortak bir yaşam için bu olumsuz değişimin etkisinin ne düzeyde etkili olduğunu anlayabilmek adına bu değişimin sebeplerinin anlaşılması konusuna değinmek fayda olacaktır. Zira gelinen noktada bizim çalışmamızdaki yerli katılımcıların da birçoğunun ifade ettiği gibi ilk gelen göçmenlerden yani 2011 yılından şu günki 2019 yılına göre bakış açılarında bir farklılaşma olduğu göçmen katılımcılar tarafından da ifade edilmiştir. Bu nokta da katılımcıların görüşleri eşit şekilde dağılmaktadır. Bir kısmı bakış açılarının olumsuz şekilde değiştiğini belirtirken. Bir kısmı bakış açılarında herhangi bir değişimin olmadığını ifade etmektedir.

“... Az da olsa bir değişim var. Ama bu algı değişimine sebep aslında onlar değişmediler biz değiştik biz yabancıydık ama şimdi onlara ayak uydurur hale geldik ve galiba kaynaştık. Bize bakış açıları bence şimdi daha iyi ya da biz biraz buralı olduk gibi çünkü ilk zaman hiçbir şey bilmiyorduk buraya dair. Adetinizi bilmiyorduk, siz nasıl yaşarsınız bilmiyorduk ama şimdi biz alıştık tabi ilk

zamanki bize bakış açıları da Türklerin az da olsa değişti. Ama bu değişim bence bizim buraya alışmamızla da ilgili.’’(Göçmen Katılımcı 1)

Uyum ve entegrasyon çalışmalarının önemli bir yönü yerli halkın göçmen bireylere karşı olan sosyal kabul durumlarıdır. Bu noktada ülkemizde özellikle yaşanan göçün ilk zamanlarda sosyal kabul konusunun oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bir çalışmada göçmen katılımcıların halkın kendilerine olan bakış açısına, %44’ü normal, %22,3’ünün genelde iyi, %17,4’ünün genelde kötü ve %16,3’ünü ise genelde önyargılı olduklarını belirtmektedir. Veriler aslında Suriyeli mültecilerin halk tarafından kabullendiklerini bize göstermektedir (Arslan, Bozgeyik ve Alancioğlu 2017). Ancak son yıllarda bazı dışsal durumların etkisi ile bu durum tersine doğru bir yönelim göstermiş ve göçmenlere karşı var olan olumlu bakış açısı ve kabulü konusu aşınmaya başlamıştır (Erdoğan 2018a). Bu durumun özellikle ekonomide yaşanan gelişmeler, göçmen bireylerin sayısal olarak çokluğu ve göçmenlerin kalıcılığa dönüşen ‘misafirlik’ süreçleri ile yakından bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Bu değişimin sebebi katılımcılara sorulduğunda verilen cevapların sıklıkla ekonomik gerekçeler üzerinden ifade edilmekte olduğu görülmüştür. Bu noktada şu ifadeler etrafında yoğunlaştığı görülmektedir:

“Uzun sürdü çok uzun sürdü kalışımız savaş uzun sürdü. Türkler misafir severler ama baktılar bir iki günlük bir şey değil bu ondan sonra böyle oldu (gülüyor). Baktılar kira pahalandı yaşam pahalandı. Türklere de yazık oldu yani ekonomik zorluk oldu. Biz gelmeden ve geldiğimiz ilk sıralarda kiralar çok uygundu Türklere öyle söylüyor biz en güzel evlerde 300-400 liraya oturuyorduk diyorlar. Şimdi onlara kötü evlere bile ev sahibi şöyle diyormuş; beğeniyor musun? Beğenmiyor musun? Beğenmiyorsan ben burayı Suriyeliye 500-600’e veririm diyorlarmış.’’(Göçmen Katılımcı 7)

Tunç (2015) çalışmasında Suriyelilere yönelik toplumsal algıda meydana gelen değişimlerin çoğunlukla ekonomik değişimlerden kaynaklandığını ve yerli halkın iş kaybetme kaygısından dolayı ilk zamanlar var olan olumlu algının gelinen noktada olumsuz yönde değiştiğini ifade etmiştir (2015). Bu noktada göçmenler üzrinden yapılan başka bir çalışmada yöneltilen Türkiye’deki maaşların düşüşünün sebebi Suriyeliler. Şeklindeki önermeye %47,50’si katıldığını ifade etmişler (SABR 2015). Bizim çalışmamızda da ulaştığımız nokta tam da bu şekilde görünmektedir.

Değişimin nedenleri konusunda azımsanmayacak sayıda bir katılımcı grubu değişimin nedenin siyasi olarak ifade etmişlerdir. Söylemler bazında gerçekleştirilen siyasi söylemlerin zaman zaman yaralayıcı zaman zamanda yerli halk ile göçmenler arasında ayrımcılığa varan bir noktaya doğru sürüklenmesinden dolayı algı bağlamında değişimlerin olduğu ifade edilmektedir. Gültekin (2019) çalışmasında da bu hususa değinerek politik söylemlerin zaman zaman yaralayıcı olabileceğini ve bu sebeple bu hususta daha seçici olunması gerektiğini ifade etmektedir (2019). Göç konusunun bir yerde bir politika işidir. Ancak siyasi söylemlerin zaman zaman dozunun artması ve dış kesimler tarafından farklı noktalara çekilmesi bir tepkinin oluşmasına ortam hazırladığı düşünülmektedir.

Tıpkı siyasi söylemler gibi yanlış bilgi dolaşımının da çeşitli şekillerde provoke edilmesinden dolayı göçmenlere yönelik bakış açısının olumsuz şekilde etkilendiği ifade edilmektedir. Bu noktada özellikle sosyal yardımlar konusu sürekli göz önünde tutulmaktadır. Bu konuda bir katılımcı şunu ifade etmiştir:

“Bir de şöyle düşünce var. Onlar çok yardım alıyor, bizim olanı bizim hakkımızı yiyorlar gibi düşünüyorlar. İşte her şey bizim yüzümüzden pahalı olmuş öyle duyuyorum ben.” (Göçmen Katılımcı 6)

Bu tarz tepkilerin en temelde çıkış noktası ekonomik olarak yaşanan sıkıntılar olarak ifade edilebilir. Yapılan bir çalışmada Suriyelilerin ekonomik bir yük olup olmadıkları konusunda ne düşünüyorsunuz? Şeklindeki bir soruya katılımcıların %70,7’si göçmenlerin ekonomiye zarar verdiğini ve yük olduğunu belirtmektedir (Erdoğan 2018a). Bununla birlikte göçmenlerin yoğun şekilde devlet kaynaklarından yardım aldıklarına ilişkin ortaya atılan iddialar da ifade edilen bu araştırmadaki “Suriyeliler ekonomik yük” noktasında destek bulan bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.1.2. Akrabalık ve Komşuluk İlişkilerinin Etkileri

Göçmen bireylerin komşuluk ilişkileri, akrabalık ilişkilerine ve sahip oldukları informel desteklere değinmek uygun olacaktır. Öncelikle komşuluk ilişkileri bağlamında araştırmacının görüşmeler esnasında gözlemlediği önemli bir durum bulunmaktadır. Yapılan görüşmelerde komşuluk ilişkileri iyi olmayan ya da hiç olmayan katılımcıların dil konusunda oldukça fazla zaman geçmesine rağmen henüz belli bir seviyeye gelemediği görülmüştür. Ancak komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu

ifade eden katılımcıların dil konusunda oldukça iyi oldukları gözlemlenmiştir. Bu noktada tamamen Suriyeli bireylerin oturduğu bir mahallede ikamet eden bireyler ile Türklerinde yoğun olduğu mahallede ikamet eden birey arasında da bir fark olduğu ifade edilebilir. Bu nokta da bazı ifadeler şu şekildedir:

“Mesela oğlum Bursa’da yaşıyor. Oğlum orada Türkçeyi öğrendi. Biz henüz yeni yeni o da tam değil. Çünkü biz burada çoğunlukla Suriyelilerle muhatapız, Suriyelilerin yoğunlukta olduğu mahallede yaşıyoruz. Ama oğlum orada Türklerin yoğun olduğu bir mahallede yaşıyor ve dili öğrendi şu an.” (Göçmen Katılımcı 3)

Hedef ülkeye gerek gönüllü gerek zoraki bir göçle gelenler, kendilerinden önce buraya yerleşen akraba, komşu ya da arkadaşlarıyla kurdukları ağ-bağlar sayesinde, göçün zorluklarını ve maliyetini aşmanın imkânını yakalamaktadırlar. Bu ilişki ağlarını kullanmak suretiyle hedef ülkeye yerleşmek, göçmenlerin bu yeni topluma entegre olmasının sağlanması açısından da önemli işleve sahiptir. Aksi halde herhangi bir ilişki ağına sahip olmayan ve hedef ülkeye dair hiçbir bilgisi olmadan yerleşmeye çalışan göçmenler için hayat şartları oldukça zor bir hal almaktadır. Bizim araştırmamızda da, araştırmamıza konu olan Suriyeli göçmenlerin, ilk etapta akraba ve hemşerilik ağlarını kullanarak kentlere yerleştikleri görülmektedir (Deniz, Hülür ve Ekinci 2016b:1079). Bir başka çalışmada Suriye vatandaşlarının Türkiye’yi daha çok tercih etmelerinin nedeni olarak Türkiye’nin Suriye ile olan uzun sınır hattı olması, binlerce Suriyelinin Türkiye’de akrabalarının olmasından dolayı Türkiye’yi tercih ettikleri ve yerleşim yeri konusunda akrabalık ilişkilerinin önemli derecede etkili olduğu saptanmıştır (Sandal, Hançerkıran ve Tıraş 2016). Bu durum bizim çalışmamızda da bu şekildedir. Görüşme yapılan göçmen bireylerden birkaçı hariç hepsi bu şekilde bir durumu yaşadığını ifade etmişlerdir.

Öte yandan komşuluk ilişkileri konusunda sorunlar yaşayan göçmenlerin dil durumlarının oldukça yetersiz olduğu da ifadelerden ve gözlemlerden anlaşılmaktadır. Bu bağlamda bir katılımcı şunları belirtmiştir:

“... Kimse ile konuşmazdık zaten bir arkadaşlık durumumuz yoktu bes (sadece) bir Selamın Aleyküm. Etrafımızda çoğunlukla Suriyeli komşularımız vardı. Türk çok azdı. Derdimizi kimseye anlatamadık dil olmadığından her ne kadar tercüme edenler vardıysa da benim derdimi benden iyi kimse anlatamaz ki işte dil bize engeldi. Onlar anlatsa da illa eksiklik olacaktı. Şu anda çocuklarım da Türkçe öğrenemediler hep Suriyelilerle birlikte çalışıyorlar çalıştıkları fabrikada, Suriye fabrikası Türk arkadaşları da yok. Bundan dolayı Türkçeye

alışmadılar bir kursa da gitmediler. Bu sebeple bizden taraf bir değişme olmadı. Sadece küçük oğlum Türk okuluna gidiyor. O Türkçe biliyor ama daha yeni yeni alıyor.” (Göçmen katılımcı 4; Türkçe anlıyor ama hala konuşması çok zayıf)

SABR İstatistik Araştırmaları ve Kamu Politikası Merkezi (2015) tarafından gerçekleştirilen, Suriyeli-Türk Uyum – Gaziantep'teki Suriyelilerin ve Türklerin Uyum Araştırmasında; Göçmen bireylere yöneltilen kimler ile çalışıyorsunuz? Sorusuna %37'si Türklerle çalıştığını ifade etmiştir. %63'ü Suriyelilerle çalıştığını belirtmiştir. Aynı çalışmada yöneltilen bir diğer soruda; Türk arkadaşlarınız var mı? Sorusuna %29'u hayır şeklinde cevap vermiştir.%37'si evet,%34'ü belli ölçüde demiştir (SABR 2015). Bu ifadelerde bulunan göçmenlerin çok büyük bir kısmı dil sorunu yaşadığını ve Türkçe öğrenmenin önemli olduğunu ifade edilen şu önermeye verilen cevaplarla belirtmişlerdir: “Türkler ile ilişkileri iyileştirilmek için Türkçeyi öğrenmek istiyorum.” Şeklindeki önermeye yaklaşık %78'i katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir (SABR 2015). Bu durum dil konusunun ve komşuluk ilişkilerinin göçmenlerce önemsendiğini ve komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinin göçmenlerin bütünleşmesindeki parametreler konusunda oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Bu durum bizim çalışmamızda da benzer bir noktayı ifade etmektedir.

Göçmenlerin akrabalık ilişkileri konusu kendi içlerinde var olan sosyal sermayelerinin açığa çıkması anlamına gelmektedir. Bu durum literatürdeki birçok çalışma ile de desteklenmektedir. Bu noktada göç etmeden önce çoğu göçmen akrabası Gaziantep'te olduğu için göç kararını alırken, Gaziantep'e gelmeyi düşündüklerini belirtmeleri ve buraya geldikten sonra bir süre onlara birlikte oturmaları, iş konusunda, ev bulma konusunda onlardan önce gelen akrabalarından çok yararlandıklarını ifade etmeleri göze çarpmaktadır:

“İlk başta oğlum ve kardeşim 4 yıl önce buraya geldiler. Onlar bana yardım ettiler. İlk aşamayı bu şekilde atlattım.” (Göçmen Katılımcı 9)

Göç alanında göçmenler arasında sosyal sermaye konusu oldukça işlevsel bir durumdadır. Oğuz (2015) çalışmasında göçmenlerin kendi aralarında olan sosyal ilişki ağlarına değinmiş ve ayrıca bu ağların önemli bir sosyal sermaye sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca çalışma kültürlerarası bir sosyal ilişkinin yerleşik halk ile göçmen birey arasında mümkün olduğunu ancak bu ilişkilerin çoğunlukla mekânsal, bağlamsal ve

zamansal olarak tanımlanabileceğini ifade etmiştir (2015:156). Bu durum bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Bu durumun aksine bazı göçmenler hiçbir akrabası olmadığı halde buraya göç ettiklerini belirtmiştir. Bu noktada bu göçmenlerin ilişki ağlarının yokluğu yukarıdaki ifadenin tersine bir durum oluşmasına sebep olmaktadır. Bu şekilde olan katılımcılar oldukça zorlu süreçler yaşadıkları kendi ifadeleri ile şu şekilde anlatılmıştır:

“5 yıl önce 2014’de ben, kızım ve oğlum pasaportla giriş yaptık kocam kaçak yollarla geldi. Aslında Antep’e gelip buradan Bursa’ya gitmek niyetindeydik ama kardeşim istiare namazına yattı Antep’te kalacaksınız dedi ve burada öylede kaldık. Bizim o zaman tanıdıkların çoğu Bursa’daydı biz bu yüzden ilk zamanlar çok zorluk çektik. İlk geldiğimiz zaman kimselerden yardım görmedik, çok zorlandık. Oğlum üniversiteyi bitirmişti, kızım 12 yaşındaydı. Oğlum uzunca bir süre iş aradı. Ben kızımı okula yazdırmaya çalıştım. Bir vakıf ile bu sırada karşılaştım. Onlar yardım ettiler okulu ayarladım.(Göçmen Katılımcı 3)”

Bununla birlikte Türkiye de özellikle sınır kentlerinde Türk akrabaları olan birçok göçmen katılımcı da bu durumu ifade ederek, uzun yıllar görüşülmemiş olmasına rağmen geldikleri zaman bu akrabalarının onlara önemli destekler sunduklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada araştırmacının oluşabilecek ortak bir sosyal sermaye açısından olumlu bir fikir edinmesine yardımcı olmuşlardır:

“...Bizim zaten burada akrabalarımızda var. Dedelerim buradan göçmüşler Suriye’ye, gideli 100 sene olmuş beli daha fazla. Geldim burada akrabamızla tanıştık onlarda bize çok yardım ettiler. Bizi evlerinde ağırladılar, iş bulmamıza yardım ettiler.”(Göçmen Katılımcı 11)

Özellikle ekonominin çoğunlukla kaçakçılığa dayalı olduğu Kilis’te, sınır ötesi ekonomik ilişkiler nedeniyle akrabalık ilişkileri yıllardır daha da güçlü durumdadır (Özden 2013). Bu durum sınır kenti olan Gaziantep içinde böyledir. Bu noktada göçmen bireyler tarafından da sıklıkla ifade edilen coğrafi yakınlık konusu dolayısıyla oluşan kültürel benzerlikler ve akrabalık ilişkileri sosyal sermaye konusunda önemli olduğu görülebilir. Çalışmamızda da bu durum sıklıkla ifade edilmektedir.

Göç neticesinde yeni gelenen toplumsal yaşamına katılım gösterme sadece bireysel sosyal sermaye ile gerçekleşmemektedir. Kurumsal sosyal sermayede bazı resmi ya da resmi olmayan durumların daha hızlı gerçekleşmesi konusunda önemli görülmektedir. Son olarak tüm katılımcılar devlet, STK vb. formel ve informel

desteklerin onların gelişimi, geçimi ve adaptasyonları konusunda önemli olduğunu belirtmişlerdir:

“Burada Kızılay’dan destek kurs alıyoruz. Sonra Kızılay kart var. Bu noktada bize çok yardımcı oldu. Bunlar keşke yaygınlaşsa, çeşitlense.” (Göçmen Katılımcı 5)

Yapılan çalışmalarda kamu kurum ve kuruluşları Suriyelilere yönelik hizmet sunumunda belediyelere ve Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) göre biraz daha geriden geldiği saptanmıştır. STK’ların kamusal sorumluluğun yetersiz kaldığı noktalarda önemli bir boşluğu doldurduğu bu noktada söylenebilir (Alptekin, Akarçay Ulutaş ve Ustabaşı Gündüz 2018). Ayrıca destek alma konusunda literatür içerisinde de oldukça önemli bir konu durumundadır. Bakan ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında; katılımcılara Türkiye’de kaldığınız süre içerisinde umduğunuz yardım ve desteği görüp görmedikleri sorulduğunda % 92,1’i evet görüyoruz demişlerdir. Bir başka çalışmada: Nasıl geçiniyorsunuz, geçim kaynağınız nedir sorusuna, katılımcıların %56,88’i kamu yardımları ile geçindiklerini belirtmişlerdir. Bu oranın çok yüksek olması mültecilere kamunun yardım konusunda ne denli yardımcı olduğunu göstermektedir (Arslan, Bozgeyik ve Alancioğlu 2017). Bir başka çalışmada da ailenizin geçimini sağlamak için son bir yılda herhangi bir destek aldınız mı? Şeklindeki soruya katılımcıların %53,7’si destek aldığını ifade etmiştir (Erdoğan 2017). Bu noktada yapılan araştırmalarda, ülkemizdeki göçmenlere yönelik kucaklayıcı bir tavırın varlığını göstermektedir.

4.2.1.3. Kültürlerarası Bir Sosyal Sermaye İçin Araçlar

Ortak bir sosyal sermaye oluşumu için ifade edilen, diğer bazı durumlarda olmuştur. Bunlardan en önemlisi ortak yaşam alanlarında karşılaşmaların etkileri üzerinedir. Özellikle mahalle ortamında gerçekleştirilen etkinlikler oldukça önemli etkileri olabilecek sosyal sermaye yapıcı değerler olarak karşımıza çıkabilir. Bir katılımcı yaşadığı bir deneyimle bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“... Ben önceden Türklerle kuran kursuna gidiyordum. Orada iletişim iyiydi. Orada bana iyi davranıyorlardı. Ve birbirimize yardımcı oluyorduk. Benim Arapça biliyor olmam ve Kur-anı iyi okuyor olup onlara da yardım etmem belki burada etkili olmuştur. Ama genel olarak iletişimimiz selam düzeyindeydi. Ama şimdi yavaş yavaş anlaşıyoruz galiba. Mesela geçen gün Türk kadınları ile köfte yaptık. Onlar yaptılar birlikte oturduk. Dediğim gibi yavaş yavaş alışıyoruz birbirimize.” (Göçmen Katılımcı 1)

Bu tarzda gerçekleştirilen ortak etkinliklerin göçmen ve yerli halk tarafından karşılıklı sosyal sermaye üretici ve bütünleşme açısından destekleyici bir durum olduğu ifade edilebilir. Alanda yapılan çalışmalar da bu tarz etkinliklerin birlikte yaşam ve ortak değerler açısından oldukça gerekli faaliyetler olduğunu ifade edilmektedir (Erdoğan 2018a). Bu şekilde ortak birtakım değerlerin oluşması mümkün görünmektedir. Ayrıca yaşanan göçe ilişkin gerek göç öncesi ve sonrası gerek göç sonrası Türkiye’deki yaşama ilişkin gerçek ve sağlıklı bilginin birinci ağızdan dolaysız olarak paylaşılması ile birtakım yanlış anlamaların önüne geçerek kopuk olmayan bir iletişimin tesisi konusunda da büyük bir fırsat oluşturacağı düşünülmektedir.

Ne olursa olsun nereye gidilirse gidilsin bazı durumların insan ilişkilerinin gelişmesinde önemli olduğu aynı zamanda ortak bir yaşam adına da önemli olduğu bilinmektedir. Bu konuda bir katılımcı yaşadığı bir deneyimi şu şekilde ifade etmiştir:

“İlk geldiğimizde pek bir iletişim yoktu, sıfırdı. Eşime yemek (dolma) yaptırdım ve ona yemekleri Türk komşularımıza dağıtmasını ve bizden çekinmemeleri gerektiğini söylemesini istedim. Ben kötü bir komşu değilim. O şekilde bir tanışmamız oldu. O zaman ramazandı gece iftardan sonra bunu yaptık. Komşuları sohbet ve çaya çağırdım ben de o zaman az bir Türkçe vardı. Ben o zaman sordum onlara siz benden neden çekiniyorsunuz ben yeni geldim ben okumuş avukat bir insanım diye sorudum onlara bu olay oldu. Biz muhacir olarak geldik bizden çekinmeyin dedim onlara. Ondan sonra benle iyi oldular. Ondan sonra bir ilişki başladı. Geliş gidişlerimiz oldu.”(Göçmen Katılımcı 2)

Karşılıklı anlayışa dayalı yapıcı bir iletişim kanalının her alanda olduğu gibi göç alanında da önemli olduğu görülmektedir. Göçmenlerle yerli halk arasında oluşturulacak kesintisiz ve dolaysız bir iletişimin ortak yaşam ve değer oluşturulması adına oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bizim çalışmamızda da bu durum yaşanan bu tarz deneyimlerle ifade edilmiştir. Bu açıdan yapılabilecekler konusunda iletişim konusunun önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Bazı göçmen bireyler evlilik yoluyla birtakım akrabalıkların oluştuğunu ve bu durumunda ortak bir yaşam için etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum bilimsel literatürde de önemli bir yer tutmakta ortak bir değer oluşması ve kaynaşma adına önemli olarak ifade edilmektedir. Bir katılımcı kendi yaşamından hareketle şunları söylemiştir.

“Yaklaşık 2 yıl önce bir Türk’le evlendim. Onunla evlendikten sonra Türklere dair birçok şeyi anladım, alışkanlıklarınızı anladım, nasıl yaşarsınız, nasıl çalışırsınız. Sizde neler önemli, neler değil bunları öğrendim.”(Göçmen Katılımcı 1)

Evlilik yoluyla oluşan akrabalıklar zaman içerisinde değer kazanacak ve değer kazandıracak bir hadiseye dönmektedir. Göç alanında da her ne kadar ilk zamanlar mesafeli bir durum oluşsa da bu şekilde oluşacak bir akrabalık ancak zaman içerisinde olumlu bir yöne doğru evrilecektir. Bu noktada unutulmaması gereken yapılan evliliğin bir noktada kültürlerarası bir kimliğinin varlığıdır. Bu sebeple bu hususun ortak yaşam için olumlu bir tarafı olacağı düşünülmekle birlikte durumun aileler dolayısı ile farklı iki kültür için zaman içerisinde karşılıklı iletişimle gelişeceği ifade edilebilir.

Katılımcıların ortak bir yaşam için ifadelerine bakıldığında büyük çoğunluk ortak yaşamı mümkün görmektedir. Ancak bununla birlikte bir takım çekincelerden de söz edilmektedir. Bu konuda bir katılımcı şunları ifade etmektedir:

“Şimdi bizim zaten kültürlerimiz büyük oranda aynı mesela Halep ile Antep %70-80 her şeyiyle benzer. Zaten çok öncelerde aynı vilayetlermiş. Ama İstanbul, Ankara yanı daha batıdaki yerlerde durum tabi buradaki gibi değil. Ortak bir yaşam tabi mümkün ama %100 değil. Mesela halen bizlere bir kesim tarafından Suriyeli Arap diye hitap ediliyor. Evet, biz Suriyeliyiz ben Türkmen’im ama Arap da olabilirdim. Bunlardan öte ben ya da Suriyeli Arap olarak ifade edilenler insanız. Bu nokta aşıldığında ancak ortak bir yaşam oluşur. Buna dikkat edenler var ama dediğim gibi bir kesim kötü niyetli insanlarda da bir küçümseme durumu var. O yüzden %100 olmaz ama tabi ki olur. Bunun için biraz zamanda gerek ileride bizim çocuklar şu an Türkçe öğreniyor. Sizin adetlerinizi geleneklerinizi tanıyarak zaman zaman yaşayarak öğreniyorlar. Bu yüzden şu an tam olmaz ama nesiller geçtikçe bu olur işte bizim çocuklarımız bunu başarabilir. Tam olarak %100 başarabilir. Yoksa şimdi de olur ama %100 olmaz.” (Göçmen Katılımcı 11)

Bu konudaki benzer ifadeler yerli katılımcılar tarafından da ifade edilmiştir. Alanda yapılan çalışmalar bu konuda ikinci ve üçüncü kuşak göçmen bireylerin bazı şeyleri oluşturma açısından önemli bir konumu olduğunu ifade etmişlerdir. Bizim çalışmamızda da benzer şekilde genç nüfusun ortak yaşam ve değerler oluşturabilme adına daha önemli olacağını görmek mümkün görünmektedir.

Ortak bir yaşam için neredeyse tüm katılımcıların dil konusunun önemli olduğunu sıklıkla ifade ettikleri görülmüştür. Bir örnekte bu şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bence gelen göçmenlere zorunlu olarak Türkçe öğretilseydi hemen bir şekilde bu bariyerin %90'nını hadi abartmayayım %70'ini aşardık. Bence aradaki en büyük sorun dil konusu ben bunu sokakta da, sosyal medyada da görüyorum. Yerel halk karşıdakinin Suriyeli olduğunu öğrendiğinde ön yargıya kapılıyor ama onun Türkçe konuştuğunu gördüğünde bu ön yargı dakikasında yarı yarıya iniyor. Sonra onunla konuşmaya başlıyor, soruyor; sen ne yaşadın? Suriye’de yaşam nasıldı? Neden bunlar oldu? Ve bu şekilde ilerlerken bir yerde empatiye bile dönüşüyor. Çünkü anlaşıyor ve anlıyor. Keşke ilk günden beri zorunlu dil eğitimi olsaydı. İki tarafta birbirini ifade edemiyor. Ne Suriyeliler ona; ben burada kalmaktan memnun değilim ama mecburum ne de Türkler bak ben senin şu şu davranışlarından rahatsızım bunları yapma diyemiyor. Arada iletişim yok. Çok kopuklar.” (Göçmen Katılımcı 8)

Dil konusu göç alanında önemli bir konudur. Bizim çalışmamızda da sıklıkla dil konusu yaşanan birçok olumlu ya da olumsuz durumla bağlantılı olarak ifade edilmektedir. Dil eğitimleri konusu gelinen noktada gerek STK gerek devlet kurumlarınca verilmeye başlandı. Ancak bu durum bir süre geçtikten sonra gerçekleştiği için bazı eksik yönleri ortaya çıkarmaktadır. Özellikle orta yaş ve yaşlı nüfusun bu konuda eksik kaldığı görülmektedir. Bu noktada bir çalışmada Suriyeli göçmenler toplumsal yaşama daha hızlı ayak uydurmak için Türkçe öğrenmeye çalıştıklarını özellikle çocuklarını bu noktada önemli derecede teşvik ettiklerini ifade etmişlerdir (Erdoğan 2018a). Bu durum bizim çalışmamıza katılım gösteren göçmen bireylerce de benzer şekilde ifade edilmektedir. Bu durumun arada olan kopuk iletişim kanallarını bağlayacağı düşünülmekte ve birlikte yaşam ve ortak değer üretme konusunda oldukça önemli bir ivme kazandıracığı düşünülmektedir.

4.2.1.4. Kültürlerarası Sosyal Sermaye İçin Göçmenlerin Olumlu Katkıları

Göç konusu göçmen bireyler için hayatı yeniden inşa etme süreci içerisinde gerek olumlu gerek olumsuz birçok durumla birlikte sürdürülen bir süreçtir. Bu süreçte göçmen bireyler çoğunlukla sıkıntılarla mücadele etmek durumunda kalsa da geldikleri yeni topluma da katkılar sunmaktadırlar. Bu katkılar özellikle ekonomik eksende olduğunda göçmenlerin kabulü ve yeni toplumla bütünleşme süreçleri oldukça hızlı ve sağlıklı bir şekilde yürümektedir. Bu noktada bir katılımcı şunları ifade etmiştir:

“Bizimde katkımız oldu olumlu açıdan. Ekonomik olarak birçok Suriyeli iş adamı burada iş kurdu hiçbir şey yapmayan vergi ödemeye başladı. Bunlar da küçük de olsa katkı sağladı.” (Göçmen Katılımcı 8)

Yerli katılımcılarında bir kısmının ifade ettiği bir husus olan göçmen katılımcıların ekonomik katkıları alanda yapılan bir çalışma ile görünür hale gelmiştir. Özellikle iş gücünden ziyade varlıklı göçmen bireylerin yatırım yapmaları ve fabrika kurmaları bu noktada oldukça önemli görülmektedir. Burada önemli bir husus şu ki: Kurulan bu fabrikalarda çoğunlukla Suriyeli göçmenler çalışmaktadır. Gaziantep'te yapılan bir araştırmada çalışan Suriyeli göçmenlerin %63'ünün kendi vatandaşlarıyla çalıştığını göstermektedir (SABR 2015). Bu istihdam için iyi bir durumdur. Ancak bir sosyal kapanmaya ve dil gelişiminin yavaş ilerlemesine sebebiyet verecek bir durum olarak görülmektedir.

Bu hususta bir başka konuda eğitilmiş kalifiye göçmen bireylerin yeni gelen toplum içerisinde istihdama dahil olmaları ve onların birikimlerinden faydalanılmasıdır. Bu durum hem diğer göçmen bireylerin ihtiyaçlarını giderme konusunda kültür ve dil konusunu bertaraf etmek için hem de yeni gelen toplumdaki yetişmiş insan ihtiyacını gidermek adına önemli görülmektedir. Ülkemizde bu konu geri plana atılmış ve gerektiği ölçüde bu tarz göçmenlerden faydalanılamamıştır. Göçmenler arasında da bu konu sıklıkla ifade edilmektedir. Bir katılımcı bunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Burada Türkiye'nin küçük bir hatası var. Bunlar Arap bunların içinde Türkçe, Arapça İngilizce, Kürtçe bilenler var. Mühendisler var, doktorlar var, avukatlar var. Türkiye bunlara sahip çıkamadı. Türkiye'de bu durumdan faydalanabilirdi. Buraya çok fazla kafalı adam geldi. Sahip çıkılmayınca Almanya'ya gitti çoğu hemen oturum verdiler kendilerine, vatandaşlık verdiler, çalışmaları, üretmeleri için imkan verdiler. Aynı şekilde Mısır'a giden kafalı Suriyelilerden de onlarda çok faydalandılar.” (Göçmen Katılımcı 5)

Göç alanında özellikle kalifiye göçmenlerin gittikleri ülkeye oldukça katkı sağladıkları ifade edilmektedir. Bizim durumumuz açısından bu konu her ne kadar zoraki bir göç sonucunda oluşmuş olsada bu bir yerde beyin göçü olarak da ifade edilebilir. Birçok araştırmada vasıflı göçmen bireylerin özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına; bilgileri, becerileri ve tecrübeleriyle önemli katkılar sağladıkları ifade edilmektedir (Gökbayrak 2008; De Has 2012; Yılmaz 2014, akt. Özmete ve Arslan 2018). Ayrıca ekonomik faydanın yanında uyum konusunda da kalifiye göçmenlerin uyum adına bir dinamo görevi görerek önemli katkı sağlayacakları ifade edilmektedir. Erdoğan'ın (2018a) çalışmasında da kalifiye göçmenlerin değerlendirilmesinin sosyal uyum ve toplumsal kabul açısından önemli olduğu belirtilmiştir (2018a). Bu durum bizim çalışmamızda da bu şekilde ifade edilmiştir. Bu

noktada yapılabilecek en temelde bu göçmenlere ulaşım faydalanılacak yönlerinin analizi ve bir veri bankasının oluşturulması olabilir. Bununla birlikte cazip imkanlar sunmak bu göçmen grubunun fayda sağlaması için önemli olabilir.

4.2.1.5. Ön Yargının Etkisi

Ön yargı konusu göçmen bireyler arasında oldukça önemli bir konudur. Birçok göçmen birey ön yargılar yüzünden oldukça sıkıntı çektiklerini özellikle gündelik yaşam içerisindeki sosyal alanlarda ve sosyal medya mecrasında oluşan kırıcı ve damgalayıcı durumların ön yargılar konusunda önemli bir sorun olduğunu ifade etmektedirler. Berry (2001); etnik ön yargılar dil din vb. durumların oluşması kabulü engelleyen önemli durumlardır (2001). Katılımcılar da bu konuda ön yargı ve yanlış, kirli bilgi dolaşımının oldukça fazla olduğunu ve bu durumunda onları mağdur ettiğini paylaşmışlardır. Bir katılımcı bu konuyu şu şekilde ifade etmiştir:

“Otobüste giderken mesela etrafımdaki bazı kötü niyetli insanların Suriyeliler hakkında küçük düşürücü konuşmaları oluyor. Buna defalarca maruz kaldım. Otobüs şoförleri, esnaftan yolda yürüdüğümüz yerde duyduğunuz negatif şeyler. Sokakta karşılaştıklarımız, sosyal medyada yapılan negatif yorumlar. Mesela sosyal medyada bir haber okuduğumda Suriyelilerle ilgili ben hemen yorumlara bakıyorum. Negatif yorumlar fazla. Bunlar ister istemez sıkıntı oluşturuyor.” (Göçmen Katılımcı 8)

Ünal'ın (2014) çakılması Türkiye'de internet temelli bazı blog ve forum ortamlarında mültecilere yönelik inşa edilen tutumların somut söylemlere yansıma şekline dair bazı örnekler irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, konuyu daha çok “güvenlik” ve “düzen” kaygısı içinde açıklamaya çalışan söylemler oldukça yoğun bir yer işgal etmektedir. İkinci olarak Suriyeli mültecilerle ilgili özellikle “ekonomik kaynakların paylaşım istenmemesinden” doğan olumsuz algıların varlığı dikkat çekmektedir. Üçüncü olarak Suriyeli mülteciler meselesini ağırlıklı olarak “ırksal veya etnik” temelde değerlendiren ve bu bağlamda dışlayıcı ve ayrımcı bir söylem geliştiren yorumlarda dikkat çekmektedir (2014). Bizim çalışmamızda bu konuda yerli katılımcılarla yapılan çalışmalarda, rahatsız edici ifadeler neredeyse hiç rastlanmamıştır. Bu açıdan bu yön bir farklılık olarak ifade edilebilir.

Katılımcıların büyük kısmı ortak yaşam için ön yargı konusuna dikkat çekerek, ön yargıların ortadan kaldırılmasının bütünleşme konusunda birçok birincil araçtan (dil,

eğitim vb.) daha 3nemli bir konu olduğunu ifade etmişlerdir. Bir katılımcı bunu şu şekilde ifade etmiştir:

“şu anda sorunumuz ortak bir yol için dil değil bence. şu an bize karşı olan bakış açıları en b3y3k sorun. Bize bakış açıları değişirse ortak olan her şey g3r3n3r olur. Var çok şey var ama g3r3n3r değil. 3n yargı ve bakış açısı bu ortak y3nleri kapatıyor.”(G3men Katılımcı12)

G3men bireylerin 3n yargı konusunda sıkıntı yaşadıkları ve 3n yargıların sosyal sermayenin oluşması konusunda engelleyici olduğu g3r3lmektedir. Bu noktada yapılan birçok çalışmada 3n yargı konusunun 3zellikle medya ve sosyal medyaya yansayanlar açısından sıklıkla ifade edilmektedir. 3zdemir ve 3ner-3zkan (2016) alışmasında medyada Suriyeli g3menlere y3nelik pozitif s3ylem ve tutumlara g3re negatif s3ylem ve tutumların oldukça fazla olduğunu ifade etmişlerdir (2016). Bu durumun sanal sosyal alandan hareketle reel sosyal alanda kendini oldukça fazla g3sterdiği s3ylenebilir. Bu hususta yapılacak en 3nemli durum bu tarz olayların 3n3ne geçmek için g3men ve yerli halkın birlikte yer alacağı faaliyetlerin arttırılması olabilir.

Ayrıca 3n yargı konusunda g3men bireylerin kendilerinde pay çıkardıkları birçok araştırmada g3r3lmektedir. Yapılan bir çalışmada Suriyeli g3menler; T3rk halkı, ferdi hatalar y3z3nden Suriyeliler hakkında olumsuz intiba edildi. şeklindeki bir 3nermeye yaklaşık %81’i katılıyorum şeklinde ifadede bulunmuştur (SABR 2015). Bu durum g3menlerin kendi açısından bir 3z eleştiri içerisinde olduklarını g3stermektedir.

4.2.2. B3t3nleşme Adına Sosyal Sermayenin Deneyimlerle Bağlantısı

Thi (2018) yaptđđı bir çalışmada b3t3nleşme ve sosyal sermaye bağlamında şu sonuca ulaşmıştır. *‘...Bu noktada g3men entegrasyonunda sosyal sermayenin rol3n3, akt3rlerin çıkarlarını gerçekleştirmeleri için kullanabilecekleri kaynaklar olarak analiz edebiliriz. Birbirine dayandırılan bu iki kavram çalışmamızın ana kavramlarını oluşturmakla birlikte, ulaşmaya çalıştığımız birlikte bir ortak yaşam yapısının: Sosyal sermaye; zeminini ve işlerliğini b3t3nleşme ise; çatısını oluşturmaktadır. Bakıldığında literat3rde yer alan konular arasında; sosyal sermaye ve sosyal b3t3nleşme kavramları, sosyal sermayenin sosyal ve ekonomik entegrasyondaki rol3, ev sahibi dil yeterlilikleri ve mahallelerdeki sosyal-etnik yapılaşmanın n3fuz 3zerindeki etkisi ve politika ve yasal bağlamlar sosyal sermayenin gelişimini etkiler ve g3menlerin sosyal entegrasyonunu*

kolaylaştırır (2018)'. Bu ifade bizim çalışmamızda da ulaşmaya çalıştığımız sosyal sermaye ve bütünleşme durumunun tamamlayıcılığını ifade etmektedir.

4.2.2.1.Göçmenlerin Kendileri ve Yerli Halka Yönelik Kimlik Algıları

Bu noktada göçmen bireylere ortak yaşam adına, ortak bir sosyal sermaye kurulumu ve bu yapının bütünleşmeye katkısı konusu sorulmuştur. Bunu yaparken göçmenlerin kimlik algıları ve yerli halkı kendi gözleri ile buldukları ortak sosyaldeki konumlandırımları, gündelik mahalle yaşamları ve bütünleşmeye etki edecek yapılar üzerinde durulmuştur. Bütünleşme konusunda göçmen katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

“Uyum konusunda ilk geldiğimiz mahalle komşularımız bize çok destek oldular hal hatır sordular, yardımcı oldular. Türkmen olduğumuz için de ayrı bir yardımcı oldular. Ortak bir kökten gelmemiz burada etkili oldu. Arap olan Suriyelilere çok uzaklar onlarla anlaşamıyorlar. Uyum Türkmenlerle daha kolay ve hızlı oldu ama Araplarla da olur. Sadece zaman lazım.” (Göçmen Katılımcı 6)

Bu tarz bir yaklaşım daha önceki başlıklarda da ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu noktada soydaşlık konusunun bütünleşme için kolaylaştırıcı bir durum olduğu ifade edilebilir. Bu durumun benzer bir örneğini yıllar öncesinde yaşanan nüfus mübadelesinde ve Bulgar Türklerinin göçlerinde de yaşamış bulunmaktayız. Gerek nüfus mübadelesi ile gerek bulgar göçleri ile ülkemize gelen Türk soylu göçmenler genel nüfus içerisinde hem kolay kabul görmüşler hem de kısa sürede eriyip karışmışlardır. Alanda yapılan çalışmalarda bu noktada bu durumu destekler niteliktedir. Çalışmamızda da gerek yerli katılımcılar gerek göçmen katılımcılar soydaşlık konusunun bütünleşme ve sosyal sermaye oluşturabilme konusunda önemli bir durum olarak ifade etmektedirler.

Bütünleşme için kimlik konusu da oldukça önemli bir durum olarak görülmektedir. Zwollo (1998:2) “sığınma”nın çağlar boyunca var olmuş bir insanlık hali/olayı olduğunu ve bu olayın değişik koşullar altında değişik siyasetlerle ele alındığını, ancak bu konudaki gelişmelerin sığınma konusunun, değişmeyen içeriği, devamlı değişen bir etiket ve kimlik sorununa dönüştürdüğünü belirtmektedir (Akt. Buz 2002). Bu noktada göçmen bireyin kendisi hakkındaki kimlik algısının yönü nasıl? Ortak bir yaşam kuracağı yerli halkın, kimliği onda ne ifade ediyor? Konuları önemlidir. Katılımcıların kendi kimliği ve yerli halkın kimliğine yönelik olan

düşünceleri oldukça çeşitli görüşleri barındırmaktadır. Bu noktada katılımcıların kendi kimliklerine yönelik ifadeleri: kendi kimliğini mülteci olarak, göçmen olarak, misafir olarak, geçici olarak Türk olarak, ev sahibi olarak, Türk asıllı Suriyeli olarak ifade etmektedirler. Bir katılımcı ise kendi kimliğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben en önemlisi kendimi insan olarak tanımlıyorum. Tüm yapay kimliklerden dışında ben bir insanım. Ben hiçbir zaman kendimi mülteci olarak tanımadım, tanıtmadım. Buradaki yaşamda ben de kira ödüyorum, bende bir yere gittiğimde sıra bekliyorum. Çarşımız alışveriş yaptığımız yerler aynı.”(Göçmen Katılımcı 3)

Yapılan çalışmalara ve gözlemlere baktığımızda Suriyeli bireylerin kimlik sorunları nedeniyle toplumsal ve hukuki acıdan ‘ne mülteci ne de misafir’ olarak isimlendirildiklerini göstermektedir (Baban vd., 2017, akt. Alptekin, Akarçay Ulutaş ve Ustabaşı Gündüz 2018). Bizim çalışmamızda bu noktada göçmenler kendilerine yönelik farklı kimlikler vermelerine ve gerek “mülteci” gerek “misafir” kavramlarını kullanmalarına rağmen “mülteci” kavramını kimlik olarak gören oldukça az kişi çıkmıştır. Bunun yanında “misafir” kavramı hemen hepsi tarafından bir kimlik olarak ifade edilmiştir.

Yerli halkın kimliği konusunda da zaman zaman farklı bir bakış açısının oluştuğu yapılan görüşmelerden çıkarılmış bir sonuçtur. Bu sebeple göçmenlerin gözünden yerel halkın sosyal kimliğine yönelik ifadeler bakmak göçmenlerin kendi kendilerine yönelik sahip oldukları bakış açılarını anlama konusunda destekleyici olacaktır. Bu noktadaki ifadeler olumlu ve olumsuz düzlemlerde olmakla birlikte önemli bir çoğunluk olumlu ifadelerle düşüncelerini bildirmişlerdir. Genel olarak göçmenler yerli halkın kimliğini tanımlarken şu ifadeleri kullanmıştır: Misafirperver, yardımsever, paylaşımcı insanlar şeklindedir. Olumsuz ifadeler kullananlarda bu olumlu ifadelerin tersi ile ifade etmektedirler. Bir katılımcı şöyle ifade etmiştir:

“Yerel vatandaşla ilk zaman biraz çekişme oldu ama dil konusu halledilince durum değişti şu anda bence iyiyiz öyle çekişme falan yok bir şekilde yaşıyoruz birlikte birbirimize artık ulaştık.” (Göçmen Katılımcı 2)

Bu ifadeden dil konusunun her alanda olduğu gibi bu alanda da önemli olduğunu anlamaktayız. Bu sebeple dil konusunda atılacak her olumlu adım bütünleşme ve ortak bir yaşam için oldukça önemli görülmektedir.

4.2.2.2. Bütünleşme İçin Temel Motivasyonları

Karşılıklı bir süreç olan bütünleşme konusunda iki tarafta bütünleşme adına birtakım adımlar atmalı ve birtakım beklentilerle bu süreci istemelidir. Bu beklentiler her iki taraf için değişen ve bütünleşme adına istek oluşturabilecek bazı motivasyon kaynakları olarak ifade edilebilir. Göçmen bireylere bütünleşme açısından temel motivasyonlarının ne olduğu sorulduğunda önceliklerinin güvenlik ve çocukların oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bir katılımcının ifadesiyle bunu şu şekilde örneklebiliriz:

“Yani sonuçta biz bir savaştan geldik. Burada bir güvenli liman bulduk. Ve gelen göçmenler buradaki yerli halkın aksine işinin burada uzun olduğunu biliyordu. En azından bir kısmımız bunu bilerek geldi, bir kısmımız da buradaki süre uzayınca öğrendi. Bu yüzden en büyük motivasyonumuz güvende olmamız. Ve yaşıyor olmamız.” (Göçmen Katılımcı 8)

Zorunlu bir göç neticesinde ülkelerindeki savaş ortamından gelen Suriyeli göçmenlerin bütünleşmeye yönelik en temel motivasyonları her insanda olan ‘güvenli bir yaşam isteği’ ile ifade edilmektedir. Katılımcıların hemen hepsi güvende olmayı ve yaşıyor olmayı, görüp deneyimledikleri savaş ortamından ötürü iyi bilmektedirler. Bu noktada bir çalışmada göçmen bireylere sorulan iç savaşın bitmesi halinde ülkenize dönmeyi ister misiniz? Sorusuna katılımcıların çok büyük bir kısmı güven ve huzur sağlanırsa döneceklerini ifade etmektedirler (Erdoğan 2018a). Bu durum bize göçmenlerin temel motivasyonlarının güvenli bir ortamda yaşıyor olabilmenin olduğunu göstermektedir.

4.2.2.3. Neler Olsaydı? Ve Neler Olursa?

Bu konuya ilişkin katılımcılara sorulan sorulara katılımcıların verdiği cevaplar katılımcıların duruma ihtiyaç bağlamında yaklaşarak belli konular etrafında yoğunlaştıkları gözlenmiştir. Bu konular:

- ✓ Dil konusu ile ilgili yapılanlar ve yapılmayanlar ve doğru iletişimin etkisi,
- ✓ Çocukların eğitim konusu, özellikle ortaokul, lise ve üniversite çağındaki büyük bir kısım Suriyeli gencin eğitimine devam edememesi konusu,
- ✓ Mesleki kursların azlığı ve istihdamdan kaynaklanan konular,
- ✓ Ülkenin hukuk sistemi ve toplumsal yaşam özellikleri hakkında bir hayli zaman geçmesine rağmen halen birçoğunun bilgisiz olması durumu,

- ✓ Son olarak ön yargı ve yanlış bilgilerin oldukça rahatsız edici boyuta ulaşması ve bu noktada yapılanların onlarca yetersiz olarak görülmesi konularıdır.

Eğitim konusu ile birlikte ifade edilen ve bütünleşme için bir ön koşul olarak tüm göçmen katılımcılar tarafından ifade edilen konu dil konusudur. Her şeyden önce entegrasyonun ön koşulu ortak bir dil kullanımınıdır. Ortak bir dil gerek iş piyasasına gerek gündelik yaşama entegre olmak adına büyük bir belirleyen olarak görülmektedir (Derya 2016). Bu noktada katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Şimdi Türkçe öğrendik biz ve çocuklar şu an bir sorunumuz yok selam veriyorlar işten sonra kahvede oturuyoruz. Dil öğrendikçe iletişim arttıkça sorunlar azaldı. Dili öğrenmek önemli oldu. Şimdi daha iyiyiz. Şimdiki oturduğumuz yerdeki komşularımızla aramız makbul. Dili öğrenince anlaşmaya başladık. İletişim oldu sohbet etmeye başladık biz onları anlamaya başladık onlar bizi anlamaya başladılar, daha iyi oldu birbirimize ulaştık bu şekilde.”(Göçmen Katılımcı 2)

SABR araştırmasında (2015) Türklerle ilişkileri en çok engelleyen konular nelerdir şeklinde sorulan bir soruya göçmen katılımcıların %42,66’sı dil cevabını vermiştir (2015). Dil konusu önceden de belirttiğimiz gibi göçmen bireyler açısından uyum bağlamında önemli bir engel olarak ifade edilmektedir. Bunlardan daha önceki kısımlarda bahsettik. Bu kısımda özellikle doğru bir iletişim kanalının nasıl etkiler yapacağına değinmek faydalı olacaktır. Bakıldığında ortada en az dil bilmemek kadar. Doğru olmayan, kopuk bir iletişimin varlığından da söz etmek mümkün görünmektedir. Dilin de öğrenilmesi ile birlikte gelen doğru iletişimi bir göçmen şöyle bir deneyimle ifade etmiştir:

“Benim bir komşum hep bizden Suriyeliler diye bahsederdi. Bende bir gün gittim ona dedim ki; aslında Suriyeliler ya da Türkler diye bir ayrımın olmadığını söyledim, hepimizin aynı ümmetten geldiğini söyledim, aynı peygambere ve kitaba inandığımızı ona anlattım ondan sonra o da bu şekilde ifadeler kullanmaktan vazgeçti.” (Göçmen Katılımcı 3)

Göçmenler içerisinde dil öğrenme isteği oldukça yüksek görünmektedir. Öğrenilecek dil gerek sosyal yaşamda gerek iş yaşamında oldukça önemli kolaylıklar sağlayacaktır. Bu sebeple alanda yapılan çalışmalarda da dil konusunun göçmen için önemli bir belirleyen olduğu ifade edilmektedir. Nitekim SABR araştırmasında (2015) katılımcıların %78’i Türklerle anlaşabilmek ve ilişkiler kurabilmek adına Türkçeyi

öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir (2015). Bu durumun bizim çalışmamızda da bu şekilde olduğunu söyleyebiliriz.

Eğitim göçmenlerin uyumu ve başarılı entegrasyonu için kilit bir konuma sahiptir. Eğitim özellikle genç göçmenlerin sosyalizasyonuna ve göçmen ailelerin toplumla bütünleşmesine yardımcı olmaktadır. Katılımcıların hemen hepsi kendi çocuklarının özelinde Suriyeli gençlerin eğitim konusunu bütünleşme için önemli bir noktaya koymaktadırlar:

“Uyum için aslında okul olayı önemli ortak bir eğitim lazım hoşgörü lazım ve gençlerimizin boş ve amaçsız olmaları da sıkıntı bir işin içerisinde bir uğraşın içerisinde gerek Suriyeliler ayrı gerek Türklerle karışık yapılabilecek faaliyetler burada etkili olabilir. Suriye’den sonra bizim ikinci memleketimiz oldu Türkiye burada kendimize bir temel oluşturmak bir hayat inşa etmek istiyoruz.”(Göçmen Katılımcı 9)

Göçmen bireylerin temel kaygı kaynakları çocuklarının eğitim konusu olduğu görülmüştür. Bu noktada devlet olarak Türk devleti önemli çalışmalar yapmıştır. Eğitim genel göç literatüründe uyum konusunda önemli bir belirleyici olarak görülmektedir. Özellikle çocukların bu süreci yaşları itibarıyla daha sağlıklı yürüteceği yaygın görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Atasü Topçuoğlu (2014) çalışmasında göçmen çocukların dil öğrenim desteği ve eğitime erişim desteği ile daha hızlı sosyalleşme ve uyum sağlayacaklarını ifade etmektedir (2014). Bizim çalışmamızda da göçmen bireylerin ve yerli katılımcıların hemen hepsi göçmen çocukların eğitim olanaklarının en üst şekilde oluşturulması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak göçmen bireylerle yapılan bir çalışmada Suriyelilerin en çok önemsedikleri konuların neler olduğu sorulmuştur. Bu noktada göçmenlerce önemsenen ilk konu Suriye’ye dönebilmek olarak çıkmıştır. İkinci sırada iş bulmak ve üçüncü sırada çocuklarını eğitmek çıkmıştır. Son olarak ise resmî evrakları elde etmek konuları sıralanmıştır (SABR 2015). Bizim çalışmamızda önemsenen ilk husus çocukların eğitim konusu çıkmıştır. Dolayısı ile bu çalışma bizim çalışmamızla kısmi bir zıtlık içerisinde. Ancak bu hususu araştırmanın yapılış tarihinden kaynaklandığı çıkarımı yapılabilir. Çünkü göçmenliğin geçici olduğu hususu ilk zamanlar yerli halkta olduğu gibi göçmenler açısından böyleydi. Ancak geçen zaman içerisinde var olan durumda gözle görülür bir değişimin olmaması göçmenlerin önem sırasını değiştirdiği düşünülebilir.

Çocukların eğitim konusu tüm katılımcılar tarafından ifade edilen bir konudur. Özellikle savaş döneminde orada ortaokul, lise ve üniversite de okuyan genç göçmenlerin büyük çoğunluğunun eğitimine devam edememesi ifade edilen konuların başında gelmektedir:

“...Bizde bir ülkeden bir ülkeye geldik. Bize göre biraz farklı acaba biz burada yaşayabilecek miyiz? Bizi kabul edecekler mi? başımıza ne gelecek? Çocuklarımızın başına ne gelecek? Çocuklar okuyacak mı? Üniversiteye gidecekler mi? Çoğu zaten okulu bıraktı. Çünkü çoğu dil bilmiyor. Özellikle büyük sınıflarda olanlar okulları bıraktılar. Üniversiteler kabul etmedi ilk başlarda. Göç başladığında 14 -20 yaş arasında olan tüm çocuklarımızın ne yazık ki müstakbelleri boşa gitti. Üniversitede okuyan çocukların çoğu okulu bıraktı yaş büyüdü fırsatı kalmadı.”(Göçmen Katılımcı 2)

Erdoğan (2018a) çalışmasında savaş ortamında okullarını yarıda bırakan göçmen çocukların geldikleri yeni toplumda okullarına devam edemediklerini dil engelinin bariz şekilde kendini gösterdiğini ifade etmiştir. Bu sebeple göçmen bireylerin en büyük kaygılarının “kayıp kuşak” olarak ifade ettikleri çocuklarının gelecekleri olduğunu belirtmişlerdir (2018a).

Göçmenlerin kadın olsun erkek olsun hepsi iş ve istihdam konusuna dikkat çekmişlerdir. Onlar için mesleki eğitim ve beceri kazandıracak kursların oldukça faydalı olduğunu ifade etmişlerdir. Özellikle yerli halk ile bir arada oldukları bu tarz etkinliklerin oldukça faydalı olduğunu ifade etmektedirler. Bir göçmen bu kursların ortak olduğunda çok daha faydalı olduğunu yaşadığı deneyimle şu şekilde anlatmıştır:

“... Kızılay’da burada Türklerle-Suriyeliler aynı kursta çalıştık. Kaynaştırma çalışmaları yaptılar burada biz ilk üç gün az daha bir birimize giriyorduk gerçekten. Şimdi Türkler şöyle yapıyordu. Siz Suriyeliler çok bakımlısınız iyi makyaj yapıyorsunuz (yapıyorsunuz). Bizim heriflerimizi (kocalarımızı) elimizden aldınız. Bizde kendilerine takılıyorduk: işte sizde iyi cam siliyorsunuz, perde takıyorsunuz diye (gülüyor). 3 ay biz bu kaynaştırma çalışmasında birlikte yaşadık. Şimdi onlar bizim en iyi arkadaşlarımız. Başımız her dara düştüğünde birbirimize destek vermeye çalışırız. O ilk zamanki nefret bağı şimdi bir aile bağına döndü. Ama ilk bir hafta on gün çok kötüydü. Orada bizim başımızdaki muallim de bize hep burada ne Türk var ne Suriyeli hepiniz aynısınız derdi.” (Göçmen Katılımcı 7)

Birlikte ortak yapılan faaliyetlerin hem göçmenler açısından hem de yerli halk açısından birbirlerine alışmaları bakımından oldukça değerli olduğu literatür içerisinde sıklıkla ifade edilmektedir. Kindler ve arkadaşları (2015) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan şu durum bu hususu desteklemektedir: ‘Sosyal ağlara odaklanan çalışmalarda

olduğu gibi, karma mahallelerde komşuluk ilişkileri üzerine odaklanan araştırmalardan elde edilen kanıtlar bize oldukça karmaşık bir tablo çiziyor. Araştırmalar, çeşitliliğin karşılıklı temas ve güvende bir azalmaya yol açmasına rağmen bazı durumlarda sosyal uyumun artmasına yol açtığını göstermektedir. Araştırma ayrıca, mahalledeki çeşitliliğin, grup sosyal sermayesini olumsuz etkileyebilmesine rağmen, bireysel sosyal sermayeyi olumsuz etkileyemeyeceğini göstermektedir. Sosyal bütünlüğün sadece derinlemesine ilişkilere dayandırılması gerektiği varsayımı yanlıştır. İnsanlar karşılaşma fırsatlarına sahip olduklarında başkalarını da bütünleşik olarak hissedecek ve düşünecektir (2015)'. Bu ifadeler bir yandan çeşitlilik konusunun sakıncalı olabileceğini ifade ederken bir yanda da komşuluk ve mahalle kültürü içerisinde oluşan ilişkileri tek başına sosyal sermaye için yeterli görmeyerek bireylerin farklı ortak mecralarda karşılaşmaları ve ortak faaliyetlerde bulunmalarının da önemli olduğunu ifade etmektedir.

İstihdam konusunun da önemli konulardan biri olduğu su götürmez bir gerçektir. Bir araştırmada Suriyeli göçmenlerin Gaziantep ilinde yaşadıkları en önemli problemler arasında %27 ile işsizlik görülmektedir. İşsizliğin yanı sıra %22 ile konut kiralalarının yüksekliği önemli bir sorun olmaktadır. Katılımcıların %16,6'sı geçim sıkıntısı da yaşadıkları belirtilmektedir. Eğitim sorununun %9,3 ile sağlık sorununun ise %8 ile birbirine yakın sorunlar olduğu görülmektedir. Eğitim ve sağlık konularında çok ciddi bir problemin olmadığını söylenebilir. Kentte toplumsal dışlanma/baskı konusunda çok ciddi sorunun yaşanmadığını görmekteyiz, bu oran sadece %4,6 düzeyindedir (Arslan, Bozgeyik ve Alancıoğlu 2017). İstihdam konusu genel göç literatüründe de göçmenlerin en önemli problemleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Bu durum bizim çalışmamızda da bu şekildedir. Göçmen katılımcıların hemen hepsi sağlıklı bir iş yaşamına kavuşmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu noktada yapılacak göçmen bireylere yönelik uygulanabilir istihdam programlarının oluşturulması olabilir.

Göçmen bireyler tarafından ifade edilen bir diğer noktada Türk Hukuk sistemi ve resmi dairelerdeki prosedürlerin tam manasıyla göçmenlerce bilinmemesi konusudur. SABR (2015) tarafından yapılan bir araştırmada göçmenlerin yasal durumlara ve devlet dairelerine ilişkin süreçlerine bakıldığında şu veriler elde edilmiştir: Göçmen bireylere sorulan Türk Hükümeti göçmenlere yönelik uygun hizmetleri sunmaktadır şeklindeki bir önermeye katılımcıların %52,10'u olumlu bildirimde bulunmuşlardır. Göçmenlere yöneltilen Devlet dairelerindeki muamelede Türk vatandaşı ile Suriyeli mülteciler

arasında bir farklılık hissetmiyorum. Şeklindeki önermeye %36 katılıyorum %38,80'i ise katılmadıklarını ifade etmiştir. Son olarak göçme bireylere yöneltilen yasal sorunlar yaşıyorum şeklindeki önermeye %56,20'si bu önermeye katılmadıklarını ifade etmişlerdir (SABR 2015). Bu durum var olan sorunun bilinçlendirilme ihtiyacından kaynaklandığını bizlere göstermektedir.

Ne olursa? Ya da ne olsaydı? Ortak bir yaşam ve bütünleşme adına sorunsuz bir durum oluşurdu sorusuna verilen şu cevap bir yerde durumun özetini ifade etmektedir:

“Aslında zorluk illaki yaşanacak maddi olmasa insan kafasında, içinde yaşayacak buna hiç bir şey engel olamaz. Çünkü yerimizden edildik insan en basit bir evden başka bir eve gidiyor üzülüyor. İşte orada hatıralarım vardı diyor. Biz daha büyüğünü yaşadık ev mahalle ya da il değiştirmedik zorunlu olarak ülke değiştirdik. Birçok akrabamız gitti dünyanın çeşitli yerlerine, bir kısmı öldü. Bu noktada Türkiye'nin elinden gelecek bir şeyin olduğunu da sanmıyorum. Çünkü ne kadar bize burada iyi davranılsa da içimizde bir yara var ve bu hiç gitmeyecek kalacak bir yara.”(Göçmen Katılımcı 6)

4.2.2.4. Gaziantep'in Bütünleşme Açısından Konumu

Çalışmaya katılan katılımcıların önemli bir çoğunluğu Gaziantep'e doğrudan göçle gelmişlerdir. Zaman içerisinde ülkenin farklı şehirlere girmek ve yerleşmek için gidenler olmuş ancak bu konuda rahat edemediklerini, alışamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun sebebi olarak Gaziantep'in Suriye'ye yakın bir coğrafya olması ve kültürel olarak bir birine yakın adetlerin varlığı görülebilir. Bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

“İstanbul'a gittim gezmek için, Mersin'e gittim oralarda çok sıkıntı çektim. Antep'e geldim nefes almaya başlıyorum, günüm açılıyor. Sebebi Antep'te bağlarımız çok 2 yıl önce Suriye'ye köyüme gittim 2 ay kaldım orada, Antep'e gelince rahatladım mutlu oldum. Burası artık benim evim, evim gibi hissediyorum burayı.”(Göçmen Katılımcı 10)

Özellikle sınır yakınlığı ve savaş öncesi ilişkilerin bu noktada göçmenler adına Gaziantep'in bir göç güzergahı olarak belirlenmesinde önemli sebepler arasında gösterilebilir. Bir araştırmada katılımcıların göç için Gaziantep ilini tercih etme sebeplerine bakıldığında, %53,7'sinin sınıra çok yakın olması, %20'sinin iş imkanlarının yüksek olması, %17,6'nın güvenli bir şehir olması ve %8,57'sinin da gidilecek başka bir yer olmadığından dolayı zorunlu olarak tercih ettiklerini belirtilmektedir. Gaziantep ilinin ülkeye sınır komşusu olması sebebiyle tercih edilmesindeki en önemli faktördür (Arslan, Bozgeyik ve Alancıoğlu 2017). Bu durum

bizim çalışmamızda da bu şekilde ifade edilmiş ve alandaki çalışmalarla benzerlik göstermiştir. Ancak Alptekin ve arkadaşları (2018) Konya ilindeki Suriyeli göçmenlere yönelik yaptıkları çalışmada göçmenler tarafından; Konya halkının dindar, yardımsever ve misafirperver olduğu, güvenlik, huzur, iş, sağlık, eğitim, ulaşım gibi imkanların oldukça iyi olduğu yönündeki telkinlerin kentin tercih edilmesinde başlıca nedenler olduğu belirtilmiştir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan özellikle Halep'ten gelen Suriyeli sığınmacılar gerek dindar bir şehir oluşu gerek, iklim ve coğrafyanın benzerliği gerekse kültürel yakınlık sebebi ile Konya'da kendilerini evlerinde hissettiklerini beyan etmişlerdir (Akt. Koyuncu, 2014). Bu durum bizim çalışmamızda göçmenlerin Gaziantep'i tercih etme sebepleri ile kısmi olarak benzerlik göstermektedir. Dolayısı ile bu noktada yerleşim ve bütünleşme konusunda sadece sınır yakınlığı ve akrabalık ilişkileri gibi parametrelerin değil bunların yanında farklı parametrelerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.2.5. Bütünleşmeye Engel Konular

Bütünleşme konusu birçok kolaylaştırıcı durumların oluşması ya da oluşturulmasından ziyade var olan birtakım olumsuz durumların etkisi bütünleşme konusunda sıkıntılı durumları ortaya çıkarmaktadır. Bu konuda özellikle sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımların önemli bir engel oluşturduğu ifade edilmektedir. Bu noktada bir göçmenin gerçekleştirdiği bir eylem neticesinde tüm göçmenlere karşı bir ön yargı ve kalıplaşmış bir bakış açısının oluşuyor olması göçmenler açısından halledilmesi gereken önemli bir sorun durumudur. Alan içerisinde bu konu sıkça üzerinde çalışılmış bir konudur. Bu noktada bu tür ön yargı ve kalıpların oluşmasının temelinde yabancı korkusu olduğunu söylemek mümkün görünmektedir (Oğuz 2015:158). Bu bulgu bize yapılacak çalışmaların çift yönlü bir şekilde yapılması gerektiğini göstermektedir. Erdoğan(2018a) çalışmasında bu durumun ilerleyen süreçte ‘‘yabancı düşmanlığına’’ doğru kayabileceğine dikkat çekmektedir (2018a:118).

4.2.3. Göçmenlerin İhtiyaç ve Beklentileri

Literatürde de sıkça ifade edildiği üzere neredeyse bütün göçlerde; göçmenler hedef ülkeye yerleşme, buradaki yaşama eklemlenme ve bütünleşmeyi sağlama ile ilgili bütün ihtiyaçlarını büyük ölçüde informel mekanizmaları, akrabalık ilişkilerini ve sosyal ilişki ağlarını kullanarak çözmektedirler (Erder 2002: 43; Hynes 2011:155-170, akt. Deniz, Hülür ve Ekinci 2016b: 1079). Bu noktada ortaya temel insani ihtiyaçlardan

başlayarak değer ve manevi temelli ihtiyaçlara doğru giden ve göçmenin yeni bir yaşam inşa etmesi ve ayak uydurması konusunda ihtiyaçlar silsilesi şeklinde bir durumun oluşması ve giderilmesi konusunun ortaya çıktığı görülmektedir. İhtiyaçlar konusu araştırmamızın ulaşmak istediği nihai noktada özellikle bir sosyal hizmet müdahalesi ifade edilmeye çalışılacağı için önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü temelde tüm sosyal hizmet müdahalelerinin özü var olan ve giderilmesi gereken bir ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Bu noktada yerli katılımcılarla yapılan görüşmelerde, yerli katılımcıların ihtiyaçları ve beklentileri ifade edilmiştir. Şimdi de göçmen katılımcıların ihtiyaç ve beklentileri ifade edilmeye çalışılacak. Böylece ortak ihtiyaç ve beklentilere cevap verilmeye çalışılacağı gibi karşılıklı saygı ve esneklik gösterilerek çatışmaya ya da rekabete dönüşmeden elemine edilebilecek durumların çözümüne de katkı sağlanmaya çalışılacaktır. Çünkü bu durumların bir yerde, birlikte yaşam ve bütünleşme konusundaki engelleri de ifade ederken bunların ortadan kaldırılmasına ilişkin bir tutumun ve bakış açısının gelişmesine de katkı sunacağı düşünülmektedir.

4.2.3.1. Göçmenlerin His ve Düşünceleri

Öncelikle bu kısımda göçmen bireylerin yaşananlara dair düşünceleri ve hislerini ifade etmeye çalışacağız. Çünkü bu düşünce ve hisler onların ihtiyaç ve beklentilerini de kısmen ifade etmelerine olanak verecektir. Genel bağlamda göçmenlerin yaşananlara ilişkin düşüncelerini “korku” ve “bilinmezlik” kelimeleri ile ifade etmektedirler. Bu noktada ortaya çıkan duygular; yabancılaşma duygusu, özlem duygusu, köksüzlük durumunu ve yalnızlık duygusudur. Yeni bir ülkeye gelmenin getirmiş olduğu bilinmezlik ve buna ifade edilen duygular göç alanındaki çalışmalarda, sıklıkla deneyimlenen duygular olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte bir katılımcı şöyle bir ifade kullanmıştır:

“Garip bir ülke sayılır bizim oraya göre acaba bizi kabul edecekler mi? Diye düşünüyorduk. Çocuklar özellikle temel kaygı kaynağımızdı çünkü birçok çocuğumuz özellikle lise çağında olanlar liseye geçecek olanların çoğu okulu bıraktı dil konusundan dolayı. Yarın ne olacak bilmiyorduk bu yüzden çocukların okul konusunda destek olacak durumumuz yoktu. Mecburiyetten çocuklarımızı işe koymak zorunda kaldık. Ama iş yerinde de dil bilinmediği için yine birçok sorun yaşandı ama şimdi 5-6 yıl oldu ve çok şükür birçok şey yerine oturdu. Bundan dolayı şaşkındık korkuyorduk ne olacak kaygısı çok fazlaydı. Ama şimdi daha iyidir durum.” (Göçmen Katılımcı 5)

Göç alanında yapılan çalışmalarda göçmen bireylerin en fazla yaşadıkları duyguların: yabancılık duygusu, yalnızlık duygusu, boşluk duygusu, özlem duygusu, köksüzlük durumu, anavatandaki değer yargılarının aşağılanması durumu, aşağılık duygusuna kapılma, anadilin aşağılandığı düşüncesi, kuşkuculuğa bürünmek, suçluluk duygusuna kapılmak gibi duygular olduğu ifade edilmektedir (Göhler 1990: 68, akt. Şahin 2001: 64-65).

4.2.3.2. Vatandaşlık Konusu

Vatandaşlık konusu yapılan görüşmelerde göçmenlerin büyük çoğunluğu tarafından önemli bir ihtiyaç ve beklenti olarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda entegrasyon konusunda da literatürde önemli bir anahtar olarak ifade edilmektedir. Bu birçok ülkenin göç politikasında da bu şekilde şekillenmiştir. Örneğin yakın bir zamana kadar Almanya'nın bir göç ülkesine dönüştüğünü kabul etmeye yanaşmayan Alman siyasilere, göçmen nesillerin artmasıyla son 55 yıldır yaşadıkları toplumsal dönüşüm ve özellikle 2015'te karşılaştıkları mülteci akını sonrası vatandaşlığa erişimi olmazsa olmaz bir entegrasyon sürecinin ödülü olarak sunmaya başlamıştır (Yıldız 2017). Katılımcılarda, buna benzer bir yaklaşımla vatandaşlık konusundaki beklentilerini şu şekilde ifade etmeye çalışmışlardır:

“Şimdi vatandaşlık konusu önemli. O kadar zaman oldu çok az kimse vatandaşlığa alındı. Bu da buradaki durumumuzun belirsiz kalmasına neden oluyor. Türkiye'nin bizde bir hakkı var. Bu hak boynumuzun borcu bize en zor zamanımızda destek oldular sahip çıktılar bizde bu borcu geri döndürmeliyiz. Ödemeliyiz. Onlar bizi kaldırdı. Biz de böyle bırakıp dönemeyiz elimizden geldiğince onlara destek olmalıyız. Türkiye bize vatandaşlık vermiş olsa aile durumumuz farklı olur. Biz de borcumuzu öderdik, askerlik olursa onu yapardık. Ya da daha başka neler varsa yapardık yaparız da. Ben buranın müstakbeline katkı sağladım ve öncesinde kendi müstakbelimi en azından bilir ona göre yol çizerdim.”(Göçmen Katılımcı 10)

Bazı göçmen katılımcılar vatandaşlık konusunda bir beklenti içerisinde olduklarını ve vatandaşlık konusunun olumlu bir neticeye ulaşmasının yaşamları açısından olumlu olacağını ve birçok sorunlarının çözüleceğini ifade etmişlerdir. Göç yazınında vatandaşlık konusu gerçekleşen bir göçün ardından gerekli entegrasyon süreçleri sonucunda göçmenler için sunulan önemli bir unsur olduğunu ve göçmenlerin hayatlarının düzeni konusunda toplumsal yaşama daha sıkı bağlayan bir unsur olarak ifade edilmektedir (Yıldız 2017). Gülyaşar (2017) ‘‘ Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme’’ adlı çalışmasında

göçmen bireylerin büyük çoğunluğunun daha iyi bir yaşam adına vatandaşlık konusunun önemli olduğunu ifade ettiklerini bildirmiştir (2017). Vatandaşlık konusu çoğu ülkede uyum sürecinin bir parçası olarak ele alınmaktadır. Ülkemizde ise Suriyeli göçmenlerin geçici koruma kapsamında olması ve dönecekleri düşüncesi neticesinde vatandaşlık durumu uyum sürecine dahil edilmemektedir. Ancak uygun şart ve koşullar sağlanırsa bu durumun gerçekleşmesi mümkün olabilir.

4.2.3.3. Göçmenlerin Hayat planları

Göçmen bireylere beklentilerini anlamak için bundan sonraki hayat planlarına ilişkin bir soru soruldu. Verilen cevaplar zaten ihtimal dahilinde olan durumları ifade etmektedir. Bu nokta da eşit şekilde denebilecek bir oranda üç ayrı cevap alınmıştır. Bu cevaplar; başka bir ülkeye yeni bir göç hareketinde bulunma, Suriye'ye dönmek ve Türkiye'de kalmak şeklindedir. Bir katılımcı şöyle bir ifadede bulunmuştur:

“Herhangi bir planım yok. Durumumuz belli değil. Ben vatandaşlık almadım, benim gibi öğretmenler çoğunlukla aldılar. Biz şu an durumsuzuz. Savaş bitse bile Suriye’de sorun bitmez. Mesela Irak 15 sene oldu ama hala düzemedi. Şu an buradayım ama ilerde Avrupa’ya giderim ya da Suriye’ye dönerim bilmiyorum. Bu ay buradayız, bu ay nasıl iş var çalışıyorum. Bu ayda atlattık diyorum. Düşüncem bu yani. Bence çoğu Suriyeli de öyle.” (Göçmen Katılımcı 11)

Bu konu her ne kadar göreceli bir konu olsa da göçmen bireylerin çoğu gelecek yaşam beklentileri üzerine yapılan bir çalışmada %66,9'u Türkiye'den ayrılmayacağını ifade ederken yaklaşık olarak %30'u başka bir ülkeye gitmeyi istediğini belirtmiştir (Erdoğan 2017). Bu oranlar bizim çalışmamızla farklılık göstermektedir. Çalışmamızda katılımcıların büyük kısmı başka bir ülkeye gitmeyi ya da Suriye'ye dönmeyi düşünmektedir.

4.2.3.4. Göçmenlerin Farkındalık ve Bilinçlendirilme İhtiyacı

Göçmen bireylerin yeni gelinen topluma ilişkin, toplumsal yaşam kuralları, hukuk normları vb. konuların anlatılması toplumsal yaşam açısından önemli ihtiyaçların giderilmesi konusunda önemlidir. Ülkemizde bu konuya ilişkin bilgilendirilme ihtiyacı çoğunlukla STK'lar tarafından gerçekleştirilmiştir. Her ne kadar STK desteği alan göçmenlerin Türkiye hakkında, hukuk sistemi ve toplumsal yaşamı hakkında bilgilendirildiği katılımcılar tarafından da ifade edilse de katılımcıların bir kısmı bunun yetersiz olduğunu bir kısmı da hala bu konularda bilgisinin olmadığını ve neye, nasıl,

nereden ulaşacağını bilemediğini anlatmışlardır. Bir ifade bu husus şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bize Türk kanun, Türk adetleri iyi bir şekilde anlatılmalı. Belki eğitimler yapılmalı çünkü 7 sene oldu ben buraya geleli ama hala bazı şeyleri bilmiyorum. Ki benden daha kötü durumda birçok şeyi bilmeyen birçok şeyden habersiz yaşayan Suriyeliler var.”(Göçmen Katılımcı 11)

4.2.3.5. Göç Sürecinde Özel Bir Grup: Kadınlar

Göç süreci, süreci yaşayan tüm bireyleri çoğunlukla olumsuz yönde etkilemektedir. Bazı hassas gruplar ise bu süreçte çok daha fazla etkilenmektedir. Bizim çalışmamızda kadın göçmenlerin geldikleri ülkeye kıyasla ülkemizde oldukça olumlu yönde bir etki yaşadıklarını ifade etmeleri, göç yazınında hassas gruplar arasında yer olan, kadın göçmenlerin çoğunlukla olumsuz durumlar yaşıyor olmalarının aksine önemli bir çıktı konumundadır. Bu noktada bazı ifadeler şu şekildedir:

“Burada bizim kadınlarımız Suriye’deki yaşantımızdan çok daha fazla şeyler yapıyorlar. Meslek edindirme kurslarına ya da eğitimlere çok rahat bir şekilde gidebiliyoruz. Biz bunları Suriye’de çok fazla yapamıyorduk.”(Göçmen Katılımcı 3)

“Çok değişti benim yaşamım orada bizim gibiler (kadınlar) dışarı çok çıkamazlardı. Sen haksızlığa uğrasan bile abınmış, kocanmış, babanmış millet sen kız olduğun için ses çıkarmayacaksın derdi. Sustururlardı bizi. Cevap vermeyeceksin derlerdi Ama burada öyle değil. “Sen ne hakla...” Diye konuşabiliyorsun burada bende konuşuyorum (gülüyor). Orada hep susup oturuyorduk ben burada daha mutluyum.” (Göçmen Katılımcı 7)

Birçok çalışmada, göç konusunda kadın göçmenlerin sıklıkla göz ardı edildikleri ifade edilmektedir. Buz (2007) çalışmasında kadınlara özgü göç sebeplerinin büyük ölçüde ataerkil bir toplumda yaşama ve kadınlardan beklenen toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği kısıtlamalardan kaynaklandığı görülmektedir (2007). Bizim çalışmamızda görüşme yaptığımız göçmen kadın katılımcılar da ortaya çıkan husus bu durumun aksine bir portre çizmektedir. Kadın göçmenlerin bu konudaki ifadeleri; Suriye’deyken baskı içerisinde oldukları Türkiye’de daha özgür bir ortam içerisinde yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum kadınlar konusunda Suriye’nin siyasi ve toplumsal yapısına göre ülkemizin kadın hakları açısından her ne kadar istenilen düzeyde olmasa da daha iyi durumda olmasından dolayıdır. Ayrıca bu nokta çalışmamızı diğer çalışmalara göre farklılaştıran önemli bir noktadır.

Bu çalışma çerçevesinde sosyal sermaye temelinde bir bütünleşme müdahalesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın göç ve sosyal sermaye alanında literatürde önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Çalışma kapsamı gereği özel göçmen gruplara geniş bir biçimde odaklanamamıştır. Sadece özel göçmen gruplarına kısaca değinmiştir. Ancak daha sağlıklı bir bütünleşme için sosyal sermayenin bu gruplar nezdinde daha teferruatlı incelenmesi gelecek çalışmalar için sosyal sermaye ve göç hususunda araştırmacı tarafından bir öneri olarak kabul edilebilir.

Bu çalışma bir takım sınırlılıklar çerçevesinde yürütülmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan yerli katılımcıların bazısının son anda araştırmadan çekilmesi araştırmaya bir sınırlılık olarak yansımıştır. Benzer şekilde göçmen katılımcılarla yapılacak görüşmelerden önce görüşmeyi kabul eden katılımcılardan ikisi önceden söylenilmiş olunmasına rağmen görüşme esnasında onam formunu imzalamak istemedikleri için araştırmadan çıkarılmıştır. Buna ek olarak iki katılımcı ile araştırma görüşmelerinin yapılacağı zaman dilimi olan 8 Mayıs 2019- 10 Haziran 2019 arasında belirlenen bir tarih olmasına rağmen bayram dolayısıyla Suriye'ye gittikleri için onlarla da görüşme yapılamamıştır. Bu araştırmamız için bir sınırlılık olarak ifade edilebilir.

Son olarak araştırma, zaman ve maliyetin sınırlı olmasından dolayı yalnızca Gaziantep ilinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırma boyunca oluşan yol masrafları, teknoloji kullanımları, konaklama ve yemek masrafları, araç tahsisleri ve yardımcı olması açısından görevlendirilen çalışma elemanları gibi maddi yükümlülük getiren olanaklar da araştırmayı sınırlayan diğer etkenler olarak ifade edilebilir.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı 2011 yılında zorunlu olarak başlayan Suriye göçü neticesinde ülkemize gelen göçmenlerin toplumla bütünleşmesi hususunda bir sosyal hizmet müdahalesi önermektir. Bu noktada sosyal sermaye kuramından yararlanarak birlikte yaşam adına değerler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu sebeple karşılıklı bir süreci ifade eden bütünleşmeyi ele alırken hem yerli halk ile hem de göçmen bireylerle görüşmeler yapılmıştır. Çalışmamızda bunlardan hareketle ülkemizde yoğun bir sayıda bulunan Suriyeli göçmen bireylerin yerli halk ile olan bütünleşmelerini, sosyal sermaye oluşturabilecek bir takım değerler etrafında birleştirerek sorunsuz, ortak bir yaşamın gerçekleştirilmesine katkı sağlamak için oluşturulmuştur.

Bütünleşme için neler yapılmalı hususunda öncelikle farkındalık ve bilinç konusunda çeşitli etkinlik ve eğitimlerin yürütülmesi önemli görülmektedir. Bununla birlikte eğitim ve dil konusunda da bir beklenti söz konusudur. Son olarak yerel halk ile göçmen bireyler için ortak etkinliklerin bütünleşme açısından önemli olacağı saptanmıştır. Bu son hususta göçmen bireyler devlet ve STK'lardan önemli beklentiler içerisinde bulunmaktadır. Gaziantep'in bütünleşme açısından konumu hem yerli halk hem göçmen bireyler açısından olumlu görülmektedir. Bunun sebebinin olarak sınır yakınlığı ve akrabalık ilişkileri ve sanayisinin gelişmiş olmasından dolayı iş imkanlarının varlığı gibi konular olduğu görülebilir.

Hem yerli halk hem göçmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde ortaya çıkan ortak ve farklı bir takım durumlar saptanmıştır. Bunlar;

1-Yerli halkta, göçmen bireylerde ortak bir sosyal sermayenin mümkünüğünü din, kültürel benzerlikler, sınır yakınlığı, akrabalık ilişkileri, şehirlerin coğrafi benzerliği (Gaziantep ve Halep'in) ve savaş öncesi ticari ilişkiler üzerinden ifade etmişlerdir.

2-Ortaya çıkarılan sosyal sermaye değerleri bakımından din, kültürel benzerlik, sınır yakınlığı, geçmiş ticari ilişkiler, şehirlerin coğrafi benzerliği ve akrabalık ilişkileri konusu her iki taraf açısından ortak sosyal sermaye değerleri olarak görülmektedir.

Ancak ortak tarihsel bağ her iki tarafça kabul edilen bir sosyal sermaye değeri olarak ifade edilmemektedir.

3- Bütünleşmeyi engelleyici unsurlar olarak ön yargı ve kalıp yargılar her iki taraf içinde önemli engeller olarak ifade edilmiştir. Buna ek olarak yerli katılımcılar göçmen bireylerin sayısal olarak oldukça yoğun olmalarını ve Türk toplumsal yapısı ve hukuk normları açısından yetersiz bilgiye sahip olduklarını aktarmışlardır. Göçmen bireyler ise; medya ve internette var olan olumsuz söylemleri ve zaman içerisinde yerli halkta meydana gelen bakış açısı değişimini bütünleşme adına engelleyici unsur olarak belirtmişlerdir.

4-Bütünleşmeyi kolaylaştırıcı unsurlar göçmenlerin olumlu ekonomik katkısı, dil ve eğitim konusu her iki taraf için ortak kolaylaştırıcı durumlar olarak ifade edilmişlerdir. Buna ek olarak yerli katılımcılar; kalifiye elemanların ülkeye katkı sunma durumlarını önemli bir kolaylaştırıcı etken olarak görmektedir. Göçmen katılımcılar ise; ortak etkinlik, evlilik yoluyla aile birleşimleri, komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin yoğunluğunu ve çocuklarının bütünleşme konusunda kolaylaştırıcı olacağını belirtmişlerdir.

5-Temel bütünleşme motivasyonları konusunda yerli katılımcılar duruma vicdani ve insani bir yaklaşım sergilerken, göçmen bireyler güvende ve yaşıyor olmayı temel bütünleşme motivasyonları olarak ifade etmişlerdir.

6-Beklenti ve ihtiyaçlar konusu her iki taraf için farklılaşmış görülse de temelde aynı beklenti ve ihtiyaçların farklı şekillerde ifade edildiği görülmektedir. Yerli katılımcı bu konuda özellikle ekonomik kaygılarını dile getirmiştir. İş kaybetme korkusu, ev kiralarındaki fahiş fiyatlar ve ekonomik olarak yaşanan daralma konusunu göçmenler üzerinden devletin çözebileceği konular olarak aktarmışlardır. Bununla birlikte Suriyeli göçmenlerin toplumsal yaşam kuralları ve hukuk normlarını öğrenip yerine getirmeleri hususunda bir beklenti içerisinde oldukları görülebilir. Son olarak vatandaşlık konusuna geldiğimizde yerel halk bizim çalışmamızda literatürdeki diğer çalışmalardaki sonuçlar kadar katı bir tutum sergilememekle birlikte çekinceli bir tavır takınmaktadır. Belirli şart ve koşullarda göçmenlerin hepsi için olmasa da bu duruma sıcak bakmaktadır. Göçmen bireylerin ihtiyaç ve beklentilerine bakıldığında; en önemli ihtiyaçlarının vatandaşlık olduğunu ve diğer tüm ihtiyaç ve sorunlarının bu konuya bağlı olduğunu ifade etmişlerdir. Buna ek olarak iş ve istihdam olanakları ve dil

eğitimleri konusunda yapılan uygulamaların artırılması konusu da diğer önemli beklentileri olarak görülebilir.

7- Ortak bir yaşam için sosyal sermayenin bütünleşme adına gelişmesi için her iki taraf da bazı öneriler sunmuşlardır. Bu önerilerden farkındalık ve bilinç çalışmalarının yoğun şekilde her iki tarafı da kapsayacak bir biçimde yürütülmesi, ortak birtakım sosyal, kültürel vb. karşılaşma ve ortak faaliyet alanların inşası ve devlet ile STK'ların bu süreci birlikte yürütmesi her iki taraf için ifade edilen durumlardır. Buna ek olarak yerli katılımcılar ayrımcılığa düşülmemesi için çalışmaların artırılması konusunda önerilerde bulunmuşlardır. Bu noktada öncelikle göçmen bireyler içerisinde bulunan etnik gruplar için sonrasında Türk ve Suriyeli bireyler arasındaki durumlar için bu konuya dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Özellikle yerli halkın Suriyeli göçmenlere yönelik yoğun pozitif ayrımcılık olduğu söylemlerinden hareketle bu şekilde bir öneride bulunduğunu ifade ettiği görülmüştür.

8-Son olarak bütünleşme ve ortak sosyal sermaye değerleri oluşturabilme adına Gaziantep'in konumuna bakmak faydalı olacaktır. Her iki kesim için de Gaziantep'in bütünleşme açısından konumu konusunda ortak ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeler Gaziantep'in sınıra yakın olması ve akrabalık ilişkilerinin varlığına istinaden belirtilen ifadelerdir. Bu durum Gaziantep'i bütünleşme konusunda farklı bir yere koymaktadır. Bununla birlikte özellikle yerli halkın Gaziantep'in kozmopolit yapısına değinerek farklı etnik grupların yoğun ve sorunsuz olarak bir arada yaşadıklarını belirtmeleri Gaziantep'in bütünleşme konusundaki konumuna yöneltilen belirleyici ifadeler oldukları görülmüştür.

Son olarak bu kısımda araştırmamızı farklılaştıran ve özgünlük katan noktalara değinmek uygun olacaktır. Öncelikle çalışma Türkiye'de kapsam ve içerik olarak göç olgusunun sosyal sermaye ile ifade edildiği ilk çalışmalardan biri konumundadır. İkinci olarak Türkiyedeki sosyal hizmet literatüründe sosyal sermaye temelli çalışmalarında ilk bir kaçı içerisinde yer almaktadır.

5.1. Oluşturulması Planlanan Sosyal Hizmet Müdahale Önerisi ve Süreçte Sosyal Hizmet Uzmanının Rolü

Bu noktada odaklanacağımız kısım göçün neden gerçekleşmiş olması ya da göçmenlerin tekrar ülkelerine gönderilmesi hususunun ötesinde birlikte yaşam adına

neler yapılabilir? Bu durumu sağlamak adına iki tarafında ihtiyaçları neler? Ortak bir paydaya nasıl ulaşırız? Sorularına yanıt aramaya çalışacağız.

Bunu yaparken bu bahsedeceğimiz ihtiyacın ya da ihtiyaçların belirlenmesi ve her iki taraf için ne kadarının karşılanıyor ya da karşılanmıyor olmasında sosyal sermaye kavramı ve kavramın beraberinde getirdiği bazı diğer kavramları göz önünde bulundurmaya çalışacağız. Temel dayanağı ilişkiler ve bu ilişkiler neticesinde oluşan ağ-bağ'lar, olan sosyal sermaye kuramı gerek göç edilen yerdeki nüfusun gerek göç eden nüfusun birleşmesi ve bütünleşmesini sağlayabilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Göçmen bireylerin ihtiyaçlarının sosyal anlamda değerlendirilmesi, bu nüfus grubu için büyük önem taşımaktadır. Bu değerlendirmeyi yaparken başvurulacak en önemli kaynaklar öncelikle göçmenlerin bu ihtiyaç değerlendirmesinin baş aktörü olarak ihtiyaç değerlendirmesine katılması (bir grup ile) sonrasında yerli halkın bu noktada diğer önemli bir aktör olarak sürece dahil olması, grup tartışması (farklı ilgilerin olduğu gruplarla) anahtar kişiler (öğretmenler, doktorlar vb.) ve/veya bireysel olarak derinlemesine görüşmeler (anne veya çocuklarla); var olan bilgi; uzman görüşü ve gözlem konularından faydalanılması önemli kaynaklar olarak ifade edilebilir (Focus On Refugee Children A Handbook For Training Field Refugee Workers In Social and Community Work 2000:37, akt. Buz 2002: 72). Bu araştırmayı kurgularken öncelik sıralamamız yukarıdaki ifadeye göre gitmese de ifade edilen bu noktaları göz önünde bulundurarak öncelikle yerli katılımcılarla sonrasında göçmen bireylerle görüşmeler gerçekleştirdik. Bu noktada birlikte yaşamı mümkün kılmak adına oluşabilecek müdahale ya da yapı konusunda bu durumun etkilenenleri ve etkileyicileri olarak yerli ve göçmen bireylerin görüşleri, ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda bir yol oluşturmayı amaçlamış bulunmaktayız. Göçmen bireyler için temel soru nasıl oryante olacağız? Ve nasıl karşılanacağız? Sorusu iken yerli grup için nasıl baş edeceğiz? Ve nasıl kabul edeceğiz? Sorusudur (Berry 2001). Bu sorular konunun güncel örneği olan Türkiye'deki Suriyeli göçmenler konusunda da kendini göstermektedir. Geldiğimiz noktada zaman zaman bu sorular iki grup içinde karşılıklı bir anlayışın ortaya çıkmasını sağlamak adına çatışabilmektedir. Bu tür çatışmaların olması elbette kaçınılmazdır. Ancak bu çatışmaların gerekli önlemler ile ve en önemlisi zaman mefhumu ile aşılması gerek göçmen bireylerin gerek yerli halkın saygılı, hoşgörülü ve huzurlu bir düzlemde

ortak bir yaşam için sona ermesi her iki grubun ve yaşanan ülkenin salâhiyeti açısından önemli görülmektedir.

Bu durum öncelikle politika yapıcılara önemli görevler yüklemektedir. Politika yapıcıları bu konuya gerek merkez yönetimle gerek yerel yönetimler aracılığı ile müdahil olurken bu sürecin bir diğeri sorumluluk sahibi STK'lar olarak görülebilir. Bu noktada oluşturulacak bir sosyal sermaye algısı bu iki yapının paydaşlığında oluşturularak gerekli düzenlemeler yapılabilir.

Politika ve kurumsal ortamın sosyal sermayeyi ve dolayısıyla entegrasyonu artırmadaki rolüne ilişkin bazı ana bulgular sunulabilir. Delillere göre, politika yapıcılar, yerel düzeyde doğrudan politika müdahalesi yoluyla sosyal sermayeyi bir araya getirmeyi desteklemekten yanadır. Bu arada araştırmalar, sadece yerel değil, daha geniş bir yaklaşım benimsemenin ve etnik-insan ilişkisini doğrudan uyarmaktan ziyade karşılaşma fırsatları sağlamanın önemine işaret etmektedir. Farklı hükümet düzeylerinde entegrasyon politikasında çelişkiler zaman zaman göze çarpmaktadır, bu noktada önemli bir husus yerel yönetimlerin süreçteki rolü üzerinedir. Ancak yerel yönetimler çoğu zaman uygun entegrasyon desteği sağlamak için gerekli yetkilerden yoksundur. Aynı zamanda bu durum, göçmenin kendi kendine yardım kuruluşlarında yerel yönetimlerin güven eksikliği, örgütsel güç eksikliği ve ana akım örgütlerle nasıl rekabet edeceği konusundaki bilgi eksikliği ile birleşince, az sayıdaki güvenilir kuruluşlar ortaya çıkmakta ve kaynaklara ve/veya örgütsel erişim olanaklarını ulaşım ister istemez kısıtlamaktadır. Tüm bunlara göçmen topluluklarının da bir yandan çok çeşitli ve öte yandan da çok bölünmüş durumda olmaları eklendiğinde -ki Suriye örneği bunu Arap-Türkmen-Kürt halkalarının karışımı olmasından dolayı yansıtmaktadır-, dolayısıyla milliyetler / etnisitelerden ziyade belirli nedenler etrafında örgütlenmenin daha etkili olabileceği düşünülebilir. Bu arada, örgütsel üyelik (ister etnik olsun olmasın) göçmenlerin bireysel düzeyde katılımını da artıran önemli bir husus olarak görülmektedir (Kindler, Ratcheva ve Piechowska 2015). İşte tam olarak buradan hareketle bir etnik köken ya da kimlikten azade ortak yaşamı gerek formel gerek informal olarak teşvik eden bir yapının eksikliğini doldurmaya çalışmak adına bir öneride bulunacağız.

5.1.1. Farkındalık ve Birlikte Yaşam Merkezleri

STK'lar devletin dışında, devletin yetişmekte zorlandığı konularda destek sağlayan demokratik toplumların en önemli göstergelerinden biri olarak ifade edilebilir. Ancak STK faaliyetleri ülkemiz özelinde ne yazık ki çeşitli hassas konular noktasında istismar edilmeye açık olması açısından zaman zaman sıkıntılı durumlara yol açmaktadır. Bu sebeple bizim planladığımız merkezin planlanması iki önemli paydaşın katkıları ile oluşacaktır. Bu noktada devlet gereken hukuki düzenlemeler vb. konusunda, STK'lar ise alandaki var olan birikimleri ve insan hakları doğrultusundaki denetim mekanizmaları ile desteklerini sunacaklardır.

Suriye göçünden sonra bizim ülkemizde göçmenlere yönelik devlet önemli destekler sunmuş ve düzenlemeler yapmıştır. Ancak göçmen sayısının fazlalığı ve sürecin geçici olduğu düşüncesi ile yapılan anlık düzenlemeler zaman içerisinde fark edilmiş ve YUKK çıkarılmış buna istinaden Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Geçen süre içerisindeki boşlukta yerli ve uluslararası STK faaliyetleri ile doldurulmaya çalışılmıştır. GİGM şu an kendi içerisinde kurulduğu günden bugüne oldukça önemli işler yapmıştır. Ancak Türk bürokrasisi içerisinde göçmenler için parçalı olarak ifade edebileceğimiz birçok bürokratik yön eksik kalmıştır. Bu da yine özellikle yerli STK'lar tarafından telafi edilmeye çalışılmıştır. Bu kısımda anlatılmaya çalışılan parçalı olan bürokratik yön göçmen bireyin toplumsal yaşamı içerisindeki sosyal, ekonomik, kültürel, hukuki, psikolojik, eğitim, sağlık, barınma ve dezavantajlı grupların durumları konusundaki ihtiyaçlarına tek bir yerden ulaşamaması ifade edilmektedir. Bu noktada GİGM birçok çalışma yapmaktadır. Ama yapılan görüşmeler bunların yeterli olmadığını ya da göçmen bireylerin her kesimine ulaşamadığını göstermektedir. Bu kısımda eklenmesi gereken bir başka eksiklik GİGM'nin bazı ortak çalışmalar yapıyor olsa da sadece göçmenlere yönelik faaliyetlerin ağırlıkta olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tasarlamaya çalıştığımız sosyal hizmet müdahalesi parçalı bürokrasiden ziyade devletin göçmenlerle ilgili olan tüm kurumlarından temsilcilerin olduğu ek olarak ülke içerisinde bu alanda çalışan yerel STK'ların temsilcilerinin de olduğu bir yapıdır. Bu noktada yapının yerel yönetimler bünyesinde oluşturulması yerli halkın da bu sürece dahil olması açısından eklenmesi gereken bir diğer hususu oluşturmaktadır. Oluşturulan bu yapıların yerel yönetim bünyesinde olmasına karşın zaman içerisinde yaygınlaştırılması ile sadece Suriyeli göçmenlerin değil, diğer tüm göçmenleri

kapsayacak şekilde ülke geneline yaygınlaştırılması düşünülmektedir. Bu yapıların ilk pilot uygulaması Gaziantep ve diğer sınır illerinde oluşturulup, zaman içerisinde ülkenin diğer şehirlerinin merkez yerel yönetimleri ile yaygınlaşması düşünülmektedir. Bu noktada Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin bünyesinde bir göç dairesi olduğu bilinmektedir. Bu daire kısmi olarak şehir özelinde göçmenlere yönelik birçok çalışma yapmakta ve destek olmaktadır. Ancak yerli halka yönelik herhangi bir çalışma yapıp yapmadığı bilinmemekle birlikte yapılan çalışmalar var ise de bunun oldukça sınırlı olduğu düşünülmektedir. Zira yerli halk ile yapılan görüşmelerde bu konu hakkında hiçbir bulguya rastlanılmamıştır.

Ülkenin diğer yerel yönetimlerinde de yaygınlaşması halinde kurulan bu yapıların koordinasyon işi yine GİGM bünyesinde yürütülmelidir. Yapının merkez politika yapıcıları ile aradaki bağ görevi de GİGM'nin üstlenmesi planlanmaktadır.

Oluşturmaya çalıştığımız bu yapı makro ölçekte tüm göçmenleri ve yerel halkı kapsayıcı şekilde olacaktır. Bu noktada sosyal hizmetin toplumla çalışmadaki makro yönü önemli bir uygulama rezervi sunacaktır. Makro çalışmalar göç alanında yapılan çalışmalar konusunda önemli görülmektedir. Sosyal hizmet açısından göçmenler ile yapılan çalışmalarda ‘makro düzeyde; sığınmacı tanımının gözden geçirilerek, hakları konusunda ulusal sığınma politikalarının oluşumu, mezo düzeyde; bu soruna yönelik duyarlılık yaratma ve diğer amaçlı topluluklarla çalışmalar, mikro düzeyde ise birey ya da aile olarak sığınmacının yaşadığı sorunların çözümüne yönelik sosyal hizmet uygulamaları yerine getirilebilir. Ancak makro düzeydeki değişimler büyük oranda mikroyu biçimlendirir. Makro çözümler üretilmeden, sığınmacıların yaşadıkları sorunlar her zaman bireysel düzlemde ele alınmaya ve çözümlenmeye çalışılır ve böylece ülkedeki sığınmacıların tümüne yönelik bir sığınmacı sosyal hizmet sistemi ya da modelinden bahsetmek mümkün olmayacaktır (Buz 2002).’

Makro, mezo ve mikro uygulamalar arasındaki birbirini etkileyen bağ, tasarlanması planlanan merkezde de kendini göstermektedir. Bu noktada önemli bir konuda yine görüşmelerden elde edilen gözlemler ışığında mahalle yaşantılarıdır. Görüldü ki komşuluk ilişkileri iyi olan göçmenler hizmetlere erişim, dil, ayrımcılığa maruz kalmama, damgalanmama konularında bir sorun yaşamamaktadır. Bunu daha öncede göçmen bireylerle yapılan görüşmelerden referansla ifade etmiştik.

Mahallelerin temel çekirdek ortak yaşam alanları olduklarını düşündüğümüzde aslında bu ifade oldukça dikkate değer bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Tam da bu sebepten ötürü tasarlanan bu yapıların yerli ve göçmen bireylerin ortak yaşadıkları mahallelere de inmesi konusunda mahalle muhtarlarının da yapıya dahil edilmesi kaçınılmaz olacaktır. Böylece ortak yaşamın en çekirdeğinden en tepeye doğru bir gelişim süreci başlamış olacaktır.

STK'ların bu süreçteki rolüne geldiğimizde bunu çalışmanın bir kısmının gerçekleştiği Kızılay toplum merkezleri örneği ile açıklamak mümkün olacaktır. Bu noktada toplum merkezleri oldukça değerli işler yapmaktadır. Yukarıda ifade etmeye çalıştığımız birlikte yaşam konusu ve göçmenlere yönelik yapılmaya çalışılan yardımlar bu merkezde kısmen yapılmaktadır. Ancak merkezin bu denli kapsamlı bir ağ yapısı oluşturması, bunun için yüklü bir fon bulabilmesi zor görünmektedir. Ayrıca merkez göçmenlerin bürokratik ihtiyaçlarına ancak yönlendirme düzeyinde katkı sunmaktadır. Göçmen bireylerin sayılarının oldukça yoğun olması da merkezin her kesime ulaşmasını kısıtlayan diğer bir faktördür. Son olarak merkez çoğunlukla Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalar yürütmektedir. Yerli halka yönelik hizmetleri de vardır ancak yerli halkın katılımı konusunda sıkıntılar görünmektedir.

Devletin bu yapıda STK'lar ile aynı paydada olması bu alanda çalışan tüm STK'ların arasında, bulunan bazı rekabetvari durumların da önüne geçilmesi açısından önemli görülmektedir.

Peki, bu merkezde nasıl çalışmalar yapılacak işte tam burada araştırmaya çalıştığımız ortak bir sosyal sermaye oluşabilir mi?

Öncelikle tasarlanan merkez tamamen sosyal hizmet perspektifi ile işleyecek bir merkez olarak düşünülmemelidir. Bu noktada çalışacak personelin multidisipliner bir perspektif ve yapıda çalışacak ve bu noktada belirli eğitimleri tamamlamış bir personel kadrosu öngörülmektedir. Bu yapı Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak taşra teşkilatlanmasında yer alan Sosyal Hizmet Merkezlerinin (SHM) bağlı bir birimi olarak değil ondan ayrı spesifik bir alana yoğunlaşmış bir yapı olarak düşünülmelidir. Merkezin çalışma prensibinde göçmenlere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının odağında her zaman için yer alan “güçlendirme”, “sosyal destek” ve “baskı karşıtı olma” nitelikler yer almalıdır (Thompson 1993: 77-81, akt. Buz 2002: 72-73). Bu noktada sosyal hizmetin odağı dediğimiz şeyler aslında insan haklarının da

temel yükümlülüklerinden olduğu için multidisipliner bir yapı açısından da bu şekilde düşünülmesi uygun olacaktır. Yapı içerisinde sosyal hizmet uzmanının konumu, mülteci ihtiyaçlarının ortaklaşa yanıt verildiği profesyonellerden oluşan (tıbbi, yasal, yargı vb.) ekipte merkezi bir rol oynamaktadır. Bu noktada sosyal hizmet alanının getirmiş olduğu farklı ve geniş faaliyet alanlarının (tıbbi, psikiyatrik, adli, çocuk refahı, engelli birey, bağımlılık, sosyal politika, kadın refahı, göçmen refahı, yaşlı refahı vb.) olması ve bu alanlarda hali hazırda multidisipliner ekiplerin içerisinde çalışması uzmana oldukça önemli avantajlar sunmakta ve mesleki birikim ve becerisini arttırması açısından önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Merkezde sosyal hizmet uzmanları ile birlikte; psikolog, sosyolog, diyetisyen, hekim, avukat, hemşire, öğretmen gibi meslek elemanları da yer alacaktır. Merkezin teşkilat yapısı birçok devlet kurumundan, STK'dan ve gönüllü kuruluşlardan gelecek temsilcilerle oluşacaktır. Bu noktada öneri bağlamında merkezin teşkilat yapısına ilişkin bir şema çalışmanın son kısmında (Bkz. Ek 7) ifade edilmiştir. Bu yapı geliştirilmeye açık bir yapıdır. Bu sebeple ilgili şemaya eklemeler ve çıkarmalar, iyi örneklerin incelenmesi ile yapılabilir.

Aşağıda üç başlık halinde merkeze yapılması planlanan, düşünülen ve ön görülen çalışmalar ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar göçmen ve yerli katılımcılarla yapılan görüşmeler ve görüşmeler esnasında oluşan gözlemlerin ışığında var olduğu düşünülen ihtiyaçlar doğrultusunda oluşturulmuştur. Merkezde sunulacak hizmetleri üç başlık halinde ifade edebiliriz. Bu başlıklar; ilk olarak göçmen bireyin ilk geliş süreci, ikinci başlık olarak bütünleşme süreci ve son olarak kurumsal yapılanma süreci şeklinde adlandırabileceğimiz başlıklardır.

5.1.1.1. Göçmen Bireyin İlk Geliş Süreci

-Sanal ortamda kurulacak bir sistemde göçmen profil bankası oluşturulması ve göçmen ilk geldiğinde yapılan bireysel planlama ve testlerin göçmenlerin kişisel bilgileri ile birlikte bu sisteme işlenmesi ve bu sistemin koordinatör kurum GİGM bünyesinde kurulacak tüm merkezler ile entegre şekilde olması planlanmaktadır. Bu sayede göçmenin ülke içerisinde dolaşımı sırasında oluşabilecek durumlarda bilgilerine hızlı bir şekilde erişim sağlanabilecektir.

-Göçmen bireylerin Türk hukuk sistemi konusunda bilgilendirilmesi, hakları ve sorumluluklarının anlatılması ve bu konularda danışmanlıkların sağlanması için çalışmalar yürütülecektir.

--Türk Kültürü, gelenek-görenekleri ve adetlerinin göçmen bireye anlatılmalıdır. Bunu yaparken ülke içerisindeki bölgesel farklılıkların da hesaba katılacak şekilde bir planlama yapılması elzem görünmektedir. Bu nokta göçmen bireyin toplumsal yapı içerisinde kendi kendine yetebilen bir hale gelmesi için önemlidir. Benzer şekilde yerli halkın Suriye ve Suriye'deki yaşam hakkında bilgilendirilmesi ve farkındalık çalışmalarının planlanmasında diğer önemli bir husus olarak ifade edilebilir.

-Travmatik bir deneyimden geldikleri için göçmen bireylere psiko-sosyal desteğin sağlanmasının gerekliliği önemli bir konudur. Bu noktada gerek bireysel gerek grup gerek aile düzeyinde çalışmaların yapılması. Sığınmacı kendine yardım gruplarının oluşturulması bu gruplara az sayıda yerli halktan bireylerinde katılarak süreç içerisinde yer almasını sağlamanın istenilen hedefe ulaşmak için faydalı olacağı düşünülmektedir.

-Sosyal yardım ve sosyal güvenlik sistemlerinden etkin şekilde faydalanılabilmesi ve toplumun her kesiminden ihtiyacı olan göçmen bireye ulaşması için sadece maddi yardım mantığından çıkarak yeni programların geliştirilmesinin gerekliliği görülmektedir. Bu şekilde göçmen bireylerin sosyal yardımlara ilişkin bir bağımlılığının oluşmasının da önüne geçilerek kendi kendine yeten bir noktaya ulaşmalarının sağlanacağı düşünülmektedir. Böylece göçmenlerin ülke ekonomisi adına bir ekonomik çıktı olarak değil, ekonomik bir girdi olarak değer katmalarına yardımcı olunacağı düşünülmektedir.

-Yaşanılan en büyük sıkıntılardan biri göçmen nüfusun sayısının belirli şehirlerde yoğunlaşmış olmasıdır. Bu da ister istemez şehrin ekonomik yapısında birtakım sorunların oluşmasına sebep olmaktadır. Bu noktada düzenlenecek mesleki eğitim kursları kapsamında kişilerin aldıkları ya da dahil oldukları meslek programı doğrultusunda o alana yönelik istihdam ihtiyacına cevap vermesi adına farklı şehirlere yerleşmeye teşvik etmek amacıyla çeşitli programların oluşturulmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

-Ülkeye giriş yapan her göçmenin ilk sağlık taramasının merkezde yapılması uygun görülmektedir. Böylece aksi durumların önüne hızlı bir şekilde geçileceği düşünülmektedir

-Suriyede üniversite bitirmiş ya da yarıda bırakmış oldukça önemli bir nüfus gereken önlemler alınmadığı için başka bir üçüncü ülkeye göç ettiği görülmektedir. Ancak bizim araştırmamız ve diğer bazı araştırmalar halen oldukça fazla sayıda eğitilmiş

göçmenin ülkemizde olduğunu göstermektedir. Bu göçmen bireylere yönelik göçmen profil bankasında ayrı bir alan oluşturarak bu göçmenlerin kayıtlarının orada yapılması önemlidir. Üniversite mezunu göçmen bireylerden merkezdeki ilgili eğitim programlarında başarılı olanların bölümüne göre bir ya da iki yıllık hazırlık eğitimleri sonunda başarılı olmaları halinde diplomalarına denklik verilmesi. Üniversiteyi yarıda bırakanların ise daha kısa bir oryantasyon ve mesleki bilgi-beceri eğitiminden sonra kaldıkları sınıflardan eğitimlerine devam etmeleri adına fırsat eğitim programlarının oluşturulması gerektiği düşünülmektedir.

-Kayıtlı göçmen bireylerin entegrasyon süreçlerini kişiye özel bireysel modellerle modellenmesi, kişiye özel entegrasyon hareket planının oluşturulması önemli görülmektedir. Bu noktada başka ülkelerde de hali hazırda uygulanan bir takım entegrasyon testlerinin kendi ülkemizdeki göçmen grubun profiline göre yeniden dizayn edilerek göçmen bireyler hakkında verilere ulaşmak ve bu verilerin göçmen profil bankasına kaydedilmesi planlanmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta uygulanacak testlerin asimilasyonist bir yönden uzak olarak kişinin kendi öz kimlik ve kültürü ile bağıni koparmayacak keskinlikte olmamasına dikkat edilmelidir.

5.1.1.2. Bütünleşme Süreci

- Sağlıklı bir entegrasyon ve oluşabilecek sosyal sermayenin oluşması için dil önemli bir ön koşuldur. Bu sebeple öncelikle tüm göçmenleri kapsayacak zorunlu bir dil eğitim programının oluşturulması önemli görülmektedir.

-Dil ile birlikte bir diğer önemli koşulu oluşturan eğitim konusu entegrasyonun diğer bir ön koşulu olması sebebiyle ihmal edilmemelidir. Özellikle çocukların ve gençlerin eğitim konuları tasarlanmalıdır. Araştırma kapsamında özellikle Suriye’de ortaokul, lise ve üniversite eğitim çağında olan gençlerin burada eğitimlerine devam edemedikleri sıklıkla ifade edildi. Bu sebeple eğitim konusunun kapsamı oldukça geniş tutularak bir planlama yapılması gerektiği düşünülmektedir.

-Mesleki eğitim kursları kurularak ülkemizde hali hazırda yerli halk için yürütülen istihdam programları göçmen bireyleri de kapsayacak şekilde genişletilmeli. Bunu bir örnekle ifade etmeye çalışırsak: Örneğin İş-Kur on bin kişilik istihdam yapacaksa bu rakamın belli bir kontenjanı göçmen bireylere ayrılarak merkezde olması planlanan İş-Kur temsilcisi-meslek danışmanları aracılığı ile göçmen bireyin Türk

çalışma yaşamına ayak uydurabilmesi adına temel bir eğitimden sonra iş hayatına dahil edilmesi üzerine çalışmalar yürütülecektir.

-Mesleki eğitim kurslarının kapsamının genişletilmesi ve bu kurslarda göçmen ve yerli bireyin birlikte eğitilmesi düşünülmektedir. Bu noktada özellikle dezavantajlı gruplara (kadın, engelli vb.) fırsat eşitliği yaratacak uygulamalar, programlar oluşturulması ön görülmektedir.

-Aylık olarak yerel halk ile kaynaştırma istişarelerinin yapılması ve şehrin yöneticilerinin de bu toplantılarda yer alarak hem göçmen bireylerin hem yerli halkın sorunlarını ortak bir noktada buluşturarak çözüme ulaştırılması yapılacak önemli uygulamalardan biri olarak ifade edilebilir.

-Göçmen bireyler ve yerel halkın ortak katılım sağlayacağı çeşitli etkinliklerin planlanması bütünleşme adına ortak paydalarda buluşulunan önemli durumlar olarak düşünülmektedir.

-Birlikte yaşam kültürü açısından eğitimler ve uygulamalı pratiklerin hayata geçirilmesi yapılması planlanan ilk faaliyetlerden biri olarak düşünülmektedir.

-Her iki toplum için sözü dinlenen sanatçı, bilim insanları, kanaat önderleri ve alimlerin belirli aralıklarla seminerlere davet edilmesi ve halk ile buluşturulmasının iki taraf içinde etkili olacağı düşünülmektedir.

-Göçmen ve yerli halkın en temel karşılaşma ve birlikte yaşam alanı mahallelerdir. Bu sebeple mahalleler bağlamında küçük etkinlikler düzenlenilmesi önemli görülmektedir. Bu nokta da özel günlerin mahallerde toplu olarak karşılanacağı etkinlikler bağlamında; öncelikle bazı “sosyal mahallerin” oluşturulması düşünülmektedir. Bu noktada öncelikle mahalle muhtarlarının bir dizi eğitimlerden geçirilmesi ve bu şekilde göçmen bireyin ihtiyaçlarının temelden tespiti buna karşın yerli halkın beklenti ve rahatsızlıklarının hızlı bir şekilde analiz edilmesi sağlıklı bir yapının oluşturulması konusunda destekleyici olacaktır.

-Genç bireyler için yapılacak faaliyetlerin ayrı bir biçimde planlanması ve bu şekilde hem göçmen hem yerli gençlerin ortak etkinliklerde buluşturulması düşünülmektedir. Bu noktada gençlerin özellikle birlikte olacakları sivil oluşumlar, spor kulüpleri gibi çeşitli kulüpler ile katılımlarının teşviki ve ortak bir amaç etrafında bir arada tutunabilmelerine yönelik çalışmaların yapılması sağlanmaya çalışılacaktır.

-Mahalleler bağlamında merkeze kayıtlı Türk ve Suriyeli ailelerin eşleştirilmesi ve bu şekilde birbirlerini, kendi kültürleri doğrultusunda kendi evlerinde ağırlaması ve zaman geçirmesi ortak değerlerin ve diyalogun oluşması adına önemli görülmektedir.

-Madde bağımlılığı sorunu olan, ruhsal problemleri olan, engelli vb. bireylerin rehabilitasyon ihtiyaçları kapsamında geliştirilen yeni programlarla yerli halkın hizmet aldığı bu tarz yapılarda çalışmalar yapmak bu tarz dezavantajlı grupların kazanımı için önemli görülmektedir.

-Aile bağları ve aile yapılarında yaşanan travmatik olaydan ötürü meydana gelen sorunlu durumların tedavisi ve aile yapılarını güçlendirici faaliyetler ile desteklenmesi toplumun sosyal dokusunun korunması açısından önemli görünmektedir. Bu faaliyetler her ailenin kendi biricikliği ile tasarlanacak programlar ile gerçekleştirilerek desteklenecektir.

-Göçmen kadın girişimcilerin ve yerli kadın girişimcilerin desteklenmesi açısından hali hazırda şu anda da uygulanan girişimcilik desteklerinin genişletilmesi ve yeni programların oluşturulması kadının toplumsal yaşamda güçlendirilmesi açısından önemli görülmektedir.

-Ön yargı, mantıksız inanışlar ve basmakalıp bilgilerin getirdiği yükler çalışmamız içerisinde hem göçmen hem yerli katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bu durum araştırmacının gözlemlerinde de yer edinmiştir. Bu sebeple bu tür durumlarla etkin mücadele edilmesi açısından stratejilerin geliştirilmesi gerekli görülmektedir.

-Sosyal sermaye konusunda göçmenler ve yerli halk tarafından en fazla dile getirilen birleşme noktasının din olduğu görülmüştür. Bu sebeple dinin birleştirici yönünün kullanılması için çalışmalar planlanmalıdır.

-Her ne kadar göçmenlerin ülkelerine döneceği üzerine ihtimaller çoğunlukta olsa da bizim çalışmamızda ve başka bazı çalışmalarda da ortaya konulduğu gibi ülkesine dönmek istemeyen ve burada kalmak isteyen önemli bir çoğunluk bulunmaktadır. Bu noktada vatandaşlık konusu birçok göçmen tarafından istenen bir husustur. Bizim çalışmamızda yerli halkın vatandaşlık konusunda kesin bir ret durumu olmamasına karşın, bazı çekinceleri olduğu için buna sıcak bakmadığı ve tepki gösterdiği görülmektedir. Bu sebepten ötürü bu noktada merkezdeki çeşitli eğitim ve merkezde geçirilen süreleri sonucunda oluşturulacak şartları sağlayan bireyler bu

kapsamda değerlendirilmeye alınabilir. Yalnız bu süreçte değerlendirilme ölçütlerinin belirlenmesi konusunda yerli halkında düşüncelerine başvurulması önemli görülmektedir. Bu sebeple bu tarz çalışmaları planlamak önemlidir.

-Merkez tarafından hem göçmen bireyin hem yerli katılımcıya hitap edecek aylık dergiler çıkarılmalı ve merkezin faaliyetleri burada paylaşılmalıdır. Aynı zamanda planlanan durumlarda yine buradan insanlara ulaştırılmalıdır.

-Sosyal medya konusu özellikle göçmenlerin sıklıkla ifade ettiği bir konudur. Bu noktada paylaşılan olumsuz ve küçük düşürücü paylaşımlar göçmen bireyleri önemli ölçüde rahatsız etmektedir. Bu noktada çeşitli çalışmaların planlanması kaçınılmaz görünmektedir. Bu açıdan gerek sanal ortamda gerek gerçek hayattaki konular hakkında sadece yerli halkı kapsayacak farkındalık çalışmaları planlanmalıdır.

-Ülkemize yatırım yapan Suriyeli iş insanları konusunda programlar yapmak ekonomik açıdan önemli olacağı düşünülen bir konudur. Bu açıdan bu tür göçmen bireylerin bulunulan şehirdeki diğer yerli iş insanları ile arada bağlar oluşturulması adına onların bu programlara dahil edilmesini sağlayacak programlar oluşturmak yararlı olacaktır.

-Sosyal sermaye temelinde elde ettiğimiz veriler doğrultusunda ortak değerler ve düşünceler etrafında ağ-bağlar kurmak ve böylece iletişimi güçlendirerek kopuklukların önüne geçmek yapılacak çalışmaların faydalılığı ve etkinliği açısından gözle görülür bir ivme kazandıracaktır. Bu sayede iki taraf arasında uzlaşma zemininde bir takım ilişkilerin oluşmasını sağlamanın daha kolay olacağı düşünülmektedir.

-Çocukların yüksek yararı konusunda faaliyetlerde bulunmak önemlidir. Özellikle çocuk işçiliği, erken yaşta evlilik, çocuğun suça sürüklenmesi ve şiddete maruz kalmaması konusunda gerek farkındalık çalışmaları gerek ortak pratikler gerekse de caydırıcı hukuki yaptırımların istisnasız en sert şekilde uygulanmasına destek olmak ve bu sürecin takipçisi olma durumunun önemli görevlerden biri olduğu söylenebilir.

5.1.1.3. Kurumsal Yapılanma Süreci

-Ülkemizde hali hazırda göçmenlerle ilgili bir bakanlık bulunmadığı için ve merkezin koordinasyonu GİGM'de olacağından İçişleri Bakanlığı bünyesinde de bir birim oluşturulmalıdır. Merkezin fonlanması konusu öncelikle devletin göçmenlere yaptığı maddi yardımların İçişleri Bakanlığı bütçesine yapacağı ek gelir ile sonrasında

AB fonları ile sağlanması planlanmaktadır. Bu nokta da AB ile merkez çalışmaları hakkında fikir alışverişi ve AB’de bulunan iyi örneklerin incelenerek uygun noktalarının merkezin bünyesine ve çalışma planına dahil edilmesi önemli olacaktır.

-STK’larında merkezde temsilci bulundurması geliştirilecek olan STK faaliyetlerinin bürokrasiye takılmasını önlemek ve ortak çalışmaların gerçekleştirilmesi açısından teşvik programlarının oluşturulması gerektiği düşünülmektedir. Bu durum, sürecin robotlaşmasını engelleyerek işleyecek olan merkezin insan hakları hedefini her daim diri tutması açısından oldukça önemli görülmektedir.

-Merkez birçok alanda birçok farklı profilde göçmen ve yerli bireye yönelik eğitimler planlayacaktır. Bu eğitimlerin daha profesyonel olması için üniversitelerde iş birliğinin en yüksek seviyede olması gerektiği düşünülmektedir. Özellikle belirli bölgelerdeki üniversitelerde göç enstitüleri kurularak hem merkezlerin eğitim ihtiyacı karşılanmalı hem de yapılacak çalışmaların bilimsel alt yapısının buralarda hazırlanması ve bunun için gerekli araştırma ve geliştirmelerin buralarda yapılması adına iş birliği ve destek sağlamak önemli durumlardan biridir.

-Koordinatör kurum olan GİGM’nin şu anki iş yükü çoğunlukla evrak işlerinden oluşan prosedürlerden oluşmaktadır. Bu kurumun yapısı sahaya biraz daha fazla inebilecek şekilde düzenlenmeli ve merkeze ilişkin saha çalışmalarını bizzat sahada denetlenmesini sağlaması adına personellerine yönelik kapsamlı eğitimlerin verilmesi planlanmaktadır.

Merkezin en temelde çalışma yapması gereken konular ve durumlar bu şekilde ifade edilebilir. Bu noktada yapılacak çalışmalar, çeşitli istişareler ve önerilerle ek olarak dünyadaki iyi örneklerin incelenmesi ile değişip geliştirilebilir.

Son olarak yapmaya çalıştığımız şey göçmen bireylerin yeni yaşamlarını demokratik ve çoğulcu toplumlarda olması gerektiği gibi en temelde; insan hakları ve bu haklarda da yer alan doğuştan gelen insan onuru, sosyal adalet, eşitlik, kendi kaderini tayin gibi en temel yapılar üzerine inşa etme çabasıdır.

5.2. Araştırmanın Göç İle İlgili Politika ve Hizmetlere Katkısı

Göç olgusu yaşadığımız dönemde oldukça önemli küresel sorunların başında gelmektedir. Bu noktada yaşanan son örnek Suriyeli göçmenlerin durumudur. Yaşanan bu göç olayı İkinci dünya savaşından sonra alışlagelen göç hareketlerinden farklı olarak

oldukça önemli bir nüfusun hareketini ifade etmektedir. Bu durum tüm dünyada göç ile ilgili politika ve hizmetlerin yeniden dizaynına ortam hazırlamıştır. Ülkemizde, bu noktada oldukça fazla sayıda bir göçmene ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla bu alışlagelmişin dışında olan bu durum için ülkemizde de göç alanında önemli çalışmalar yapılmaktadır. Ancak geldiğimiz noktada yapılanlar kısmi olarak yetersiz görünmektedir.

Bizim araştırmamızın bu noktadaki katkısı, göçü sosyal sermaye temelinde düşünerek olumlu bir katkı sağlaması noktasında yerli halk ile göçmen bireylerin ortak bir yaşam için buluşabilmelerine imkan sağlamak yönünde olacaktır. Çalışmada tasarladığımız merkez yapı olarak bütüncül bir bürokrasi ve entegrasyon politikası olarak önemli katkıları olacağı düşünülmektedir. Bu tarz yapı ve politikaların özellikle göç ülkeleri olan ülkelerde oldukça önemli bir yere sahip olduklarını ifade etmek bu noktada doğru olacaktır. Bu araştırmada bu noktadaki boşluğu dolduracağı düşüncesiyle gerçekleştirilmiştir.

Nihai noktada bu araştırma göç alanında saha çalışmalarının ağırlık kazanmasına, entegrasyon politikalarının kalıcı ve sağlıklı şekilde oluşturulmasına, bütüncül bir göç politikası ile sorunsuz ortak bir yaşamın kurgulanması konusunda bir ivme kazanmasına olanak sağlayacaktır.

5.3. Araştırmanın Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamasına Katkısı

Multidisipliner bir çalışma alanı olan göç alanı içerisinde sosyal hizmet disiplinin ve uygulayıcılarının oldukça önemli bir yeri vardır. Özellikle sosyal hizmetin farklı müdahale yöntemleri ile bakabilen bir algının oluşturulması, göç alanında üretilen çalışmaların ve politikaların sağlıklı ve bütüncül bir noktaya evrilmesi açısından da oldukça değerlidir. Bu çalışmada, çalışmanın kuramsal yönü oldukça yeni bir kavram olan ve sosyal hizmet disiplinde son zamanlarda kullanılmaya başlanılan sosyal sermaye kuramına dayanmaktadır. Sosyal hizmet ve sosyal sermaye kavramlarının özünde birçok ortak noktası olduğunu çalışma içerisinde kavramsal kısımda geniş çaplı bir şekilde ele alınmıştır. Bu noktada göç alanında oldukça yeni kullanılmaya başlanılan sosyal sermaye kavramı ülkemizde de yeni yeni akademik çalışmalara dahil edilmektedir. Sosyal hizmet açısından sosyal sermaye kavramına ilişkin yapılan çalışma neredeyse yok denecek kadar az görünmektedir. Bu denli ortak yönü çok olan bu iki kavramın bir arada olduğu çalışmaların az olması, bu çalışma akabinde sosyal hizmet ve

sosyal sermaye eksenli çalışmaların artacağı konusundaki ümidimiz ile sosyal sermaye kavramının sosyal hizmet disiplininde ve göç yazınında kullanılması araştırmanın sosyal hizmet disiplinine bir katkısı olarak görülmektedir.

Son olarak alan içerisinde yeni yapılacak çalışmalar konusunda sunabileceğimiz öneriler şunlardır: İlk olarak göç gibi deneyimlere dayanan bir alanda nitel araştırma yapmak daha uygun olabilir. Ancak göç alanında sosyal sermaye ölçümü açısından bu alanda sosyal sermaye temelli nicel çalışmalarda yapılabilir. İkinci olarak özel göçmen gruplar (göçmen çocuk, göçmen kadın, göçmen yaşlı birey vb.) nezdinde spesifik çalışmaların yapılması göç alanında sosyal sermaye temelinde faydalı plan ve programların ortaya çıkmasını sağlayabilir. Son olarak sosyal hizmet ve sosyal sermaye ortaklığında, göçmen gruplar dışında farklı kesimlerle de çalışmaların yapılması sosyal hizmet alanı içerisinde yeni yaklaşımların gelişmesine olanak sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

- Abadan Unat, Nermin (2015). ‘‘Türkiye’nin Son Elli Yıllık Emek Göçü: Yorum, Eleştiri, Öngörü’’,(Ed. M. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya), *Türkiye’nin Göç Tarihi:14. Yüzyıldan 21.Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.(259-276).
- Abadan Unat, Nermin (2017). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa(3.Baskı)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Abdi, Zhaleh (2016). ‘‘ Türkiye’nin Suriye Politikası’’,(Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Zafer Yıldırım), *Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, Beta Yayınları, İstanbul, s.(449-457).
- Adıgüzel, Yusuf (2018). *Göç Sosyolojisi (2.Basım)*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Adler Paul S.ve Know Seok-Woo (2002). ‘‘Social Capital: Prospect For A New Concept’’, *The Academy Of Management Review*, (27/1): s.(17-40).
- Ager Alastair ve Strang Alison (2008). ‘‘Understanding İntegration: A Conceptual Framework’’, *Journal Of Refugees Studies*, (21/2): s. (166-190).
- Akbaş Demirel, Cansu (2015). ‘‘Türkiye’deki Suriyeliler: Statüler ve Hükümet Politikaları’’, (Ed.Lülüfer KÖRÜKMEZ ve İlkay SÜDAŞ), *Göçler Ülkesi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.(45-68).
- Akçomak, Semih (2011). ‘‘Social Capital Of Social Capital Resarchers’’, *Review Of Economics And İntitution*, (2/2): s.(1-28).
- Akıncı Buket, Nergiz Ahmet ve Gedik Ercan (2015). ‘‘ Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme’’, *Göç Araştırmaları Dergisi*, (1/2) : s.(58-83).
- Akkaş Hasan Hüseyin ve Tekir Osman (2013). *Demokrasinin Gelişmesi ve Sürdürülebilirlikte Sosyal Sermaye (2.Basım)*, Kadim Yayınları, Ankara.
- Aksoy, Zeynep (2012). ‘‘Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5/20): s.(292-303).

- Aktan Coşkun Can ve Çoban Hilmi (2008a). ” Bir Sosyal Sermaye Olarak Güven”, *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, (1): s.(1-9).
- Aktan Coşkun Can ve Çoban Hilmi (2008b). “Ekonomik Refaha Ulaşmanın Ötesinde Sağlıklı ve Güçlü Bir Toplum Oluşturmanın Alt Yapısı: Sosyal Sermaye”, *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, (7/26): s.(1-13).
- Alptekin Kamil, Akarçay Ulutaş Demet ve Ustabaşı Gündüz Dilara (2018). “ Konya’da Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyeliler Üzerine Bir Çalışma”, *Sosyal Politika Araştırmaları Dergisi*, (40/2): s.(87-114).
- Altay, Asuman (2007). “Bir Kamu Malı Olarak Sosyal Sermaye ve Yoksulluk”. *Ege Akademik Bakış*, (7/1): s.(337-362).
- Anık, Mehmet (2011). “Sosyal Sermaye Kavramı Işığında Ziya Gökalp’in Düşünceleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (12/2): s.(89-103).
- Arslan İbrahim, Bozgeyik Yusuf ve Alancıoğlu Erdal (2017). “Göçün Ekonomik ve Toplumsal Yansımaları: Gaziantep’teki Suriyeli Göçmenler Örneği”, *İlahiyat Akademi Dergisi*, 3 /4: s.(129-148).
- Aslan, Seyfettin (2012). ”Demokrasi Bağlamında Sosyal Sermaye ve Sivil Toplum İlişkisi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9/20): s.(45-58)
- Atasü Topçuoğlu, Reyhan (2014). “Hayatı Değiştirmek İçin Yola Çıkanlar-Yola Çıkınca Değişen Hayatlar: Bir Müracatçı Grubu Olarak Göçmen Çocuklar”, *Toplum Ve Sosyal Hizmet Dergisi*, (25/1): s.(89-107).
- Atasü Topçuoğlu, Reyhan (2016). “Düzensiz Göç Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği”, (Ed. S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramları ve Tartışmalar (3.baskı)*, İletişim Yayınları, İstanbul s.(501-518).
- Ateş Hamza ve Bektaş Mücahit (2017). “Suriyelilerin Toplumsal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu”, TESAM Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Ekonomik Siyasal ve Sosyal Boyutlarıyla Göç, 26-27 Ekim 2016, TESAM, Bursa, s.(17-44).

- Aybay, Rona (2010). *Yabancılar Hukuku (3.Basım)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Aydemir, Mehmet Ali (2011). *Sosyal Sermaye:Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Araştırması*, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya.
- Aydın, Halil İbrahim (2016). *Sosyal Sermaye ve Kalkınma*, Efil Yayınevi, Ankara.
- Aydın, Cüneyd (2017). “ Göçmenlerin Karşılaştıkları ve Neden Oldukları Bazı Psikolojik Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Analiz”, 2nd International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences (IBAD-2017), 20-23 Nisan 2017, İstanbul, s.(305-316).
- Aydın, Kaan (2016).” İnsani Bir Süreç Olarak Göç”, I. Uluslararası Göç ve Kültür Sempozyumu, 01-03 Aralık 2016, KIBATEK Yayınları, Ankara, s.(425-438).
- Bakan İsmail, Büyükbeşe Tuğba, Erşahan Burcu ve Sezer Buket (2016). “Göçmenlerin Sosyal Yaşamlarına İlişkin Algıları: Bir Alan Çalışması”,II. Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Kilis 7 Aralık Üniversitesi İİBF, 28-29 Nisan 2016, Kilis, 2016, s.(417-424).
- Balcı, Ali (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler (13.Baskı)*, PEGEM Akademi, Ankara.
- Balcıoğlu, İbrahim (2007). *Sosyal ve Psikolojik Açından Göç*, Elit Kültür Yayınları, İstanbul.
- Barkın, Ersan (2014). “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, (2014/1): s.(333-360).
- Bartram David, Poros Maritsa ve Monforte Pierre (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, (Çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay), Hece Yayınları, Ankara.
- Başak Suna ve Öztaş Nail (2010). “Güven Ağbağları, Sosyal Sermaye ve Toplumsal Cinsiyet”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,(12/1): s. (27-56).
- Bayraktar, Rasim (2013). ” Zorunlu Göçten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (12/24): s.(109-126).

- Berg Bruce L. ve Lune Howard (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Çev: Hasan Aydın, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Berry John. W. (1992). "Acculturation and Adaptation In A New Society". *International Migration Review*, (30): s.(69-85).
- Berry John. W. (1997). "İmmigration, Acculturation and Adaptation". *Applied Psychology : An İnternational Review*,(46/1): s.(5-68).
- Berry John. W. (2001). "A Psychology Of İmmigration", *Journal Of Social İssues*, (57/3): 2001, s.(615-631).
- Bhugra Dinesh ve Becker Matthew A. (2005). "Migration, Cultural Bereavement and Cultural İdentity", *World Psychiatry*, (4/1): s.(18-24).
- Bloch, Alice (2011). "Göçmenler ve Mülteciler", (Ed. Pete Alcock, Margaret May ve Karen ROWLINGSON), *Sosyal Politika Kuramlar ve Uygulamalar*, Siyasal Kitabevi, Ankara, s.(531-540).
- Bourdieu, Pierre (2010). "Sermaye Biçimleri", (Ed. Mehmet Murat Şahin ve Ahmet Zeki Ünal), *Sosyal Sermaye: Kuram-Uygulama-Eleştiri*, Değişim Yayınları, İstanbul, s.(45-75).
- Bozbeyoğlu, Eda (2015). "Mülteciler ve İnsan Hakları", *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, (2/1): s.(60-80).
- Bönisch Peter, Schneider Lutz ve Hyll Walter (2013). "Social Capital and Migration Preferences - An Empirical Analysis For The Case Of The Reunified Germany", *GRINCOH Working Paper Series Paper No. 4.03.2,2013*, s.(1-18).
- Buz, Sema (2002). *Türkiye'deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Ankara 2002.
- Buz, Sema (2005). "Türkiyedeki Sığınmacıların Psikososyal Sağlığı", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, (16/2): 2005, s.(93-105).
- Buz, Sema (2006). *Kadın ve Göç İlişkisi: Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora, Ankara 2006.

- Buz, Sema (2007). ‘‘Göçte Kadınlar: Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma’’, *Toplum ve Sosyal Hizmet* (18/2): s.(37-50).
- Buz, Sema (2008a). ‘‘Türkiye’deki Sığınmacıların Sosyal Profili’’, *Polis Bilimleri Dergisi* (10/4): 2008a, s.(1-14).
- Buz, Sema (2008b). ‘‘Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu’’, *TBB Dergisi*, (76): 2008b, s.(120-130).
- Büyüköztürk Şener, Kılıç Çakmak Ebru, Akgün Özcan Erkan, Karadeniz Şirin ve Demirel Funda (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (23.Baskı)*, PEGEM Akademi, Ankara.
- Canefe, Nergis (2018). *The Syrian Exodus In Context*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Castles Stephan ve Miller J. M., (2008). *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Castles, Stephan (2000). ‘‘International Migration At The Beginning Of The Twenty-First Century: Global Trends And Issues’’, *International Social Science Journal*, (165): s.(269-281).
- Ceki Hazan, Jacob (2016). ‘‘Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç’’,(Ed. S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramları ve Tartışmalar (3.baskı)*, İletişim Yayınları, İstanbul, s.(183-197).
- Cesur Kılıçaslan Seher ve Akkuş Pınar (2016). ‘‘Türkiye’de Heteropatriarcal Sistem Baskısı Altında LGBTİ’lerin Sosyal Hizmet İhtiyaçları’’, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi* (14/56): s.(28-54).
- Cılga İbrahim (2004). *Bilim ve Meslek Olarak Türkiye’de Sosyal Hizmet*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları, Ankara 2004.
- Cook, Karen Schweers (2005). ‘‘Networks, Norms And Trust: The Social Psychology Of Social Capital 2004 Cooley Mead Award Address’’, *Social Psychology Quarterly*, (68/1): s.(4-14).

- Cox Pat ve Geisen Thomas (2014). "Migration Perspectives In Social Work Research: Local, National and International Contexts", *British Journal Of Social Work*, (44/1): s.(157-173).
- Coleman, James. S., (1988). "Social Capital In The Creation Of Human Capital", *The American Journal Of Sociology*,(94): (1988), s.(95-120).
- Coleman, James. S., (2010). "Beşeri Sermayenin Yarımında Sosyal Sermaye",(Ed. Mehmet Murat ŞAHİN ve Ahmet Zeki Ünal), *Sosyal Sermaye: Kuram-Uygulama-Eleştiri*, Değişim Yayınları, İstanbul, s.(77-119).
- Curran Sara R., Garip Filiz, Chung Chang Y. ve Tangchonlatip Kanchana (2005). "Gendered Migrant Social Capital: Evidence From Thailand", *Social & Forces*, 84: s.(226-255).
- Creswell, John W., (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri(4.Baskı)*, Çev: Mesut BÜTÜN ve Selçuk Beşir DEMİR, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Çağlayan, Savaş (2006). "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17): s.(67-91).
- Çırakoğlu Okan Cem ve Altinel Baysal Gözde (2017). "Türkiye'de Nefes Almak (Mı?): Mülteci ve Sığınmacı LGBTİ Bireyler",(Ed. A. Onur), *Direnç, onur ve dahası: Disiplinlerarası bakışla LGBTİ*, FİSA Yayınları, Ankara, s.(149-166).
- Çiçekli, Bülent (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009.
- Daoudov, Murat (2015). "Göç Politikasında Söylem - Eylem Dönüşümü ve Belediyeler", Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Kent ve Göç Konferansı Bildiriler Kitabı, 13-15 Kasım 2015, Kadirli/Osmaniye, s.(27- 33).
- Dedeoğlu Saniye ve Ekiz Gökmen Çişel (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*, Efil Yayınevi, Ankara.
- Deflippis, James (2001). "The Myth Of Social Capital In Community Development", *Housing Policy Debate*, (12/4): s. (781-806).

- Demirbaş Hatice ve Bekaroğlu Ece (2013). "Evden Uzakta Olmak Sığınmacıların/ Mültecilerin Psikolojik Sorunları ve Alınacak Önlemler", *Kriz Dergisi*, (21/1-2-3): s. (11-24).
- Deniz, Taşkın (2013). "Arap Baharı ve Türkiye: Siyasi Coğrafya Açısından Bir Değerlendirme", *Doğu Coğrafya Dergisi*, (29): s.(65-78).
- Deniz A.Çağlar, Ekinci Yusuf ve Hülür A.Banu (2016a). "*Bizim Müstakbel Hepten Harap Oldu*" *Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Gaziantep-Kilis Çevresi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016a.
- Deniz A. Çağlar, Hülür A. Banu ve Ekinci Yusuf (2016b). "Göç, Strateji ve Taktik: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayat Deneyimleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9/42) 2016b, (s.1077-1087).
- Derya, Hülya (2016). "1950 Yılından Günümüze Kadar Almanya'nın Göç Tarihi ve Entegrasyon Sorunu", (Ed. H. Mustafa PAKSOY, Elif YILDIRIMCI, Kazım SARIÇOBAN ve Özcan ÖZKAN), *Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*, Efil Yayınevi, Ankara, s.(58-86).
- Dilek, Bahadır Selim (2018). *Suriyeli Göçü*, Kripto Yayınları, Ankara.
- Duruel Mehmet ve Kara Mehmet (2016). "Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sosyal Politika Önlemleri (Hatay İli Örneğinin)", (Ed. H. Mustafa Paksoy, Elif Yıldırımçı Kazım Sarıçoban ve Özcan Özkan), *Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*, Efil Yayınevi, Ankara, s.(138-156).
- Duruel, Mehmet (2017). Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler, *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi* (32): 2017, s.(207-222).
- Duyan, Veli (2012). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri (2.Basım)*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları, Ankara 2012 .
- Edwards Bon ve W.Foley Michael (1998). "Civil Society And Social Capital Beyond Putnam", *American Behavioral Scientist*, (42/1): s.(124-139).
- Ekici Süleyman ve Tuncel Gökhan (2015). "Göç ve İnsan", *Birey ve Toplum Dergisi*, s.(9-22).

- Ekinci, Abdurrahman (2010). *Okullarda Sosyal Sermaye*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Ekşi, Aysel (2008). “Mülteci ve Göçmenlerde Psikopatoloji”, XI. Anadolu Psikiyatri Günleri Kongre Tam Metni, Adana: Çukurova Üniversitesi, s. (67-81).
- Elliott, Anthony (2017). *Çağdaş Sosyal Teoriye Giriş*, Çev: Selda Taşdemir-Afşar, Aslıhan Öğün-Boyacıoğlu, Bahadır Nuro, Gaye Gökalp-Yılmaz, Ümit Tatlıcan, Feryal Turan, Mina Furat, Çiçek Çoşkun, Şerife Geniş, Gökhan Savaş ve Çağlar Özbek, Dipnot Yayınları, Ankara 2017.
- Elma Fikret ve Şahin Ahmet (2015). “Suriye’den Türkiye’ye Göç ve Açığa Çıkan Temel Sorun Alanları”, Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceedings, Transnational Press London, London, s.(430-439).
- Emini Filiz, Tufan (2018). *Göç Sonrası Sorunların Çözümünde Sivil Toplum Stratejisi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Emiroğlu Kudret ve Aydın Suavi (2009). *Antropoloji Sözlüğü (2.Basım)*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, Murat (2018a). *Türkiyedeki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum (2.Basım)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, Murat (2018b). *Suriyeliler Barometresi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erselcan, Feray (2009). “Disiplinlerarası Ortak Bir Çalışma Alanı Olarak Sosyal Sermaye, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (35/2): s.(248-256).
- Erten, Rıfat (2015). “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (19/1): s.(3-51)
- Faist, Thomas (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, Çev: Azat Zana GÜNDOĞAN ve Can NACAR, Bağlam Yayınları, Ankara.
- Field, John (2008). *Sosyal Sermaye(2.Baskı)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Flores, Yeffal Nadia Y., (2015). “Migration and Social Capital”, *International Encyclopedia Social And Behavioral Sciences*, (15/2): s.(411-415).

- Fukuyama, Francis (1995). "Social Capital and The Global Economy", *Foreign Affairs*, (74/5): s.(89-103).
- Fukuyama, Francis (2001). "Social Capital,Civil Society and Development", *Third World Quarterly* (22/1): s.(7-20).
- Fukuyama, Francis (2010). " Sosyal Sermaye ve Sivil Toplum",(Ed. Mehmet Murat ŞAHİN ve Ahmet Zeki Ünal), *Sosyal Sermaye: Kuram-Uygulama-Eleştiri*, Değişim Yayınları, İstanbul, s.(143-170).
- Fukuyama, Francis (2011). "Sosyal Sermaye ve Sivil Toplum(Çeviri)", *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, (29-30): s.(3-24).
- Furstenberg Frank ve Kaplan Sarah (2012). "Sosyal Sermaye ve Aile(Çeviri)" , *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, (31): s.(53-76).
- Garip, Filiz (2008). "Social Capital and Migration: How Do Similar Resources Lead To Divergent Out Comes?", *Demography*, (45/3): 2008, s.(591-617).
- Gencer, Tahir Emre (2017). "Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okulaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (10/54): s. (838-851).
- George, Miriam (2012). "Migration Traumatic Experiences and Refugee Distress :İmplications For Social Work Practice", *Clinic Social Work Journal*, (40): s. (429-437).
- Gerni, Mine (2013). *Sosyal Sermaye ve Örgütsel Boyutu*, Beta Yayıncılık,İstanbul.
- Gezici Yalçın, Meral (2017). *Göç Psikolojisi*, Pharmakon Yayınevi, Ankara7.
- Giddens Anthony ve Sutton Philip W. (2016). *Sosyolojide Temel Kavramlar(2. Basım)*,Çev: Ali ESGİN, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Güleç, Cansu (2015). "Avrupa Birliğinin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları". *TESAM Akademi Dergisi*, (2/2): s.(81-100).
- Güllüpnar, Fuat (2012). "Göç Olgusunun Ekonomik-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, (4): s.(53-85).

- Gültekin, Mehmet Nuri (2019). ‘‘Kent ve Yeni Sosyal Etkileşimler: Gaziantep’teki Suriyeli’lerin Genel Örüntüsü, Mevcut Durumu ve Muhtemel Geleceği’’, *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, (18/1): s.(162-176).
- Gülyaşar, Melike (2017). ‘‘Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme’’,*Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, (7/13): s.(678-705).
- Granovetter Mark S. (1973). ‘‘The Strength Of Weak Ties’’. *American Journal Of Sociology*, (78): s.(1360–1380).
- Haas, Hein De (2010). ‘‘Migration and Development: A Theoretical Perspective’’, *International Migration Review*, (44/1): 2010,s.(1-41).
- Hagen, Zanker Jessica (2010). ‘‘Why Do People Migrate? A Review Of The Theoretical Literature’’, *Working Paper MGSOG/2008/WP002. Maastricht University, Maastricht Graduate School of Governance, The Netherlands, 2008*, s.(1-25), <http://www.governance.unimaas.nl/home/publications/2008WP002.pdf>, last accessed on 8 June 2010.
- Haug, Sonja (2008). ‘‘Migration Networks And Migration Decision-Making’’, *Journal Of Ethnic And Migration*, (34/4): s.(585-605).
- Hawkins, Robert L. ve Maurer Catherine (2011). ‘‘Unravelling Social Capital: Disentangling A Concept For Social Work’’, *Brithish Journal Of Social Work*, (2011): s.(1-18).
- Hatiboğlu Eren, Burcu, (2016). ‘‘Sosyal Çalışma Açısından İnsani İhtiyaçların Değerlendirilmesine İlişkin Modeller ve Feminist Katkıları’’, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 27/1: s.(161-178).
- Hotchkiss Julie L. ve Anil Rupasingha (2013). ‘‘Individual Social Capital and Migration. ’’ *Working Paper 2018–3. Atlanta, GA: Federal Research Bank of Atlanta*, <https://www.frbatlanta.org:443/research/publications/wp/2018/03-individual-socialcapital-and-migration-2018-03-16>.
- IOM, (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*, Ed: Bülent ÇİÇEKLİ, IOM Yayınları No:18, Cenevre

- Ihlamur Öner, S. Gülfer (2016). “Ulus-Ötesi Göç Sürecinde Dini Ağlar ve Örgütler”,(Ed. S. Gülfer Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar ve Tartışmalar(3.baskı)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s.(309-333).
- Ilgar M. Zeki ve Coşgun Ilgar Semra (2015). “Göç ve Göçmenliğin Psikolojik Yansımaları Vatansız Vatandaş Olmak”, Disiplinlerarası Göç Sempozyumu Bildiriler Kitabı,29-30 Mayıs 2015, Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayını, İstanbul, s.(159-179).
- İçduygu, Ahmet (2010). ‘Türkiye’de Uluslararası Göçün Siyasal Arkaplanı: Küreselleşen Dünyada Ulus-Devlet İnşa Etmek ve Korumak’, (Ed. Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski), *Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar- Bireysel Yaşamlar*, Kitap Yayınevi, İstanbul s.(17-40).
- İçduygu Ahmet ve Aksel Damla (2013). “Turkish Migration Policies:A Critical Historical Retrospective”, *Perceptions* (18/3): s.(167-190).
- İçduygu, Ahmet (2015). “Türkiye’ye Yönelen Düzensiz Göç Dalgaları İçinde ‘Transit Göç’ ”,(Ed. M. Murat ERDOĞAN ve Ayhan KAYA), *Türkiye’nin Göç Tarihi:14. Yüzyıldan 21.Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015, s.(279-294).
- İzmen Ümit ve Özbay Daş Zühal (2017). “Sosyal Sermayenin Yerel Kalkınmada Önemi: Gaziantep Örneği”,(Ed. Kadir Temuçin, Murat Ali Dulupçu), *Türkiye’de Bölgesel ve Mekansal Dönüşümler*, Süleyman Demirel üniversitesi Yayınları, Isparta.
- Kahraman Selçuk ve Tanıyıcı Şaban (2018). “Türkiyede Suriyeli Sığınmacıların Örneğinde Çok Düzeyli Göç Yönetişimi”, *TESAM Akademi Dergisi*, (5/1): s.(235-280).
- Karagül, Mehmet ve Masca Mahmut (2005). “Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1): s. (37-52).
- Karagül, Mehmet (2012). *Sosyal Sermaye:Kapitalizmin Kör Noktası*, Nobel Yayıncılık,Ankara.

- Karagül, Mehmet (2015).’’ Sosyal Sermaye ve İbn-i Haldun’un Asabiyet Düşüncesi’’, Uygulamalı Bilimler Kongresi, 23-24 Ekim 2015,Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, s.(1-11).
- Karasar, Niyazi (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar İlkeler Teknikler (33.Basım), Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Karasu, Mithat Arman (2017). “ Göç Ve Uyum Sorunu”, 11. KAYSEM Sempozyum Bildiri Kitabı (Ed. Ahmet Yatkın), 28-30 Eylül, Elazığ,2017, s.(631- 649).
- Karataş, Kasım (2003). ‘Batı Avrupada Yaşayan Göçmen Türk Ailelerinin Uyum ve Bütünleşme Sorunları’. *Toplum ve Sosyal Hizmet* (14/1): s.(25-40).
- Kaya, Mahmut (2017). *Türkiye’deki Suriyeliler İç İçe Geçişler ve Karşılaşmalar*, Hiper Yayın,İstanbul.
- Kaya, Ayhan (2014). ‘ Uluslararası Göç Teorileri Bağlamında Yeni Göç Türlerini Anlamaya Çalışmak: Türkiye’de ‘Yabancı’ ve ‘Öteki’ Olmak’,(Ed. Muammer TUNA), *Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler*, Sentez Yayıncılık, Ankara, s.(13-37).
- Kazlauskienė Ausra ve Rinkevicius Leonardas (2006). ‘The Role Of Social Capital İn The Highly-Skilled Migration From Lithuania’’, *Engineering Economics*, (4/49): s.(69-75).
- Keleş, Hatice Necla (2012). *Sosyal Sermaye*, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Kindler Marta, Ratcheva Vesselina ve Piechowska Maria (2015). ‘Social Networks, Social Capital and Migrant İntegration At Local Level: European Literature Review’’ *Birmingham: Institute For Research Into Superdiversity, IRiS Working Paper*, s.(1-22).
- Kitapçı, İsmail (2015). ‘Motivasyonel Bir Güç Olarak Sosyal Sermaye Kavramı ve Rasyonalitesi’’, *Hukuk Ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, (7/1-2): s.(11-36).
- Kitapçı, İsmail (2017). *Sosyal Sermaye: Sosyal,Ekonomik ve Bilişsel Bir Perspektif*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Korkiamaki Rıikka ve Ellonen Noora (2008). ‘social Capital, Social Work and Young Lives’’, *Nordisk Sosialt Arbeid*, (2/28): s.(82-99).

- Koser, Khalid (2005). "Irregular Migration, State Security and Human Security", (A paper prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration-GCIM), September, https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/GCIM_TP5.pdf, (18.01.2019).
- Kümbetoğlu, Belkıs (2003). "Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik", (Ed. Ayhan Kaya ve Güray Göksu Özdoğan), *Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar*, Bağlam Yayınları, Ankara s.(271-298).
- Lee, Everett S. (1966). "A Theory Of Migration", *Demography*, (3/1): s.(47-57).
- Lin, Nan (2010). "Sosyal Sermaye Network Kuramının İnşası", (Ed. Mehmet Murat ŞAHİN ve Ahmet Zeki Ünal), *Sosyal Sermaye: Kuram-Uygulama-Eleştiri*, Değişim Yayınları, İstanbul s.(171-220).
- Lordoğlu Kuvvet ve Aslan Mustafa (2016). "En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi", *Çalışma ve Toplum* (2016/2): s.(789-808).
- Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman AKINHAY ve Derya KÖMÜRCÜ, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Martikainen, Tuomas (2010). "Din, Göçmenler ve Entegrasyon (Çev.: Nebile Özmen)", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38/1: s.(263-276).
- Massey Douglas S. ve Zenteno Rene M., (1999). "The Dynamics Of Mass Migration", *Social Sciences*, (96): s.(5328-5335).
- Massey Douglas S. ve Aysa Lastra Maria (2011). "Social Capital and International Migration From Latin America", *International Journal Of Population Research*, s.(1-18).
- Massey Douglas S., Arango Juaquin, Hugo Graeme, Kouaouci Ali, Pellegrino Adela ve Taylor J. Edward (2014). "Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi (Çev.: S. Dedeoğlu, B. Oskay, Ç. Özbek, İ. Sirkeci, M. M. Yüceşahin)", *Göç Dergisi*, 1/1: 2014, s. (11-46).
- Mutluer, Mustafa (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye, Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması: Denizli Tavas*, Çantay Kitabevi, İstanbul.

- Nahapiet Janine ve Ghoshal Sumantra (1998). "Social Capital, Intellectual Capital and The Organization Advantage". *Academy of Management Review*, (23): s.(242-266).
- Neuman, W. Lawrence (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I-II(9.Basım)*, Çev: Sedef Özge, Yayınodası Toplumbilim Dizisi, Ankara.
- Nişancı Ensar ve Aker Deniz Yetkin (2016). "Uluslararası Göç, Sığınmacılar ve Türkiye". *Sosyal Bilimler Metinleri*,(1): s.(1-7).
- Oğuz, Hatice Şule (2015). "Kültürlerarası Karşılaşmaların Uzak İhtimali:Sığınmacılık Deneyiminde Gaziantep Örneği". *TESAM Akademi Dergisi*, (2/2): s.(127-165).
- Öğüt Adem ve Erbil Cihat (2009). *Sosyal Sermaye Yönetimi (2.Baskı)*, Çizgi Kitabevi,Konya.
- Özcan, Burcu (2018). *Kalkınmada Sosyal Sermayenin Rolü*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Özdemir, Erol (2017). "Suriyeli Mültecilerin Türkiyedeki Algıları", *Savunma Bilimleri Dergisi* (16/1): 2017, s.(115-136).
- Özdemir, Uğur (2018). *Sosyal Hizmetin Ne'liği*, Nobel Yayıncılık,Ankara.
- Özdemir Fatih ve Öner Özkan Bengi (2016). " Türkiye'de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri",*Nesne Psikoloji Dergisi* (4/8): s.(227-244).
- Özden, Şenay (2013). "Syrian Refugees in Turkey", *Mpc Research Report 2013/05,Italy*, s.(1-12).
- Özgür Baklacioğlu, Nurcan (2015). "Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerde Sayılar, Koşullar ve Tartışmalar",(Ed. M. Murat ERDOĞAN ve Ayhan KAYA), *Türkiye'nin Göç Tarihi:14. Yüzyıldan 21.Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul s. (191-220).
- Özkan, Işıl (2011). "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararları Işığında Avrupa Birliğinin Göç Ve Sığınma Politikası", *Ankara Barosu Dergisi*, (1): s. (165-188).

- Özkuş, Derya (2016). "Ulus-Ötesi Göç: Uluslararası Göç Yazınında Yeni Bir Paradigma", (Ed. S. Gülfer İhlamur Öner ve N. Aslı Şirin Öner), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar ve Tartışmalar(3.baskı)*, İletişim Yayınları, İstanbul s.(483-500).
- Özmete Emine ve Arslan Ezgi (2018). "Göç: Transnasyonalizm ve Transnasyonal Sosyal Hizmet", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 29/1: s.(173-207)
- Öztaş, Nail (2007). "Sosyal Sermayenin Ağbağ Kuramları Dayanışmacı ve Aracı Sosyal Sermaye", *Amme İdaresi Dergisi*, (40/3): s.(79-98).
- Öztopçu, Aslı (2017). *Sosyal Sermaye Teorisi ve Sürdürülebilir Yerel Kalkınma*, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul.
- Palloni Alberto, Massey Douglas S., Ceballos Miguel, Espinosa Kristin ve Spittel Michael (2001). "Social Capital And International Migration: A Test Using Information On Family Networks", *American Journal Of Sociology*, (106/5): 2001, s.(1262-1298).
- Patton, Michael Quinn (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri(2.Baskı)*, Çev: Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir, Pegem Akademi, Ankara.
- Paxton, Pamela (2002). "Social Capital and Democracy :An İnterdependent Relationship", *American Sociological Review*, (67): s. (254-277).
- Petersen, William (1958). "A General Typology Of Migration", *American Sociological Review*, (23/ 3): s. (256-266).
- Pieterse, Jan Nederveen (2003)."Social Capital and Migration", *SAGE Publication*, (3/1): s. (5-34).
- Polat, Gonca (2012). *Madde Bağımlısı Ergenlerin Tedavi Sonrası Toplumla Yeniden Bütünleşme Deneyimleri ve Sosyal Sermaye Yaklaşımı Temelinde Sosyal Hizmet Müdahalesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora, Ankara.
- Polat, Doğan Şafak (2016). " 'Arap Baharı' ve Suriye Savaşı", (Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Zafer Yıldırım), *Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, Beta Yayınları, İstanbul s.(137-156).

- Portes, Alejandro (1998). "Social Capital: Its Origins and Application In Modern Sociology", *Annual Review Sociology*,(24): s.(1-24).
- Portes, Alejandro (2000). "The Two Meanings Of Social Capital", *Sociological Forum*, (15/1): s.(1-12).
- Portes, Alejandro (2010). "Migration And Social Change: Some Conceptual Reflections", *Journal Of Ethnic and Migration Studies*, 36/10: s.1-47).
- Poyraz, Yasin (2012). "Suriye Vatandaşlarının Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (20/2): s.(53-69)
- Putnam, Robert (1995). Bowling Elone:America's Declining Social Capital. *Journal Of Democracy*, s.(65-78).
- Putnam, Robert (2010). "Tek Başına Bowling: Amerika'nın Azalan Sosyal Sermayesi",(Ed. Mehmet Murat Şahin ve Ahmet Zeki Ünal), *Sosyal Sermaye: Kuram-Uygulama-Eleştiri*, Değişim Yayınları, İstanbul s.(121-142).
- Ravenstein, Ernst George (1985). "The Laws of Migration." *Journal of the Royal Statistical Society*, (48), s.(167-227).
- Roostenburg, Wim (2013). "A Social Work Practice Perspective On Migration", *Social Work/Maatskaplike*, (49/1): s.(1-21).
- Rogosic Silvia ve Baranovic Branislava, "Social Capital and Educational Achievements", *C.E.P.S Journal*, (6/2):2016,s.(81-100).
- Saçan Selvinaz, Cizdan Gülseren ve Tabak Hikmet Derya (2017)."Aydın Halkının Suriyeli Göçmenlere Yönelik Bakış Açısının İncelenmesi", *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi* (1/1): 2017, s.(28-38).
- Sakız, Halis (2015). "Establishing An Inclusive Psychology Of Migration:An Alternative Model", *Göç Araştırmaları Dergisi*, (1/1): s.(150-175).
- Sakız, Halis (2016). "Göçmen Çocuklar ve Okul Kültürleri: Bir Bütünleştirme Önerisi", *Göç Dergisi* (3/1): s.(65-81).
- Sandal Ersin Kaya, Hançerkıran Mesut ve Tıraş Mehmet (2016). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler ve Gaziantep İlindeki Yansımaları, *Gaziantep University Journal of Social Sciences* (15\2): s.(461-483).

- Saygın Sezel ve Hasta Derya (2018).''Göç, Kültürleşme ve Uyum''. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* (10/3): s.(302-323).
- Sayın Yusuf, Usanmaz Ahmet ve Aslangiri Fırat (2016). ''Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler:Suriye Göçü Örneği'', *KMÜ Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (18/31):2016,s.(1-13).
- Seki İsmail ve Karataş İlknur (2016), *Kalkınma Zinciriin Kayıp Halkası Sosyal Sermaye*, Dora Yayıncılık, Bursa.
- Sezgin Ayşe Aslı ve Yolcu Tuğba (2016). ''Göç İle Gelen Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Topluma Kabul Süreci'', *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi Humanitas*, (4/7): s. (417-436).
- Sheafor Bradford W. ve Horejsi Charles J. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler(1.Basım)*, Nika Yayınevi, Ankara.
- Singh Nishikant ve Koiri Priyanka (2016). ''Understanding Social Capital'', *Social Science Spectrum* (2/4): s.(275-280).
- Sirkeci, İbrahim (2017). ''Bir Güvensizlik Ülkesi Olarak Türkiye'nin Mültecileri, Suriyeliler ve Türk Mülteciler'', *Göç Dergisi*, (4/1): s.(21-40).
- Stouffer, Samuel (1940). ''Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance'', *American Sociological Review*, (5/6):
- Şahin, Cengiz (2001). ''Yurt Dışı Göçünün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme'', *G.Ü Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21/1): s.(57-67).
- Şan Mustafa Kemal ve Şimşek Rıdvan (2011). ''Sosyal Sermaye Kavramının Tarihsel Sosyolojik Arkapları'', *Akademik İncelemeler Dergisi*, (6/1): s.(88-110).
- Şemşit, Sühal (2018). ''Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu Ve Türleri: Kavramsal Bakış'', *Yönetim Ve Ekonomi''*, (25/1): s.(269-289).
- Şenkal, Abdülkadir (2006). ''Sivil Toplum ve Sosyal Sermaye: Sosyal Politikaya Dayalı Alternatif Kalkınma Modeli Arayışları'', İktisat Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Toker Dereli'ye Armağan Özel Sayısı, İstanbul Üni. Yayını, No:4589, İstanbul, s. (791-810).

- Şenol Sert, Deniz (2016). ‘‘Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru’’,(Ed. S.Gülfer İhlamur Öner ve N. Aslı Şirin Öner), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar ve Tartışmalar(3.baskı)* ,İletişim Yayınları, İstanbul s.(29-47).
- Şirin Öner, N. Aslı (2016). ‘‘Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar’’,(Ed. S. Gülfer İhlamur Öner ve N. Aslı Şirin Öner), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar ve Tartışmalar(3.baskı)* ,İletişim Yayınları, İstanbul s.(13-27).
- Taşçı, Faruk (2009). ‘‘Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç’’, *Kamu-İş*, (10/4): s. (177-204).
- Tezcan, Mahmut (2000). *Dış Göç ve Eğitim*, Anı Yayıncılık,Ankara.
- Thi Mai, Le (2018). ‘‘Social Capital: Migration And İntegration’’, *Global Journal Of Business And Social Science Review*,(6/1): s.(1-8).
- Thompson, Neil (2013). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Tilly, Charles (2007). ‘‘Trust Networks İn Transnational Migration’’, *Sociological Forum*, (22: 1): s.(3–24).
- Topal, Ahmet Hamdi (2015). ‘‘Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiyedeki Suriyelilerin Hukuki Statüsü’’,İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,(2/1): s.(5-22)
- Töremen Fatih ve Ersözlü Alpay (2010). *Eğitim Örgütlerinde Sosyal Sermaye ve Yönetimi*,İdeal Kültür Yayıncılık,İstanbul.
- Tuna Muammer ve Özbek Çağlar (2014). ‘‘ Uluslararası Göçün Yeni Kategorileri, Ulus-Devley ve Aidiyet: Türkiye’deki Yabancı Yerleşimcilerin Toplumsal Entegrasyonları ’’,(Ed. Muammer Tuna), *Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler*, Sentez Yayıncılık, Ankara, s.(38-76).
- Tunç, Ayşe Şebnem (2015). ‘‘Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri:Türkiyedeki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme’’, *TESAM Akademi Dergisi*, (2/2): s.(29-63).

- Tunç, Ahmet (2016). "Türk Kamu Yönetiminde Göçün Yönetilme Süreci",II. Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Kilis 7 Aralık Üniversitesi İİBF,28-29 Nisan Kilis, s.(621-635).
- Tuzcu Ayla ve Bademli Kerime (2014). " Göçün Psikososyal Boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, (6/1): s.(56-66).
- Türk, Gül Dilek (2016). Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme", *Marmara İletişim Dergisi*,(25): s.(145-157).
- Tütüntübaşı, Uğur (2017). "Türkiye'ye Sığınan Yabancıların Hukuki Statüleri İle Türk Vatandaşlığını Kazanabilmelerine İlişkin Düzenlemeler",TESAM Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Ekonomik Siyasal ve Sosyal Boyutlarıyla Göç, 26-27 Ekim 2016, TESAM, Bursa, s.(145-163).
- Unutulmaz, Onur (2016). "Gündemdeki Kavram: Göçmen Entegrasyonu-Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği",(Ed. S. Gülfer IHLAMUR-ÖNER ve N. Aslı ŞİRİN ÖNER), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar ve Tartışmalar*(3.baskı) ,İletişim Yayınları, İstanbul, s.(135-159).
- Uzun, Aytül (2015). "Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi", *Ankara Barosu Dergisi*, (1): s.(107-120).
- Uzun, Elif (2016). "Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK'nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri", *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2/2): s.(60-85).
- Ünal, Serdar (2014). "Türkiyenin Beklenmedik Konukları "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi", *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, (6/3): s.(65-89).
- Wallerstein, Immanuel (1974). "The Rise And Future Growth Demise Of The World Capitalist System", *Compara- ALLIES tive Studies in Society and History*, (16/2): s. (387-415).

- Wolcoock Michael ve Narayan Deepa (2000). "Social Capital: Implications For Development Theory-Research And Policy", *World Bank Research Observer*, (15/2): s.(1-49).
- Yalçın, Cemal (2004). *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara 2004.
- Yaman Ömer Miraç, Karakulak Kenan ve Dağlar Fatma (2015). *Kavramlar ve Kuramlar Bağlamında Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak*, Açılım Kitap, İstanbul.
- Yaman, Ahmet (2016). "Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası Ve Yeniden Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelenmesi", *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2/3): s.(94-127).
- Yarç, Selman (2011). "Pierre Bourdieu'da Sosyal Sermaye Kavramı", *Akademik İncelemeler Dergisi*, (6/1): s.(125-135).
- Yavuz, Sefer (2013). "Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupada Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (6/26): s.(610-623).
- Yıldırım Ali ve Şimşek Hasan (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri(10.Baskı)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yıldız, Ayselin (2017). "Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık", *Göç Araştırmaları Dergisi*, (3/1): s.(36-67).
- Yıldız, İbrahim (2018). *Türkiyeye Uluslararası Göçler ve Türkiye'nin Göç Politikası*, Sonçağ Yayıncılık, Ankara.
- Yıldız Sümeyye ve Çakırer Özservet Yasemin (2013). " Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi", (Ed. H. Mustafa Paksoy, Elif) Ankara.
- Yıldırımca Kazım Sarıçoban ve Özcan Özkan (2016). *Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*, Efil Yayınevi, Ankara s.(121-137).
- Zastrow, Charles (2014). *Sosyal Hizmete Giriş (2.Baskı)*, Nika Yayınevi, Ankara.
- Zengin Ozan ve Altındağ Özgür (2016). " Bir İnsan Hakları Mesleği Olarak Sosyal Hizmet", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, (27/1): s.(179-190).

Raporlar

Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). Göç Özel İhtisas Komisyon Raporu. (2014). Ankara: s.1.

“Kopuş”Tan “Uyum”A Kent Mültecileri Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği Raporu (2017). Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi (2012). Rapor 123: ORSAM Yayınları.

Suriye’de Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler (2014). Rapor 189:ORSAM Yayınları.

Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar İle İlgili Rapor (2013). İGAM (İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi) Yayınları.

Sivil Toplum Diyalogu Mültecilerin Uyumu Projesi Türkiye’de Mültecilerin Entegrasyonu: İhtimaller ve Mevcut Kapasite Raporu (2017). İGAM (İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi) Yayınları.

Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında Raporu (2016). AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) Yayınları.

Savaş, Göç ve Sağlık (2016), *Ankara Türk Tabipleri Birliği Yayınları*.

Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu (2016).Yayın No:311: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

Suriyeli Mülteciler Krizi Ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlilik (2013).USAK Yayınları.

Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri (2015).Rapor 195:ORSAM Yayınları.

Suriyeli-Türk Uyumu – Gaziantep'teki Suriyelilerin ve Türklerin Uyumu Araştırması (2015). SABR İstatistik Araştırmaları ve Kamu Politikası Merkezi.

Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması Raporu (2017). AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) Yayınları.

Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları Raporu (2013). AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) Yayınları.

Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar Raporu (2014). AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) Yayınları.

Turkey Education Sector January - September 2018 (2018).UNİCEF Yayınları.(<https://reliefweb.int/report/turkey/inter-agency-coordination-turkey-education-sector-q3-january-september-2018>).

Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum (2014). HUGO (Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi) Yayınları.

Türkiye'de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal Uyum ve Psikososyal Destek Çalışmaları Koordinasyon ve Planlama Çalıştay'ı Raporu (2016). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri Raporu (2015).Yayın No:55: SETA Yayınları.

Türkiye'de Suriyeli Mülteciler - İstanbul Örneği – *Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler* (2013).MAZLUMDER Yayınları.

Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri (2015).Yayın No: 353:TİSK Yayınları.

World Migration Report 2018 (2018), International Organization for Migration (IOM) Yayınları.

Uluslararası-Ulusal Belgeler ve Kanunlar

Birleşmiş Milletler Genel Kurul, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi, Cenevre, 1951.

Birleşmiş Milletler Genel Kurul, *Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*, New York,1948.

Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014, 22 Ekim). Resmi Gazete (Sayı: 29153). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15.htm>

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK). (2013, 11 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 28615). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>

Birleşmiş Milletler Genel Kurul, *Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü*. New York: Birleşmiş Milletler, 1967.

EKLER

EK 1

GÖÇMEN KATILIMCI GÖRÜŞME YÖNERGESİ

- 1-Suriyeli Göçmen bireylerin özellikleri, yaşam öyküleri, aile ilişkileri ve sosyal destek sistemleri (akraba- komşu- formel destek) deneyimleri nasıldır?
- 2-Göçmenlerin ifadesiyle yerli halkın göçmenlere bakış açıları (vichet-i nazar/düşünceniz nedir?) ve oluşan algılar(idraklar)?
 - ✓ 2011'de ilk geldiklerinde nasıldır?
 - ✓ 2019'da nasıldır?
- 3- Göçmen gözüyle göçmenlere yönelik oluşan bakış açısı (vichet-i nazar/düşünceniz nedir?) ya da algının (idrakının) değişiminde etken olan temel durumlar (ekonomik, kültürel, sosyal vb.) nelerdir?
- 4-Göçmenlerin bütünleşme (Topluma uyum gösterme) konusundaki motivasyonları (tahfiz etmek ya da teşcii) nelerdir?
 - ✓ Ortak kültürler arası bir sosyal sermaye (toplumsal yardım/ toplumsal destek) mümkün mü?
 - ✓ Bu konuda ne etkili oldu, ne etkili olur?
- 5-Göçmenlerin göç sonrası oluşan göçmen kimliği algıları (sosyal kimlik/ hüviyet idrakı) nasıldır?
 - ✓ Kendilerine karşı bakış açılara (vichet-i nazar) ve kendilerini değerlendirmeleri
 - ✓ Bu süreçte yerel vatandaşı nasıl konumlandırmakta ve değerlendirmektedir
- 6- Göçmenlerin göç sonrası deneyimleri (tecrübeleri) nelerdir? Göç sonrası yerel halkla bütünleşme sürecini (ev sahibi topluma uyum süreci) nasıl yaşamışlardır ve sosyal sermaye bu süreçte nasıl bir işlev görmüştür?
- 7- Göçmenlerin göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası deneyimleri(tecrübeleri) dikkate alınarak ve yerel halkın göçmenlere yönelik kaygıları ve sosyal kabulleri doğrultusunda, sosyal sermaye temelli (toplumsal yardım/toplumsal destek) bir sosyal hizmet müdahalesi nasıl olmalıdır?
 - ✓ Yaşananlara ilişkin hisleri, düşünceleri
 - ✓ Hayat planı
 - ✓ Ne olsaydı, yaşadığı zorluklar/sorunlar yaşanmazdı
 - ✓ Ne olursa, hayatının bundan sonraki kısmında istedikleri gerçekleşir

EK 2

YERLİ KATILIMCILAR GÖRÜŞME YÖNERGESİ

- 1-Yerel vatandaşın özellikleri yaşam öyküsü ve Suriyeli göçmenlerle temas düzeyi?
- 2-Göçmenlerin ilk gelenleri ve son gelenlerine yönelik oluşan toplumsal algı nasıldır?
 - ✓ 2011 Mart da nasıldı?
 - ✓ 2019'da nasıl?
- 3-Göçmenlere yönelik oluşan algının ya da algı değişiminde etken olan temel durumlar (ekonomik, kültürel, sosyal vb.) nelerdir?
- 4-Göçmenlerin kabulü konusunda yerel vatandaşların kabul motivasyonları nelerdir?
 - ✓ Ortak kültürler arası bir sosyal sermaye mümkün mü?
 - ✓ Bu konuda ne etkili oldu, ne etkili olur?
- 5-Yerel vatandaşların göçmenlerin göçmen kimliklerine yönelik algıları?
 - ✓ Bu süreçte yerli halk kendini nasıl konumlandırmaya başladı
 - ✓ Ülkemizde duruma bakış açısı nasıldır.
 - ✓ Bir sorunsuzsa eğer bu soruna nasıl bakılmaktadır.
- 6-Göçmenlerin göç sonrası deneyimlerine yerel vatandaş tarafından değerlendirmeler nasıldır?
- 7-Göçmenlerin toplumla bütünleşmesi açısından yerel vatandaşın bakış açısı nedir?
 - ✓ Ne olsaydı, yaşanan durum hem yerli halk açısından hem göçmen açısından zorluklar/sorunlar yaşanmazdı
 - ✓ Ne olursa, hayatının bundan sonraki kısmında iki tarafta sorunsuz bir biçimde birlikte yaşamayı başarabilir ya da gerçekleştirebilir.

EK 3

T.C.
SİVAS CUMHURİYET
ÜNİVERSİTESİ

KATILIMCILAR İÇİN BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Araştırmanın Amacı	Suriyeli göçmen bireylerin toplumla bütünleşmesine katkı sağlamaktır.
Araştırmanın Yöntemi	Nitel olarak yapılan araştırmada görüşme ve gözlem tekniği kullanılacak.
Araştırmanın Öngörülen Süresi (Başlama ve Bitiş Tarihi)	01.01.2019- 01.09.2019
Araştırmaya Katılmaya Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı	
Araştırmanın Yapılacağı Yerler	Gaziantep İli Türk Kızılay'ı Toplum Merkezi
Görüntü ve/veya ses kaydı alınacak mı?	Evet ☐ Hayır ☒

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, Nitel olarak yapılan araştırmada görüşme ve gözlem tekniği kullanılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İsteminiz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler bilgisayarda kodlama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı **Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Hizmet** bölümünde Yüksek Lisans öğrencisi **Hakan COŞKUN'** a yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı: Hakan COŞKUN

Adres : Kars Harakani Devlet Hastanesi Toplum Ruh Sağlığı Merkezi

İş Tel :

Cep Tel:

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

Katılımcı Kod Adı:

İmza:

Tarih:

Evrak Tarih ve Sayısı: 29/01/2019-17369

EK 4

GİZLİ

T.C.

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : 60263016-050.06.04-E.17369
Konu : Kararlar(Hakan COŞKUN'un
Dilekçesi Hk.)

29/01/2019

Sayın Hakan COŞKUN

İlg: 03/01/2019 tarih ve 22260 sayılı dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ve ekleri Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulunca incelenmiştir. Kurulun 24/01/2019 tarih ve 01 no'lu toplantısında alınan 8 no'lu kararda; "Karar 8: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalında yüksek lisans yapmakta olan Hakan COŞKUN'un 03/01/2019 tarih ve 22260 sayılı dilekçesi ekinde sunduğu; "Göç ve Bütünleşme (Entegrasyon): Suriyeli Göçüne Sosyal Sermaye Temelinde Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi" isimli araştırmasının etik olarak uygunluğu Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulu Başkanlığı tarafından incelenmiş ve etik açıdan bir sakınca olmadığı yönünde, Rektör olurluna sunulmak üzere oybirliği ile Karar verildi." denilmekte olup, 24/01/2019 tarihli Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurul toplantısında alınan 8 no'lu karar, Rektörlük olurluna sunulmuş ve Rektör oluru alınmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzalıdır

Prof.Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

GİZLİ

Evrak Doğrulamak İçin : <http://193.140.145.81/enVision/Dogrula/LC3TA3B>

Adres : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Sivas
Telefon : 0 346 219 1010 Belgegeçer : 0 346 219 1138
e-Posta : hukuk@cumhuriyet.edu.tr Elektronik Ağ : www.cumhuriyet.edu.tr

Bilgi için : Esengül KIRMAÇ
Unvanı : Bilgisayar İşletmeni

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

EK 5

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Göç İdaresi Müdürlüğü

T.C.
GAZİANTEP
VALİLİĞİ

Sayı : 99389608-000-E.11013
Konu : Yüksek Lisans Tez Çalışması Hk.

27/03/2019

Sn. Hakan COŞKUN

- İlgi a) 19.02.2019 tarihli ve 13978 sayılı dilekçeniz.
: b) 21.02.2019 tarihli ve 99389608-000-6739 sayılı yazımız.
c) Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün 25.03.2019 tarihli ve 62103649-000/18212 sayılı yazısı.

İlgi (a) da kayıtlı dilekçenizle "Göç ve Bütünleşme (Entegrasyon): Suriyeli Göçüne Sosyal Sermaye Temelinde Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi " konulu yüksek lisans tezi kapsamında Gaziantep ilinde Suriyeli göçmen bireylerle görüşmeler yapmak için gerekli iznin verilmesi talep edilmiştir.

İlgi (b) de kayıtlı yazımızla Genel Müdürlüğümüzden gerekli iznin verilip verilemeyeceğinin değerlendirilmesi görüşü istenilmiştir.

Genel Müdürlüğümüzün ilgi (c) yazısıyla; "Söz konusu çalışma, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 94 üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği 51 inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkelerine gerekli hassasiyetin gösterilmesi; çalışmaya konu kişilerden ve/veya aile üyelerinden yapılacak araştırmanın hiçbir aşamasında *adı, soyadı, telefon, e-posta adresi, ikametgâh adresi ile uyruk, din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi ve hâlihazırda gönderilen anket sorularının içerisinde sayılan hususlardaki bilgi taleplerinin çıkarılması*; çalışmalar esnasında ses/video kaydı alınmaması doğrultusunda" çalışmanın olumlu değerlendirildiği bildirilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Abdullah YILMAZ
Vali a.
İl Göç İdaresi Müdür V.

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine giderek (e/X7ev-SIYGfr-cdN68H-M/32kb-h1LWm/xI) kodunu yazınız.

İncilipınar Mah. 4 Nolu Cad. No:6 Şehitkamil/ Gaziantep
Telefon No: (342)215 01 81 Faks No: (342)215 00 77
e-Posta: gaziantep@goc.gov.tr İnternet Adresi: <https://www.goc.gov.tr>

Bilgi için: Ahmet ÇELİK
BÜRO PERSONELİ
Telefon No:

EK 6

TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ
Göç Hizmetleri Direktörlüğü

Sayı : 845644-529-E.54702
Konu : Hakan COŞKUN'UN Yüksek Lisans
Çalışması Hk.

07/05/2019

Göç Hizmetleri Direktörlüğü

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı Programı Yüksek Lisans Öğrencisi Hakan COŞKUN, "Göç ve Bütünleşme(Entegrasyon):Suriye Göçüne Sosyal Sermaye Temelinde Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi" başlıklı araştırmaları için Gaziantep Toplum Merkezi faydalanıcıları ile görüşme yapma talebini iletmıştır.

Yapılan değerlendirmeler neticesinde; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun gereklerine, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 94. maddesi ve 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 51. maddesinde belirtilen gizlilik ilkesine uyulması şartıyla, Hakan COŞKUN yüksek lisans çalışması kapsamında Gaziantep Toplum Merkezi faydalanıcıları ile çeşitli zaman aralıklarında görüşme yapma talebi uygun görülmüştür.

e-imzalıdır

Alper KÜÇÜK
Genel Müdür Yardımcısı

OLUR
07/05/2019

e-imzalıdır

Dr. İbrahim ALTAN
Genel Müdür

Göç Hizmetleri Direktörlüğü
TÜRK KIZILAYI ATAÇ-1 SOKAK NO:32 YENİŞEHİR/ANKARA
Tel: (312) 430 2300 Faks: (312) 430 0175 www.kizilay.org.tr

5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile üretilmiştir.
Evrak teyidi <https://ebys.kizilay.org.tr/sorgu/sorgula.aspx> adresinden 8TS0-18V5-0ET9 kodu ile yapılabilir.

EK 7

BİRLİKTE YAŞAM VE FARKINDALIK MERKEZLERİ TEŞKİLAT YAPISI

Bağlı Olduğu Bakanlık: İçişleri Bakanlığı

Bağlı Olduğu Genel Müdürlük: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

İçinde Bulunacağı Kurum/Yapı: Büyük Şehir Belediyeleri

- İlk Kabul Birimi

-Sağlık Hizmetleri Dairesi

- ✓ *Göçmen Geriatri Şubesi*
- ✓ *Göçmen Kadın Sağlığı Şubesi*
- ✓ *Göçmen Çocuk ve Ergen Sağlığı Şubesi*
- ✓ *Kronik Hastalıklar Şubesi*
- ✓ *Psiko-sosyal Destek Şubesi*
- ✓ *Göçmen Ruh Sağlığı Birimi*
- ✓ *Fizyolojik ve Davranışsal Bağımlılıkla Mücadele Şubesi*

-Eğitim Hizmetleri Dairesi

- ✓ *İlk, Orta ve Lise Düzeyindeki Göçmen Çocukların eğitimi Şubesi*
- ✓ *Lisans-Ön Lisans Düzeyindeki Göçmen Gençlerin Öğrenimi Şubesi*
- ✓ *Hayat Boyu Eğitim Şubesi*

-Dezavantajlı Gruplar Dairesi

- ✓ *Göçmen Ailenin Birliği ve Korunması Şubesi*
- ✓ *Göçmen Yaşlı Refahı Şubesi*
- ✓ *Göçmen Kadın Refahı Şubesi*
- ✓ *Göçmen LGBTİ Refahı Şubesi*
- ✓ *Göçmen Çocuk ve Gençlik Refahı Şubesi*
- ✓ *Göçmen Engelli Bireyler Refahı Şubesi*

-Veri Bankası Dairesi

- ✓ *İnsan Kaynakları Şubesi*
- ✓ *Göçmen Bireyler Veri Bankası Şubesi*
- ✓ *Yerli Halk Veri Bankası Şubesi*

-İdari İşler Dairesi

- ✓ *Kurumlararası İşbirliği Şubesi*

-Hukuki İşleri Dairesi

- Valiler Koordinatörlüğü Dairesi**
- Belediyeler Koordinatörlüğü Dairesi**
- STK Koordinatörlüğü Dairesi**
- Üniversiteler Koordinatörlüğü Dairesi**
- Muhtarlar Koordinatörlüğü Dairesi**
 - ✓ *Sosyal Mahalleler Koordinatörler Şubesi*
- İş ve İstihdam Hizmetleri Dairesi**
 - ✓ *İş ve Beceri Geliştirme Şubesi*
- Yurtdışı İlişkiler Dairesi**
 - ✓ *Yabancı Ülkeler takip ve inceleme Şubesi*
 - ✓ *AB İle İlişkiler Şubesi*
- Göçmen Nüfus İşleri Dairesi**
- Proje ve Etkinlik Geliştirme Dairesi**
- Göç Politikaları Takip ve Geliştirme Dairesi**
- Personel Geliştirme ve Eğitim Dairesi**
- Basın-Yayın İşleri Dairesi**
 - ✓ *“Ortak Yaşam” Dergisi Basım Şubesi*
 - ✓ *Oryantasyon Kitapları Geliştirme ve Basım Şubesi*
- Uyum-Bütünleşme Dairesi**
 - ✓ *Dil Eğitimleri Şubesi*
 - ✓ *Bütünleşme Modelleri Geliştirme Şubesi*
 - ✓ *Toplumsal Yaşamı Destekleme Şubesi*
- Sosyal Yardımlar ve Sosyal Güvenlik Hizmetleri Dairesi**
 - ✓ *Sosyal Ekonomik Destek Şubesi*
 - ✓ *Göçmen Sosyal Güvenlik Şubesi*

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hakan COŞKUN
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 1993/Gölbaşı
e-posta : hakan11.hc@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2016
Yüksek Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2019

İŞ TECRÜBESİ

Görev	Kurum	Tarih
Sosyal Hizmet Uzmanı	Kars Harakani Devlet Hastanesi	2017-